

ЗАПИСКИ
ТІКВІКСЬКОГО
КЛУБУ

Ч. ДІКЕНС

ДЕРЖВИДАВ УКРАЇНИ

ЧАРЛЗ ДІККЕНС

ПОСМЕРТНІ ЗАПИСКИ ПІКВІКСЬКОГО КЛУБУ

З АНГЛІЙСЬКОЇ ПЕРЕКЛАВ ТА СКОРОТИВ
МИКОЛА ІВАНОВ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ
1929

Бібліографічний опис цього видання виішено в „Літописі Українського Друку“, „Картковому Репертуарі“ та інших покажчиках Української Книжкової Палати

РОЗДІЛ І

ПІКВІКЦІ

Нижченаведеному протоколові засідань Піквікського Клубу завдячуємо ми перший промінь світла, який осяває морок і обертає в сліпучий блиск темряву, що повиває початок громадської кар'єри безсмертного Піквіка. Видавець цих записок має найвищу приємність подати його своїм читачам на доказ щирої уваги, невтомної впертості та пильного добору, з якими він досліджував довірені йому різноманітні документи.

„12 травня 1827 року. Головує Джозеф Смігерс, есквайр, Н. В. П. Ч. П. К. 1).

Одноголосно ухвалено таке:

1. Заслухавши з почуттям величезного задоволення й безперечної згоди, доповідь, прочитану Семюелем Піквіком, Есквайром, П. П. Ч. П. К. 2) і затитуловану: „Деякі думки про джерела Гемпстедських ставів із зауваженнями щодо теорії походження пуголовків“, збори одноголосно висловлюють палку подяку вищезгаданому Семюелеві Піквікові, есквайрові, П. П. Ч. П. К., за зазначене.

2. Цілком розуміючи користь, яку матиме наука з допіру обговореного твору, так само як і з невтомних досліджень Семюеля Піквіка, есквайра, П. П. Ч. П. К., в Горнсі, Гайгейті, Брикстоні й Кембервелі, збори не можуть не відзначити неоціненного позитку, що його неминуче дадуть для прогресу науки й розповсюдження

1) Неодмінний віце - президент, член Піквікського Клубу.

2) Перший президент, член Піквікського Клубу.

знань дальші роботи цього вченого, якби він поширив сферу своєї діяльності, піднявшись подорожувати по нових просторах.

3. З уваги до зазначеного збори якнайсерйозніше беруть до віdomу пропозицію, висунуту вищезгаданим Семюелем Піквіком, есквайром, П. П. Ч. П. К., і трьома іншими, нижчеперелічуваними піквікцями, про утворення секції Піквікського Об'єднання під назвою Секція кореспондентів Піквікського Клубу.

4. Ця пропозиція дістала одностайну ухвалу Зборів.

5. Секцію кореспондентів Піквікського Клубу вважати за оформлену; призначити їй затвердити членами її Семюеля Піквіка, есквайра, П. П. Ч. П. К., Тресі Тапмена, есквайра, Ч. П. К., Августа Снодграса, есквайра, Ч. П. К., і Натаніеля Вінкля, есквайра, Ч. П. К. Просити їх подавати від часу до часу на адресу Піквікського Клубу в Лондоні звіти про їхні подорожі та дослідження, про їхні спостереження побуту та вдач людських і взагалі про їхні пригоди, разом із місцевими оповіданнями та оригінальними документами, що можуть характеризувати списуване.

6. Збори сердешно вітають принцип, що всі подорожні витрати члени секції беруть на себе і не заперечують, щоб на таких умовах кожен з них переводив свої дослідження стільки часу, скільки йому буде завгодно.

7. Членів зазначеної секції повідомляється, що збори: а) обговорювали їхню пропозицію перейняти на себе й витрати за пересилку листів та поштових пакунків, б) визнали зазначену пропозицію за гідну великих душ, звідки вона виходить і в) дали на це свою цілковиту згоду“.

Випадковий доглядач, — додає секретар, що з його записів ми беремо найближчі рядки, — випадковий доглядач не спостеріг би нічого незвичайного в лисій голові та круглих окулярах, невідступно повернених до його (секретаря) обличчя, поки той читав вищенаведену резолюцію. Для тих же, хто знав, що під лобом працював велетенський мозок Піквіка, а за окулярами виблискували променисті Піквікові очі, видовисько, безперечно, здавалося цікавим. Але куди ж цікавішим стало це видовисько, коли, відживши й запалившись одно-

душними вигуками „Піквік!“ з боку своїх прихильників, славетний муж повільно піднявся на крісло, де перед тим сидів, і удався з промовою до членів ним же заснованого клубу! Який матеріал для художника поставила б ця зворушлива сцена! Красномовний Піквік, граціозно засунувши одну руку під фалду фрака, другою на підтримку своєї проречистости вимахує в повітрі.

Підвищене становище виносить на явність його галанції й черевики, що, будь вони на якійсь звичайній особі, лишилися б непомітні, але вдягнені на Піквіку навіювали побожну, коли можна так висловитись, пошану. Навкруги — люди, що зголосилися поділяти з ним небезпеки його мандрів, а зате мали щастя поділяти й славу його відкрить. Праворуч сидів містер Тресі Тапмен, занадто вразливий Тапмен. Коли йшлося про найцікавішу й найбільш простиму ваду чоловічу — кохання, — він із розважливістю та досвідом мужніх літ сполучав ентузіазм і запал хлопця. Час і добрий харч трохи поширили його романтичну поставу. Чорна шовкова камізька дедалі вужчала. Палець по пальцеві зникав на ній з очей Тапменових золотий ланцюжок од годинника, обшире підборіддя раз - по - раз більше закривало його білу краватку, а душа Тапменова не зазнавала змін: ним завжди керувало преклонство перед прекрасним родом. Ліворуч великого ватажка сидів поет Снодграс, а побік останнього — спортсмен Вінкл. Перший поетично кутався в сине пальто таємничого фасону з коміром з песької шкури, а другий красувався в новій зеленій мисливській куртці, картатій нашийній хустці і облиплх штанях.

Промову містера Піквіка і дебати з приводу неї заведено до протоколів клубу. І та, і інші мають багато спільного з промовами та дебатами в усіх знаменитих товариствах. Що простежити схожість між вчинками видатних осіб завжди корисно, то ми й подаємо тут відповідні сторінки.

„Містер Піквік зауважив (каже секретар), що слава люба серцеві кожної людини. Слава поета люба серцеві його друга Снодграса; слава переможця — не менш люба серцеві його друга Тапмена, а бажання здобути

ім'я у фізичних змаганнях у полі, в повітрі й на воді горить у серці його друга Вінкля. Він (містер Піквік) не стане заперечувати, що і його поривають людські пристрасті та почуття (оплески), мабуть, і ганджі людські (голосні вигуки: „Ні, ні!“). Але, мусить він сказати, якщо вогонь славолюбства й спалахує подеколи в його грудях, то прагнення до загального добра завсігди заливає той вогонь. Слава людства — мета його діяльності; філантропія — його засіб (оглушливі оплески). Він трохи пишався — і не криється з цим, а його вороги можуть використати це признание — він до певної міри пишався, оголошуючи свою теорію походження пуголовків. Може, вона уславила його, може — ні (вигук „Уславила!“ і загальні оплески). Він ладен погодитись із тим шановним піквікцем, що голос його він оце чув: нехай — уславила. Але, якщо слава цього твору досягне найвіддаленіших закутків відомого світу, то й тоді його авторська гордість буде ніщо проти гордості, що її він відчуває тепер, в цей найурочистіший момент свого життя. Він — скромна, нікчемна людина (ні, ні!). Проте це не заважає йому складати собі справу з того, що дуже почесна робота, на яку його обрано, зв'язана з деякою небезпекою. Подорожувати за сучасних умов — вельми незручно, і настрої у фурманів неусталений. Годі глянути круг себе і придивитись до сцен, що відбуваються скрізь. Диліжанси перевертаються на всіх лініях, коні казяться, човни перекидаються, парові казани лопаються (оплески, самотній голос: „Ні!“). Ні? (оплески). Нехай шановний піквікець, що так голосно вигукнув „ні!“, вийде наперед і заперечує привселюдно, коли може (оплески). Хто це крикнув „ні“? (ентузіастичні оплески). Певно, якийсь негідник, розчарований добродій — він не каже: якийсь шепотинник (гучні оплески) — заздрячи успіхові, мабуть, незаслуженому, що ним ушановано його (Піквіка) досліди, і обурений суворою критикою власних жалюгідних спроб у тій таки галузі роботи, цей добродій удається тепер до такого підлого й обмовного способу...

Містер Болтон (з Олдгейту) бере слово. Чи не натякає шановний піквікець на нього? (Крики: „До порядку! Президенте! Так! Ні! Далі! Геть!“ і т. ін.).

Містер Піквік промовляє до членів клубу

Містер Піквік не дається на залякування. Так, він і справді мав на оці шановного джентлмена (величезне збудження).

Містер Болтон хоче лише сказати, що він із глибоким призи́рством одкидає від себе безпідставні й непристойні обвинувачення шановного джентлмена (оплески). Шановний джентлмен просто — брехун! (страшенне замішання і голосні крики: „Президенте! До порядку!“).

Містер Снодграс бере слово й звертається безпосередньо до голови. Він бажає знати, невже ж буде дозволено, щоб точилася й далі така ганебна суперечка між двома членами клубу (слухайте, слухайте!).

Голова абсолютно певний, що шановний піквікець візьме свої слова назад

Містер Болтон певний, що не візьме їх, не зважаючи на цілковиту повагу до голови.

Голова має за свій конечний обов'язок запитати шановного джентлмена, чи не вжив він слова „брехун“ у звичайному розумінні.

Містер Болтон, не вагаючись, визнає, що сказав його в піквіцькому розумінні (слухайте, слухайте!). Він завжди ставився до шановного джентлмена з найбільшою пошаною і вважає його за брехуна тільки з піквіцької точки зору (слухайте, слухайте!).

Містер Піквік цілком задоволений щирим, одвертим і вичерпним поясненням, даним його шановним другом, і просить взяти до відому, що і його зауваження треба брати тільки в піквіцькому розумінні (оплески).

На цьому закінчується протокол і, ми сподіваємось, і дебати, що дійшли до таких високозадовільних і повчальних наслідків. У нас немає офіційних стверджень тих фактів, які читач знайде в найближчому розділі, але їх узято з лістів та інших авторитетних документів, настільки правдивих, що ця правдивість виправдує переказ їх у літературнішій формі.

РОЗДІЛ II

ПЕРШИЙ ДЕНЬ ПОДОРОЖІ, ПРИГОДИ ПЕРШОГО ВЕЧОРА І НАСЛІДКИ ЇХ

Сонце — найпунктуальніший слуга всього світу — тільки встало й почало своїм промінням освітлювати ранок тринадцятого травня тисяча вісімсот двадцять сьомого року, коли, наче друге сонце, прокинувся від сну містер Піквік і, відчинивши вікно своєї кімнати, глянув униз. Госвелська вулиця була під його ногами; Госвелська вулиця, скільки кинути оком, була з правого боку; Госвелська вулиця слалася ліворуч; Госвелська вулиця була й через дорогу. „Такі вузькі погляди“, подумав містер Піквік, „і в тих філософів, що задовольняються вивченням речей, які лежать просто перед ними, і не шукають істини, прихованої трохи ззаду. Подібно до них міг би й я обмежити себе спостереженнями Госвелської вулиці, не силкуючись навіть дійти незнаних країн поза нею“. І, висловивши таку цінну думку, містер Піквік заходився засувати себе в убрання, а свої вбрання — в портплед. Великі люди зрідка дбають про свій туалет. Поголитись, одягтись, просякнутись кавою взяло в його небагато часу, і за годину містер Піквік підійшов уже до рогу Сен-Мартінської вулиці. В руках у нього був портплед, в кишені пальта — прозора труба, а в кишені камізельки — записна книжка, готова сприйняти кожне відкриття, аби воно було гідне запису.

— Кеб! — сказав містер Піквік.

— Тут вони, сер, — згукнув чудернацький екземпляр у веретяному костюмі й веретяній таки фартушині, що, з мосяжевими бляхою та номерком на шиї, здавалось,

був закаталогізований в якійсь збірці диковин. То був перевізник. — Тут вони, сер. Під'їзди, візнику! — Черговий візник вийшов з шинку, де він палив свою враїшню люльку, і незабаром містера Піквіка разом із його портпледом було кинуте в екіпаж.

— Голден-Крос, — сказав містер Піквік.

— І ціна йому всього — шилінг, Томе! — до відому свого друга перевізника з серця крикнув фурман, од'їздячи.

— Скільки років вашому коневі, голубчику? — спитав містер Піквік.

— Сорок два, — відповів візник, скося поглядаючи на нього.

— Що? — вигукнув містер Піквік, хапаючись за свою записну книжку.

Візник повторив попереднє свідчення. Містер Піквік допитливо втупив очі в його обличчя, але той не змінився на виду, і джентлмен занотував його слова.

— А скільки часу їдете ви ним не розпрягаючи? — вів далі містер Піквік, шукаючи нових відомостей.

— Два-три тижні, — відповів чоловік.

— Тижні! — верескнув здивований містер Піквік, і записна книжка з'явилась знову.

— Він живе в Пентонвілі, — холодно пояснив візник, — але ми не зчаста тримаємо його вдома, бо він занадто кволий.

— Не тримаєте вдома через кволість? — розгублено перепитав містер Піквік.

— Він завжди падає, коли вивести його з кеба; ми дуже цупко прив'язуємо його до голобель, і тоді він не може впасти. До того ж задня пара коліс у нас на кебі більшого розміру, ніж звичайно. Вони штовхають коня, і він мусить бігти, бо не може спинитись.

Містер Піквік записував свідчення візника до останнього слова, сподіваючись доповісти про них у клубі на доказ незвичайної життєвості коней за відповідних умов. Запис був майже закінчений, коли вони під'їхали до Голден-Кроса. Візник зіскочив з передка. Висів з екіпажу й містер Піквік. Містер Тапмен, містер Снодграс і містер Вінкл, що нетерпляче чекали прибуття свого славетного ватажка, підбігли привітати його.

— Ось ваші гроші, — сказав містер Піквік, подаючи фурманові шилінга.

І як же здивувався вчений муж, коли ця навіжена особа кинула монету на брук і в дуже мальовничих виразах зажадала, щоб їй зробили приємність, дозволивши одлупцювати тут же містера Піквіка.

— Ви — божевільний! — сказав містер Снодграс.

— Або налігалися, — висловив думку містер Вінкл.

— Або і те, і друге, — зауважив містер Тапмен.

— Виходьте! виходьте всі четверо! — запрошував візник, стрибаючи на всі боки, наче був на пружинах, і боксуючи тимчасом у повітря.

— От сміху! — гукали з півдванадцятка візників, що стояли на біржі. — Ану, дай їм, Семе! — і вони із задоволенням виглядом оточили компанію.

— Чого там такий гвалт, Семе? — спитав якийсь добродій з чорними перкалевими закарвашами на рукавах.

— Гвалт! — відказав візник. — А навіщо йому мій номер!

— Та мені зовсім не потрібний ваш номер! — здивувався містер Піквік.

— Хто ж повірить цьому? — відказав фурман, апелюючи до натовпу. — Ви ж знаєте, цей шпигун, сидівши у мене в кебі, занотував не тільки мій номер, а й записав усі мої слова у якусь штуку („записна книжка!“ — майнуло в голові містера Піквіка).

— А чи й справді він записував? — втрутився якийсь візник.

— Авжеж записував, — настоював перший, — а потім прикликав ще й трьох свідків. Та я дам йому добру науку, нехай і мені за те дадуть шість місяців. Виходьте!

І візник, зневажаючи свою особисту власність, кинув на землю капелюша, збив окуляри містера Піквіка, другим ударом атакував його в ніс, а за одним заходом штовхнув і в груди, третім загилив у око містерові Снодграсові, четвертим — для відмінності — дав стусана в живіт містерові Тапменові. Потім він покрутився на брущі, кинувся знову на пішоход і нарешті відбив чималу порцію духу з тіла містера Вінкля. І все це протягом якихось шести секунд.

— Де полісмен?— заволав містер Снодграс.

— Під смок їх!— запропонував продавець гарячих пиріжків.

— Ви за це відпокутуєте!— прохрипів, задихаючись, містер Піквік.

— Шпигуни!— ревла юрба.

— Виходьте!— гукнув візник, безнастанно боксуючи.

Натовп до того часу був тільки пасивними глядачами, але, довідавшись, що це шпигуни, всі жваво почали коментувати та доповнювати пропозицію пиріжника. Трудно сказати, яких зачіпних вчинків могли вони допуститись, якби несподіване з'явлення новоприбулої особи не поклато край усьому цьому гармидерові.

— Що у вас тут за шум?— спитав якийсь доволі високий і худорлявий молодий чоловік, раптом вихватившись з диліжансової контори.

— Шпигуни!— знову закричала юрба.

— Ми— зовсім не шпигуни, — промовив містер Піквік тоном, що мусив був переконати кожного безстороннього слухача.

— А, не шпигуни, кажете ви, не шпигуни?— повторив молодий чоловік, звертаючись до містера Піквіка і проторовуючи собі дорогу крізь натовп за допомогою нехибних штовханів ліктями в обличчя його складових частин.

Вчений муж поквапився пояснити йому, в чім справа.

— Тоді ходім!— сказав той, силоміць тягнути за собою містера Піквіка і безупинно плескаючи язиком.— Нумер 924, беріть свої гроші і забирайтесь звідси.. поважний джентлмен... особисто знаю його... то все— дурнячі вигадки... сюди, сер... де ваші приятелі?.. Звичайне непорозуміння, як я бачу... не звертайте уваги... неприємний випадок... трапляється і в найкращих родинах... не журіться... все буде гаразд... візьміть його... дайте йому типцю... хай знає, клята шельма...— І, не припиняючи розмотувати з надзвичайною швидкістю клубок своїх зауважень, незнайомий у супроводі містера Піквіка та його друзів, що йшли слідком за ним, прокладав собі шлях до залі в конторі диліжансів.

Войовничий фурман

— Офіціанте, сюди!— згукнув незнайомий, люто струшуючи дзвоника.— Склянок для всіх... бренді з водою, гарячого, міцного й солодкого!.. пошкодили око, сер?... Офіціанте! сирого біфстекса для ока джентлмена... для синців нема нічого краще як сирий біфстекс, сер... дуже хороше теж холодний ліхтарний стовп, тільки дуже незручно... не вистоїш півгодини серед вулиці, притиснувшись оком до стовпа... га? здорово?... ха - ха - ха!

І незнайомий, не зводячи духу, одним ковтком хильнув з півпinti димучого бренді з водою і простягнувся в кріслі з такою байдужістю, ніби не трапилось нічого незвичайного.

Поки його компаньйони клопотались, складаючи подяку новому знайомому, містер Піквік на дозвіллі роздивлявся на його вбрання і зовнішність.

Він був майже середнього зросту, але через свою сухорлявість і довгі ноги здавався вищим. Зелений фрак був шикарним костюмом, коли в моді були ластів'ячі хвости, але тоді він, напевно, прикрашав значно коротшу людину, бо засмальцьовані та приношені закарваші ледве доходили йому до долоней. Зелений фрак був защібнутий на всі гудзики, через що спина його наражалась на постійну небезпеку лопнути. Клапоть вицвілої матерії закривав йому шию, де не помічалось й ознак комірчика.

Облиплі чорні штани, у багатьох місцях заплямовані масним, що свідчило за їхню довговічну службу, штрипками притягались до стоптаних і полагоджених черевиків, аби прикрити брудні білі карпетки, які, не вважаючи на це, виразно було бачити. Кучері довгого чорного волосся недбайливо вибивалися з-під піднятих угору крис старого капелюша, а між рукавичок і закарвашів вилискувало голе тіло. Обличчя було бліде й худорляве, але всю його поставу просякав незписуваний вираз незмірної безсоромности та безмежної самовпевнености.

Така була людина, що її містер Піквік спершу розглядав крізь свої окуляри, а потім, коли його друзі знеслились, найдобрішими виразами почав і собі дякувати за допіру вчинену їм послугу.

— Не турбуйтеся,— перебив йому мову незнайомий,— понаказувано досить... більше не треба... Ловкий хлопець той візник... уміє поратись із своєю п'ятірнею. Але на місці вашого друга в зеленій куртці... будь я проклятий... скрутив би я' йому в'язи... свиня така... та й пірижник не кращий... ніякої ріжниці...

Цю, чудово зв'язану, промову перебило з'явлення кондуктора з диліжанса на Рочестер, який сповістив, що „Комодор“ готовий до від'їзду і зараз рушає.

— Комодор! — схопився з стільця незнайомий. — Мій диліжанс... За місце заплачено... одне надвірне... Заплатить за брендї з водою... У них не буде решти з п'яти шилінгів... погане срібло... дають гудзики... не хочу... не пройде... га? — і він хитрувато похитав головою.

Сталося так, що містер Піквік і три його компаньйони поклали зробити першу зупинку в Рочестері. Отже, повідомивши свого нового знайомого, що прямують до того ж таки міста, вони погодились і собі взяти місця на імперіялі, де всім їм можна було б сидіти вкупі.

— Деріться! — сказав незнайомий, допомагаючи містерові Піквікові лізти на дах диліжанса з похапливістю, що зовсім не пасувала до його статечного вигляду.

— У вас нема багажу, сер? — спитав кондуктор.

— У кого? в мене? Ось пакунок в брунатному папері; це й усе... решту послав водою... ящики, залізні скрині... здоровезні, як будинки... і важкі, важкі до біса... — одповів незнайомий, силкуючись утиснути в кишеню пакунок, звідки зрадливо виглядали одна сорочка і одна хусточка.

— Голови, голови, бережіть голови! — гукнув балакучий пасажир, коли вони проїздили під низьким склепінням воріт, що за тих часів становили вхід до кожної поштової станції. — Жахне місце... страшні речі... яюсь... п'ятеро дітей і мати... висока жінка, їла сендвіч... забула про ворота... Трах!.. лясь!.. діти дивляться... мати без голови... тримає в руках сендвіча... не має рота, куди покласти... голова родини... жах, жах! Дивитися на Вайтгол, сер?.. чудове місце... маленькі віконечка... мабуть, і там упала чиясь голова... з необачности... га, сер?

— Я міркую,— сказав містер Піквік,— про дивну мінливість долі людської.

— Філософ, сер?

— Спостерігач натури людської, сер,— одповів містер Піквік.

— Так саме, як і я. Багато єсть таких, кому нема чого робити, ще більше — їсти. Ви поет, сер?

— У мого друга Снодграса видатні поетичні здібності.

— Так саме, як і в мене... Епічна поема в десять тисяч рядків... про липневу революцію... склав одним махом... Марс уночі, Аполон — удень... рушниця стріляє, ліра співає.

— А ви були присутні при цій славетній події, сер? — спитав містер Снодграс.

— Присутній! я думаю... заряджаю мушкет... в голові наче стрільнуло... ідея!.. біжу до винниці... записую... знову назад... бац, бац!.. нова ідея... знову до винниці... перо й чорнило... знову назад.. бах, бах!.. благородні часи, сер. Ви спортсмен сер? — зненацька повернувся він до містера Вінкля.

— Трохи, сер.

— Чудова річ, сер, чудова річ! З собаками, сер?

— Тепер, ні.

— А! вам слід було б мати собак... чудові тварини... розумні... одного разу мій собака... пойнтер... феноменальний інстинкт... одного дня ми з ним полювали... входжу за паркан... свищу... собака стоїть... свищу знову... Понто! — не йде, як колода... кличу: Понто, Понто! — і не ворухиться, наче закам'янів... виглядаю — дивиться на надпис на паркані: „Сторожа буде стріляти кожного собаку, що ввійде за загорожу“ ... і не пішов... Дивний собака... цінний собака...

— Оригінальний випадок, — зауважив містер Піквік. — Дозвольте, я занотую його.

— А, прошу, сер, прошу дуже... ще сто анекдотичних випадків з цим псом. Чудова дівчинка, сер? (на адресу містера Тапмена, що на той час обдаровував антип'іквікськими поглядами молоду жінку на вулиці).

— Дуже!

Розумний пес

— Англійські дівчата не такі гарні, як еспанки... розкішні створіння. Чорне, як смола, волосся... чорні очі... прекрасні фігури... любі створіння... хороші.

— А ви були в Іспанії, сер? — спитав містер Тапмен.

— Жив там багато років.

— Багато перемог?

— Перемог? Тисячі! Дон Боляро Фіціг... вельможна... дочка одначка... донья Хрестіна... розкіш... шалено кохала мене... жорсткий батько... улюблена донька... гарний англієць... донья Хрестіна в розпачі... синя кислота... у мене в портпледі смок для шлунку... робимо операцію... старий Боляро в одчаї... згоджується, щоб ми одружилися... з'єднує руки, плаче гіркими... романтична історія... дуже.

— А леді тепер в Англії? — зацікавився містер Тапмен, що на його опис гарних прикмет дівчини справив могутнє вражіння.

— Померла, сер, померла, — відповів незнайомий, прикладаючи до правого ока залишок старої перкалевої хусточки. — Не допоміг і смок... кволий організм... спокутна жертва.

— А її батько? — спитав поетичний Снодграс.

— Гризота сумління й нудьга... — відповів незнайомий. — Раптом зникає... в місті тільки про це й мови... шукають скрізь... наслідків ніяких... зненацька водограй у сквері перестає бити... минають тижні... все не робить... наймають робітників вичистити його... спускають воду... і в головній трубі знаходять мого тестя, а в правому чоботі — всю сповідь... його витягли, і водограй забив знову, як і давніш.

— Дозвольте мені записати цю романтичну історію, сер? — сказав глибоко розчулений містер Снодграс.

— Звичайно, сер, звичайно... ще п'ятдесят таких, коли хочете... дивовижне життя в мене... справжній роман... не дуже незвичайне, але цікаве... — і чужинець провадив свої монологи далі, аж доки диліжанс під'їхав до дверей готеля „Бик“ на головній вулиці Рочестера.

— Ви спиняєтесь тут, сер? — спитав містер Натанієл Вінкл.

— Тут? ні... але вас раджу... добрий готель... вигідні ліжка... я спиняюсь у Райта... сусідній будинок... дорого, страшенно дорого... півкрони, як тільки глянеш на швайцара... коли обідаєш у знайомих, беруть більше, ніж стало б пообідати в їхньому ресторані... чудні хлопці... дуже.

Містер Вінкл повернувся до містера Піквіка і прошепотів кілька слів; шеліт перейшов од містера Піквіка до містера Снодграса, од містера Снодграса — до містера Тапмена. Всі, погоджуючись, похитали головами.

— Цього ранку ви зробили нам величезну послугу, сер,— звернувся до незнайомого містер Піквік. — Дозвольте нам, на ознаку вдячності, просити вас ласкаво пообідати з нами.

— З великою охотою... не хочу ставити свої умови, але жарена курка з печерицями... надзвичайна річ... на яку годину?

— Зараз подумаємо, — відповів містер Піквік. — Тепер — коло третьої. Скажімо, о п'ятій?

— Це підходить мені якнайкраще, — промовив незнайомий. — Так о п'ятій рівно?.. Бувайте.

Піднявши капелюша на кілька цілів од голови і недбало наклавши його знову трохи на бакир, незнайомий з брунатним пакунком у кишені похапцем вийшов з двору й побрався Головною вулицею.

— Очевидно, бачив багато країн і звик спостерігати і людей, і речі, — зауважив містер Піквік.

— Хотів би я подивитись на його поему, — сказав містер Снодграс.

— А я на його собаку, — промовив містер Вінкл.

Містер Тапмен не сказав нічого, але він згадав донью Хрестіну, шлунковий смок та водограй, і на очі йому набігли сльози. О п'ятій рівно прийшов незнайомий, а невдовзі по його приході подали й обід. Він збувся свого брунатного пакунка, але не змінив нічого в своєму вбранні і став, скільки було можливо, ще більш говіркий.

— Що це? — спитав він, коли слуга зняв покришку з одної з мисок.

— Камбала, сер.

— Камбала... ага!... надзвичайна риба... її завжди присилають з Лондону... Власники ресторанів улашто-

вують політичні обіди... вагони камбали... десятки кошів... хитрючі хлопці... Склянку вина, сер!

— З охотою,— сказав містер Піквік; і незнайомий випив спершу з ним, потім із містером Снодграсом, потім із містером Тапменом, потім із містером Вінклем і нарешті з усім товариством разом, і робив це майже так саме швидко, як говорив.

— Що то в біса за метушня у вас на другому поверсі?— спитав чужинець, — тягнуть нагору лави... бігають теслі... лямпи, склянки, гарфа... Що це буде?

— Баль, сер,— відповів слуга. — Добродійний баль, сер.

— Чи багато в цьому місті гарних жінок? не знаєте, сер?— зацікавився містер Тапмен.

— Надзвичайно... маса... Кент, сер... кожен знає Кент... яблука, вишні, хміль і жінки... Склянку вина, сер!

— З великою приємністю,— одказав містер Тапмен. Незнайомий наляв і спорожнив.

— Дуже хотілося б одвідати цей баль,— відновив стару тему містер Тапмен.— Страшенно!

— Білети в буфеті, сер,— вкинув слово слуга, — по півгінеї за білет.

— А, вже починається,— нашорошив вуха незнайомий.— Чуєте, скрипки?... а тепер гарфа... поїхали!— Різноманітні звуки, що долинали згори, сповіщали про початок першої кадрили.

— Як би мені хотілося піти туди!— повторив містер Тапмен.

— Хотів би й я,— сказав чужинець,— клятий багаж ще не прийшов... здоровезні ящики, а одягти нема чого... дивно, чи не правда?

Загальна добродійність була одною з найтиповіших рис удачі всіх піквікців, але ніхто з них не додержував цього благородного принципу так ревно, як містер Тапмен. Кількість згадуваних у протоколах Товариства випадків, коли добрячий джентлмен посилав до інших членів клубу людей, що потребували грошової або речової допомоги, просто неймовірна.

— Я з радістю позичив би вам свій костюм,— сказав містер Тапмен,— але ви скорше худорляві, а я...

— А ви — скорше гладун, — засміявся незнайомий. — Ану, ще по склянці!

— Але якщо мій костюм заширокий для вас, — додав містер Тапмен, — то, мабуть, костюм мого друга містера Вінкля буде вам більше до міри?

Незнайомий перебіг очима по поставі містера Вінкля, і його обличчя виявляло цілковите задоволення, коли він промовив: „Підійде, як улипне“.

Містер Тапмен озирнувся навкруги. Вино, що вже вплинуло снотворчо на містера Снодграса і містера Вінкля, починало діяти й на почуття містера Піквіка. Голова його схилилась на груди, і невпинне хропіння, перериване подеколи харчанням, було єдиною чутною ознакою його присутності.

— Кімната Вінкля поруч із моєю; — сказав містер Тапмен. — Коли б його й розбудити тепер, він однаково не второпає, чого ми від нього хочемо. Але я знаю, що у нього в валізі єсть фракна пара. Якщо ви одягнете її на баль і знімете, коли ми повернемось, то я можу покласти її на місце так, що він і не помітить.

— Надзвичайно, — захопився незнайомий. — Знаменитий плян... кляте становище... мати чотирнадцять фракних пар у багажі і бути змушеним убиратися в чужий фрак... але ідея чудова... дуже!

— Треба ж купити білети, — зауважив містер Тапмен.

— Не варто міняти гінею, — сказав незнайомий, — киньмо монету, кому платити за обох... кидайте... я ставлю на жінку. — Соверен упав, і вийшов дракон, що з чемности його звать жінкою.

Містер Тапмен подзвонив, загадав купити білети й принести свічки до себе в кімнату. За чверть години незнайомий красувався в фракній парі містера Натанієля Вінкля.

— Це — новий костюм, — пояснював містер Тапмен, поки той із видимим задоволенням милувався з себе в свічаді. — Перший, зроблений уже з гудзиками нашого клубу, — і він показав своєму компаньйонові великі позлочені гудзики з портретом містера Піквіка посередині і з ініціалами П. К. обабіч.

— П. К., — міркував незнайомий, — дивна штука... вид старого — і П. К. ... Що то за знак, ці літери? мабуть, предурнячий костюм? га?

Містер Тапмен, задихаючись од обурення, роз'яснив таємничі ініціали.

— Трохи короткий у талії, — сказав незнайомий, вихиляючись перед свідком, щоб побачити гудзики, що замість попереку були в його на половині спини. — Так, як одяг у листонош... кумедний одяг... шиють за контрактом, не беручи міри... призначення долі... всі високі одержують короткі вбрання, а короткі — дістають довгі. — Правлячи своєї, новий компаньйон містера Тапмена убрався в костюм містера Вінкля і в супроводі містера Тапмена зійшов сходами до залі, де відбувався баль.

— Як ваші імена, сер? — спитали їх коло входу. Містер Тресі Тапмен ступив був наперед, щоб оголосити своє, але незнайомий випередив його.

— Ніяких імен. Не треба називати себе, — прошепотів він. — Невідомі... прізвиська, зрештою, дуже хороші, але не бучні... надзвичайні прізвиська для невеличкої компанії, але тут, у такому товаристві, не справлять ніякого вражіння... інкогніто... джентлмени з Лондону... знатні чужинці... яка ріжниця? — Двері розчинилися, і містер Тресі Тапмен з незнайомим увійшли в залю.

Музика заграла фінала; танцюристи й танцюристки пішли в прохідку по кімнаті; наші приятелі, ставши в куток, заходились роздивлятись публіку.

— Інтересні жінки, — зауважив містер Тапмен.

— Пождіть хвилинку, — озвався незнайомий. — Це — дрібниця... аристократія ще не приїхала... чудернацьке місто... Вищі службовці з корабельні не визнають нижчих... Нижчі гребують дрібними поміщиками... дрібні поміщики зневажають крамарів... а урядовці не визнають нікого.

— Що то за білявий хлопчисько з манюсінькими оченятами в такому смішному костюмі? — запитав містер Тапмен.

— Ша! тихо, прошу... манюсінькі оченята... смішний костюм... хлопчисько... прапорщик 97-го полку... шановний Вілмот Снайп... люди хороших родів, ті Снайпи... дуже.

— Сер Томас Клябер, леді Клябер і міс Клябер! — грімним голосом згукнув чоловік коло дверей. З'явлення

високого джентлмена у блакитному фракі з блискучими гудзиками, огрядної дами в блакитній атласовій сукні й двох молодих леді такого ж розміру і в однакових модних вбраннях викликало в залі велику сенсацію.

— Урядовець... начальник корабельні... видатна людина... навдивовижу видатна людина... — коментував незнайомий, поки весь добродійний комітет супроводив містера Томса Клябера з родиною на почесні місця в залі. Шановний Вілмот Снайп з іншими благородними джентлменами згромадились там, щоб привітати панночок Клябер, а сер Томас Клябер, гордовито випроставшись, велично позирав на товариство поверх своєї чорної краватки.

— Містер Смісі, місіс Смісі і міс Смісі! — знову сповістили коло дверей.

— Що то за Смісі? — звідався містер Тапмен.

— Якийсь службовець з корабельні, — сказав незнайомий. Містер Смісі шанобливо схилився перед сером Клябером, а той відповів досить поблажливим поклоном. Леді Клябер глянула в лорнетку на місіс Смісі та її дочок, а місіс Смісі своєю чергою байдужно глянула на дам, чоловіки яких зовсім не служили на корабельні.

— Полковник Балдер, місіс Балдер і міс Балдер!

— Начальник залоги, — сказав незнайомий, відповідаючи на запитливий погляд свого компаньйона.

Панни Клябер тепло привітали панну Балдер. Зворушливу зустріч пані Балдер з леді Клябер не дається списати. Полковник Балдер і сер Томас Клябер замінялись табакою і виглядали як пара новітніх Робінзонів: володарі всього, що лишилось живе.

Одним з найпопулярніших персонажів у своєму колі був невеличкий гладун з вузькою смужкою волося круг черепа і виразною лисиною на вершині його — доктор Слемер з 97 - го полку. Доктор усіх частував табакою, з кожним балакав, сміявся, танцював, жартував, грав у віст, всюди доскокував і скрізь похоплявся. Крім усіх цих різноманітних занять, у доктора було ще одне — найважливіше. Він невтомно показував виключну й зворушливу увагу маленькій літній удові, що її багата сукня та численні коштовні речі були б дуже бажаним додатком до скромних докторських прибутків.

Деякий час очі містера Тапмена та його компаньйона роздивлялися доктора і вдову. Незнайомий перший перебив мовчанку.

— Сила грошей... стара дівка... доктор занадто величається... не погана ідея... от буде сміхота... — такі малозрозумілі фрази злітали з його уст. Містер Тапмен допитливо глянув йому в обличчя.

— Танцюватиму з старою, — сказав незнайомий.

— Хто вона?

— Не знаю... ніколи не бачив... підчепимо доктора... — Незнайомий перейшов кімнату і, спершись на дошку коминка, втупив у обличчя вдови шанобливий погляд, де бачити було меланхолійне захоплення. Містер Тапмен здивовано дивився на нього. Незнайомий поступав хутко. Маленький доктор на той час танцював з іншою леді. Вдова впустила на підлогу віяло; незнайомий підняв і передав їй. Усмішка... поклін... коротенька розмова... Незнайомий вийшов і незабаром повернувся з розпорядником танців... недовга вступна пантоміма, і незнайомий та місіс Баджер узяли участь у кадрилі. Хоч як велике було здивування містера Тапмена перед цими незвичайними подіями, та вражіння, справлене ними на доктора, було ще більше. Незнайомий був молодий; вдова почувала себе влещеною і не звертала на доктора жадної уваги. Обурення доктора аж ніяк не вражало його безгурботного суперника. Доктора Слемера за малим не вдарив грець. Його — доктора Слемера з 97-го полку — заступив якийсь, ніким тут не бачений і нікому не відомий чоловік. Доктора Слемера — доктора Слемера з 97-го полку — відкинено! Неймовірно! Цього не може бути! А втім, воно так і єсть. Що? Він ще рекомендує їй свого приятеля! Доктор не йме віри своїм очам. Він дивиться знову й бачить, що не помилився — місіс Баджер танцює з містером Тапменом.

Все це доктор зносив терпляче й мовчки, але коли незнайомий зник, щоб провести місіс Баджер до її карети, бідний лікар не міг стриматися й вибіг з кімнати. Незнайомий уже повертався і, осміхаючись, казав щось до містера Тапмена, який ішов поруч його. Маленький доктор жадав крові. Він ще й сміється! Він ще святкує перемогу!

— Сер! — сказав доктор грізним голосом, одводячи незнайомого у віддалений куток проходу й простягаючи йому свою візитову картку, — моє ім'я — Слемер, лікар Слемер, сер, з 97-го полку, Четхемські Касарні. Ось моя картка, сер. — Він хотів додати ще щось, але захлинувся від обурення.

— А, — зимно відповів незнайомий, — Слемер... вельми вдячний... дуже люб'язно з вашого боку... але тепер я не хворий... Слемер... добре, покличу, як занедужаю.

— Ви — мерзотник, сер! — прохрипів розлючений доктор, — боягуз, страхопуд, брехун... так ніщо не може примусити вас дати мені свою картку, сер?

— А, розумію, — промовив незнайомий ніби до себе, — заміцний глінтвейн... щедрий господар... необачно... дуже необачно... краще пити лімонад... в кімнатах занадто жарко... ви ж таки не молодий... погано почуватимете себе зранку... все вам болітиме... все... — і він піднявся ще на один-два щаблі.

— Ви живете в цьому готелі, сер? — вигукнув обурений доктор. — Тепер ви неосудні, сер, але завтра ви почувете за мене з самого ранку, сер. Я таки розшукаю вас, сер. Я викопаю вас з-під землі.

— Вам легше буде знайти мене під землею, ніж удома, — ані трохи не хвилюючись, одповів незнайомий.

Доктор Слемер люто натиснув капелюша на свою голову, а наші друзі зійшли вниз і поклали у валізку неприємного Вінкля його фрачну пару.

Другого ранку дзигарі ледве встигли вибити сьому годину, як занурений у дрімоту мозок містера Піквіка вийшов з стану несвідомости завдяки міцним ударам, що гупали в двері його кімнати.

— Хто там? — спитався містер Піквік, схоплюючись з ліжка.

— Коридорний, сер.

— Чого вам треба?

— Скажіть, прошу, сер, в якого з джентлменів з вашої компанії блакитний фрак, а на ньому позлочені гудзики з ініціалами П. К.?

— Його вивісили почистити, і хлопець забув, з якої кімнати він його взяв, — подумав містер Піквік. — У містера Вінкля. Перша чи друга кімната праворуч.

— Спасибі, сер,— подякував коридорний і пішов геть.

— В чім річ?— спитав містер Тапмен, коли грімний стукіт у двері розбудив його.

— Чи можу я бачити містера Вінкля, сер?— озвався коридорний.

— Вінкле, Вінкле!— гукнув містер Тапмен до внутрішньої кімнати.

— Ало!— одповів з - під ковдри ледве чутний голос.

— Вас там питає хтось у коридорі,— і, виснажений такою довгою промовою, містер Тресі Тапмен перевернувся на другий бік і знову заснув.

— Питає?— здивувався містер Вінкл, похапцем зриваючись з ліжка і натягаючи на себе найпотрібнішу частину вбрання.— Питають! хто б це в біса міг питатися про мене на такій відстані від Лондону?

— Джентелмен чекає на вас у буфеті,— сказав коридорний, коли містер Вінкл вийшов з номера.— Він каже, що затримає вас на недовгий час, але неодмінно мусить поговорити з вами.

— Дивно,— відповів містер Вінкл.— Зараз прийду.

Він накинув на плечі халата, закутався в шаль і зішшов униз. Стара жінка і двоє офіціантів прибирали буфет; якийсь офіцер стояв коло вікна й дивився на вулицю. Зачувши ходу містера Вінкля, він обернувся, ледве вклонився, а потім звелів слугам вийти геть і щільно причинив двері.

— Містер Вінкл, я гадаю?

— Мене і справді зовуть Вінкл, сер.

— Вас не здивує, сер, що я звертаюсь до вас в імені мого друга— доктора Слемера з 97-го полку?

— Доктора Слемера?— перепитав містер Вінкл.

— Авжеж, що доктора Слемера. Він просив мене сказати, що вашу вчорашню поведінку треба кваліфікувати тільки образливими для кожного джентлмена словами, яких жаден джентлмен не може стерпіти.

Вираз здивування на обличчі містера Вінкля був такий природний і такий видимий, що цього не міг не помітити друг доктора Слемера. Отже, він додав:

— Доктор Слемер певний, що ви були п'яні того вечора, і тому не відповідальні за вчинену йому образу. Він доручив мені сказати також, що він задовольниться,

Доктор Слемер викликає на дуель Джінгля

якщо ви перепросите його на письмі, склавши подиктованого мною листа.

— Перепрошу на письмі? — повторив містер Вінкл тоном щонайщирішого подиву.

— Ви, звичайно, знаєте, які наслідки матиме ваша відмова. — зимно сказав офіцер.

— Оце все вам доручено переказати саме мені? — спитав містер Вінкл у безнадійному замішанні.

— Я не був свідком вашої відмови дати свою картку докторові Слемеру, — відмовив одвідач, — і через це доктор просив мене встановити спершу, хто саме був одягнений у блакитний фрак з позлоченими гудзиками, де виображено якийсь бюст і літери П. К.

Містер Вінкл буквально закам'янів, почувши такий докладний опис свого костюма, а Слемерів приятель вів далі:

— Відомості, що їх я тільки но відібрав у готелі, переконали мене, що власник цього фрака прибув сюди вчора вдень разом із трьома іншими джентлменами. Я тоді звернувся до джентлмена, що, очевидно, головує у вашій компанії, і він зараз же вказав мені на вас.

Якби головна Рочестерська башта зсунулася з свого місця й стала б навпрости вікон готелю, містер Вінкл здивувався б не більше. Спершу він подумав, що його пограбували.

— Дозвольте залишити вас на хвилиночку, — сказав він.

— Прошу, — погодився небажаний одвідач.

Містер Вінкл похапливо збіг до себе в номер і відчинив свою валізку. Фрак лежав на місці, але, дивлячись пильніш, на ньому не важко було побачити сліди недавнього вжитку.

— Ну, та так воно, певне, і сталося, — сказав містер Вінкл, упускаючи фрака з рук. — Я трохи набрався минулого вечора і, невиразно пригадую, як гуляв по місту та палив сигари. Факт той, що я був здорово п'яний. Я, очевидно, передягався, гуляв десь і когось образив. Це — безсумнівно. А ось — і жакні результати.

І по цих словах містер Вінкл напрявив свої стопи до буфету, прийнявши тверду та сумну постанову не відмовлятися од виклику войовничого доктора, нехай би це призвело до щонайгірших наслідків.

До такого рішення містера Вінкля спонукали багато міркувань — перш над усе його клубна слава. Його завжди мали за великий авторитет в усіх фізичних вправах: і нападного, і оборончого, і кривдного, і некривдного характеру. І якщо в цій першій серйозній спробі він одступить перед очима свого ватажка, його ім'я і репутація загинуть без вороття. Подруге, він зчаста чув, правда, від нефахівців у таких справах, що секунданти здебільшого не заряджають пістолі кулями. Нарешті він сподівався на допомогу з боку містера Снодграса. Запрошений на секунданта і повідомлений про небезпеку, що загрожує його другові, той, мабуть, розкаже все містеру Піквікові, а містер Піквік, напевне, викаже на них місцевій владі і в такий спосіб урятує свого наслідувача від смерти або каліцтва.

Таке думав містер Вінкл, коли повертався до буфету й повідомляв про свою згоду прийняти виклик доктора.

— Чи не вкажете ви мені якогось вашого друга, з яким ми могли б порозумітись щодо часу й місця зустрічі? — спитав офіцер.

— То — зайве, — відповів містер Вінкл, — ми умовимось із вами, а потім я потім я запрошу секунданта.

— Давайте призначимо на сьогоднішній вечір, — байдужим тоном запропонував офіцер.

— Дуже добре, — погодився містер Вінкл, дарма що насподі душі думав, що це дуже погано.

— Ви знаєте, де форт Піт?

— Так, я бачив його вчора.

— Вийшовши в поле, що межує з фортецею, зверніть на стежку з лівого боку і йдіть просто, доки побачите мене. Я проведу вас до безпечного місця, де можна не боятись, що нам заважатимуть.

— Боятись, що заважатимуть! — подумав містер Вінкл.

— Здається все, — сказав офіцер.

— Я, принаймні, не маю сказати нічого більше, — промовив містер Вінкл. — До побачення!

— До побачення! — і офіцер вийшов, висвистуючи легковажну арію.

Сніданок пройшов невесело. Містер Тапмен не в силі був устати. Містер Снодграс був у пригніченому поетичним надхненням настрої. Навіть містер Піквік виявляв

незвичайний для нього нахил до мовчання та содової води. Містер Вінкл нетерпляче чекав слухного часу; чекати довелося недовго. Містер Снодграс запропонував одвідати замок. Містер Вінкл був єдиний з компанії, здатний товаришувати йому, і вони пішли тільки вдвох.

— Снодграсе,— сказав містер Вінкл, коли вони звернули в бічну вулицю,— Снодграсе, друже мій, чи можу я звіритись на ваше вміння зберігати тайни? — Кажучи це, Вінкл страшенно хотів, щоб той не вмів.

— Можете,— одповів містер Снодграс. — Хочете — я присягаюсь.

— Ні, ні! — перелякався містер Вінкл на саму думку, що його приятель і дійсно додержить слова.— Не присягайтесь, не присягайтесь; це цілком зайве.

Містер Снодграс спустив руку, що її він у поетичному надпориві підніс був угору, ніби посилаючись на небо, і прибрав позу вичікувальної уваги.

— Мені потрібна ваша допомога в справі честі, дорогий друже... — сказав містер Вінкл.

— І ви її матимете,— містер Снодграс стиснув приятелеві руку.

— ...з одним доктором—доктором Слемером з 97-го полку,— провадив далі містер Вінкл, бажаючи надати справі якомога серйознішого вигляду.— У цього офіцера єсть секундант — також офіцер: Дуель має відбутись сьогодні по заході сонця, коло форту Піта.

— Я буду ваш секундант,— сказав містер Снодграс. Він був здивований, але ані трохи не збентежений. Чудна річ, до чого в таких випадках бувають спокійні всі, крім головних дієвих осіб. Містер Вінкл забув про це. Він судив про перечування друга з своїх власних емоцій.

— Наслідки можуть бути жахні,— сказав містер Вінкл.

— Сподіваюся, що все обійдеться гаразд,— заспокоїв його містер Снодграс.

— Доктор, я думаю, дуже добрий стрілець,— зауважив містер Вінкл.

— Більшість військових добре стріляють,— байдужно відповів містер Снодграс.— Але й ви не поганий стрілець. Чи не так?

Містер Вінкл ствердив це, і, бачивши, що не схвилював свого компаньйона, змінив ґрунт.

— Снодграсе,— промовив він тремтячим з хвилювання голосом,— якщо мене буде вбито, в пакеті, що я вам передам, ви знайдете листа для мого... для мого батька.

Але й тут містер Вінкл схибив. Містер Снодграс трохи розчулився, але перейняв на себе доручення з такою охотою, наче був листоноша.

— Якщо мене буде вбито або я вб'ю доктора,— не вгавав містер Вінкл,— вас судитимуть як спільника. Чи маю я право наражати мого друга на небезпеку, мабуть, довічного ув'язнення?

Містер Снодграс трохи завагався, але його героїзм був непереможний.— В справах моїх друзів я ладний нехтувати й небезпекою.

Деякий час, заглибившись кожен у свої думки, вони йшли мовчки. Містер Вінкл в душі проклинав свого відданого друга. Ранок минав. Вінкл удавався в тугу.

— Снодграсе,— сказав він, раптом спиняючись,— не зробіть тільки мені капости: не звертайтеся до місцевої влади, не просіть поліцію заарештувати мене й доктора Слемера, бо тоді дуель не відбудеться. Прошу, не робіть цього.

Містер Снодграс вхопив свого друга за руку і з запалом відповів:

— Нізащо в світі!

Пересвідчившись, що Снодграса залякати не можна і що йому судилося бути живою метою, містер Вінкл здригнувся.

Містера Снодграса втаємничено в усі деталі справи, і, придбавши в крамниці задовільні пістолі, достатню кількість пороху, куль і пістонів, приятелі повернулись у готель.

Був теплий і душний вечір, коли вони рушили в путь. Містер Вінкл, щоб його не впізнали, закутався в здоровезний плащ, а містер Снодграс під своїм плащем ховав смертовбивчі інструменти.

— Ви нічого не забули? — збудженим тоном спитав містер Вінкл.

— Нічого. Я взяв із собою запасну пістоль на випадок, що перша не вистрелить, чверть фунта пороху і дві газети на клейтухи.

— Чудова пора,— зауважив містер Снодграс, коли вони, перелізши через паркан, ішли полем.— Сонце саме заходить.

— А ось і офіцер,— скрикнув незабаром містер Вінкл.

— Де?

— А он — джентлмен у синьому плащі.

Містер Снодграс глянув у зазначуваному вказним пальцем його друга напрямі і вздрів фігуру, описану Вінклем. Офіцер на знак того, що бачить їх, помахав рукою, і наші приятелі пішли слідом за ним. Перелізши ще раз один пліт, вони опинились на відлюдному полі. Два джентлмени чекали на них. Один був маленький гладкий чоловічок з чорним волоссям; другий — дуже показна особа у військовій уніформі — з абсолютно спокійним виглядом сидів на похідному стільці.

— Наші супротивники і хірург, я думаю,— сказав містер Снодграс.— Ковтніть трохи бренді.— Містер Вінкл схопив пляшку, що простягав йому друг, і хильнув чимало живлющої рідини.

— Мій секундант, сер,— містер Снодграс,— одрекомендував містер Вінкл, коли офіцер підійшов до них. Приятель доктора Слемера вклонився й показав на ящик зі зброєю на зразок того, що ніс містер Снодграс.

— Почнемо? — спитав офіцер.

— Звичайно,— відповів містер Снодграс. Місця було відзначено і всі попередні готування закінчено.

— Може, ці будуть вам більше до вподоби, ніж ваші,— сказав противний секундант, простягаючи свої пістолі.— Я вже зарядив їх. Не заперечуєте?

— Ні,— погодився містер Снодграс. Ця пропозиція позбавляла його великого клопоту, бо про те, як заряджають пістолі, він мав дуже невиразне й непевне уявлення.

— Тепер, я думаю, можна розставляти їх,— кинув офіцер таким тоном, нібито супротивники були шахи, а секунданти — гравці.

— Думаю, можна,— не сперечався містер Снодграс, який погодився б на всяку пропозицію, бо зовсім не розумівся на цих справах. Офіцер напрямився до доктора Слемера, а містер Снодграс підійшов до містера Вінкля.

— Готові? — промовив він, подаючи Вінклеві пістолі. — Давайте мені ваш плащ.

— Ви взяли листа для батька? — спитав безталанний Вінкл.

— Все в порядкуві, — одказав Снодграс. — Будьте мужні й не схибте.

Містер Вінкл мовчки зняв плащ і взяв пістолі. Секунданти відійшли на бік; джентлмен на похідному стільці перейшов на інше місце. Противники почали сходитись. Містер Вінкл завсігди відзначався незвичайною людяністю. Треба гадати, що неохота поранити або вбити свого ближнього примусила його заплющити очі в той момент, коли він ступив на судне місце, а з заплющеними очима він не міг бачити надзвичайно дивної поведінки доктора Слемера. Цей джентлмен ішов, ішов, потім спинився, протер очі, придивився і нарешті гримнув: „Стійте, стійте!“

— Що це таке? — мовив він, коли до нього підбігли секунданти. — Це ж зовсім не та людина!

— Не та людина? — повторив його секундант.

— Не та людина! — скрикнув містер Снодграс.

— Не та людина! — сказав джентлмен з похідним стільцем у руці.

— Авжеж, що ні, — одповів доктор. — Це зовсім не та особа, що образила мене вчорашньої ночі.

— Щось абсолютно незвичайне! — згукнув офіцер.

— Абсолютно, — згодився джентлмен з похідним стільцем. — Але формально, якщо джентлмен стоїть уже тут, то це маловажно, він чи не він образив нашого друга містера Слемера. — І, висловивши з дуже мудрим і таємничим виглядом таку сентенцію, людина на похідному стільці взяла здоровий понюх табаки і переможно озирнулася, як фахівець у цих справах.

Почувши, що противник пропонує припинити ворожі дії, містер Вінкл розплющив не тільки очі, а й вуха. Але, зрозумівши з дальших слів доктора, що тут трапилось якесь непорозуміння, Вінкл одразу збагнув, як багато виграє його репутація, коли він приховає справжні мотиви свого геройства, і, сміливо ступивши наперед, промовив:

— Я і дійсно не та особа і знаю це.

— Значить, ви образили доктора Слемера,— сказав чоловік із похідним стільцем,— і він має право викликати вас зараз же.

— Тихо, будь ласка, Пейне! — втрутився докторів секундант.— Чому ви не повідомили мене про це сьогодні ранком, сер?

— А й то правда: чому ви нічого не сказали? — обурився чоловік із стільцем.

— Ще раз прошу вас: тихо, Пейне! Дозвольте мені повторити своє запитання, сер!

— Тому, сер,— сказав Вінкл; мавши час обмірковувати свою відповідь,— тому, сер, що ви назвали п'яним і нешляхетним особу в убранні, яке я мав за честь не лише носити, ба навіть витворити — в уніформі, сер, Піквікського Клубу в Лондоні. Честь цієї уніформи я вважаю за свій обов'язок підтримувати, і тому, не вагаючись, прийняв ваш виклик.

— Ваш лицарський вчинок робить вам честь, сер,— промовив маленький добродушний доктор, простягаючи руку Вінклеві.— Дозвольте запевнити вас, сер, що ваша поведінка пориває мене, і я вельми шкодую, що турбував вас цією дуеллю.

— Я думаю, ви зробили це без лихого умислу, сер,— перебив містер Вінкл.

— І я пишаюся тим, що познайомився з вами, сер,— докінчив доктор.

— Знайомість із вами — величезна приємність для мене, сер,— сказав містер Вінкл.

Доктор і містер Вінкл стиснули один одному руки. Потім містер Вінкл стиснув руку лейтенантові Теплтонові (секундант доктора), далі чоловікові з похідним стільцем і нарешті містеру Снодграсові, що умлівав перед благородною поведінкою свого героїчного друга.

— Тепер, я думаю, можна й додому,— сказав лейтенант Теплтон.

— Звичайно,— погодився доктор.

— Якщо містер Вінкл почуває себе ображеним викликом,— не вгамовувався чоловік із стільцем,— він, я гадаю, має право вимагати задоволення.

Містер Вінкл самовідречено відмовився вимагати задоволення.

— А, мабуть,— вів далі той, що з стільцем,— його секундант вважає себе за покритвдженого якимнебудь моїм зауваженням? Я буду щасливий дати йому задоволення зараз же.

Містер Снодграс поквапився подякувати за люб'язну пропозицію і висловив жаль, що мусить одхилити її, бо не має ніяких претенсій. Секунданти забрали ящики, і всі подались з поля куди веселіші, ніж були тоді, як ішли сюди.

— Ви довго думаєте прожити тут? — дорогою спитав доктор Слемер у містера Вінкля, з яким вони весь час розмовляли якнайприятніше.

— Думаю, позавтра виїдемо.

— Був би дуже радий бачити вас і вашого друга в себе й перебути з вами прийнятний вечір,— сказав доктор.— Сьогодні ви вільні?

— Ми тут з приятелями,— відповів містер Вінкл,— і до того я не хотів би сьогодні виходити з дому. Може, ви з вашим другом зайшли б до нас у готель?

— З великою охотою,— згодився доктор.— О десятій, на півгодини, не буде пізно?

— О, ні,— запротестував містер Вінкл.— Щасливий буду познайомити вас з моїми друзями — містером Піквіком і містером Тапменом.

— Певний, що знайомість із ними завдасть мені великої втіхи,— відповів доктор, не маючи ніякого уявлення, хто такий містер Тапмен.

— Ви ж напевне прийдете? — спитав містер Снодграс.

— Безсумнівно.

На цей час вони вийшли на дорогу. По-приятельському попрощавшись, джентлмени розлучилися. Доктор Слемер з друзями пішли в касарні, а містер Вінкл у супроводі свого друга містера Снодграса повернулись до готелю.

РОЗДІЛ Ш

ПРИКРА ЗУСТРІЧ

Незвичайна відсутність двох його друзів починала вже непокоїти містера Піквіка, і, коли вони повернулися, він із більшою, ніж звичайно, радістю заходився вітати їх і розпитувати про причини такої довгої відлуки. Відповідаючи на його запитання, містер Снодграс хотів був подати історичний нарис допіру докладно списаних подій, аж тут увагу його взяла на себе наявність у кімнаті ще одного суб'єкта, крім містера Тапмена і їхнього вчорашнього визволителя в зеленому фракі. То був, очевидно, замордований життям літній чоловік із змарнілим, жовтої цери, обличчям і з глибоко запалими очима, які — блискучі з природи — здавались ще блискучішими в рямці чорного волосся, що безладними пасмами вкривало йому половину обличчя.

— Це — друг нашого друга, — пояснив містер Піквік. — Сьогодні ранком виявилось, що наш друг зв'язаний із трупом місцевого театру, — не хоче тільки, щоб усі то знали, — а джентлмен — його товариш фахом. Коли ви ввійшли, він саме збирався розповісти нам про один цікавий випадок з життя артистів.

— Тисячі випадків, — конфіденційним тоном сказав вчорашній незнайомий, підійшовши до містера Вінкля. — Чудний хлопець... поневіряється... не актор... різні дрібні доручення... всі нещастя... ми поміж себе звемо його Безталанний Джемі.

Містер Снодграс і містер Вінкл чемно привіталися з джентлменом з таким елегантним назвиськом і, наслідуючи решту товариства, замовили й собі бредні з водою.

— Тепер, сер, — промовив містер Піквік, коли всі сіли до столу, — чи не розкажете ви нам те, що ласкаво обіцяли розповісти?

.....
Нам було б надзвичайно приємно поділитись з читачами думкою, що її висловив з приводу оповідання Безталанного Джемі містер Піквік, але саме як він приготувався говорити, у кімнату вступив слуга й проголосив:

— Якісь джентлмени до вас, сер.

Треба гадати, що містер Піквік мав на оці вщастити як не світ, то околиці Лондону вельми важливими міркуваннями, бо він суворо глянув на слугу й перебіг поглядом по всьому товариству, ніби шукаючи відомостей про нових гостей.

— А, — підвівся з стільця містер Вінкл, — це мої приятелі. Нехай увійдуть. Дуже симпатичні люди, — додав містер Вінкл по виході слуги, — офіцери 97-го полку. Я познайомився з ними у не зовсім звичайний спосіб сьогодні ранком. Вам, напевне, вони сподобаються.

Душевна рівновага містера Піквіка враз відновилася. У кімнату, у супроводі слуги, ввійшли три джентлмени.

— Ляйтенант Теплтон, — сказав містер Вінкл. — Ляйтенант Теплтон; містер Піквік — доктор Пейн; містера Снодграса ви вже бачили; містер Тапмен — доктор Пейн; доктор Слемер — містер Піквік; містер Тапмен — доктор Слем...

Тут містер Вінкл раптом спинився, бо постать і містера Тапмена, і доктора виявляли глибоке збудження.

— Я бачив уже джентлмена, — сказав з притиском доктор.

— Правда? — здивувався містер Вінкл.

— І цього теж, як не помиляюся, — додав доктор, допитливо вдивляючись у незнайомого в зеленому фракці. — Здається, я зробив цій особі одну серйозну пропозицію, яку вона визнала за краще відхилити. — Кажучи таке, доктор лихим оком кинув на незнайомого і шепонув щось ляйтенантові Теплтонові.

— Не може бути! — промовив цей джентлмен.

— Кажу ж бо вам, — настоював доктор Слемер.

— Маєте зараз же скрутити йому в'язи, — поважно примовився власник похідного стільця.

— Тихо, Пейне! — сказав ляйтенант. — Дозвольте спитати вас, сер, — удався він до містера Піквіка, спантеленого непристойною сценою, — чи належить ця особа до вашої компанії?

— Ні, сер, — відповів містер Піквік, — він у нас у гостині.

— Він — член вашого клубу, як не помиляюся? — допитувався ляйтенант.

— Ні, звичайно.

— І ніколи не носив гудзиків з ініціалами клубу?

— Ні, ніколи, — одказав здивований містер Піквік.

Ляйтенант Теплтон повернувся до доктора Слемера і знизав плечима, ніби беручи під сумнів його пам'ять. Маденький лікар сердився і мав розгублений вигляд. А містер Пейн люто позирав на променистий вид безневинного Піквіка.

— Сер, — сказав доктор, зненацька звернувшись до містера Тапмена, тоном, що примусив цього джентлмена підстрибнути, немов у ногу йому ввігналася голка, — сер, вчора ввечері ви були на балі!

Містер Тапмен, не спускаючи очей з обличчя містера Піквіка, ледве чутно погодився.

— І цей, — ткнув доктор пальцем на все ще нерухомого незнайомого, — був разом із вами.

Містер Тапмен не заперечував і цього факту.

— Тепер, сер, — доктор удався до незнайомого, — я питаю вас ще раз: дасте ви мені свою візитову картку і поводитиметесь, як личить джентлменові, або волієте примусити мене накарати вас тут же?

— Стійте, сер, — втрутився містер Піквік, — я не можу дозволити цього без деяких пояснень. Розкажіть, що сталося, Тапмене.

Злегка торкнувшись історії із запозиченням фракa, містер Тапмен підкреслив, що то сталося „по обіді“, невиразно перепросив за свою поведінку і дав незнайомому цілковиту змогу виплутуватись самому. Той, видимо, намірився був узяти слово, коли ляйтенант Теплтон, що весь час уважно придивлявся до нього, з призирством у голосі спитав:

— Ви не з тутешнього театру, сер?

— Так, сер,— ані трохі не зніяковівши, одповів незнайомий.

— Це — мандрівний актор,— зневажливо сказав ляйтенант і, повернувшись до доктора, додав:— він бере участь у виставі, яку офіцерство 52-го полку влаштовує сьогодні ввечері. Вам не можна битись із ним, Слемере.

— Безперечно,— поважно ствердив Пейн.

— Шкодную, що завдав вам клопоту, сер,— сказав містерові Піквікові ляйтенант Теплтон.— Дозвольте зауважити, що найвірніший спосіб уникати таких прикрих сцен у дальшому.— це бути вибагливішим у доборі своїх знайомих. На добраніч, сер!— і ляйтенант, уклонившись, вийшов з кімнати.

— Дозвольте і мені сказати, сер,— промовив запальчастий доктор Пейн,— що будь я Слемер або Теплтон— я б розквасив носа вам і всім вашим товаришам. Мое прізвище — Пейн, сер; доктор Пейн з 43-го полку. На добраніч, сер!— І по цих словах він велично вийшов з кімнати в супроводі доктора Слемера, що не сказав нічого, але опік усіх піквіків обуреним поглядом.

Стримуваний гнів і крайній подив розпирали Піквікові груди, за малим не розриваючи його камізельки. Вір остовпів і майже безпритомно дивився перед себе. Стукіт дверей привів його до пам'яті, і він кинувся вперед з люттю в погляді і з полум'ям в очах. Його рука була на дверях. Ще одна мить— і вона стискувала б уже горло доктора Пейна з 43-го полку, та, на щастя, містер Снодграс вхопив за фалди свого шановного лідера і потягнув його назад.

— Держіть!— кричав Снодграс.— Вінкле, Тапмене, держіть його! Він не повинен губити своє дорогоцінне життя з-за такої дурниці.

— Пустіть мене!— гукав містер Піквік.

— Тримайте цупко!— галасував містер Снодграс, і спільними зусиллями всього товариства містера Піквіка пощастило впровадити в крісло.

— Дайте йому відсапатись,— сказав незнайомий,— бренді з водою... хватський старенький... розприндився, наче гиндик... ковтніть цього... а... надзвичайно!— Спробувавши на собі вплив мішанини,

приготованої похмурим чоловіком, він приклав склянку до уст містера Піквіка, а решту одним духом вихилив сам.

Впала коротка мовчанка. Бренді з водою зробили своє діло. Любе обличчя містера Піквіка набуло свого звичайного виразу.

— Не варті вони вашої уваги, — сказав похмурий джентлмен.

— Маєте рацію, сер, — одповів містер Піквік, — не варті. Я тепер і сам шкодую, що так розпалився. Підсувайте ваш стілець ближче до столу, сер.

Похмурий джентлмен підсів перший. Незабаром усі були вже круг столу, і в товаристві запанувала завждішня гармонія.

РОЗДІЛ IV

ОГЛЯД ВІЙСЬКА. НОВІ ДРУЗИ. ЗАПРОШЕННЯ В ГОСТИНУ НА СЕЛО

Другого ранку вся людність Рочестера й околиць міст встала ще вдосвіта і в збудженому настрої. На той день було призначено великий огляд війська. Орляче око начальника округи мало проінспектувати вправі півдванадцятка полків. Споруджено тимчасову фортецю. Військо мало атакувати та взяти її. Передбачалося, що будуть запалювати міни.

Містер Піквік з компаньйонами стали в першому ряді юрби, що виповнила поле, і терпляче чекали, коли почнуться маневри. Люду раз - у - раз тіснішало, і зусилля, яких вони докладали, щоб утриматись на своїх місцях, вимагали від них пильної уваги. То натовп натискував на спину, і містера Піквіка жбурляло на кілька ярдів уперед із швидкістю, що зовсім не пасувала до його статечного вигляду. То жартівливі джентлмени, навалившись на містера Снодграса й завдавши йому пекельних мук, питалися, куди він лізе. Містерові Вінклеві, що висловив обурення таким нахабним нападом, хтось ззаду насунув кулаком капелюша на самі очі й попросив ласкаво заховати свою голову в кишеню. Такі та й інші практичні дотепи разом із незрозумілим зниклом містера Тапмена робили їхнє становище скорше невігідним, ніж приемним.

Нарешті низький гомін багатьох голосів пройшов по юрбі, як завжди буває, коли настає те, чого довго сподівались побачити. Всі очі повернулись до брами фортеці. Ще кілька хвилин пожадливого чекання — і в

повітрі весело замайорили стяги, заблищала проти сонця зброя, і колона по колоні почали виходити на рівнину. Часті спинялися і шикувалися. По рядах перебігли слова команди, віддаючи ясу, брязнули рушниці, і перед фронт у супроводі полковника Балдера й численного офіцера прискочив начальник військової округи. Враз ударили всі оркестри; всі коні стали диба, посунулись назад і замахали хвостами. Собаки брехали, юрба вищала з захоплення, військо стояло струнко, і, скільки кинути оком, бачити було тільки довгу алею червоних мундирів і білих штанів.

— У нас чудове місце, — зауважив, озирнувшись, містер Піквік. Натовп круг них потроху розсіявся, і наші піквікці були майже самі.

— Чудове! — озвалися в одне містер Снодграс і містер Вінкл.

— Що це вони тепер роблять? — спитав містер Піквік, дивлячись у прозору трубу.

— То вони... вони... здається... вони, здається, наміряються стріляти, — одповів містер Вінкл, міняючись на виду.

— Дурниця! — сказав містер Піквік.

— А мені теж здається, що вони хочуть стріляти, — ствердив містер Снодграс, трохи збентежений.

— Не може бути, — одмовив містер Піквік. Ледве встиг він вимовити ці слова, як всі шість полків піднесли рушниці, ніби мавши одну для всіх мету, а за ту мету — піквікців, і випалили разом.

За таких відповідальних обставин перед спустошливим огнем сліпих набоїв, зморений операціями війська, що новий загін його з'явився в протилежному кінці поля, містер Піквік виявив цілковиту витриманість і самовладання, властиві всім великим розумам. Він схопив містера Вінкля за руку і, примостившись між цим джентльменом і містером Снодграсом, поважно повчав їх, що, як не рахувати можливості оглохнути, іншої безпосередньої небезпеки в цій стрілянині немає.

— А уявіть собі, що якийсь салдат помилково зарядить свою рушницю не сліпим набоем, — сказав містер Вінкл, блідий на саму згадку про такий випадок. — Я чув, як щось просвистіло в повітрі коло мого вуха.

— Мабуть, нам слід було лягти на землю? — запропонував містер Снодграс.

— Ні, ні; покищо це зайве, — одмовив містер Піквік. Губи йому ніби тремтіли, щоки помітно пополотніли, але жадного слова страху не злетіло з уст цього безсмертного мужа.

Містер Піквік мав рацію — стрілянина припинилася. Та скоро він повиншував себе з правильністю своїх передбачень, як якийсь новий рух позначився в рядах війська. Чути було хрипкі слова команди, і раніш, ніж будь-хто з товариства встиг збагнути значіння маневру, всі шість полків, наставивши рушниці, удвоє швидшим проти звичайного кроком лавою сунули на те місце, де стояв містер Піквік із приятелями.

Друга частина війська, що з'явлення її на полі так збентежило містера Піквіка кілька секунд тому, мала відбити удавану атаку на фортецю. В наслідок цього наші піквікці несподівано опинилися між двома довгими шерегами салдатів. Один із них бігцем наступав, а другий готувався рішуче обороняти свої позиції.

— Гей! — кричали офіцери загону, що наступав.

— Геть з дороги! — гукали офіцери загону, що оборонявся.

— Куди ж нам іти? — волали зворушені піквікці.

— Геть, геть, геть! — була єдина відповідь. На мить сталося щось дике: важкі кроки тисяч ніг, жахне струсіння, приглушений сміх півдванадцятка полків пройшли понад ними, а в повітрі метлялись підшви знятих догори чобіт містера Піквіка.

Перше, що стало перед очима містера Снодграса, коли він, вступивши разом із містером Вінклем поневільного піруета, сів на землю й почав жовтою хусткою запиняти кров з носа, був його шановний лідер, що на деякому віддаленні гнався за своїм капелюшем.

Повівав доволі буйний вітер, і капелюш містера Піквіка котився спереду нього, немов на перегонах. Вітер віяв, містер Піквік задихався, капелюш котився все далі та далі, стрибаючи наче той дельфін між бурхливими хвилями. Він, певне, зовсім зник би, і містер Піквік думав уже віддати його на волю долі, коли щасливий випадок спинив біг утікача.

Містер Піквік, як ми сказали, був уже цілком виснажений гонитвою і збирався відмовитись од ловів, коли капелюш наткнувся на колесо ланда, яке було в числі шести інших екіпажів, що витяглись в одну лінію саме на тому місці, до якого мчав капелюш. Скориставшись з нагоди, містер Піквік стрілою кинувся наперед, заволів своєю власністю, осадив її собі на голову й спинився, щоб звести дух. Не минуло й півхвилини, як він почув своє ім'я, вимовлюване голосом, в яким містер Піквік одразу впізнав голос містера Тапмена, а глянувши вгору — вздрів картину, що вразила й звеселила його.

В одкритому ланді, од якого, аби вільніш почувати себе серед натовпу, відпрягли коні, стояв огрядний старий джентлмен, дві молоді панни в шарфах, молодий добродій, очевидно, закоханий в одну з панн у шарфах, леді непевного віку — імовірно, тітка тих панн — і містер Тапмен з таким невимушеним виглядом, ніби він з дитинства був членом цієї родини. Ззаду до ланда був примоцьований кіш величезного розміру, — один з кошів, що в спостережливому мозкові викликають думки про холодну дичину, язика та пляшки з вином, — а на передку куняв гладкий червоновидий хлопець, якого кожен, навіть малоуважливий, доглядач одразу й непомильно визначив би як офіційного розподільчого тих благ, що містилися в коші.

Містер Піквік тільки встиг перебігти очима по всіх цих цікавих предметах, як його вірний учень озвав його :

— Піквік! Піквік! — гукав містер Тапмен. — Лізьте сюди. Мерщій!

— Заходьте, сер. Піднімайтесь, прошу, до нас, — сказав огрядний джентлмен. — Джо! Знову заснув, кляте хлопчисько! Джо, спусти підніжок. — Гладкий хлопець не кваплячись скотився з передка, спустив підніжок і гостинно відчинив дверчата. На цей момент до ланда підійшли містер Снодграс і містер Вінкл.

— Місця вистачить на всіх, панове, — сказав огрядний джентлмен. — Двоє всередині, один на передку. Джо, посунься трохи. Прошу. — Він простяг руки й допоміг увіліти в ландо спершу містерові Піквікові, а потім

Містер Піквік ловить свій капелюш

містерові Снодграсові. Містер Вінкл стерebakвся на передок; гладкий хлопець сів поруч і миттю знову заснув.

— Дуже радий бачити вас, панове,— сказав огрядний добродій.— Я добре знаю вас, дарма що ви навряд чи пригадуєте мене. Я кілька вечорів перебув у вашому клубі; побачив сьогодні містера Тапмена і вельми радий, що стрівся з ним. Як проживаєте, сер? Виглядаєте ви непогано.

Містер Піквік подякував і стиснув руку огрядному джентлменові.

— А ви, сер?— з отечкою дбайливістю звернувся той до містера Снодграса.— Чудово? Га? Хороше, дуже хороше. А ваше здоров'я, сер? (до містера Вінкля). Дуже радий бачити вас усіх у доброму здоров'ї. Мої дочки, панове; мої дівчата. А це моя сестра— міс Ракхіль Вордл. Теж дівча, але не дитинча; га, сер?— огрядний добродій ткнув містера Піквіка ліктем у бік і зайшовся добродушним реготом.

— Годі, братіку!— сказала міс Вордл, непохвально посміхаючись.

— Та це ж достеменна правда, і ніхто не може її заперечувати,— настоював на своєму огрядний джентлмен.— Вибачте, панове, це— мій друг містер Трандл. А тепер, коли всі ви знайомі, давайте влаштовуватись вигідніш і будемо дивитись на маневри.— Огрядний джентлмен наклав окуляри, містер Піквік вступив очі в прозору трубу, і, ставши в екіпажі, товариство почало дивитись на військові вправи.

— Джо, Джо!— згукнув огрядний добродій по тому, як фортецю було взято, а обложники й обложені посідали обідати.— А, кляте створіння, заснув знову! Будь ласка, сер, вщипніть його за ногу, прошу. Тільки це й може його розбудити. Дякую; розв'язуй коша, Джо!

Гладкий хлопець, що ногу його стиснуло між великим і вказівним пальцями містера Вінкля, скотився з передка й заходивсь розпаковувати кіш значно швидше, ніж можна було думати.

— Тепер треба потіснитись трохи,— сказав містер Вордл.

Замінявшись жартами про пожмакані дамські рукава й висловивши не раз дотепне бажання, щоб жінки

сіли на коліна чоловікам, товариство сяк-так розташувалось у ланді, і містер Вордл почав передавати всім різні потрібні речі, беручи їх од Джо, який з цією метою сп'явся на задок екіпажа.

— Ножі й виделки, Джо! Тепер тарілки! Джо, дай дичину! Клятий хлопець, знову спить!— Діставши жартівливого стусана палкою по голові, хлопець не без труднощів прокинувся.— Тепер подавай їсти!

В останніх словах було щось, що підбадьорило ситого хлопця. Він раптом схопився, і його сонні очі, ледве помітні за опасистими щоками, кидали пожадливі погляди на їстівне, що його він почав обіруч витягати з коша.

— Ну, мерщій!—скорив містер Вордл, бо хлопець задивився на каплуна і, здавалось, не міг розлучитись із ним.

— Так! Тепер язик! Тепер пиріг з голубами! Обережно! Шинку й телятину! Не забудь омари! Вийми з серветки салату!

— Чудний хлопець!— зауважив містер Піквік.— Що, він завжди так швидко засинає?

— Засинає!— сказав старий джентлмен.— Завжди спить! Уві сні робить, а коли usługовує до столу, то ще й хропе.

— Надзвичайна натура!— здивувався містер Піквік.

— А звичайно, що чудний,— відповів містер Вордл.— Я пишаюся цим хлопцем і не хотів би утратити його ні за що в світі. Він— справжнє природне диво. Ну, Джо, забирай тарілки та відкоркуй ще одну пляшку!

Гладкий хлопець устав, розплющив очі, проковтнув величезну скибку пирога, що її він почав жувати перед тим як заснув востаннє, спроквола виконав наказ свого пана і почав укладати назад посуд і залишки страв, жадібним поглядом проводжаючи кожен кусень. Потім кіш знову примоцювали до задка екіпажа; хлопець сів на передок, окуляри та прозору трубу знову пущено в дію, і військові вправи відновилися. Знову ойкали та верещали жінки, гримали та торохкотіли гармати. Нарешті, на превелику втіху всіх, запалили міну, і салдати розійшлися по касарнях.

— Отже,— сказав старий джентлмен, стискуючи руку містерові Піквікові й підсумовуючи попередні розмови,— отже, завтра ви в нас будете.

— Дуже можливо, — одповів містер Піквік.

— Адресу ви знаєте?

— Мейнорська ферма, Дінглі - Дел, — сказав містер Піквік, глянувши в свою записну книжку.

— Правильно, — погодився старий джентлмен. — Майте на увазі, що менше, ніж за тиждень, я вас не випущу, але покажу все, на що слід подивитися. Коли вже ви хочете пожити на селі, приїздіть до мене. Матимете села досхочу. Джо! Клятий хлопець знову спить. Джо, поможи Томові запрягти коні.

Коні запрягли; фурман сів на своє місце; гладкий хлопець — на своє; ще останні привітання — і ландо покотило. Піквікці обернулись, щоб ще раз глянути на нього. Сонце сідало і, кидаючи своє проміння на їхніх нових знайомих, освітило й постать гладкого хлопця. Голова йому звисла на груди, і він знову заснув.

РОЗДІЛ V

ДЕ ОПОВІДАЄТЬСЯ, МІЖ ІНШИМ, ЯК МІСТЕР ПІК-
ВІК УЧИВСЯ ПРАВИТИ КОНЕМ, А МІСТЕР ВІНКЛ—
ЇЗДИТИ ВЕРХИ, І ЩО З ТОГО ВИЙШЛО. ПЕРШИЙ
ВЕЧІР НА МЕЙНОРСЬКІЙ ФЕРМІ

Небо було чисте, повітря — запашне, і все навкруги видавалося гарним, коли містер Піквік, спершись на поруччя Рочестерського моста, споглядав природу та чекав сніданку.

По ліву руку від споглядача височив зруйнований мур, що подекуди завалився, а подекуди безформною важкою озією нависав над вузькою смужкою положистого берега. Величезні жмути морських водоростей спускалися з гостро зазубленого каменя, розхитуючись од кожного подуву вітру, а сумний зелений плющ оповивав темні зруйновані бійниці. Позад муру здіймався вгору старовинний замок з баштами без даху і з готовими впасти стінами, що гордовито промовляли за свою міць та силу, як і сімсот років тому, коли в них лунав брязкіт зброї й шум бенкетів та бесід. З обох боків, скільки кинути оком, бачити було береги Медвея, вкриті ланами та пасовиськами з розкиданими по них вітряками й церквами. Багаті та різноманітні краєвиди здавалися ще гарнішими, як їх затьмарювала тінь од легеньких, майже непомітних хмарок, що коли-не-коли затуляли ранкове сонце. Блискуча іскрава поверхня ріки, що нечутно котила свої хвилі, відбивала в собі ясну блакить неба, а весла рибалок з якимось чистим, кристалічним звуком занурювались у воду, коли важкі, але мальовничі човни пливли за водою.

Повернувшись у готель, містер Піквік застав своїх компаньйонів уже на ногах. Вони чекали на нього, щоб сісти до столу, де стояв спокусливий сніданок. По його приході яйця, шинка, чай, кава й сендвічі почали зникати із швидкістю, що свідчила і за добру якість їстивного, і за гарні апетити споживачів.

— А як же ми поїдемо на Мейнорську ферму? — спитав містер Піквік.

— Мабуть, найкраще було б порадитись із слугою? — сказав містер Тапмен.

— Дінглі-Дел, джентлмени? — відповів запрошений зараз же слуга. — П'ятнадцять миль... дорога вибоїста... привести кабриолета, сер?

— У кабриолет улізе тільки двоє, — сказав містер Піквік.

— Правда, сер... Прошу пробачити, сер... Тоді, може, в шарабані, сер... Два місця ззаду, одне на передку для того, хто править... О! вибачте, сер, це знову ж таки тільки для трьох.

— Що ж його робити? — спитав містер Снодграс.

— Мабуть, хто з вас захоче поїхати верхи, сер? — висловив думку слуга, дивлячись на містера Вінкля. — Чудові верхові коні, сер... А хтось з людей містера Вордля, будши в Рочестері, приведе його назад.

— Правильно! — погодився містер Піквік. — Чи не поїхали б ви верхи, Вінкле?

На споді душі містер Вінкл був дуже непевний щодо своїх кавалерійських здібностей, але, не бажаючи виносити свої сумніви на явність, мужньо відповів:

— Звичайно, і з великою охотою.

Містер Вінкл наражав свою долю на велику небезпеку, але вороття вже не було.

— Тоді нехай коні будуть тут на одинадцять, — наказав містер Піквік.

— Слухаю, сер, — відповів слуга.

Поснідавши, подорожні порозходились по своїх кімнатах, щоб узяти по зміні білизни для майбутньої експедиції.

Закінчивши свої приготування, містер Піквік зійшов у буфет і почав розглядати перехожих. Незабаром слуга доповів, що шарабан подано, і слова його ствердив сам екіпаж, з'явившись перед вікнами кімнати.

То був курйозний невеличкий ящик на чотирьох колесах з низьким сідалом на дві особи ззаду і з високим передком для одного, запряжений здоровезним гнідим конем з надзвичайно несиметричним скелетом. Поруч із екіпажем стояв конюший, тримаючи за поводи другого величезного коня—очевидно, близького родича першого, засідланого для містера Вінкля.

— Боже милий!— скрикнув містер Піквік, коли вони були вже на вулиці й дивилися, як укладають їхні речі.— Боже милий! Хто ж правитиме? Я про це й не подумав.

— О! А хто ж, як не ви?— сказав містер Тапмен.

— Звичайно,— приєднався містер Снодграс.

— Я!— зойкнув містер Піквік.

— Не бійтесь, сер,— втрутився конюший.— Він зовсім тихий. З ним і дитина впорається.

— Ви кажете— він не лякається?— спитав містер Піквік.

— Лякається! Він не злякався б і зустрівши цілий вагон мавп із опаленими хвостами.

Заперечувати останні слова було не можна. Містер Тапмен і містер Снодграс сіли в шарабан. Містер Піквік стеребкався на своє сідало і сперся ногами на спеціально влаштовану для цього жердину.

— Вйо!— гукнув містер Піквік на велетенське чотириноге, що виявило виразне бажання податись назад у вікно буфету.

— Но!— вторували з шарабана містер Тапмен і містер Снодграс.

— Це він бавиться, джентлмени,— заспокоював конюший.— Подерж коня, Вільяме!— Помічник стримав запальчасту тварину, а головний конюший допомагав тимчасом добутись до сідла містерові Вінклеві.

— Не з того боку, прошу, сер!

— Дивно буде, як джентлмен не дасть кумеля не з того боку,— шепонув насмішкуватий хлопчисько до невимовно задоволеного цим видовиськом слуги.

Поінструктований містер Вінкл сп'явся на сідло з такими труднощами, ніби ліз на борт панцерника.

— Все гаразд?— спитав містер Піквік, в душі переконаний, що все— негаразд.

— Гаразд,— невпевнено відповів містер Вінкл.

— Пустіть його, сер! — гукнув конюший. — Натягніть віжки, сер! — І шарабан з містером Піквіком на передку, і верховий кінь із містером Вінклем на спині зрушили з місця на загальну втіху цілої вулиці.

— Чого це він іде у вас боком? — спитав у містера Вінкля містер Снодграс.

— Не знаю, — відповів містер Вінкл. Його кінь посувався наперед у надзвичайно загадковий спосіб. — повернувшись головою до одного пішохода, а хвостом до протилежного.

Містер Піквік не мав часу спостерігати ті чи інші особливості, бо всі його сили було зосереджено на керуванні конем, запряженим у шарабан. Кінь виявляв різноманітні властивості, дуже інтересні для стороннього доглядача і зовсім неінтересні для тих, хто сидів у екіпажі. Він раз-у-раз смикав головою, що дуже утруднювало становище містера Піквіка, і, крім того, мав оригінальну звичку то раптом кидатись до якогось боку дороги, то так само несподівано спинятись, а потім мчати знову.

— Чого це він таке викручує? — спитав містер Снодграс, коли кінь удвадцять виконав один і той самий маневр.

— Хто його знає, — сказав містер Тапмен. — Думаю, він лякається. Як по-вашому?

Містер Снодграс намірявся відповісти, аж його перебив голосний оклик містера Піквіка:

— Я загубив пугу!

— Вінкле, — удався містер Снодграс до верхівця, що, трусячись усім тілом і з кашкетом на потилиці, підїхав на той час до шарабана. — Вінкле, підійміть, будьте ласкаві, пугу.

Містер Вінкл натягнув поводи так, що аж почорнів з напруги, але нарешті спинив коня, зліз з нього, передав пугу містерові Піквікові і налагодився сідати знову.

Чи то кінь його був у жартівливому настрої і хотів безневинно побавитись із містером Вінклем, чи то він вирішив, що без верхівця можна перебути день не гірше, ніж із ним, це — питання, на які ми не можемо дати точної й виразної відповіді. Та якими мотивами не керувався б кінь, але безперечно те, що скоро тільки

містер Вінкл доторкнувся до поводів, як кінь перекинув їх через свою голову і посунув задки, витягнувши їх на всю довжину.

— Конику, кониченьку, гарний мій конику!— заспокоював його містер Вінкл. Та гарний коник, видима річ, не любив підлещування, і за десять хвилин містер Вінкл був од нього не ближче, ніж коли почав свої умовляння.

— Що робити?— скрикнув містер Вінкл, пропанькавшись із конем ще чимало часу. — Я ніяк не можу підійти до нього.

— Проведіть його за гнuzдечку до найближчої застави,— порадив містер Піквік.

— Та він не піде,— гримонув містер Вінкл.— Злізьте й підержте його.

Містер Піквік був утілена добрість і гуманність. Він закинув віжки на спину коневі, спустився з передка, одвів екіпаж у бік, щоб не заважав нікому проїздити по шляху, і, залишивши в шарабані містера Снодграса і містера Тапмена, поспішився допомогти приятелеві.

Побачивши містера Піквіка з пугою в руці, кінь змінив коловоротні рухи на відступні і примусив містера Вінкля, який все ще висів на одному кінці поводів, бігти хутчіш, ніж перше. Містер Піквік кинувся йому на поміч, але що швидше біг містер Піквік наперед, то швидше кінь посувався назад. Нарешті містер Вінкл, що руки йому за малим не вийшли з суглобів, випустив поводи. Тоді кінь спинився, озирнувся, кивнув головою, повернувся й спокійно подався до Рочестера. Містер Піквік і містер Вінкл розгублено дивилися один на одного. Шум коліс неподалеку взяв на себе їхню увагу.

— Боже мій!— в розпачі скрикнув містер Піквік.— Оце й другий кінь тікає.

Це була суцзя правда. Тварина перелякалася. Віжки були в неї на спині. Наслідки передбачити не трудно. Вона понеслася разом із шарабаном і містерами Тапменом та Снодграсом у ньому. Гони тривали недовго. Містер Тапмен викинувся з екіпажа просто в живопліт, що ним було облямовано дорогу. Містер Снодграс пішов його слідом. Наткнувшись на дерев'яні поруччя моста, екіпаж зовсім розвалився. Тоді кінь спинився і став роздивлятися на наслідки заповідяної ним руйни.

Першим ділом наших двох друзів було визволити своїх компаньйонів з їхнього живоплітного ліжка, після чого вони із невимовним задоволенням констатували, що Снодграс і Тапмен одбулися самими численними дряпаками від колючок та пошматованими костюмами. Далі треба було зняти з коня зброю. Закінчивши цю складну процедуру, товариство поволі пішло далі, ведучи з собою коня й залишивши шарабан на призволяще.

Тільки над вечір четверо наших друзів і їхній чотириногий компаньйон вийшли на дорогу, що вела до Мейнорської ферми.

— Де це ви були?— вступив їх гостинний джентлмен.— Я чекав на вас цілий день. Е, та який же у вас втомлений вигляд! А це що? Дряпаки. Не поранені, сподіваюся? Ні? Дуже радий. Та ви й подерлися! Га? Маловажно! Тут це зчаста трапляється. Джо! Спить знову! Джо, візьми коня джентлменів і відведи в стайню.

Гладкий хлопець забрав коня, а старий джентлмен, співчуваючи гостям у тій частині їхніх пригод, що їм вони визнали за можливе розповісти, повів їх на кухню.

— Зараз усе поладнаємо, а тоді я представлю вас нашим. Емо, принеси вишнівки! Джейн— голку й ниток! Мері— води й рушників! Ну, ну, дівчата, живо, не баріться!

Три чи чотири рум'яні дівчини кинулись виконувати його завдання, а двоє головатих повновидих хлопців, вставши з-перед коминка, де, не вважаючи на травень, палав огонь, метнулись у якийсь темний закуток і повернулись звідси з ваксою й півдванадцятком щіток.

— Готові?— спитав старий джентлмен, коли його гості були помиті, полагоджені, наваксовані та напились вишнівки.

— Цілком,— одповів містер Піквік.

— То ходім!— і товариство, пройшовши багатьма темними переходами, підійшло до дверей залі.

— Вітаю вас, джентлмени, з прибуттям до Мейнорської ферми!— сказав господар будинку, широко розкриваючи перед ними двері.

Всі, хто були в залі, встали, щоб привітати містера Піквіка і його друзів, і поки точилася церемонія рекомендування за формальностями, наш герой мав до-

Містер Вінкл заспокоює неслухняного коня

силь часу розглянути усіх осіб, що були в кімнаті, і роздуматись про їхні вдачі та заняття — звичка, властива всім видатним людям, яка завдавала йому великої втіхи.

Дуже стара леді — очевидно, персонаж не менший, ніж мати містера Вордля — у високому чепці й злинялій шовковій сукні сиділа на почесному місці з правого боку від коминка. Тітка, дві молоденькі леді й містер Вордл, навперебівки стараючись показати свою до неї увагу, купчилились круг крісла старої. Хто держав їй говірну трубку, хто подавав помаранчу, котрий мав напоготові слоїк з нюхальним спиртом, котрий підправляв подушки, що на них вона спиралася. З другого боку сидів лисий, дуже літній джентлмен з добрячим веселим обличчям — дінглі-делський пастер, а поруч із ним — його дружина, огрядна квітнуча леді, що, видима річ, не тільки вміла по-мистецькому готувати покріпні трунки на велике задоволення інших, а при нагоді куштувала їх і для підживлення власних сил. Маленький чоловік з поморщеним, як печене яблуко, обличчям в одному з кутків розмовляв з ситим старим добродієм, а ще троє старих джентлменів і троє старих леді, гордовито випроставшись, непорушно сиділи на стільцях і дивились на містера Піквіка та його компаньйонів.

— Містер Піквік, мамо! — на повен голос згукнув містер Вордл.

— А! — сказала, похитуючи головою, стара. — Тільки я не чую.

— Містер Піквік, бабуньо! — одними устами прокричали панночки.

— А! — промовила та. — Та це не має значіння. Йому, певно, байдуже до такої старої жінки.

— Запевняю вас, мадам, — запротестував містер Піквік так голосно, що аж його добротливе обличчя почервоніло, — запежняю вас, мадам, що для мене нема нічого приємнішого, як бачити леді вашого віку на чолі такої прекрасної родини і таку молоду та бадьору виглядом.

— А! — по короткій павзі сказала леді. — Все це дуже гарно, але я нічого не чую.

— Бабуся сьогодні не в доброму гуморі, — шепонула міс Ізабела Вордл. — Та нічого, вона поговорить ще з вами згодом.

Містер Піквік нахилив голову, ладний подарувати їй старечі примхи, і пристав до загальної розмови.

— Чудова у вас місцевість,— сказав він.

— Чудова!— вторували йому містери Снодграс, Тапмен і Вінкл.

— Я думаю,— погодився містер Вордл.

— В Кенті немає кращої місцевости, сер,— примовився чоловічок з обличчям, як печене яблуко.— Безперечно, немає жадної.— Чоловічок переможно озирнувся навкруги, немов йому довелось витримати серйозну суперечку, з якої він вийшов звитяжцем.

— Немає в Кенті кращої місцевости,— повторив він ще раз по недовгій мовчанці.

— А Малінські луки?— врочисто зауважив ситий джентлмен.

— Малінські луки!— з глибоким призи́рством кинув той.

— Авжеж, Малінські луки!— не поступався ситий.

— Звичайно, Малінські луки— гарна місцевість,— підтримав його другий гладун.

— Навіть дуже,— приєднався третій.

— І кожен це знає,— ствердив господар будинку.

Маленький чоловік нерішуче глянув круг себе, побачив, що за нього меншість, прибрав милосердного вигляду й не сказав більше ні слова.

— Про що вони там розмовляють?— спиталась в одної з своїх онучок стара леді. Чути її було дуже добре, але вона, як усі глухі, не вмiла розмірити сили свого голосу.

— Про маетки, бабуньо.

— Про який маєток? Хіба в нас що скоїлось?

— Ні, ні. Містер Мілер каже, що місцевість у нас гарніша, ніж у Малінських луках.

— Що там він знає?— обурилась стара леді.— Дурний той Мілер. Можеш переказати це йому од мене.— І стара, думаючи, що говорила пошепки, одхилилась на спинку крісла і вбивчим оком глянула на злочинця.

— Годі, годі,— втрутився моторний господар, природно бажаючи змінити тему розмови.— Як поставились би ви до робера у віст, містер Піквік?

— Я люблю цю гру більше як усі інші, — одповів джентлмен. — Тільки, будь ласка, не клопочіться за мене.

— О, мама теж страшенно любить віст, — заспокоїв його містер Вордл. — Чи не правда, мамо?

Стара леді, що в цьому питанні була значно менше глуха, ніж в усіх інших, відповіла згодою.

— Джо, Джо! — гукнув містер Вордл. — Джо, кляте створіння! А, ось де він. Став столи для карт.

Летаргічний юнак без зайвого запалу поставив два столи: один для віста, другий для попа — Джона. У віст грали містер Піквік і стара леді, містер Мілер і ситий джентлмен. Решта товариства сіли до другого стола.

Робер ішов з усією поважністю та врочистістю, що їх вимагає таке серйозне заняття, як віст, цілком помилково та неповажливо взиваний „грою“. За другим столом, навпаки, буяли такі гучні веселощі, що містер Мілер аж ніяк не міг достатньо заглибитись у свої карти й раз-у-раз робив злочинні помилки, що викликали гнів у ситого джентлмена і в однаковій мірі тішили стару леді.

Ізабела Вордл і містер Трандл були партнери, так само як Емілія Вордл і містер Снодграс. Навіть містер Тапмен і підстаркувата тітка зорганізували акційне товариство для обміну компліментами. Містер Вордл забавляв усіх своїми жартами та дотепами, а добротливий пастор з щасливою посмішкою стежив за грою. Отже, радість, дарма що була трохи галаслива, ішла від самого серця, а не тільки з губів. А це ж, зрештою, і єсть справжня радість.

Вечір минув непомітно, і, коли після ситої вечері товариство згуртувалося круг коминка, містер Піквік відчув, що ніколи за свого життя не переживав такої приємної хвилини.

РОЗДІЛ VI

ЯК МІСТЕР ВІНКЛ ЦІЛИВ У ГРАЧА, А ВЛУЧИВ
У ЛЮДИНУ; ЯК ДІНГЛІ-ДЕЛСЬКИЙ КРИКЕТНИЙ
КЛУБ ПРОГРАВ МАГЛТОНЦЯМ; ЯК МАГЛТОНЦІ
ПООБІДАЛИ КОШТОМ ДІНГЛІ-ДЕЛЦІВ І БАГАТО
ІНШИХ ЦІКАВИХ І НАВЧАЛЬНИХ РЕЧЕЙ

Одведений до добре вмебльованої спальні, містер Піквік менше ніж за п'ять хвилин запав у глибокий сон і прокинувся тільки тоді, як блискотюче проміння ранішнього сонця з докором зазирнуло до нього в кімнату. Містер Піквік не був сонько і з запалом вояка вискокнув з-під свого намета-запони над ліжком.

Чудовий ніжний дух од стогів сіна, сотні пахощів з квіткових грядок під вікном виновнювали повітря. Темнозелені луки блищали під ранковою росою, тремтячи кожною травичкою. А птахи співали так, ніби кожна крапля роси була для них джерело надхнення. Містер Піквік аж закам'янів у надпориві й поринув у чарівні мрії.

— Ало! — очутив його чийсь оклик.

Він глянув направо — нікого. Перевів погляд у лівий бік — там лежала алея. Підвів очі на небо — не помітив ні живого духа. Нарешті великий муж зробив те, що звичайна людина зробила б одразу: подивився просто в сад і побачив містера Вордля.

— Як ся маєте? — закричав веселий суб'єкт, що ледве зводив дух од лишку розкошів. — Гарненький ранок. Га? Дуже радий, що ви так рано встали. Спускайтесь мерщій униз та виходьте в сад. Я чекатиму на вас.

Містер Піквік не потребував, щоб його просили вдруге. Десяти хвилин вистачило йому завершити свій туалет, і по впливі цього часу він стояв уже поруч старого джентлмена.

— Ало! — і собі промовив містев Піквік, побачивши одну рушницю в руках свого компаньйона, а другу — на траві коло нього. — Навіщо це?

— Як навіщо? — сказав господар. — Ми з вашим другом збираємось постріляти грачів перед сніданком. Він, здається, добрий стрілець.

— Каже, що чудовий, — одповів містер Піквік. — Тільки ніколи не доводилось бачити його на полюванні.

— Скоріш би він уже виходив, — нетерпеливився старий. — Джо, Джо!

Гладкий хлопець, що під збудним впливом ранку спав тільки на три чверті з гаком, з'явився в отворі дверей.

— Піднімісь, постукай до джентлмена і скажи йому, що ми з містером Піквіком будемо в гайворонячій алеї. Покажи йому дорогу. Чуєш?

Хлопець подався виконувати доручення, а господар, озброївшись на кшталт Робінсона Крузо двома рушницями, пішов із саду.

— Ось тут! — сказав він, спинившись по десяти хвилинах ходи. Оповідання було зайве, бо безнастанне крюкання несвідомого гайвороння досить ясно вказувало на місце їхнього перебування. Старий джентлмен поклав одну рушницю на землю й зарядив другу.

— А он і вони! — сказав містер Піквік. Віддалік замаячили постаті містера Тапмена, містера Снодграса й містера Вінкля. Гладкий хлопець, не зовсім певний, кого саме треба кликати, розсудливо покликав їх усіх, аби уникнути помилки.

— Мерщій! — гукнув містер Вордл, звертаючись до містера Вінкля. — Такий митець, як ви, давно б уже мусив був бути тут, хоч вас нашою дичиною й не здивуєш.

Містер Вінкл узяв рушницю з виглядом, що хоч і мав, мабуть, визначати радість, але чомусь нагадував смуток.

Старий джентлмен кивнув головою, і два пошарпані хлопці полізли на дерева.

— Що вони роблять? — спитав містер Піквік, починаючи хвилюватися: йому спало на думку, що зубожіння землеробів, за яке він багато читав, примушує сільських хлопчиків шукати випадкового й небезпечного заробітку, пропонуючи свої послуги як живі цілі для малодосвідчених спортсменів.

— Тільки виганяють дичину, — відповів сміючись містер Вордл.

— Що?

— Ну, як казати звичайною англійською мовою — лякають грачів.

— О, тільки це?

— Безперечно. Це вас задовольняє?

— Цілком.

— Дуже добре. Можна починати?

— Прошу, — сказав містер Вінкл, радий і такому відроченню.

Хлопець скрикнув і струснув галузку, де було гніздо. Півдванадцятка юних грачів, жваво розмовляючи про причини цього переполоху, піднялись угору. На відповідь старий джентлмен випалив з обох цівок. Один грач упав. Решта улетіла.

— Підбери його, Джо! — наказав містер Вордл. — Ваша черга, містер Вінкле! — промовив господар, заряджаючи свою зброю.

Містер Вінкл ступив наперед і підніс рушницю. Містер Піквік і піквікці інстинктивно присіли до землі, боячись, що їм може зашкодити град з гайвороння, який неминуче падатиме після спустошливого вистрілу їхнього друга.

Врочиста павза... шум... од хлопання крилами... ледве чутний стукіт.

— Ало! — згукнув старий джентлмен.

— Не стріляє? — запитав містер Піквік.

— Осічка, — пояснив містер Вінкл, блідий, імовірно, з досади.

— Дивно! — сказав старий джентлмен, беручи рушницю. — Вона ніколи не давала осічки. Дозвольте! я ніде не бачу капля.

— Боже мій! — скрикнув містер Вінкл. — Це ж я забув покласти капля.

Прикру помилку виправлено. Містер Піквік знову присів. Містер Вінкл з рішучим виглядом ступив наперед. Містер Тапмен визирав з-за дерева. Хлопець верескнув. З гнізда вилетіли чотири птиці. Містер Вінкл вистрелив. Хтось — тільки не грач — зойкнув, як кричать з фізичного болю. То містер Тапмен врятував життя незліченних некривдних пташок, доставши порцію шроту з свою ліву руку.

Не можна списати замішання, що сталося в наслідок цього. Не можна переказати, як містер Піквік у першому пориві обурення узвав містера Вінкля негідником; як лежав, розпластавшись на землі, містер Тапмен; як коло нього навколішках стояв уражений розпачем містер Вінкл; як містер Тапмен прикликав чиясь жіноче ім'я, розплющував спершу одне око, потім — друге, підводився трохи, а потім падав знову й заплющував обидва. Докладно списати все це було б не легше, ніж списати, як поволі опритомнював безталанний поранений, як схвильовані друзі перев'язували йому руку хусточками і, йдучи нога за ногою, вели його під руки додому.

Коло садової хвіртки товариство зустріли панни, що чекали на нього й на сніданок. Дівуля - тітка всміхалася й просила поспішати. Очевидно, вона не знала ще про жахливий випадок, бідолашна. Іноді не знати буває щастям. Група підійшла ближче.

— Що там таке з маленьким старим джентлменом? — сказала Ізабела Вордл. Тітка пустила ці слова проз вуха: вона думала — вони стосуються до містера Піквіка. Для неї Тресі Тапмен був молодий чоловік; вона дивилась на його вік крізь поменшувальне скло.

— Не лякайтесь! — застеріг господар, боячись схвилювати свої дочки. Невеличка купка тісно оточила містера Тапмена, і розібрати, що саме скоїлось, було ще не можна.

— Не лякайтесь! — повторив господар.

— У чім річ? — вискнули дами.

— Містера Тапмена спіткала невеличка неприємність. Оце и усе.

Дівуля - тітка випустила пронизливий крик, зайшлася гістеричним реготом і впала на руки племінниць.

— Виверніть на неї трохи холодної води,— наказав містер Вордл.

— Ні, ні!— бурмотіла тітка. — Мені вже краще. Емо, Еміліє, покличте хірурга. Він поранений. Може, помер? Мабуть... ха!.. ха!.. ха!— Тут тітка зазнала нападу нумер два гістеричного сміху всуміш із вищанням.

— Заспокойтеся,— простогнав містер Тапмен, майже до сліз уражений таким співчуттям до його страждань.— Заспокойтеся, люба пані!

— Це — його голос!— верескнула тітка, і в неї стали позначатись симптоми нападу нумер три.

— Не хвилюйтесь, прошу, люба мадам,— ніжно промовив містер Тапмен. — Мене ледве зачепило. Запевняю вас.

— То ви не вмерли?— вигукнула гістерична леді.— Скажіть, о скажіть, що ви не вмерли.

— Не кажи дурниць, Рахіль, — втрутився містер Вордл трохи, мабуть, брутальніше, ніж це пасувало до поетичного характеру сцени. — Яка користь тобі, що він скаже, що не вмер?

— Ні, ні! Я не вмер!— ствердив містер Тапмен. — І не потребую ніякої іншої допомоги, крім вашої. Дозвольте мені спертись на вашу руку... о міс Рахіль!— пошепки додав він. — Стурбована жінка підійшла й подала йому свою руку. В ідальні містер Тапмен почтливо притиснув її руку до своїх уст.

— Вам млосно? — занепокоїлась Рахіль.

— Ні. Нічого. Вже проходить. Тепер мені буде краще, — і він заплющив очі.

— Спить, — прошепотіла тітка (зоровий орган його був заплющений коло двадцяти секунд). Любий, любий містер Тапмен!

Містер Тапмен схопився на ноги.

— О, повторіть, повторіть ще ці слова!— благав він.

— Ви ж, певно, не чули їх?— зашарілась леді.

— Адже чув, — відказав містер Тапмен. — Якщо ви хочете, щоб я видужав, повторіть їх.

— Тихо! — перебила леді. — Мій брат.

Містер Тресі Тапмен прибрав попередню позу. В кімнату в супроводі хірурга ввійшов містер Вордл.

Оглянувши руку, лікар перев'язав рану, знайшовши її зовсім легкою. Заспокоївши своє сумління, товариство заходилося заспокоювати свої шлунки. До всіх повернувся веселий настрій. Тільки містер Піквік сидів похмурий і мовчазний. Події цього ранку підірвали його довір'я до містера Вінкля.

— Чи граєте ви в крикет? — спитав містер Вордл у невдатного стрільця.

Іншим разом містер Вінкл відповів би позитивно, але тепер він відчув делікатність свого становища і скромно сказав:

— Ні.

— А ви, сер? — зацікавився містер Снодграс.

— Грав колись, а тепер давно вже не грав, дарма що входжу до числа членів тутешнього клубу.

— Сьогодні, здається, розігрують великий матч, — зауважив містер Піквік.

— Так, — відповів господар, — і ви, думаю, хотіли б побачити його?

— Я, сер, — промовив містер Піквік, — люблю всякий спорт, де життя людське не наражається на небезпеку від самонадійних неуків.

Містер Піквік спинився і пильно подивився на містера Вінкля, що під пронизливим поглядом свого лідера ладен був піти під землю. За кілька хвилин великий муж одвів свої очі й спитав:

— Нам не дорікатимуть, якщо ми припоручимо нашого пораненого друга дамам?

— Не можна припоручити мене кращим рукам, — сказав містер Тапмен.

— Дійсно, не можна, — ствердив і містер Снодграс.

Залишивши містера Тапмена під опікою жіноцтва, решта гостей на чолі з містером Вордлем вирушила на місце, де мало відбутись спортивне змагання, що вивело з стану заціпеніння сонний Маглтон і прищепило Дінглі - Делеві гарячкову енергію.

До міста було не більше як дві милі. Путь ішов крізь тіняві алеї, розмова в'язалася біля краси окружної місцевості, і містер Піквік, що, віддавшись міркуванням, трохи відстав од гурту, майже шкодував, коли побачив себе на головній вулиці Маглтону. Поклавши

завести до записної книжки спостереження, зроблені ним підчас подорожі, і свої думки, викликані цими спостереженнями, наш герой похопився приєднатись до друзів, які тимчасом звернули в бічний провулок і підходили до бойовища.

Ворота було вже поставлено. Розіпнули й два намети для відпочинку та підживлення противних сторін. Гра ще не починалася. Двоє чи троє дінглі-делців і стільки ж маглтонців велично бавились, недбало перекидаючись м'ячем. А сила інших джентлменів, як і вони, в солом'яних брилях, фанальових жакетах і білих штанях, сновигали між наметами, до яких прямувало й наше товариство.

Численні „доброго здоров'я“ привітали з'явлення старого добродія. Багато солом'яних брилів піднялось, багато фанальових жакетів нахилились наперед, коли він рекомендував своїх гостей — джентлменів із Лондону, що прагнуть утішитись видовиськом, яке, він не має жадного сумніву, не омилить їхніх сподівань.

— Вам краще зайти в намет, сер, — сказав дуже огрядний джентлмен. Його тулуб і ноги нагадували половину велетенського сувою фаналі на двох товстелезних стовпах.

— Там вам було б вигідніш, — ствердив інший огрядний джентлмен, що страшенно скидався на другу половину згаданого сувою.

— Ви дуже ласкаві, — відповів містер Піквік.

— Сюди, прошу, — запрошував перший, — це — найкраще місце, — і крикетист, відсапуючись, повів їх до намета.

— Надзвичайна гра... розкішний спорт... чудові справи... дуже... — були слова, що вразили вухо містера Піквіка, скоро тільки він ступив у намет. А перше, що впало там йому в очі, був його зеленофрачний друг з рочестерського диліжанса, що повчав добірні кола маглтонських глядачів. Костюм на ньому було трохи полагоджено, на ногах мав він чоботи, але помилитись було не можна.

Незнайомий зараз же впізнав свого приятеля і стрілою кинувся наперед, схопив містера Піквіка за руку і з властивою йому навальністю потяг до стільця,

безнастанно базікаючи так, ніби він був тут головний розпорядчик.

— Сюди, сюди... надзвичайна штука... сила пива... свинина... м'ясо... цілі туші... гірчиця... вози... розкішний день... сідайте, прошу... будьте, як удома... радий вас бачити... дуже.

Містер Піквік сів, як йому було наказано. За вказівками свого таємничого друга сіли і містер Вінкл, і містер Снодграс. Містер Вордл дивувався мовчки.

— Містер Вордл, мій друг, — одрекомендував містер Піквік.

— Ваш друг!.. Любий сер!.. як ся маєте?.. Друг моїх друзів!.. Вашу руку, сер!— І незнайомий схопив руку містера Вордла з таким запалом, ніби вони товаришували вже багато років, потім одступив трохи назад, подивився на нього здаля і знову стиснув йому руку, якби то було можливо, ще гарячіш, ніж передніше.

— Спасибі, а ви як сюди потрапили?— спитав містер Піквік з посмішкою, де добротливість змагались із подивом.

— Як?.. Попав!.. спинився в готелі Корони... в Маглтоні... стрінув партію... фанальові жакети... білі штани... анчоуси... сендвічі... нирки з перцем... гарні хлопці... розкіш.

Містер Піквік був досить обізнаний з стенографічною системою розмови чужинця і з його уривчастих пояснень зрозумів, що він якимось пізнався з маглтонськими крикетистами, своїм звичаєм обернув просту знайомість у дружбу і дістав запрошення на матч. Отже, задовольнивши свою цікавість, наш герой наклав на носа окуляри й приготувався стежити за грою, що саме розпочиналася.

Перші починали маглтонці, і всі з захопленням дивилися, як містер Дамкінс і містер Подер, два найвідоміші гравці славетного маглтонського клубу, з киями в руках підійшли до своїх воріт. Містер Лафі, найвидатніша окраса Дінглі-Делю, мав виступати проти грізного Дамкінса, а містера Страгласа обрано, щоб учинити таку ж таки послугу непереможному Подерові. Та надаремно палкий Лафі й ентузіастичний Страглас показували чуда спритності й досвіду, щоб підтримати

славу Дінглі-Делю—нічого не помагалося. Дінглі-делці мусили здатись і визнати перевагу маглтонців.

Незнайомий тимчасом їв, пив і безперестанку балакав. За кожен влучний удар він поблажливо й протекторально висловлював похвалу, а за кожную хибу виливав на голову винного своє незадоволення в таких виразках, як: йолоп, вайло, шахрай і таке інше. Ці поклики зробили йому репутацію великого й непомильного судді в таємниціях благородної гри — крикета.

— Надзвичайна гра... здорово грали... деякі вдари чудові, — казав незнайомий, коли по закінченні матчу обидві партії зійшлись під наметом.

— А ви самі грали колинебудь, сер? — спитав містер Вордл, якого дуже втішала балакучість незнайомого.

— Чи грав? Я думаю... тисячі разів... не тут... у Вест-Індії... страшенно підгониста штука... захоплює... дуже.

— В таких скварних країнах це — занадто гаряча розвага, — зауважив містер Піквік.

— Гаряча!.. до біса жарка... пекуча... Одного разу грав матч... парний... мій друг полковник сер Томас Блазо... один з найвидатніших крикетистів у світі... Кидаємо жеребка... починаю перший... сьома година ранку... прислугуюють шестеро тубільців... спека неймовірна... всі шість знепритомніли... унесли... свіжих півдванадцятка... теж зомліли... Б'є Блазо... підтримують під руки двоє тубільців... не може мене вибити... і собі зомліває... уносять полковника... нема з ким грати... вірний слуга... Кванко Самба... лишається один... сонце палить... кії розпечені, як залізо... м'ячі стали аж чорні... п'ятсот сімдесят равндів... майже знемігся... Кванко збирає останні сили... вибиває мене... а я пішов скупався й сів обідати.

— А що сталося з тим чоловіком, сер? — спитав старий джентлмен.

— З Блазо?

— Ні, з іншим.

— Кванко Самба?

— Так, сер.

— Бідний Кванко... вже не одужав... вибив мене... і помер, сер.

Тут незнайомий притиснувся обличчям до великого кухля. Чи то він хотів приховати своє хвилювання, чи бажав порозкошувати пивом, ми того не знаємо. Знаємо тільки, що він раптом спинився і, затаївши духа, став занепокоєно дивитись на двох старшин дінглі-делського клубу, що підійшли до містера Піквіка і сказали:

— Ми влаштуємо обід у готелі „Голубий лев“ і сподіваємось, що ви з вашими друзями приєднаєтесь до нас.

— Звичайно,— додав містер Вордл,— до числа ваших друзів ми залічуємо й містера... містера...— і він глянув на незнайомого.

— Джінгля,— сказав балакучий джентлмен, одразу повеселішавши.— Джінгл, Альфред Джінгл, есквайр, власник маєтку „Ніякого“, що міститься в „Ніде“.

— Дуже буду радий,— одповів містер Піквік.

— І я теж,— сказав містер Джінгл і, взявши під руку одною рукою містера Піквіка, а другою— містера Вордля, конфіденційно зашепотів на вухо першому:

— З біса добрий обід... холодний, але смачний... ранком зазирнув на кухню... птиця... пироги... і всё таке... хороші хлопці... добре виховані... чемні... дуже...

За чверть години всі сиділи у великій залі маглтонського готелю „Голубий Лев“. Головував містер Дамкінс. Обов'язки віце-президента виконував містер Лафі. Коли кожен наївся донесхочу, скатерку зняли і на стіл поставили пляшки, склянки й десерт, після чого слуги вийшли, щоб „не заважати“, а навсправжки— щоб доісти всі залишки.

Серед загальних веселощів і голосних розмов дивно було бачити маленького чоловічка з пихатим обличчям, де було написано: „не заперечуй мені, або я сердитимусь“, що сидів спокійно й самотньо. Коли розмова трохи стихала, він зневажливо озирався навколо й покашлював із виглядом недосяжної вищости. Нарешті, скориставшись порівняльною мовчанкою, чоловічок озвав голосно й врочисто:

— Містер Лафі!

Зараз же впала цілковита тиша, і той, до кого звернувся чоловічок, відповів:

— Сер!

— Я хотів би сказати кілька слів, сер, і прошу джентлменів сповнити їхні склянки.

Протекторальне „Слухайте, слухайте!“ містера Джінгля підтримано рештою товариства, склянки виповнено. і віце-президент, прибравши уважливого вигляду, запросив:

— Містер Степле!

— Сер! — почав маленький джентлмен, підводячись із свого стільця.— Я звертаюсь до вас, а не до нашого шановного голови, через те, що наш шановний голова до певної, і я сказав би до значної, міри становить предмет моєї... моєї... так мовити...

— Розвідки,— підказав містер Джінгл.

— Так, розвідки,— погодився маленький чоловічок.— Дуже дякую моему шановному другові, якщо він дозволить назвати його так, за поміч. (Чотири: „слухайте!“, що з них одне, безперечно, належить містерові Джінглеві). Я не маю чести бути мешканцем Маглтона і, щиро сказати, не домагаюся цієї чести. Зараз поясню — чому (слухайте, слухайте!). Я охоче визнаю всі заслуги Маглтона і всі поваги, на які він цілком законно претендує.

Проте, сер, пам'ятаючи, що в Маглтоні народилися Дамкінс і Подер, не забуваймо, що Дінглі-Дел може пишатись Лафі й Страглом. (Оглушливі оплески). Не подумайте, що я хочу зменшити заслуги двох перших джентлменів. Кожен, хто слухає мене, знайомий, мабуть, із відповіддю, даною одною дуже видатною особою імператорові Олександрові: „Якби я не був Діоген, я хотів би бути Олександр“. Так і тепер ці джентлмени могли б сказати: „не був би я Дамкінс, я хотів би бути Лафі“ і „якби я не був Подер, я хотів би бути Страглс“. (Загальний ентузіазм). Але, шановні мешканці маглтонські, хіба ж ваших співгромадян уславлює тільки крикет? Чи чули ви колинебудь, щоб ім'я Дамкінса поєднувалось колись зо зрадою? Хіба ж Подер не стояв завжди на сторожі священного права власности? (Оплески). Джентлмени, я пропоную вшанувати гідні всілякої шани об'єднані імена Дамкінса й Подера.

Маленький чоловічок спинився, і в залі знялася ціла буря, що лютувала до самого кінця обіду. Проголошено й інші тости. За предмет надпорівних величань ставали по черзі і містер Лафі, і містер Страгліс, і містер Піквік, і містер Джінгл, і кожен з них якнайпристойніш оддячив промовцям.

РОЗДІЛ VI

ДЕ ДОВЕДЕНО, ЩО ШЛЯХ СПРАВЖНЬОГО КОХАННЯ — НЕ ЗАЛІЗНИЦЯ

Тиха самотність Дінглі-Деля, наявність багатьох представниць гарного роду і увага та дбання, з якими вони до нього поставились,— все це сприяло розвиткові ніжних почувань, вкладених природою в груді містера Тапмена і зосереджуваних тепер на одномулюбому об'єктові.

Був вечір. Ізабела й Емілія пішли прогулятися з містером Трандлем. Стара глуха леді заснула в своєму кріслі. Десь у кухні розлягалось низьке монотонне хрпіння гладкого хлопця. Рум'яні служниці коло чорних дверей тішились чудовою годиною та фліртуванням. В залі сиділа інтeресна забута всіма парочка, що й сама забула про всіх і думала лише за себе.

— Я не полила ще своїх квіток, — сказала дівуля-тітка.

— Полийте їх тепер, — переконливим тоном порадив містер Тапмен.

— Ви застудитесь на вечірньому повітрі.

— Ні, мені корисно буде пройтись, — відповів містер Тапмен.— Дозвольте товаришувати вам.

Леді підправила трохи пов'язку, в якій лежала ліва рука містера Тапмена, вхопила його за праву руку й повела в сад. В кінці саду стояла альтанка, повила козячим листком, ясином і стелюхами; один із тих тихих притулків, що їх людяні господарі споруджують для придоби павукам.

Тітка взяла велику поливайку, що лежала в альтанці, і намірювалась стати до роботи, але містер Тапмен затримав її й посадовив поруч себе.

— Міс Вордл! — сказав він.

Дівуля - тітка затремтіла так, що кілька камінців, які випадково потрапили в поливайку, загрюкали там, мов у дитячому брязкальці.

— Міс Вордл! — сказав містер Тапмен, — ви — янгол.

— Містер Тапмен! — скрикнула Рахіль і почервоніла, як її поливайка.

— Янгол, — повторив проречестий піквікець. — Я це добре знаю.

— Чоловіки завжди взивають жінок янголами, — жартівливо прошепотіла леді.

— Тоді хто ж ви? Або до чого ж мені вас порівняти? — відповів містер Тапмен. — Де бачив хто жінку, що хоч трохи була подібна до вас? Де-інде міг би я знайти таке незвичайне сполучення вроди й найкращих чеснот? Де мені шукати... о! — Тут містер Тапмен зробив павзу й стиснув руку, що тримала щасливу поливайку.

Леді повернула голову на бік.

— Чоловіки — такі дурисвіти, — ледве чутно промовила вона.

— Єсть поміж них і дурисвіти. Єсть! — викрикнув містер Тапмен. — Але не всі! Єсть, принаймні, один чоловік, що ніколи не зрадить; чоловік, що хотів би офірувати все своє існування вашому щастю, що живе тільки вашими очима, дихає лише вашими усмішками... людина, що ладна була б нести тягар життя для самої вас...

— Хіба ж можна знайти таку людину? — сумнилася леді.

— Можна! — скрикнув палкий Тапмен. — Її вже знайдено. Вона тут, міс Вордл! — І, раніш ніж леді встигла зрозуміти його наміри, містер Тапмен впав навколішки до її ніг.

— Встаньте, містер Тапмене! — сказала Рахіль.

— Ніколи! — була лицарська відповідь. — О Рахіль! — Тапмен схопив леді за руку, і поливайка впала на землю, коли він притискував пальці дівулі-тітки до своїх губів.

— Містер Тапмене,— сказала тітка, одвернувши голову,— я ледве можу підшукати слова, але... але ви для мене не зовсім байдужі.

Містер Тапмен звівся на рівні ноги, здоровою рукою оповив шию дівулі-тітки і обсипав її незліченними поцілунками, що їх по належній борні прийнято досить ласкаво. Трудно сказати, скільки їх дав би ще містер Тапмен, якби леді раптом не відскочила від нього, скрикнувши :

— Містер Тапмене, за нами назирають! Нас викрито!

Містер Тапмен озирнувся. Коло альтанки нерухомо стояв гладкий хлопець, уп'явшись у парочку своїми круглими очима. Проте найдосвідченіший фізіономіст не знайшов би на його нечулому обличчі й тіні цікавості або якої іншої пристрасти, що хвилює груди людські. Містер Тапмен дивився на хлопця, а хлопець витріщився на нього. І що більше споглядав містер Тапмен абсолютну байдужість, написану на виді хлопця, то глибше переконувався, що той або нічого не бачив, або не зрозумів того, що бачив. Нарешті, заспокоївшись, містер Тапмен спитав :

— Чого вам тут треба?

— Вечерю подано, сер,— зараз же відповів хлопець.

— Ви тільки но прийшли сюди?— звідався містер Тапмен, проймаючи його допитливим поглядом.

— Тільки но.

Містер Тапмен ще раз пильно глянув на хлопця, але той і очима не повів. Містер Тапмен узяв тітку під руку й подався додому. Гладкий хлопець ішов слідом за ними.

— Він нічого не знає,— шепонув він.

— Нічого,— погодилася тітка.

Ззаду них хтось ніби засміявся. Містер Тапмен миттю повернув голову. Ні! то не міг бути гладкий хлопець. На його відгодованому обличчі не було й слідів по-смішки.

— Він, напевно, спав,— шепонув містер Тапмен.

— Я не маю жадного сумніву щодо цього,— відповіла тітка, і обидва весело засміялися.

Та вони помилилися. Уперше за свого життя гладкий хлопець не спав. Він бачив, і дуже добре бачив, все, що відбувалося в нього перед очима.

Підчас вечері ніхто не робив спроб зняти загальну розмову. Стара леді пішла спати; Ізабела Вордл присвятила себе виключно містерові Трандлю; всю увагу тітки звернено на містера Тапмена, а Емілія заносилась думками до якогось далекого об'єкта, можливо.— до містера Снодграса.

Дзигарі вибили одинадцятую... дванадцятую, а джентлмени все ще не поверталися. На видах у всіх можна було прочитати замішання. Чи не спинили їх та пограбували дорогою? Чи не послати людей з ліхтарями по всіх шляхах, якими вони могли проїздити? А мабуть... А ось вони! Чого це вони так запізнилися? Якийсь чужий голос! Кому міг би він належати? Всі кинулись до кухні, через яку ввійшли гульвіси, і відразу зрозуміли правдивий стан речей.

Містер Піквік, з руками в кишенях і капелюшем на лівому оці, стояв, приткнувшись до буфету, похитуючи з боку на бік головою і без ніякої видимої причини безперестанку складав найлагідніші та найдобротливіші ухмилки. Старий містер Вордл, з червоним обличчям, вчепився в руку незнайомого джентлмена і, присягаючись, запевняв його своєї вічної дружби. Містер Вінкл, підтримуваний дзигарями, слабким голосом прикликав прокляття на голову кожного, хто наслідиться запропонувати йому лягати спати. А містер Снодграс впав на стілець і сидів з виразом безнадійного розпачу в кожній рисі свого обличчя.

— Що з вами трапилося?— одноголосно спитали всі три леді.

— Нічого,— відповів містер Піквік.— Все... все гаразд... гаразд... кажу я, Вордле... все... чи не все?..

— Правда ваша,— згодився веселий господар.— Оце, мої любі, мій друг містер Джінгл... друг містера Піквіка... за... завітав трохи... д... до нас.

— А що скоїлося з містером Снодграсом?— занепокоїлась Емілія.

— Нічого, мадам,— оповідав Джінгл.— Обід по крикеті... знамените товариство... надзвичайні пісні... старий портвайн, клярет... добре... дуже добре, вино, мадам.

Гладкий хлопец не спить

— Це не вино,—запротестував містер Снодграс переривчастим голосом.— Вино ні при чому. Це—сімга. (В подібних випадках вино завжди буває ні при чому).

— Ішли б, мабуть, вони краще спати, мадам,—сказала Ема.— Двоє наших хлопців могли б однести джентлменів на гору.

— Я не хочу йти на гору,—рішуче промовив містер Вінкл.

— Нема такого хлопця, що спромігся б однести мене,—з гордістю заявив містер Піквік і знову почав усміхатися.

— Ура!—підхитнув містер Вінкл.

— Ура!—підхопив містер Піквік, гепнув капелюша на підлогу, потім нерозважливо швиргонув на середину кухні свої окуляри й вибухнув реготом, задоволений із своїх жартів.

— Дайте... нам ще одну... п... пляшку!—закричав містер Вінкл, почавши грімким і закінчивши ледве чутним голосом. Голова йому схилилась на груди, і, висловлюючи непереможне рішення не лягати та щирій жаль, що не „покінчив ранком старого Тапмена“, він заснув. Двоє молодих велетнів під керівництвом гладкого хлопця віднесли Вінкля в його апартаменти, після чого тому ж таки хлопцеві доручив свою особу й містер Снодграс. Містер Піквік прийняв запропоновану йому містером Тапменом руку і зник тихомирно, усміхаючись ще лагідніш, ніж звичайно, а містер Вордл, попрощавшись з усією родиною так зворушливо, ніби його вели на страту, ласкаво згодився на допомогу з боку містера Трандля й пішов на гору, надаремно силкуючись прибрати поважного вигляду.

— Сороміцька сцена!—обурено промовила тітка.

— Огидлива!—підтримали її обидві молоді леді.

— Жахлива, жахлива!—приєднався до них і містер Джінгл, що пляшки на півтори випередив своїх компаньйонів.— Неприємне видовисько... дуже.

— Що то за мила людина!—шепонула містеру Тапменові тітка.

— І до того ж гарна!—додала Емілія Вордл.

— О, безперечно!—погодилася тітка.

Містер Вардл і його приятелі під впливом „сімги“

Наступного дня невтомний Джінгл устав спозаранку і, поки його компаньйони, знесилені вчорашньою гульнею, ще спали, подвизався за ранішнім сніданком, поставивши собі за мету звеселити весь дім. Зусилля його були дуже успішні, бо навіть глуха стара леді зажадала, щоб два його найкращі дотепи переказали їй у говірну трубку, і ласкаво зауважила, що він (тобто Джінгл) — безсоромний хлопець, і з цією думкою зараз же погодились усі її родичі.

Погожими літніми ранками стара леді звичайно гуляла й доходила до альтанки, де оце допіру визначився містер Тапмен. Проводжав стару до альтанки гладкий хлопець, що, залишивши її там саму, за півгодини повертався й відводив додому. Списана церемонія повторювалась з усією точністю протягом трьох літ, і стара була не мало здивована, побачивши, як того дня гладкий хлопець, замість залишити її та піти геть, одійшов на кілька кроків назад пильно роздивився на всі боки, а потім з надзвичайно таємничим виглядом наблизивсь до неї.

Стара леді була ляклива, як більшість жінок, і спершу подумала, що пухкий хлопець збирається силоміць забрати в неї гаманець з дрібними грошима. Вона хотіла була крукнути на гвалт, але старечі недуги здавна вже позбавили її змоги кричати. Отже, стара з почуттям невимовного жаху спостерігала всі рухи хлопця, надто коли він, щільно підійшовши до неї, гукнув їй у саме вухо, здавалося, загрозивим тоном.

— Місіс!

— Ну, Джо! — промовила, тремтячи вся, леді. — Я завжди була тобі доброю господинею, Джо. З тобою поводитись якнайкраще. В тебе ніколи не було багато роботи і ти завжди мав хороший харч.

Нагадування про харч розчулило хлопця, і він удячно відповів:

— Я знаю це все.

— То чого ж тобі тепер треба? — вже сміливіш запитала леді.

— Я хочу вразити вас на смерть.

Такий спосіб висловлювати вдячність здався старій леді занадто кровожерним, а що вона не знала, як саме

буде досягнуто таких наслідків, то до неї повернулися всі її попередні страхи.

— Як думаєте, що бачив я вчора в цій альтанці?

— Боже милий! Що?— скрикнула стара леді, перелякана врочистим тоном обіймистого хлопця.

— Чужий джентлмен— той, що руку йому прострілено— обіймав і цілував...

— Кого же, Джо? Сподіваюся, не нашу служницю.

— Гірше, мадам,— закричав хлопець.

— І не якунебудь з моїх унучок?

— Ще гірше.

— Ще гірше, Джо?— здивувалась стара, думаючи, що дійшла вже границь нещастя людського.— Так кого же? Я доконче мушу це знати.

Гладкий хлопець озирнувся і гаркнув у саме вухо старої:

— Міс Рахіль.

— Що?— зойкнула леді.— Скажи голосніш.

— Міс Рахіль!— заgrimів хлопець.

— Мою дочку!..

Хлопець захитав головою, і щоки йому затрусилась, як бляманже.

— І вона стерпіла це?— згукнула леді.

— Я бачив, як вона сама цілувала його,— і лиховісна усмішка скривила губи хлопця.

Трапилося так, що саме на той час коло альтанки гуляв містер Джінгл. Він чув, як хлопець гукав: „місіс!“, і спинився послухати, що буде далі. На це в нього були три причини. Поперше, він був з натури цікавий і нудився світом; подруге, не мав ані трохи сумління і нарешті— круг його росли густі кущі.

Якби з своєї схованки містер Джінгл міг бачити вираз, якого набуло обличчя леді, він, напевно, розсміявся б і тим виявив себе. Але він не розсміявся, а уважно слухав. До його вух долітали уривки гнівливих фраз: „Як, без мого дозволу! У такому віці! Нещасна я! Могла б дочекатись, коли я вмру“. Потім він чув, як затріщала під ногами хлопця жорства. Джо пішов, і стара залишилась сама.

Може, це був незвичайний збіг обставин, але факт, що за п'ять хвилин по прибутті на Мейнорську ферму

містер Джінгл вирішив, не гаючи часу, облягти навколо серце дівулі-тітки. Він був досить кметливий і спостеріг, що його невимушені маніри не були неприємні об'єктові його нападу, і до того ж мав підстави гадати, що в тітки єсть найкраща з жіночих чеснот — гроші.

Заглибившись у міркування з приводу цього, Джінгл під захистом згаданих кущів виповз із своєї схованки і побрався додому. Доля, здавалось, опікувалася ним. Містер Тапмен і решта джентлменів саме вийшли з саду, а молоді панни, як йому було відомо, гуляли після сніданку.

Двері в їдальню були причинені. Він зазирнув туди. Тітка сиділа й виплітала на дротах. Джінгл кахикнув. Вона глянула на нього й посміхнулася. Нерішучість не була в числі прикмет містера Джінгля. Він таємничо поклав пальця на губи, ступив у кімнату й зачинив двері.

— Міс Вордл, — сказав містер Джінгл з удаваним запалом, — вибачте сміливість... недовга знайомість... нема часу для церемоній... все викрито.

— Сер! — промовила тітка, вражена несподіваним з'явленням і не певна, чи сповна він розуму.

— Тихо! — сказав містер Джінгл театральним шепотом, — гладкий хлопець... обличчя, як пудинг... круглі очі... мерзотник! — Тут він промовисто трухнув головою, а тітка затремтіла з переляку.

— Ви, я думаю, маєте на оці Джозефа? — спитала леді, силкуючись здаватись спокійною.

— Так, мадам... клята штука той Джо... зрадливий собака Джо... розказав старій леді... леді розлючена... аж нетямиться... альтанка... Тапмен... цілував і обіймав... і всяка штука... Га, мадам! га?

— Містер Джінгл, — сказала тітка, — якщо ви прийшли сюди ображати мене...

— Ні в яким разі, — одповів Джінгл, — підслухав розмову... прийшов попередити вас про небезпеку... запропонувати свої послуги... запобігти скандалові. Ніколи й на думці не мав... думаєте — образа... зараз уходжу, — і він повернувся, ніби наміряючись здійснити загрозову обіцянку.

— Що ж мені робити? — ревно ридала тітка. — Мій брат озвіріє.

— Безперечно,— погодився Джінгл,— лютуватиме.

— О, містер Джінгл, що маю я робити? — скрикнула тітка в другому нападі розпачу.

— Скажіть, що то йому приснилося,— зимно порадив Джінгл.

Промінь надії майнув у серці тітки. Джінгл помітив це і скористався з вигід свого становища.

— Пху, нічого легше... поганий хлопчисько... чарівна жінка... хлопця відбатожити... вам повірять... справі край... все гаразд.

Чи то можливість уникнути прикрих наслідків од відкриття хлопця, чи то комплімент „чарівна жінка“ спричинилися до того, але міс Рахіль зашарілась і вдячно глянула на Джінгля.

Хитрючий джентлмен глибоко зідхнув, на пару хвилин утупив очі в обличчя тітки, мелодраматично здригнувся й раптом одвів свій погляд.

— Ви, здається, нещасні, містер Джінгл,— співчутливим тоном промовила тітка.— Чи не можу я на вдячність за вашу допомогу спитати про причину й постаратись полегшити ваше горе?

— А! — скрикнув містер Джінгл, знову здригнувшись.— Полегшити... полегшити мої муки, обдаровуючи любов'ю людину, нечулу до свого щастя... людину, яка й тепер уже накидає оком на племінницю, створіння, що... та ні! Він мені друг; я не хочу виявляти його хиби. Прощайте, міс Вордл! — Закінчивши цю промову, найскладнішу, що будьколи доводилось йому виголошувати, містер Джінгл підніс до своїх очей рештки вищезгаданої хусточки й пішов до дверей.

— Стійте, містер Джінгл,— спинала його тітка.— Ви натякнули на містера Тапмена. Я прошу пояснити ваш натяк.

— Ніколи! — викрикнув містер Джінгл своїм професійним (тобто театральним) тоном.— Ніколи! — і на ознаку того, що не хоче дальших запитань, підсунув стілець до крісла тітки й сів на нього.

— Містер Джінгл,— сказала леді,— я прошу, я`благаю... якщо ви знаєте якусь жахливу тайну, що стосується містера Тапмена, відкрийте її.

— Чи можу ж я,— промовив Джінгл, не відводячи очей од обличчя міс Рахіль,— чи можу я бачити... любе створіння... жертва безсердечної зажерливості!

Деякий час він нібито змагався з багатьма різноманітними почуваннями, а потім тихо сказав:

— Містер Тапмен шукає тільки ваших грошей.

— Негідник!— верескнула обурена тітка (сумніви містера Джінгля було розвіяно— вона мала гроші).

— Ще більше,— вів далі Джінгл,— кохає іншу.

— Іншу!— зойкнула леді.— Кого?

— Коротенька дівчина... з карими очима... небога Емілія.— Запала мовчанка.

Коли в цілому світі й був хтось, кого тепер тітка смертельно й щиро ненавиділа, то це була Емілія. Обличчя й шия її почервоніли, і вона, не кажучи ні слова, зневажливо хитнула головою й сказала:

— Не може бути. Я не вірю цьому.

— Попильнуйте їх.

— Буду,— відповіла тітка.

— Як він на неї дивиться.

— Буду.

— Як він говорить із нею.

— Буду.

— Сьогодні за обідом він сяде коло неї.

— Нехай.

— Він говоритиме їй компліменти.

— Нехай.

— Буде віддавати всю свою увагу.

— Нехай.

— І зневажатиме вас.

— Мене!— охнула тітка.— Він— мене!— і леді за-тремтіла від гніву й ревнощів.

— Тоді ви переконаєтесь?— спитав Джінгл.

— Переконаюся.

— І помститесь?

— Так.

— Ви відмовитесь од нього?

— Назавжди.

— І візьмете когось іншого?

— Так.

— Візьмете?

Містер Джінгл упав навколішки, простояв так п'ять хвилин і встав лише тоді, як тітка обіцяла покохати його за умови, що він попередньо виведе на світ містера Тапмена.

Подати докази мусив був містер Тапмен, і він подав їх уже за обідом. Тітка ледве няла віри своїм очам. Містер Тресі Тапмен, сівши поруч з Емілією, шепотів, зідхав і всміхався наввипередки з містером Снодграсом. Ні слова, ні погляду не кинув він тій, що тільки вчора ввечері слухала його освідчення.

„Кляте хлопча! — думав містер Вордл, що чув усю історію від своєї матері. — Кляте хлопча! Він, напевно, спав, і все йому примарилось“.

„Зрадник! — думала дівуля-тітка. — Милий містер Джінгл не обдурив мене. О, як ненавиджу я цього падлюку!“

Нижченаведені рядки мають пояснити читачеві таку, здавалося б, непоясненну зміну в поведінці містера Тапмена.

Час — вечір. Місце дії — сад. По одній з алей гуляють дві постаті. Одна скорше — коротка й огрядна; друга — довга й худорлява. То були містер Тапмен і містер Джінгл. Розмову зняла огрядна фігура.

— Ну, як це в мене вийшло?

— Розкішно... надзвичайно... я сам не зіграв би краще... повторіть ще завтра... щовечора, поки я не скажу.

— Рахіль хоче, щоб я робив так саме й далі?

— Звичайно... це їй не до вподоби... але так треба... щоб не збуджувати підозри... боїться брата... каже, що безпорадна... ще кілька день... обдурите старих... нарешті — щастя.

— Вона нічого не переказувала?

— Кохає... страшенно... незмінно любить... Що переказати від вас?

— Любий друже, — стиснув „приятелеві“ руку, нічого не підозрюючи, містер Тапмен, — скажіть їй, як гаряче я її кохаю, як важко мені не бути з нею. І скажіть також, що я виконаю її бажання й захоплююсь її розумом і обачністю.

— Перекажу. Більше нічого?

— Нічого. Додайте лише, що я мрію про той час, коли назову її своєю і коли будь-які тайни будуть зайві.

— Неодмінно, неодмінно. Все?

— О друже мій,—містер Тапмен знову стиснув приятелеві руку,—прийміть мою палку подяку за вашу некорисливу ласку і вибачте, що я, нехай у думках, міг мати вас за свого конкурента. Чи спроможусь я колись оддячити вам?

— Не будьмо за це балакати,—перебив йому мову містер Джінгл. Він на мить спинився, ніби щось згадуючи, а потім сказав:—А, до речі, чи не могли б ви позичити мені десять фунтів?.. Особиста справа... За три дні поверну.

— Можу,—відповів, розчулившись, містер Тапмен.— Кажете, на три дні?

— Тільки на три... тоді все влаштується.

Містер Тапмен одрахував десять фунтів, поклав їх на долоню приятелеві. Той сунув їх, монета по монеті, в кишеню, і вони повернули додому.

— Будьте ж обачні,—сказав містер Джінгл,—жадного погляду.

— Ні слова,—відповів містер Тапмен.

— Ні складу.

— Ні звуку.

— Всю увагу племінниці... жорстоко щодо тітки... єдиний спосіб обдурити всіх.

— Прикладу всіх зусиль,—пообіцяв містер Тапмен.

— І я теж,—сказав до себе містер Джінгл, коли вони входили в кімнати.

Ввечері обідня сцена повторилася, і так було протягом трьох днів. На четвертий день господар був у чудовому настрої, бо пересвідчився, що ніяких підстав обвинувачувати містера Тапмена нема. Добре почував себе й містер Тапмен, бо Джінгл казав йому, що справа йде до розв'язання. Те саме можна сказати й про містера Піквіка, що зрідка почував себе інакше. Не так було з містером Снодграсом—він ревнував до містера Тапмена. Раділа й стара леді, виграваючи весь час у віст. Раділи й містер Джінгл, і міс Вордл з досить важливих причин, за які мова мовитиметься в найближчому розділі.

РОЗДІЛ VIII

ВІДКРИТТЯ Й ПОГОНЯ

Вечеря була на столі. Круг столу стояли стільці. На буфеті вишикувались пляшки, кухлі та склянки, і все вказувало на наближення пори найбільш товариської за всі двадцять чотири години.

— А де Рахіль? — спитав містер Вордл.

— І Джінгл? — додав містер Тапмен.

— І правда. Я щось давно його не бачив і голосу не чув уже, принаймні, дві години. Еміліє, голубко, подзвони, прошу.

На дзвін з'явився гладкий хлопець.

— Де міс Рахіль? — Він не міг сказати.

— Де тоді містер Джінгл? — Він не знав.

Всі здивовано переглядалися. Було вже пізно — початок на дванадцятку. Містер Тапмен нишком посміхався. Вони десь гуляють і розмовляють про нього. Здорово вигадано! Надзвичайно!

— Ну, нічого, — по недовгій павзі промовив містер Вордл. — Вони скоро повернуться, сподіваюся. Я ніколи й ні на кого не чекаю з вечерею.

— Прекрасне правило! — захопився містер Піквік. — Чудове!

— Сідайте, прошу, — запросив господар.

На столі стояло велетенське блюдо холодного м'яса, і містеру Піквікові постачили чималу його порцію. Він підніс уже виделку до губів і саме збирався відкрити рота, коли з кухні долинув шум багатьох голосів. Містер Піквік спинився й поклав виделку на стіл. Містер Вордл, що різав м'ясо, і собі спинився й подивився на містера Піквіка. Містер Піквік глянув на нього.

В коридорі залунали важкі кроки. Двері ідальні раптом одчинилися, і в кімнату ввалився слуга, що першого дня ваксував чоботи містера Піквіка, а за ним і вся челядь.

— Що то в біса за знак? — гримнув господар.

— Чи не горить кухня, Емо? — занепокоїлась стара леді.

— Що ви, бабуньо! — скрикнули панни.

— В чім справа? — грізно спитав господар.

Слуга набрався духу й тихо відповів:

— Вони поїхали, пане! Зовсім поїхали, сер! (Тут містер Тапмен поклав ніж на виделку й пополотнів).

— Та хто поїхав? — розлютився містер Вордл.

— Містер Джінгл і міс Рахіль, сер. В кареті з „Голобого Лева“ в Маглтоні. Я був там, але не міг спинити їх і тому зараз же прибіг сюди.

— А я сплатив його витрати! — як навіжений схопився з свого місця містер Тапмен. — Він узяв у мене десять фунтів. Держить його! Він обдунив мене. Я не залишу цього. Я позиватиму, Піквік! Я не дозволю цього. — І, вигукуючи якісь безладні фрази, безталанний джентлмен у нападі розпачу забігав круг кімнати.

— Пожалься, боже! — згукнув містер Піквік, злякано дивлячись на незвичайну жестикуляцію свого друга. — Він з'їхав з глузду! Що його робити?

— Робити! — галаснув господар, почувши тільки останнє слово. — Запряжіть коня в кабріолет! Я поїду до готелю й наздожену їх. А де цей лайдак Джо?

— Я тут. Але я не лайдак, — озвався голос гладкого хлопця.

— Пустіть мене, Піквік, — кричав Вордл, кидаючись до сонливого хлопця. — Його підкупив цей негідник Джінгл, щоб збити мене з пантелику, і він понавигадував казначого про мою сестру й мого друга Тапмена. — Пустіть мене до нього!

— Не пускайте! — верещали жінки, що серед голосів їх виразно чути було голосіння гладкого хлопця.

— Не смійте держати мене! — кричав старий. — Заберіть ваші руки, містер Вінкл! Пустіть мене, містер Піквік!

Любо було дивитись, яким спокійним і філософічним залишалося підчас цієї колотнечі обличчя містера

Піквіка. Він тільки з напруги трохи зашарівся, коли, цупко обхопивши руками широкі груди їхнього тілистого господаря, стримував пориви його завзятої вдачі, а об'єднане жіноцтво тягло, пхало й виштовхувало з кімнати гладкого хлопця. Містер Піквік випустив свою жертву тільки тоді, як слуга сповістив, що кабріолет уже готовий.

— Не пускайте його їхати самого,— верещали жінки.— Він неодмінно вб'є когонебудь!

— Я поїду з ним,— сказав містер Піквік.

— Ви — славний хлопець, Піквік,— промовив господар, стискуючи йому руку.— Емо, дай містерові Піквіку шаль обгорнути шию! Ворушись! Доглядайте бабуні, доньки! Он дивіться — вона знову зомліла. Ну, готові?

Містер Піквік, якому встигли вже закутати великою шаллю рота, накласти на голову капелюша й дати в руки плаща, відповів позитивно.

Вони скочили в кабріолет і незабаром були в Магтоні.

— На скільки вони випередили нас? — гаркнув містер Вордл, коли кабріолет спинився коло готелю „Голубий Лев“, круг якого, не вважаючи на пізній час, юрмилося чимало люду.

— Не більше як на три чверті години,— відповіли всі хором.

— Запрягайте карету четвернею! Живо! Кабріолета пришлете мені потім.

— Гайда, хлопці! Четверню в карету. Мерщій! — закричав господар готелю.

І слуги, і господар побігли. По всьому двору замігтіли ліхтарі. Задзвеніли копита коней. Задеренчали колеса карети, що її викочували з возовні. Все навкруги шуміло та метушилося.

— Ну, чи скоро ж ви? — нетерпеливився містер Вордл.

— Зараз виїздимо, сер,— одповів господар.

Карету викотили. Коні запрягли. Фурман скочив на передок, конюші — на коні. Подорожні влізли в середину.

— Дивиться ж мені! Щоб не менше як чотирнадцять миль на годину! — гукнув містер Вордл.

— Рушай! — і коні помчали в чвал.

„Гарненьке становище!“ — подумав містер Піквік, коли йому нарешті випала хвилинка, щоб поміркувати.— Гарненьке становище для першого президента Піквікського Клубу. Брудна карета... якісь чужі коні... п'ятнадцять миль на годину... і дванадцята година ночі.

Займалось уже на світ, і вони проїхали вже три станції, коли містер Вордл, що виглядав у вікно щодві-три хвилини, повернувшись до містера Піквіка своє закаляне болотом обличчя і, задихаючись з радощів, скрикнув: — Ось вони!

Виткнув голову з вікна й містер Піквік. Дійсно, на невеликій од них відстані неслася в чвал друга карета.

— Вперед, вперед! — волав старий джентлмен.— По тіней на кожного, хлопці. Женіть, женіть!

Коні в передній кареті мчали на всі заставки. Вордлівська карета не відставала.

— Я бачу його голову! — біснувався старий джентлмен.— Нехай я буду проклятий, коли я не бачу його!

— І я теж, — сказав містер Піквік, — це — він.

Містер Піквік не помилявся. Обличчя містера Джінтля, все забризкане колесами, ясно було бачити у вікно карети, а порухи руки, якою він вимахував до фурмана та конюших, свідчили за те, що він намовляє їх прискорити ходу.

Містер Піквік тільки но втягнув голову в карету, а знесилений кричанням містер Вордл саме намірявся наслідувати його, коли жакливий товчок жбурнув їх на передок екіпажа. Раптом щось затріщало, колеса заскреготіли, і карета перекинулася.

За кілька секунд загального подиву та замішання, коли чути було тільки борсання коней і дзенькання побитих шибок, містерові Піквікові здалось, що його тягнуть з-під уламків карети. Але, лише ставши на ноги й визволивши голову з-під плаща, що заважав його окулярам виконувати свої обов'язки, побачив він на цілу величність лихо, що їх спіткало.

Старий містер Вордл без капелюша і в пошматованому вбранні стояв коло розбитої карети. Конюші, невпізнавані під грубим шаром грязива, що обліпило їхні обличчя, перерізали вже посторонки й тримали коні за поводи. Ядрів на сто попереду була друга карета. Вона

спинилася, коли їзді почули хруск в екіпажі переслідувачів. Конюші, регочучись на весь рот, повернулись на сидлах і глузували з нещастя своїх супротивників, а містер Джінгл з видимим задоволенням визирав з вікна карети.

— Ало!— гукнув безсоромний Джінгл.— Ніхто не поранений?.. Літні джентлмени... вага не мала... небезпечна штука... дуже.

— Ви — паскуда!— закричав містер Вордл.

— Ха!.. ха!.. ха!..— відповів Джінгл і, підморгуючи та показуючи великим пальцем на середину карети, додав:— А вона, знаєте... дуже добре... вітає... просить; щоб не турбувалися... Каже, що любить Тапі... Мабуть, поїдете в нас на задку?— Рушаймо, хлопці!

Конюші сіли на свої місця; карета покотила; містер Джінгл, кепкуючи, вимахував з вікна хусточкою.

Ніщо в усій цій пригоді, навіть розбиття карети, не могло зрушити тихомірної вдачі містера Піквіка. Але йому несила була витримати підлоту негідника, що спершу позичив у свого друга гроші, а потім глузливо взивав його „Тапі“. Він почервонів аж до верхнього краю своїх окулярів і промовив поважно та повільно:

— Якщо я надібаю колись цю людину, я...

— Правда, правда,— перебив Вордл,— все це правильно, але, поки ми стоїмо тут та балакаємо, вони будуть уже в Лондоні, дістануть дозвола й одружаться.

Містер Піквік спинився й захвав жадобу помсти на самий спід грудей.

— Як далеко до найближчої станції?— спитав містер Вордл в одного з конюших.

— Миль із шість; як ти думаєш, Томе?

— Як не більше.

— Трохи більше як шість миль, сер.

— Нічого не поробиш,— сказав містер Вордл,— треба йти пішки. Ходім, Піквік.

— Нічого не поробиш,— повторив великий муж.

РОЗДІЛ ІХ

ЩО УСУВАЄ ОСТАННІ СУМНІВИ (В РАЗІ ВОНИ В КОГО БУЛИ) ЩОДО БЕЗКОРИСЛИВОСТІ ВДАЧІ МІСТЕРА ДЖІНГЛЯ

В Лондоні єсть багато старих готелів, що колись були штаб-квартирами славетних диліжансів, а тепер змиршавіли до стану звичайної корчми, де спиняються приїжджі з сіл подорожні.

На дворі одного з таких готелів під бучною назвою „Білий Олень“ ранком наступного за списаними в попередньому розділі подіями дня якийсь чоловік старанно ваксував пару заболочених чобіт. На ньому була смужката куртка з чорними перкалевими рукавами й синіми скляними гудзиками, суконні штани й високі штиблети. Жарка хусточка недбайливим широким вузлом оповивала йому шию, а старий білий капелюш якимось чудом сидів на одному боці голови. Перед ним стояло два шереги чобіт: один — чистих, а другий — закаляних, і кожен раз, ставлячи новий чобіт до першого ряду, він спинявся і з видимим задоволенням оглядав наслідки своєї роботи.

Задзвонив дзвоник, і на верхній галереї з'явилась гарненька покоївка. Постукавши в одні з дверей і діставши з номера якесь доручення, вона перехилилась через поруччя й гукнула:

— Семе!

— Ало! — відповів чоловік у білому капелюші.

— Двадцять другий номер просить чоботи.

— Спитай у двадцять другого номера, хоче він одержатиїх зараз або почекає, поки я їх почишу.

Катастрофа

— Не крути дурника, Семе,— підслесливим тоном сказала дівчина.— Джентлмен просить, щоб йому подали чоботи зараз же.

— Гарний у тебе голос. Просто хоч на сцену,— зауважив Сем.— Подивись но сюди— одинадцять пар чобіт і одна черевики; це того, з шостого нумера, на милиці. Чоботи треба подати всі на пів до восьмої, а черевики — на дев'яту. Хто такий двадцять другий номер, щоб з-за нього чекали всі інші? Ні, ні: „пильнуйте черги“, як казав Джек Кеч, коли йому випадало вішати по кілька чоловіка разом. „Шкодную, що примушую вас дождатись, сер, але прийде й ваш ряд“.

Кажучи так, чоловік у білому капелюші працював над чобітьми з ростучою енергією.

— Семе!— скрикнула господиня готелю.— Та де ж цей ледащо? де цей роззява? А, он де ви? Чому ви не відповідаєте?

— Не хотів заважати вам, доки ви не скінчите.

— Ось почистіть мені негайно черевики з сімнадцятого і однесіть зараз же до окремого кабінету, номер п'ять, на першому поверсі.

Господиня кинула в двір пару жіночих черевиків і зникла.

— П'ятий номер!— сказав Сем, підбираючи черевики й відзначаючи номер крейдою на підшвах.— Жіночі черевики і окремий кабінет. Певно, не на возі приїхала.

— Вона приїхала сьогодні ранком,— пояснила покоївка, що все ще не відходила від поренчат,— приїхала в кареті, з джентлменом, що зараз оце вимагав свої чоботи. Давай вже краще мерщій. Ось що!

— Чому ти не сказала мені цього раніш?— обурився Сем, витягаючи вказані чоботи з купи взуття, що стояла перед ним.— Я думав, це один з тих, що дають по три пенси на чай. А тут тобі окремий кабінет, та ще й леді на додаток! Якщо він справжній джентлмен, то тут заробиш і шилінга за день, не рахуючи різних доручень.

Підбадьорений цими міркуваннями, Сем став до ваксування з таким завяттям, що за кілька хвилин і чоботи, і черевики прибули вже до дверей п'ятого нумера.

— Увійдіть! — озвався чоловічий голос, коли Сем постукав у двері.

Ступивши в кімнату, Сем оддав свій найкращий поклін і опинився перед леді і джентлменом, що сиділи за сніданком. Поставивши чоботи коло ніг джентлмена, а черевики — коло ніг леді, Сем ще раз уклонився і позадкував до дверей.

— Чистильнику! — покликав джентлмен.

— Сер! — відповів Сем, причиняючи двері й тримаючись за ручку.

— Знаєте ви, де у вас той... як його... юридична консультація?

— Так, сер.

— А де?

— Коло собору святого Павла, сер. Низенькі ворота ліворуч. З одного боку — книгарня, а з другого — готель, а посередині два швайцари в'язнуть з своїми дозволами, наче комісіонери які.

— В'язнуть з дозволами?

— Дозволи на одруження, — пояснив Сем. — Два молодці в білих фартушинах. Скидають капелюші, як тільки вступиш: „Дозвола, сер, дозвола?“

— Навіщо ж вони це роблять?

— Роблять! Вони обдурюють, сер. Та це ще не найгірше, ні! Вони втовкмачують старим у голови таке, що їм ніколи й на думку не спало б. Мій батько, сер, був фурман. Він був удівець і гладкий незвичайно. Його пані померла й заповіла йому чотириста фунтів. Ну, ясна річ, пішов він до консультації — побачити фахівця й спитати, куди примістити гроші. Причепурився: ботфорти, в петельці квіти, модний капелюш, зелена краватка. Справжній джентлмен. Проходить під ворітьми, наближається до нього той комісіонер, скидає капелюша: — Дозвола, сер, дозвола? — Що то за дозвіл? — питається батько. — Дозвіл на одруження. — Туди ік бісу, — каже батько, — та я й не думав за нього. — А я гадав, вам потрібний дозвіл. — Батько поміркував трохи й каже: — Ні, каже, я надто старий і до того ж занадто гладкий. — Нічого подібного, сер, — заперечує той. — Ви думаєте? — питає батько. — Певний, — відповідає той, — минулого понеділка ми одружили джентлмена

вдвое огряднішого за вас. — Та невже? — здивувався батько. — Але це так, сер. Ви — просто лялька проти його. Сюди, сер, сюди! — вже просить зайти. І батько пішов за ним, наче мавпа за болгариним. Приводять його в якусь контору, десь на задньому дворі. Там серед брудних паперів та бляшаних ящиків сидить якийсь хлопець і удає, що дуже зайнятий. — Сідайте, прошу, сер, а я тимчасом напишу вам свідоцтво, — каже адвокат. — Батько сів, розплющив очі, роззявив рота та й роздивляється написи на ящиках. — Як ваше прізвище, сер? — питає адвокат. — Тоні Велер. — А вашої нареченої? — Батька наче грім ударив: — Чорт мене побирай, як я його знаю, — каже. — Невже ж не знаєте? — Не більше за вас, — відповідає батько, — мабуть, можна буде вписати його згодом? — Ні в яким разі. — Ну, то добре, — каже батько, трохи поміркувавши, — пишіть — міс Кларк. — Яка Кларк? — Сусана Кларк з готелю „Маркіз Гренбі“ в Доркінгу. Вона не відмовиться, коли її попросити. Я, що правда, не казав ще їй нічого, але певний, що вона не відмовиться. — Дозвола дали. Вона не відмовилась і, що ще гірше, живе з ним і досі. А я так і не одержу спадщини в чотириста фунтів.

— Вибачте, сер, — перепросив Сем, закінчивши своє оповідання, — але коли я розповім оце все, мені нібито стає легше, — і, переcheckавши хвилину, чи не буде яких розпоряджень, пішов.

— Пів на десяту... саме час... зараз уходжу... — сказав джентлмен, що його навряд чи треба рекомендувати як містера Джінгля.

— Час... для чого? — кокетуючи спитала тітка.

— Дозвіл, найкращий з янголів... повідомити в церкві... назвати вас завтра моєю, — відповів містер Джінгл, потискуючи їй руку.

— Дозвіл! — зашарілась Рахіль.

— Дозвіл, — повторив містер Джінгл.

— Як ви поспішаєте! — сказала Рахіль.

— Поспішаю... все поспішатиме, як одружимося... години, дні, тижні, місяці, роки... поспішати!.. вони летітимуть, як пароплав... як паротяг... тисяча кінських сил... ніщо не спинить.

— А чи не можемо ми одружитись ще перед за-втрашнім ранком? — спитала Рахіль.

— Неможливо... повідомлення в церкві... сьогодні дистанемо дозвола, завтра — весілля.

— Я так боюся, що брат викрие нас.

— Викрие!.. Нісенітниця... занадто потрусило припадінні... вжив усіх застережних заходів... вийшли з карети... ішли пішки... найняли кеб... спинилися тут... найвідлюдніше місце в світі... сюди звернеться на останку... чудово змислено... надзвичайно. Ха!.. ха!.. ха!.. дуже.

— Тільки не баріться, — ніжно попросила тітка, коли містер Джінгл натиснув на голову капелюша.

— Бути довго без вас? Жорстока чарівнице! — містер Джінгл поштиво приклав свої губи до пальців тітки і, пританцювуючи, вийшов з кімнати.

— Любий мій! — відхнула тітка, коли двері за ним зачинилися.

— Стара дурепа! — буркнув містер Джінгл.

Джінгл повертався з міста до готелю, коли в двір його ввійшли два огрядні джентлмени і один сухорлявий і почали озиратись навколо, немов шукаючи авторитетну особу, яка могла б дати їм потрібні відомості. Містер Семюель Велер саме ваксував пару ботфортів — власність одного фермера, що тимчасом підживлювався легким сніданком з трьох фунтів холодного м'яса й відповідної кількості портеру.

— Слухайте, голубчику! — озвався до Сема худорлявий джентлмен.

— Напевно, хоче спитати щось на дурничку, — подумав Сем, — інакше не був би він такий люб'язний. — До ваших послуг, сер!

— Слухайте, голубчику, — сказав сухорлявий джентлмен дружнім тоном. — Чи багато у вас пожильців? Справи йдуть добре? Га?

Сем глянув на джентлмена. То був невисокий худорлявий чоловічок із смаглявим обличчям, маленькими неспокійними чорними оченятами. На ньому був чорний костюм, блискучі, як його очі, чоботи; біла краватка і чиста сорочка. З кишені на камізельці звисав золотий ланцюжок з печатками. Чорні лайкові рука-

вички він носив не на руках, а в руках, а коли говорив, то засував руки під фалди фрака, як людина, що звикла ставити послідовні запитання.

— Добре йдуть справи, га? — повторив він.

— О, дуже добре, сер, — відповів Сем. — Не банкрутуємо, але й капіталів не набуваемо. Їмо телятину без каперців, але віддаємо перевагу м'ясу перед хріном.

— А ви, я бачу, дуже язикатий, — зауважив чоловічок.

— Мій старший брат хворів на цю хворобу. Вона, певно, заразлива, бо я спав в одній кімнаті з ним.

— Цікавий у вас будинок; знати, старий? — озирнувся навколо чоловічок.

— Якби ви повідомили, що завітаєте до нас, ми б його відремонтували, — не вгамовувався Сем.

Низенький чоловічок трохи оторопів перед такою меткістю, і між ним і двома огрядними джентлменами відбулась коротенька нарада. По закінченні її низенький чоловік узяв понюшку табаки і, видимо, намірявся відновити розмову, коли в неї втрутився один з огрядних джентлменів, що на додаток до добротливого обличчя мав ще пару окулярів і пару чорних гетрів.

— Річ у тім, — сказав добротливий джентлмен, — що мій друг (і він показав пальцем на другого огрядного джентлмена) дасть вам півгінеї, коли ви відповісте йому на одне чи два...

— Ні, — перепинив худорлявий, — прошу, дозвольте мені, сер. Найперший принцип у таких справах полягає в тім, що, коли їх доручається фахівцям, сторонні люди не повинні встрявати. Мусите покладатись на фахівця. Отже, містер... містер'я забув прізвище вашого друга, — звернувся він до другого огрядного джентлмена.

— Піквік, — сказав містер Вордл, бо то був не хто інший, як ця весела особа.

— А, Піквік... отже, вибачте, містер Піквік, я дуже охоче прийму вашу пораду, але тільки зроблену в приватний спосіб, а не тут, коли я виконую свої офіційні обов'язки. Ви ж бо тільки шкодите мені, знявши оце розмову про гінею. Не можна так, любий сер, право не можна, — і низенький чоловік узяв ще одну понюшку табаки й дуже виразисто глянув на містера Піквіка.

Перше з'явлення містера Семюеля Велера

— Єдине, чого я хотів, це — яко мога наблизити всю справу до кінця, — виправдувався містер Піквік.

— Цілком правильно, цілком правильно, — погодився чоловічок.

— І тому я й удався до аргументу, що, як я знаю з власного досвіду, найкраще діє на людей в усіх випадках.

— Так, так, — сказав низенький чоловік, — дуже добре; безперечно, ви маєте рацію, але вам слід було доручити зробити це мені.

— Але в чім же тут річ? — примовився Сем. — Ви хотіли були дати мені півгінеї. Я ласкаво згоджуюсь узяти її. Найближче питання таке: якого біса вам од мене треба? — як казав колись один, побачивши привид.

— Нам треба знати... — почав був містер Вордл.

— Але прошу вас, любий сер, прошу вас, — перебив його мову діловитий чоловічок.

Містер Вордл знизав плечима й замовчав.

— Нам треба знати, — урочисто сказав чоловічок, — і ми питаємо саме вас, щоб не знімати бучі в готелі — ми хочемо знати, хто у вас тепер стоїть.

— Хто стоїть? — перепитав Сем, що в уявленні його пожилці ототожнювались із частинами туалету, дорученими його доглядові. — В номері шостому — милиця; в тринадцятому — чоботи з гесенської шкіри; на комерційній половині — дві пари полуботок; оці ботфорти — в кімнаті біля буфету, а ще п'ять пар ботфортів — у загальній кімнаті.

— І більше нічого? — сказав низенький чоловік.

— Заждіть трохи, — відповів Сем, пригадуючи. — А, єсть ще пара здорово підтоптаних велінгтонів та пара жіночих черевиків з номера п'ятого.

— Які черевики? — спитав містер Вордл, що разом із містером Піквіком зачудовано слухав незвичайний перелік пожилців.

— Провінційної роботи, — відповів Сем.

— А прізвище майстра єсть?

— Бравн з Маглтона.

— Це — вони! — скрикнув містер Вордл. — Хвалити бога, ми таки знайшли їх.

— Тихо! — застеріг Сем. — Велінгтони пішли до консультації.

— Невже? — сполошився низенький.

— Так, по дозвіл.

— Ми прийшли вчасно, — зрадів Вордл. — Де кімнати? Не можна гаяти й хвилинки.

— Прошу, любий сер, прошу! — непокоївся низенький. — Обережно, обережно! — Він видобув з кишені шовковий червоний гаманець і, витягаючи звідти соверена, пильно подивився на Сема, а той — знову посміхнувся.

— Одведіть нас до неї — і соверен ваш, — пообіцяв низенький чоловік.

Сем поставив на бік ботфорти й повів їх темним коридором і-сходами на другий поверх. В кінці другого коридору він спинився й протяг руку.

— Тут? — спитав худорлявий, кладучи монету на долоню їхнього провожатого. Сем стверджуючи хитнув головою й ретирувався. Старий Вордл одчинив двері, і всі троє ввійшли в кімнату саме тоді, як містер Джінгл, що тільки но повернувся, передавав тітці дозвіл.

Тітка верескнула й упала в крісло, затуляючи руками обличчя. Містер Джінгл вихопив у неї дозвіл і заховав його собі в кишеню. Небажані гості підійшли ближче.

— Ви — неприторенний негідник, сер! — скрикнув містер Вордл, задихаючися з пересердя.

— Тихо, тихо, любий сер! — умовляв чоловічок, кладучи свій капелюш на стіл. — Будьте обачні. За образу ви можете відповідати. Заспокойтеся, прошу, сер.

— Як ви наслідились увезти мою сестру з дому? — лютував старий.

— А, оце так! — ухвалив худорлявий. — Так ви й повинні питати. Як ви наслідились, сер, га?

— Та хто ви в біса такий? — спитав містер Джінгл тоном, що примусив маленького добродія мимохить ступити два кроки назад.

— Хто він? — втрутився містер Вордл. — Ти хочеш знати, хто він, мерзотнику. Він — мій довірений, містер Перкер. Перкере, я позиваю цього молодця... я знищу його... А ти, — удався містер Вордл до своєї сестри, — ти, Рахіль... тобі, Рахіль, у такі літа слід було б не

бігати з якимось волоцюгою й віддавати на ганьбу всю родину та й саму себе. Бери капелюша — і ходім! Гей, хто там єсть! Покличте карету та подавайте рахунок цієї леді! Чуєте, ви?

— Зараз, сер! — відповів Сем, з'являючися з швидкістю, що мусила б уразити кожного, хто не знав, що око Семове підчас усієї розмови було прикладене до дірки в замку.

— Беріть капелюша! — повторив містер Вордл.

— Не робіть цього! — сказав Джінгл. — Залиште кімнату, сер... нема чого робити... леді вільна в своїх вчинках... має більше як двадцять один рік.

— Більше як двадцять один! — гнівно вигукнув містер Вордл. — Більше як сорок один!

— Неправда! — сказала тітка. Обурення перемогло в неї бажання зомліти.

— Та тобі буде п'ятдесят; зажди лише годину! — настоював містер Вордл.

Тут уже тітка не витримала і впала непритомна.

— Склянку води, — сказав людяний містер Піквік, покликавши господиню.

— Склянку! — повторив розлючений Вордл! — Цебро! І обілляйте її всю. Вона цілком заслуговує на це.

— А, який же ви звір! — оступилася добросердна господиня. — Бідна леді.

— Карета готова, сер! — сповістив Сем.

— Ходім! — скомандував містер Вордл. — Я віднесу її на руках.

По цих словах гістерика в леді поновилася з подвійною силою.

Господиня збиралась була піднести голосний протест проти такого брутального поводження і лагодилась запитати, чи не вважає себе містер Вордл за власника цього бідного створіння, коли на сцену виступив містер Джінгл.

— Коридорний, — гукнув він. — Покличте поліцію!

— Стоп, стоп! — втрутився містер Перкер. — Спершу обміркуйте краще.

— Мені нема чого обмірковувати, — не здавався Джінгл. — Вона сама собі господиня... її не можна увозити... якщо вона не хоче цього.

— Не смійте увозити мене! — промимрила тітка. — Я не хочу! (Тут стався новий пароксизм гістерики).

— Слухайте, панове, — чоловічок одвів на бік містерів Піквіка й Вордла. — Ми — в дуже двозначному становищі. Випадок вельми неприємний. Я такого ще не бачив. Ми й справді не маємо права контролювати вчинки леді. Я ще перед приходом попереджав вас, любий сер, що тут можна дійти згоди тільки шляхом компромісу.

Запала коротка павза.

— Який же компроміс ви рекомендуєте? — спитав містер Піквік.

— Та який же, любий сер? Наш друг у досить прикрому становищі. Доведеться піти на грошеві витрати.

— Я піду на що завгодно, аби уникнути цього сорому — і для нас, і для неї, — сказав містер Вордл.

— Я думаю, це можна влаштувати, — зрадів чоловічок. — Будьте ласкаві, містер Джінгл, вийти з нами на хвилину.

Містер Джінгл погодився, і весь квартет перейшов у вільний номер.

— Ну, сер, — почав чоловічок, щільно причиняючи двері, — давайте побалакаємо. Сідайте, прошу, на хвилиночку... отут коло вікна... тут нам ніхто не заважатиме. Ну, а тепер, любий мій сер, між нами кажучи, ми добре знаємо, що ви зазіхали тільки на гроші леді. Не суптєся, сер, не суптєся. Я кажу між нами: мною та вами. Ми з вами — з порядного товариства і знаємо дуже добре, як треба поводитись із таким людом, що там... га?

Обличчя містера Джінгля повеселішало, і в кутку лівого ока на мить майнула іскра усмішки.

— Добре, добре, — сказав чоловічок, спостерігши вражіння, що справили його слова. — Тепер перейдімо до суті справи. Річ у тім, що, опріч кількох сотень, у леді нема нічого аж доти, доки жива її мати, симпатична бадьора старенька.

— Старенька! — з притиском повторив Джінгл.

— То правда, — погодився повірений, — маєте рацію, дорогий сер, вона таки доволі старенька. Але в її родині всі живуть надзвичайно довго; тільки один номер, мавши лише вісімдесят п'ять років, та й то тому, що

йому відтяли голову за королювання якогось Генрі. А леді має тільки сімдесят три, мій любий сер. — Чоловічок спинився й узяв понюшину табаки.

— Ну? — скрикнув Джінгл.

— Ну! — Беріть, прошу, табаки, сер... Не нюхаєте?... краще для вас... Руїницька звичка, любий сер. Ви — дуже милий молодий чоловік, людина з вищого товариства... Могли б далеко піти, якби гроші... га?

— Ну? — повторив містер Джінгл.

— Ви зрозуміли мене?

— Не зовсім.

— Чи не здається вам, любий сер, що п'ятдесят фунтів і воля краще, ніж міс Вордл і сподівання.

— Не підходить... І наполовину не підходить, — сказав містер Джінгл і встав.

— Стійте, стійте, мій дорогий сер! — умовляв довірений, ухопивши його за гудзика. — Непогана, кругленька сума. Людина вашого гатунку потроїть її, як оком змігнути. З п'ятдесятьма фунтами багато чого можна зробити, любий сер.

— Зо ста п'ятдесятьма зробиш більше, — холодно відповів містер Джінгл.

— Добре, не будьмо гаяти часу на дрібниці, — примирчим тоном промовив чоловічок. — Ну, скажімо, сімдесят.

— Не підійде, — сказав містер Джінгл.

— Не уходьте, прошу, сер. Не кваптеся. Ну, вісімдесят. Зараз напишу вам чека.

— Не підійде, — знову сказав містер Джінгл.

— Добре, добре! — заспокоював його довірений. — Тоді скажіть, що ви хочете.

— Втратна операція, — сказав містер Джінгл. — Викинув силу грошей... карета — дев'ять фунтів, дозвіл три... — це вже дванадцять... компенсація сто... разом сто дванадцять... до того ж ще ганьба, втрата нареченої...

— Годі, годі! — перебив чоловічок, лукаво поглядаючи на нього. — Два останні пункти до списку не заводьте. Отже, ви нарахували сто дванадцять... скажімо — сто... підходить?

— І двадцять, — не знижав ціни Джінгл.

— Досить, досить, я пишу вам чека, — сказав чоловічок, сідаючи до столу. — Термін сплати я пишу по-

завтра, — глянув він на містера Вордла, — а ми тимчасом увеземо леді.

Містер Вордл мовчки хитнув головою.

— Значить, сто фунтів? — повторив чоловічок.

— І двадцять, — додав містер Джінгл.

— Мій дорогий сер! — докірливо сказав чоловічок.

— Давайте йому, що він хоче, і нехай він іде під усі чорти! — втрутився містер Вордл.

Довірений написав чека, а містер Джінгл поклав його в кишеню.

— А тепер зараз же геть звідси! — підскаочив до Джінгля містер Вордл.

— Мій дорогий сер! — умовляв чоловічок.

— І знай, — вів далі містер Вордл, — що я ніколи не згодився б на мирову, якби не був певний, що з грошима в кишені ти потрапиш до пекла скорше, ніж без них.

— Мій дорогий сер! — заспокоював його чоловічок.

— Тихо, Перкере, — сказав Вордл. — Ідіть з кімнати, сер.

— Зараз, — одповів безсоромний Джінгл. — Бувайте, Піквік.

Ніздрі містера Піквіка широко розійшлися, кулаки мимоволі стулились, коли він почув своє ім'я, вимовлене цим негідником. Але він стримав себе і не розтер його на порох.

— Ось, — закінчив нахабний зрадник, кидаючи дозвіл до ніг містера Піквіка. — Змініть прізвище... Одвезіть леді додому... впишіть Тапі.

Чи казати ж про голосіння, що розтяло повітря в номері, коли міс Вордл довідалась про втечу віроламного Джінгля? Чи наводити цитати із зробленого містером Піквіком майстерного опису трагічної сцени? Його записна книжка, заплямована слізьми співчуття, лежить перед нами. Одне слово — і вона опиниться в руках друкаря. Та ні! Залишімось тверді. Не будьмо розпанахувати груди картиною таких страждань.

Зажурені їхали два приятелі й покинута леді, повертаючись наступного дня в маглтонському диліжансі додому. Темні й смутні впали на землю тіні літнього вечора, коли нарешті добулися вони до Дінглі-Делю і підїхали до воріт Мейнорської ферми.

РОЗДІЛ X

ЩО МІСТИТЬ У СОБІ ОПИС ШЕ ОДНОЇ ПОДОРОЖІ І ДЕ ОПОВІДАЄТЬСЯ ПРО ОДНУ АНТИКВАРНУ ЗНАХІДКУ ТА ПРО ТЕ, ЯК МІСТЕР ПІКВІК ВИРІШИВ БУТИ ПРИСУТНІЙ НА ВИБОРАХ

Ніч спокою та відпочинку в глибокій тиші Дінглі-Делю і вдихання протягом години свіжого запашного ранкового повітря цілком знищили наслідки втоми душі й тіла містера Піквіка. Цілі два дні не бачив славетний муж своїх друзів і наслідувачів, і обиденний розум неспроможний уявити собі радість, з якою він привітав містерів Снодграса та Вінкля, зустрівши цих джентлменів на своїй прогулянці. Радість була обопільна. Та чи й можна було дивитись на надхненне обличчя містера Піквіка, не відчуваючи радості? Проте якась тінь затьмарювала настрої його компаньйонів. Великий муж бачив її, але ніяк не міг зрозуміти її причини. На обох них лежала печатка таємничости, незвичайна й гнітюча.

— Ну, а де ж Тапмен? — спитав містер Піквік, замінявшись із ними гарячими привітаннями й міцно стиснувши їм руки.

Містер Вінкл, до якого безпосередньо було адресоване це запитання, не відповів. Він одвернув голову й занурився в меланхолійні метикування.

— Снодграсе, — поважно сказав містер Піквік. — Що з нашим другом? Чи не занедужав він?

— Ні, — відповів містер Снодграс, і сльоза затремтіла на його чулих віях, немов крапля дощу на віконній рамі. — Ні, він не хворий.

Містер Піквік спинився й по черзі глянув на своїх приятелів.

— Вінкле, Снодграсе,— сказав він,— що це значить? Де наш друг? Що сталося? Говоріть, прошу вас, бла-гаю, ні — наказую — говоріть!

В голосі містера Піквіка брєніла така врочиста гідність, що встояти проти неї було не можна.

— Він пішов,— промовив містер Снодграс.

— Пішов! — скрикнув містер Піквік.— Пішов!

— Пішов! — повторив містер Снодграс.

— Куди?

— Ми знаємо про це тільки з його повідомлення,— відповів містер Снодграс, виймаючи з кишені листа й кладучи його в руку свого друга — Вчора вранці, коли ми дістали записку від містера Вордла, де він сповіщав, що ввечері приїде з вами і з сестрою, смуток, що повивав нашого друга ще й напередодні, надзвичайно збільшився. Незабаром по тому він зник. Його не було цілий день, і тільки над вечір господар готелю Корони в Маглтоні приніс нам листа від нього. Листа того передано ще ранком, але Тапмен розпорядився, щоб приставили його тільки ввечері.

Містер Піквік розгорнув послання. То було письмо його друга, що містило в собі таке:

„Дорогий Піквік!

Ви, мій друже, стоїте понад усі звичайні вади й ганджі людські. Ви не знаєте, що то значить, коли вас несподівано кидає дороге, чарівне створіння, і в той же час ви стаєте жертвою каверз негідника, що під машкарою приязні приховує зрадницьку усмішку. Сподіваюся, вам цього ніколи й не доведеться знати.

Листи на моє ім'я, адресовані на готель Шкіряної Пляшки в Кобгемі, Кент, буде мені доручено,— за умови, звичайно, що я ще існуватиму. Я тікаю від світу, що його тепер ненавиджу. Жити далі, любий Піквік, мені несила. Перекажіть Рахілі... Ах, це ім'я!

Тресі Тапмен”

— Маємо зараз же їхати,— сказав містер Піквік, прочитавши листа.— Після того, що тут сталося, нам

було б ніяково лишатися. А до того ж мусимо піти шукати нашого друга,— і по цих словах він напрявився додому.

Наміри його зараз же стали відомі. Вжито всіх заходів, аби умовити їх залишитись, але містер Піквік був неблаганний.

Не раз озиралися вони назад, од'їздячи з гостинної ферми, і не раз посилав містер Снодграс поцілунка в повітря, в напрямі чогось дуже подібного до жіночої хусточки, що майоріла в одному з вікон горішнього поверху.

В Маглтоні вони добре пообідали і, розпитавши про дорогу, пішли пішки в Кобгем.

Прохідка вдалася чудова. Був розкішний червневий день. Дорога йшла тінямим лісом. Прохолодний вітрець злегка шелестів густим листям. Співи пташок на гілках ожвавлювали повітря. Плющ і мох важкими пасмами звисали з дерев. Ніжний зелений дерен укривав землю немов срібним килимом. Вони ввійшли в парк, де стояв старовинний замок примхливої й мальовничої архітектури часів Лисавети. Довгі алеї потужних дубів і берестів з обох боків облямовували парк. Великі стада оленів паслися в свіжій траві, а подеколи муріжок перебігав швидкий, як тінь од хмарки, сполоханий заєць.

Нарешті наші подорожні добулися „Шкіряної Пляшки“, охайної затишної сільської корчми, і спитали про джентлмена, Тапмена на ймення.

— Проведи панів у їдальню, Томе,— наказав господар.

Дебелий селянський хлопець одчинив двері в кінці довгого коридору, і наші герої ступили у велику низьку кімнату, вмєбльовану силою крісел фантастичної форми з високими спинками та шкіряними сідалами і прикрашену значною кількістю старих портретів і картин грубої старовинної роботи. В кінці кімнати стояв стіл, укритий білим обрусом і заставлений блюдами з жареною куркою, салом, пляшками з чорним пивом і таке інше. А за столом сидів містер Тапмен, зовсім не схожий на людину, що прощається з життям.

Як увійшли його друзі, цей джентлмен одклав ніж та виделку і з жалібним виглядом подався їм назустріч.

— Не сподівався я бачити вас тут,— мовив він, стискуючи руку містеру Піквікові.— Це дуже люб'язно з вашого боку.

— Ну,— сказав містер Піквік, витираючи з лоба піт,— кінчайте обідати та ходім погуляймо. Я хочу поговорити з вами насамоті.

Протягом півгодини їхні постаті бачити було на цвинтарі, де, походжаючи туди й назад, містер Піквік змагався з постановою свого компаньйона. Чи то самотність надокучила вже містеру Тапменові, чи то він не міг заперечувати красномовні докази містера Піквіка, то маловажно, але він не встояв.

Містер Піквік усміхнувся. Вони стиснули один одному руки й пішли до своїх друзів. Саме в цей момент зробив містер Піквік це невмируще відкриття, що ним так пишалися його прихильники й що викликало таку заздрість у всіх антикварів цілого світу. Повертаючись до готелю, містер Піквік помітив невеличкий уламок каменя, частково закопаного в землю просто дверей одного котеджа. Він спинився.

— Дивно, дуже дивно,— зауважив містер Піквік.

— Що дивного?— запитав містер Тапмен, пильно вдивляючись у кожен околишній предмет, крім того, що був вартий уваги.— Боже мій, у чім річ?

Цей вигук крайнього подиву викликав у нього містер Піквік, що, захоплений своїм відкриттям, в надпиріві впав навколішки коло каменя й почав хусточкою стирати з нього порох.

— Тут єсть напис,— сказав містер Піквік.

— Чи можливо це?— здивувався містер Тапмен.

— Я можу розібрати його,— вів далі містер Піквік, щосили тручи камінь і розглядаючи його крізь окуляри.— Я розбираю вже хрест і літери: В і Т. Це— вельми важливо. Якийсь дуже старий напис, зроблений, мабуть, задовго перед осадженням самого селища.

Він постукав у двері котеджа. Відчинив йому селянин, що, видимо, тільки но відірвався від роботи.

— Ви не знаєте, голубчику, звідки взявся тут цей камінь?— ласкаво запитав містер Піквік.

— Ні, не знаю, сер,— чемно відповів селянин.— Він лежав тут ще перед тим, як я, або хтось з моїх, народився.

Містер Піквік переможно глянув на своїх компаньйонів.

— Ви... ви особисто... складаєте йому не дуже велику ціну? — спитав містер Піквік, тремтячи з нетерплячки. — Мабуть, ви згодні би продати його?

— Та хто ж згодиться купити таке? — здивувався селянин, прибираючи, як він, певно, сам думав, дуже лукавого вигляду.

— Я дам вам десять шилінгів, якщо ви викопаете його для мене.

Легко уявити собі подив селянина, коли, вивернувши одним ударом заступа невеличкий камінь, він побачив, що містер Піквік, не шкодуючи сил, власноручно переніс його в корчму, старанно помив і поклав на стіл.

Радість піквікців не знала границь, коли їхні терпіння та настирливість, миття та шкрябання вквітчалися успіхом. Камінь був нерівний і розбитий, літери на ньому були неправильної форми; але уривок напису давалося ясно розшифрувати:

B I L S T
U M
P S H I
S M
A R K

Очі містера Піквіка сяли ентузіазмом, як він сидів та дивився на відкритий ними скарб. В графстві, багатім на старожитні речі, в селі, де ще й досі існують пам'ятки давньої - предавньої старовини, він — президент Піквікського Клубу — відкрив дивний і цікавий напис, безперечно — антик, що досі якимось не спадав на увагу вчених, його попередників. Містер Піквік не няв віри своїм очам.

— Це остаточно примушує мене вирішити завтра ж повертатись до Лондону, — сказав він.

— Завтра! — скрикнули всі.

— Завтра, — ствердив містер Піквік. — Цей скарб має бути негайно відвезений туди, де його будуть вивчати і можуть зрозуміти його значіння. До того ж у мене єсть і інші підстави, що також промовляють на користь

повороту. За кілька день в Ітонсвілській окрузі відбуватимуться вибори. Містер Перкер, мій новий знайомий, бере в них участь як агент одного з кандидатів. Отже, нам випадає нагода побачити й детально вивчити сцени, такі інтересні для кожного англійця.

— І ми вивчимо,— захоплено підтримали його три голоси.

Містер Піквік озирнувся навколо. Відданість і запал його наслідувачів запалили і його ентузіазмом. Він був їхній отаман і виразно відчував це.

— Відзначмо ж нашу щасливу зустріч товариською склянкою,— запропонував він. І цю пропозицію, так саме як і попередню, прийнято одностайними оплесками. Особисто поклавши дорогоцінний камінь у невеличкий ящик, спеціально для нього придбаний у господині готелю, він умістився в крісло в головах столу, і вечір присвятили веселощам і дружнім розмовам.

Була вже одинадцята година— час для маленького сільця Кобгема дуже пізній,— коли містер Піквік оддався в спальню, приготовану для його прийому.

Сонце ясно світило йому в кімнату; ясні та прозорі були й думки та почування містера Піквіка, коли він прокинувся наступного ранку. Добре поснідавши, чотири джентлмени в супроводі слуги, що ніс ящик, пішли пішки до Грейвесенду і, сівши там на імперіал дилижанса, над вечір були вже в Лондоні.

З протоколів Піквікського Клубу видно, що містер Піквік наступного ж дня прочитав про своє відкриття лекцію на загальних зборах членів Клубу і висловив силу різних премудрих і суто наукових міркувань щодо змісту напису. За своє відкриття містер Піквік був обраний на почесного члена сімнадцяти англійських і закордонних товариств. Жадне з них не могло розтлумачити напису, але всі сімнадцять згоджувались, що значіння його надзвичайне.

Ясна річ, містер Блотон, аби тільки затьмарити блиск безсмертного імени Піквіка, спеціально їздив у Кобхем. Повернувшись, він виступив у Клубі з доповіддю, де казав, що бачив селянина, в якого куплено камінь, і селянин той, переконаний стародавности каменя, нібито категорично заперечував старовинність напису. Він,

мовляв, признався навіть, що вирізьбив його сам, у нападі поганого гумору, і напис позначає просто Bill Stumps His mark¹⁾). Містер Стампс, мало досвідчений у писанні й керований більше слухом, ніж правилами ортографії, упустив останнє L свого імени.

Піквікський Клуб (як і личить такій поважній установі) вислухав допсвідь з призирством, на яке вона заслуговувала, виключив зарозумілого й нетактовного Блотона з числа членів Клубу і ухвалив піднести містерові Піквікові в дарунок пару золотих окулярів. На вдячність містер Піквік замовив свій портрет і звелів повісити його в залі Клубу.

¹⁾ Біл Стампс. Його фабрична марка.

РОЗДІЛ XI

ДЕ ОПИСУЄТЬСЯ ОДНУ ДУЖЕ ВАЖЛИВУ ПОДІЮ, ЩО СТАНОВИТЬ ЦІЛУ ЕПОХУ І В ЖИТТІ МІСТЕРА ПІКВІКА, І В ЦЬОМУ ОПОВІДАННІ

Апартаменти містера Піквіка містилися на Госвел-ській вулиці і, дарма що дуже невеликі, були не лише зразком вигідности та схайности, а й надзвичайно пасували до його звичок і сприяли задоволенню найяскравішої риси його вдачі — спостережливости.

Кабінет був на першому поверсі, спальня — на другому, і обидва виходили на вулицю. Отже, чи то містер Піквік сидів коло столу в своїй робочій кімнаті, чи то стояв перед трюмом у пчивальні, він завжди мав змогу спостерігати натуру людську в усіх численних проявах її існування, що даються бачити в такому велелюдному місці, як вулиця. Кватировласниця його, місіс Бардл, єдина спадкоємиця покійного митного урядовця, була симпатична жінка, клопітна й дуже приємна на вигляд. Її природний хист до куховарства завдяки довгій практиці розвинувся у видатний талант. Іншими мешканцями в помешканні були доросла людина й маленький хлопчик. Перший — її пожилець, другий — виріб пані Бардл. Дорослий завжди приходив додому рівно на десяту вечора і рівно о десятій вечора вміщався в малесеньке французьке ліжко. Спортивні справи хлопця переводились виключно по дворах та ринвах сусідніх будинків. Скрізь панували чепурність та спокій, і воля містера Піквіка була для всіх закон.

Кожному, обізаному з хатніми розпорядками й надзвичайною врівноваженістю містера Піквіка, поведінка

Його напередодні від'їзду до Ітонсвілю здалася б дивною й незрозумілою. Він поквапливо походжав по кімнаті, що три хвилини витикав голову з вікна, раз - у - раз поглядав на годинника і виявляв багато інших ознак абсолютно невластивої йому нетерплячки. Ясно було, що мозок його працював над якимось важливим питанням, але над яким саме—не могла вгадати й місіс Бардл.

— Місіс Бардл!— сказав містер Піквік, коли ця симпатична жінка закінчувала вже затяжне прибирання помешкання.

— Сер!— одповіла міс Бардл.

— Ваш хлопчик щось задовго ходить.

— Адже до Бороо не близький світ, сер,— зауважила і Бардл.

— А, то правда,— погодився містер Піквік.

— Місіс Бардл!— сказав містер Піквік за кілька хвилин.

— Сер!— знову відповіла місіс Бардл.

— Як ви думаєте, чи втримування двох осіб коштуватиме на багато дорожче, ніж одної?

— Ого! Що це за запитання ставите ви мені, містер Піквік?— зашаралась аж до чепчика місіс Бардл, гадаючи, що спостерегла шлюбну іскру в оці свого пожилця.

— А все ж таки, як на вашу думку?— настоював містер Піквік.

— Це залежить,— сказала місіс Бардл, присуваючи вінчик ближче до ліктя містера Піквіка, яким той справлявся на стіл,— це в значній мірі залежить од особи. Чи, знаєте, дбайлива та ощадлива вона.

— Це цілком вірно,— погодився містер Піквік,— але особа, яку я маю на оці (тут він гостро подивився на місіс Бардл), має, скільки знаю, ці чесноти. До того ж, вона добре знає світ і дуже кметлива і може стати мені у великій пригоді.

— О, містер Піквік!— сказала місіс Бардл, і рум'янець знову піднявся їй до чепчика.

— Вас дивує, мабуть,— вів далі містер Піквік, добротливо позираючи на свою кватировласницю,— що я ніколи не радився з вами в цій справі і не згадував про неї, доки не послав сьогодні вашого хлопця з дому.

Місіс Бардл спромоглася відповісти тільки поглядом. Вона давно вже обожнювала містера Піквіка на віддаленні, але тепер її було знесено на таку вершину, до якої ніколи не сягала її найбуйніша уява. Містер Піквік намислився—який сміливий плян—послати її хлопчика до Бороо, щоб той не заважав йому освідчитись!

— Ну, так як же ви думаєте?—знову спитав містер Піквік.

— О, містер Піквік,—тремтячи від хвилювання, відповіла місіс Бардл,—ви—дуже ласкаві, сер.

— Мені здається, це позбавило б вас деякого зайвого клопоту.

— О, я ніколи не боялася того клопоту, сер,—одмовила місіс Бардл,—а тепер я старатимусь для вас ще більше, ніж будь-коли. Але як же то було люб'язно з вашого боку згадати про мою самотність!

— Правду сказавши, я ніколи про неї не згадував,—сказав містер Піквік.—Коли мене не бувало вдома, ви завжди мали когось поруч себе. Так, певне, буде і в дальшому.

— Я знаю, що буду дуже щаслива,—запевняла місіс Бардл.

— І ваш хлопець,—сказав містер Піквік.

— Нехай благословить його бог,—по-матерньому зідхнула місіс Бардл.

— І в нього буде компаньйон,—додав містер Піквік,—що протягом тижня навчить його стількох різних штук, скількох сам він не вивчив би й за рік,—і містер Піквік лагідно всміхнувся.

— Ах ти, любий мій!..—сказала місіс Бардл.

Містер Піквік підскочив з подиву.

— Ах ти любий мій пустунчику!—скрикнула місіс Бардл і без зайвих слів підскочила до містера Піквіка, оповила руками його шию і вибухнула водоспадом сліз і зідхань.

— Боже мій!—перелякався містер Піквік.—Місіс Бардл, люба моя... що ви робите? Що це за поза? Подумайте... міс Бардл... а що як хтонебудь прийде?

— О, нехай приходить!—у захваті кричала вдовиця,—я ніколи не кину вас... любий, дорогий, коханий, серденько,—і місіс Бардл вчепилась у нього ще цупкіше.

— Боже милий! — люто відбивався містер Піквік. — Я чую кроки на сходах. Годі, годі, моя голубонько, заспокойтеся!

Але ні прохання, ні загрози не діяли, бо місіс Бардл лежала непритомна на руках містера Піквіка, і, раніш як він устиг посадити її в крісло, в кімнату увійшов добродій Бардл у супроводі панів Тапмена, Вінкля й Снодграса.

Здивування піквікців було таке величезне, а зняковість містера Піквіка — така безмежна, що вони стояли б, закам'янівши в своїх позах, доки не очуняє місіс Бардл, якби не зворушливий прояв синівського почуття з боку юного Бардла. В своїй вузенькій бархатовій куртці, скрізь засіяній мідяними гудзиками, він попервах остовпів на порозі, але згодом, вирішивши, що його маму покривджено, і мавши за напасника містера Піквіка, хлопець, як ніжний син, спершу заголовив, а потім, нахиливши, наче бик, голову, атакував безсмертного мужа ззаду.

— Заберіть цього поганця! — волав містер Піквік, змагаючи від ущипків і стусанів головою. — Заберіть його, — він збожеволів.

— В чім річ? — одним голосом спитали всі три піквікці.

— Не знаю, — роздратовано відповів містер Піквік. — Заберіть хлопця! (містер Вінкл одніс інтересного хлопчика в найдавший куток кімнати), а тепер допоможіть мені звести цю жінку на низ.

— О, мені вже краще, — простогнала місіс Бардл.

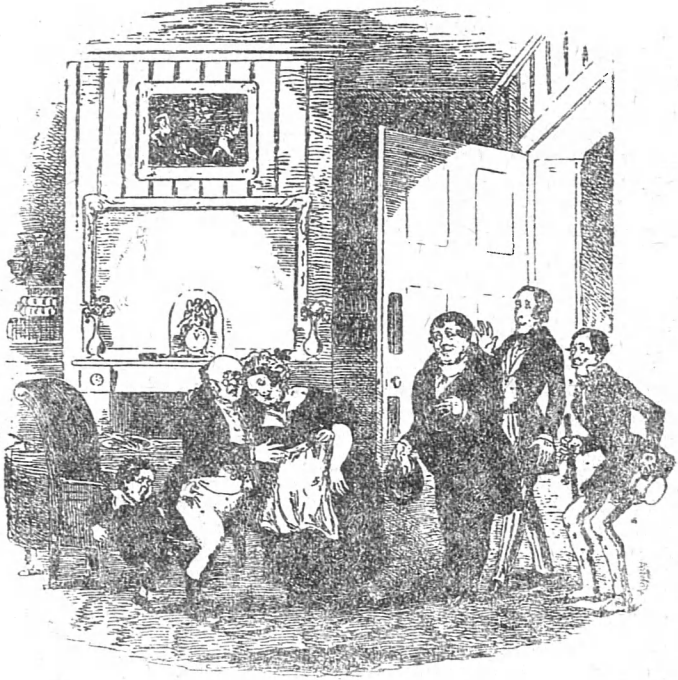
— Дозвольте провести вас, — запропонував свої послуги галантний містер Тапмен.

— Спасибі, сер, спасибі, — гістично скрикнула вдова й пішла до себе в кімнату, підтримувана містером Тапменом і своїм ніжним сином.

— Ніяк не можу зрозуміти, — промовив містер Піквік, коли його друг повернувся знизу, — що з нею сталося. Скоро тільки я сказав їй, що беру слугу, як її наче напала епілепсія, а потім вона зомліла. Надзвичайно дивно.

— Надзвичайно, — погодилися його приятелі.

— Загнала мене в таке ніякове становище.

Місіс Батл падае непрытомна

— Дуже! — знову підтвердили його наслідувачі, стиха покашлюючи й недовіриливо переглядаючись.

Їхня поведінка не залишилась непоміченою від містера Піквіка. Вони, очевидно, мали підозру на нього.

— Там у коридорі стоїть якийсь чоловік, — сказав містер Тапмен.

— Це — той самий, про якого я й говорив, — зрадив містер Піквік. — Я посилав сьогодні по нього. Будьте ласкаві покликати його, Снодграсе.

Містер Снодграс виконав доручення — і в кімнату ступив містер Семюел Велер.

— Ви, я думаю, пригадуєте мене? — спитав містер Піквік.

— Ще б пак! — одповів Сем з протекторальним виглядом. — Здорова була буча, та куди вам усім проти нього самого!

— Ніколи не кажіть мені про це, — похопився перепинити його містер Піквік. — Я хочу поговорити з вами про інше. Сідайте.

— Дякую, сер, — одповів Сем і зараз же сів, поставивши свого білого капелюша на підлогу в коридорі.

— Перш за все я хотів би знати, чи задоволені ви своїм теперішнім місцем.

— Перед тим як одповісти, — сказав Сем, — я перш за все хотів би знати, чи не хочете ви запропонувати мені щось краще.

Промінь лагідного благовоління осяяв обличчя містера Піквіка, і він промовив:

— Я наполовину вирішив узяти вас до себе.

— Серйозно? — спитав Сем.

Містер Піквік стверджуючи хитнув головою.

— Платня?

— Дванадцять фунтів на рік.

— Одяг?

— Дві пари.

— Робота?

— Услуговувати мені та подорожувати разом з мною й цими джентлменами.

— Знімайте білетик! — рішуче промовив Сем. — Мене здано самотньому джентлменові. На умови я згоден.

— Приймаєте пропозицію? — спитав містер Піквік.

— Звичайно. Якщо костюми пасуватимуть на половину так, як посада, то це буде чудово.

— Ви можете дати рекомендації?— зацікавився містер Піквік.

— Спитайте в господині „Білого Оленя“, сер.

— Ви можете прийти вже сьогодні ввечері?

— Я можу одягти костюм хоч зараз, якщо він у вас єсть,— живо відповів Сем.

— Приходьте на сьому вечора,— сказав містер Піквік.— Коли рекомендація буде задовільна, матимете й костюм.

Поведінка Сема, як виявилось, була бездоганна, і умову складено того ж таки дня. Зо швидкістю й енергією, що характеризували не лише громадську діяльність, а й хатне життя незвичайного мужа, містер Піквік зараз же купив Семові сірий фрак з блискучими гудзиками, прикрашеними ініціалами П. К., чорний капелюш із кокардою, рожеву смужкату камізельку, штиблети, гетри й силу інших речей, що їх задовго було б перелічувати.

— Ну,— казав до себе вбраний у нову одіж слуга, сидючи наступного ранку на імперіялі ітонсвільського диліжанса,— тепер уже я не знаю, чи я льокай, чи грум, чи ловчий, чи секретар. Якась мішанина. Та дарма! Принаймні, зміна повітря, багато побачу, мало робитиму. А це все мені дуже підходяще. Отже, хай живуть піквікці!

РОЗДІЛ XII

ДЕЩО ПРО ІТОНСВІЛ ТА ПРО ПАРТІЇ В НЬОМУ І ПРО ТЕ, ЯК ОДБУВАЛИСЯ ВИБОРИ ЧЛЕНА ПАР- ЛЯМЕНТУ ВІД ЦЬОГО СТАРОВИННОГО Й ПАТРІО- ТИЧНОГО МІСТА

Ітонсвілці, як і людність багатьох інших містечок, дуже пишалися своїм значінням для держави і думали, що кожен мешканець Ітонсвіля, свідомий ролі, яку може відіграти його приклад, повинен душею й тілом оддатись одній з великих ворожих партій — Голубим або Жовтим.

Містер Піквік з властивими йому гострістю розуму та мудрістю вибрав найцікавіший момент для відвідання містечка. Історія не знає зразків такої напруженої передвборчої боротьби. Вельмишановний Семюел Сламкі був кандидат Голубих, а Горацио Фіцкіна, есквайра його друзі висунули обстоювати інтереси Жовтих. „Ітонсвільська Газета“ застерігала ітонсвілців, що тепер на них звернуто очі не самої Англії, а цілого цивілізованого світу, а „Ітонсвільський Незалежний“ владно запитував, чи й на цей раз ітонсвілці будуть свідомими громадянами, якими були завжди, або ж виявлять себе низьким, рабським знарядям у руках людей, негідних імени англійця.

Було вже поночі, коли містер Піквік і його компаньйони злізли за допомогою Сема з імперіяла ітонсвільського диліжанса. Великі голубі стяги майоріли у вікнах готелю „Ітонсвільський Герб“, і на кожній віконниці висіла обява, де велетенськими літерами сповіщалося, що комітет вельмишановного Семюеля Сламкі перебуває

тут щодня. На вулиці стояла юрма цікавих і дивилась на охриплого джентлмена на ганку, що, надсідаючись, промовляв на користь містера Сламкі. На жаль, силі його доказів у значній мірі перешкоджало безперестанне биття в чотири здоровезні барабани, що їх комітет містера Фіцкіна примістив на розі вулиці. Поруч із промовцем стояв заклопотаний маленький чоловік. Він од часу до часу скидав з себе капелюша і, вимахуючи ним, запрошував натовп гукати „хай живе!“, що й виконувалось з великим піднесенням.

Не встигали піквікці зійти з диліжанса, як їх оточила купка Голубих і привітала дружним, тричі повтореним „ура!“, підхопленим усією юрбою (це ж бо зовсім не конче потрібно, щоб натовп знав, чого він кричить).

— Ще раз! — верескнув маленький чоловік на ганку, і натовп гримнув знову так, ніби легені в усіх були з заліза й криці.

— Хай живе Сламкі! — ревла юрба.

— Хай живе Сламкі! — повторив містер Піквік, скидаючи капелюша.

— Геть Фіцкіна!

— Звичайно, геть! — озвався містер Піквік.

— Ура! — і розляглися нові реви, як буває в звіринці, коли слон подзвонить на сніданок.

— Хто такий цей Сламкі? — спитав містер Тапмен.

— А я знаю? — у тон йому відповів містер Піквік. — Тихо! Не питайте. В таких випадках треба завжди робити те, що й натовп.

— А якщо єсть два натовпи? — припустив містер Снодграс.

— Приеднуйтесь до велелюднішого, — порадив містер Піквік.

Цілі томи не спроможні сказати більше.

Вони ввійшли в готель. Перш за все треба було знайти притулок на ніч.

— Чи немає у вас вільних ліжок? — спитав містер Піквік, прикликавши коридорного.

— Не знаю, сер, — відповів той. — Боюсь, що в нас повно, сер. Зараз довідаюсь, сер. — І він побіг, а за хвилину вернувся й запитав, чи джентлмени належать до Голубих.

Що для містера Піквіка і його компаньйонів обидва кандидати не являли великого інтересу, то й відповіді на запитання було не легко. Опинившись перед такою задачею, містер Піквік згадав про свого нового друга — містера Перкера.

— Ви знаєте джентлмена, Перкера на імення?— спитав він.

— Безперечно, сер. Це — уповноважений містера Сламкі.

— Він — Голубий, я думаю?

— О, безсумнівно, сер.

— Тоді і ми голубі,— заявив містер Піквік, але, спостерігши, що слуга підозріло поставився до його до- сить безпринципної заяви, витягнув свою візитову картку й просив передати її містерові Перкереві, якщо той удома. Слуга вийшов і, зараз же повернувшись, запросив містера Піквіка до просторої кімнати на першому поверсі, де за великим столом, заваленим книгами й паперами, засідав містер Перкер.

— А, дорогий сер,— промовив чоловічок, ідучи назустріч містерові Піквікові.— Дуже, дуже радий вас бачити. Сідайте, прошу. Ви таки зацікавились нами й приїхали подивитись на вибори. Га?

Містер Піквік одповів позитивно.

— Гарячий буде бій,— сказав чоловічок.

— Вельми щасливий чути це,— затер собі руки містер Піквік.— Я страх як люблю бадьорий патріотизм, у чім би він не виявлявся. Отже, кажете, буде бійка?

— Та ще й яка,— запевнив чоловічок.— Ми поскупали на цей час усі ресторани в місті й залишили противникові самі пивниці. Ловка політика, дорогий сер!— Чоловічок засміявся й узяв здорову понюшку табаки.

— А що ви думаєте, які будуть результати виборів?

— Трудно сказати, дорогий сер. Сумнівна річ,— одповів чоловічок.— Фіцкінові агенти заховали тридцять три голоси у возовні „Білого Оленя“.

— У возовні?— здивувався містер Піквік, вражений другим, таким майстерним, проявом політики.

— Вони зачинили їх і триматимуть там до слушно- го часу,— пояснив чоловічок.— Це вони зробили, щоб перешкодити нам перейняти їхні голоси. А тепер, якби

нам і пощастило перетягти їх до себе, користи ми від того не мали б ніякої, бо всі п'яні, як грязь. О, то ловкі хлопці — ті Фіцкінові агенти! Нема чого й казати — ловкі! Ну, та й ми маху не даємо, — конфіденційно додав чоловічок, помовчавши трохи й стишаючи голос до шепоту. — Ми влаштували вчора ввечері чай — двадцять п'ять дам, дорогий мій сер, — і кожна з них пішла додому з зеленою парасолькою.

— З парасолькою? — зачудувався Піквік.

— Факт, дорогий сер, факт. Двадцять п'ять зелених парасольок по сім з половиною шилінгів штука. Всі жінки люблять хороші речі, і парасольки матимуть на них величезний вплив. Ми забезпечили собі голоси їхніх чоловіків і половини їхніх братів... Це куди краще, ніж панчохи чи фаналеві вироби або подібні пустяковини. Моя ідея, сер, цілком моя ідея. Град, дощ чи сонце, а ви не пройдете й півдванадцятка ярдів, не зустрівши дванадцятка зелених парасольок.

Тут чоловічка напали веселощі, і тільки з'явлення третьої особи припинило його сміх.

То був високий, кошавий чоловік з солом'яного кольору волоссям і з лисуватою головою. Містерові Піквікові його рекомендовано як містера Пота, видавця „Ітонсвілської Газети“.

— Дуже щасливий, що познайомився з такою видатною людиною, сер, — сказав він, замінюючись кількома фразами з славетним мужем.

— А я, — відповів містер Піквік, — влещений такою вашою про мене думкою. Дозвольте, сер, зазнайомити вас з моїми супутниками, членами Клубу, що його я мав честь заснувати.

— Буду дуже радий, — сказав містер Пот.

Повернувшись з своїми приятелями, містер Піквік у належний спосіб одрекомендував їх видавцеві „Ітонсвілської Газети“.

— Слухайте, Поте, — промовив маленький містер Перкер. — Треба якось улаштувати наших друзів.

— Я думаю, ми могли б спинитися в цьому готелі, — сказав містер Піквік.

— В цілому будинкові немає жадного вільного ліжка.

— Неприємна штука, — зауважив містер Піквік.

— І навіть дуже,— ствердили його супутники.

— Єсть один плян, який, мені здається, легко було б здійснити,— запропонував містер Пот.— В готелі Павича я бачив два вільні ліжка, а в імени місіс Пот я можу запевнити, що вона буде щаслива прихистити в себе містера Піквіка й одного з його друзів.

По настирливих намаганнях з боку містера Пота і впертих одмовленнях з боку містера Піквіка, що ні в яким разі не погоджувався турбувати люб'язну Потову дружину, вирішено було, що це — єдиний прийнятний вихід. Так і зроблено. Пообідавши всі разом у готелі „Ітонсвілський Герб“, наші герої розлучилися: містер Тапмен і містер Снодграс пішли до готелю Павича, а містер Піквік і містер Вінкл — до містера Пота.

Місіс Пот цілий вечір була в найкращому настрої. Містер Вінкл встиг чимало поступитись наперед в її ставленні до нього, і вона, не вагаючись, довірливо сказала, що містер Піквік — „привабний старенький“!

Містер Тапмен і містер Снодграс давно вже спали в найвіддаленіших закутках Павича, коли два друга розпрощались з гостинними господарями й пішли до своїх спалень. Легкий сон скував тіло містера Вінкля, але почуття його були зворушені, і за багато годин по тому, як дрімота зробила його нечулим до всього земного, обличчя й постать чарівної місіс Пот знову й знову поставали в його збудженій уяві.

Звуки барабанів, сурм і мисливських рогів, гамір юрби, топін коней розлягались по вулицях з самого ранку, а випадкові сутички між прихильниками ворожих партій ожвавлювали готування до виборів і надавали їм приємної різнобарвності.

— Ну що, Сем,— удався містер Піквік до свого лакея, що з'явився на порозі спальні, коли він закінчував уже туалет,— все кипить, я чую!

— Інтересна гра, сер,— сказав Сем.— Наші зібралися біля „Ітонсвілського Герба“ і галайкають так, що аж тремтять усе.

— Вони, здається, здорово віддані своїй партії, Семе?

— Я такої відданості не стрічав ще ніколи.

— Енергійний наряд, га?

— Незвичайно! Ніколи не доводилось мені бачити, щоб люди стільки їли та пили. Просто дивно, як вони ще досі не луснули.

— Гарні, свіжі, добрячі хлопці, як подивишся,— сказав містер Піквік, визираючи у вікно.

— Авжеж що свіжі,— згодився Сем,— ми з двома слугами з Павича здорово обполоснули їх після вчорашньої вечері.

— Ви облили виборців? — вжахнувся містер Піквік.

— Та ще й як! — ствердив Сем.— Вони поснули там, де впали. А ми сьогодні ранком повитягали їх одного по одному, поклали під смок та й спорснули. Тепер вони всі в повному порядку. За таку штуку комітет платить по шилінгу з носа.

— Не може бути! — скрикнув украй здивований містер Піквік.

— Що з вами, сер? Хіба ж ви цього не знали? Так роблять завжди й скрізь, і в цьому немає нічого дивного.

— Нічого? — повторив містер Піквік.

— Нічогісінько, сер,— одповів його слуга.— Минулого разу противна партія підкупила служницю з „Ітонсвілського Герба“, аби вона посмачила бренді з водою Голубим виборцям, що там стояли.

— Що ви звете „посмачити бренді з водою“? — не зрозумів містер Піквік.

— Підсипають туди опіюму,— пояснив Сем,— і вони спали ще дванадцять годин після виборів. Одного на спробу повезли на виборчі збори сонного, та нічого з того не вийшло — мушили одвезти назад і покласти поруч із іншими.

— Оригінальні порядки тут,— зауважив містер Піквік і по цих словах зійшов до їдальні, де стояв уже готовий сніданок і зібралася вся родина.

З сніданням не барилися. Кожен з чоловіків прикрасив свого капелюша величезним голубим бантом, зробленим гарненькими ручками місіс Пот. Містер Вінкл зголосився супроводити леді на дах будинку, поблизу місця виборів, і містер Пот та містер Піквік пішли до „Ітонсвілського Герба“ самі. З одного з вікон готелю член комітету містера Сламкі промовляв перед купкою з шести хлопців і одної дівчинки, щосекунди

титулюючи їх „громадяни ітонсвілські“, у відповідь на що всі шестеро хлопців кожен раз оголушливо плескали в долоні.

Довго та голосно лунали оплески, і велично колихався один з голубих прапорів з написом „Воля друку“, коли у вікні над юрбою з'явилася білява голова містера Пота. І разючий був ентузіазм, коли вельмишановний Семюел Сламкі, власною особою, у ботфортах і в голубій нашійній хустці, підійшов до Пота й мелодраматичним жестом стиснув йому руку, на мигах висловлюючи перед натовпом свою вдячність „Ітонсвілській Газеті“.

— Все готово? — спитав вельмишановний Сламкі містера Перкера.

— Все, дорогий сер, — одповів чоловічок.

— Нічого не забули, сподіваюся? — питав далі вельмишановний Сламкі.

— Все зроблено, дорогий сер. Коло дверей на вулицю стоїть двадцять допіру помитих людей, що з кожним з них ви маєте поручкатися, і шестеро немовляток на руках у їхніх матерів. Кожного з них ви мусите погладити по голові й спитати в матері, скільки йому років. Особливо зверніть увагу на дітей, дорогий сер; це завжди справляє добре вражіння.

— Зверну, — пообіцяв вельмишановний Семюел Сламкі.

— А якби ви, дорогий сер, — закінчив обачний чоловічок, — якби ви захотіли — я кажу: якби ви захотіли, але не настоюю на цьому — якби ви захотіли поцілувати одного з них, то це було б просто надзвичайно добре.

— Мабуть, це міг би зробити хтось із членів комітету? — спитав вельмишановний Сламкі.

— Ні, цього не можна, — одказав агент, — і я боюсь, що коли б це зробив, скажімо, я, то воно дуже пошкодило б вашій популярності.

— Ну, нічого не вдієш, — промовив вельмишановний Семюел Сламкі, — доведеться поцілувати.

— Процесіє, шикуйся! — скрикнули всі двадцять членів комітету.

Настав урочистий момент. Члени комітету, розташувались по екіпажах, чекали поки сяде в коляску сам містер Сламкі. Раптом юрба вибухнула оплесками.

— Він вийшов,— сказав маленький містер Перкер, сильно зворушений, надто тому, що з свого екіпажа не бачив, що робилося спереду.

Нові оплески, ще голосніші.

— Він стискує руки!— скрикнув маленький агент. Знову оплески, далеко більш громові.

— Він гладить дітей по голівці!— пояснив містер Перкер, ввесь тремтячи від хвилювання.

Буря оплесків розітнула повітря.

— Поцілував одного з них!— не тямився з радощів Перкер.

Другий порив бурі.

— Цілує другого!— задихався чоловічок.

Третій порив.

— Він перецілував їх усіх!— верещав ентузіастичний маленький джентлмен.

І під оглушливі привітання натовпу процесія рушила.

Як стикнулася вона з ворожою процесією і які були наслідки цього, ми сказати не можемо, бо за перших же кроків процесії держало одного з Жовтих прапорів насунуло капелюш містера Піквіка йому на очі, рот і вуха. Сам він каже, що його тиснули з усіх боків, і, коли він спромігся бачити, перше, що кинулося йому в очі, були хмара пороху і натовп бійців з розлюченими, дикими обличчями. Потім якась незрима сила викинула його геть з екіпажа, і він примушений був і собі взяти участь у бійці, але з ким і як — сказати не спроможний. Далі якісь люди ззаду виштовхали його на дерев'яний поміст, і, поправивши капелюша, він побачив себе оточеного друзями, в першому ряді на лівому боці помосту. На правій половині розташувались Жовті, а в центрі стояв мер з своїм почетом. Один з того почету — гладкий покликач ітонсвілський — дзвонив що сили в здоровезний дзвін, щоб установити тишу, а містер Горацио Фіцкін і вельмишановний Самюел Сламкі, притискуючи руки до серця, надзвичайно привітно вклонялися перед морем голів, що бурхало в них під ногами, заллявши простору площу. Звідти неслася така хуртовина викриків, лайки, стогонів і лементу, яку почуєш хіба тільки підчас землетрусу.

— Джентлмени! — вигукнув мер, силкуючись перекричати натовп. — Браття! Громадяни Ітонсвільські! Ми зійшлися сюди, щоб обрати до парламенту нашого представника, гідного покійного...

— Хай щастить мерові в усьому! — вигукнув хтось з юрби, — і нехай ніколи не кидає він цвяхів і каструль, що принесли йому стільки грошей.

Цей натяк на фах мера стрінуто ураганом надпориву, що, супроводжений дзвоном, не дав розібрати решти промови. Чути було лише останні слова, де мер висловлював щиру подяку за увагу, з якою його вислухано.

Далі виступив високий худорлявий джентлмен в дуже накрохмаленій білій краватці, що його натовп неодноразово просив „послати додому хлопця подивитись, чи не забув він свого голосу під подушкою“. Джентлмен умовляв назвати ім'я від усіх поважаної особи, гідної репрезентувати Ітонсвіл у парламенті. Коли ж він сказав, що це має бути Гораціо Фіцкін, есквайр, з Фіцкін-Лоджа біля Ітонсвіля, то фікціністи заплескали в долоні, а сламкісти зняли такий галас, що й він, і другий оратор, який підтримував його, вільно могли б заспівати комічних пісень замість промови — їх однаково ніхто не чув.

Після прихильників Гораціо Фіцкіна, есквайра, на помості з'явився маленький червоновидий добродій дуже жовчної вдачі. Він пропонував назвати ще якусь, іншу гідну особу. Дуже можливо, що жовчний джентлмен виголосив би чудову промову, але він був занадто дражливий і не міг зрозуміти жартів аудиторії. По кількох проречистих фразах на користь містера Сламкі червоновидий добродій заходився виявляти нахабство тих, що перебивали йому мову, і замінюватись серйозними загрозами з своїми опонентами. В наслідок цього зчинився такий гвалт, що джентлмен мусив був висловлювати свої почуття на мигах і нарешті поступився місцем для чергового оратора, який виголосив промову не спиняючись, бо заздалегідь послав її до „Ітонсвільської Газети“, де її вже надруковано слово від слова.

Потім до виборців звернувся Гораціо Фіцкін. Не встиг він розпочати, як оркестра, найнята вельмишановним Семюелем Сламкі, заграла з такою силою, що

проти неї ранковий виступ здавався сутою дурничкою. У відповідь на це Жовті заповзялись лупцювати по головах і плечах Голубих. Списати картину бійки, що зчинилася, нам не легше, ніж мерові було втихомирити побій, дарма що він одрядив дванадцять поліцаїв з категоричним наказом заарештувати привідців, кількість яких не перевищувала двісті п'ятдесят чоловіка. Гораціо Фіцкін та його прихильники, поки точився цей шарварок, не тямались з люті. Нарешті Гораціо Фіцкін, есквайр з Фіцкін-Лоджа біля Ітонсвіля, попросив, щоб вельмишановний Семюел Сламкі з Сламкі-Голя ласкаво відповів, чи ця оркестра грає з його згоди. Вельмишановний Семюел Сламкі відмовився відповісти, і тоді Гораціо Фіцкін, есквайр, сунув кулака під самий ніс вельмишановного Сламкі, який після того викликав його битись до загину. На таке порушення всіх здавна відомих правил мер одповів наказом виконати ще одну фантазію на дзвоні і заявив, що примусить таки і Гораціо Фіцкіна, есквайра з Фіцкін-Лоджа, і вельмишановного Семюела Сламкі з Сламкі-Голя додержувати порядку. Після такої жахної загрози в справу встряли прихильники обох кандидатів і, по півгодинних розмовах парами в усіх кутках помосту, Гораціо Фіцкін, есквайр, привітав вельмишановного Семюеля Сламкі, а вельмишановний Семюел Сламкі привітав Гораціо Фіцкіна, есквайра. Оркестра замовчала. Юрба більш-менш вгамувалася, і Гораціо Фіцкін, есквайр, дістав змогу продовжувати своє слово.

Промови обох кандидатів, абсолютно різні всіма сторонами, мали єдину прекрасну спільну рису. Обидва оратори над усе звеличували гарні прикмети й чесноти ітонсвілців. Обидва висловили думку, що незалежніших, освіченіших, розумніших, благородніших і безсторонніших людей, ніж ті, що голосуватимуть за них, не було ще ніколи. Кожен невиразно натякнув, що свинячі властивості прихильників ворожого кандидата унеможливають виконання ними громадських обов'язків. Фіцкін сказав, що ладний робити все, що від нього зажадають його виборці. Сламкі сказав, що не поступиться нічим, аби задовольнити тих, хто голосуватиме за нього. Обидва запевнили, що промисловість і торгівля ітон-

свілські близькі їхнім серцям, як ніщо в світі, і кожен із них мав змогу констатувати, що виборці спиняться саме на ньому.

Балотували піднесенням рук. Мер підрахував голоси на користь вельмишановного Семюеля Сламкі з Сламкі-Голя. Горацио Фіцкін, есквайр з Фіцкін - Лоджа, зажадав жеребкування і домігся свого. Потім висловлено подяку мерові за безсторонне керівництво виборами, а мер з свого боку подякував виборцям і побажав, щоб у дальшому він міг керувати сидячи в кріслі (бо на цей раз йому довелося тільки стояти).

Увесь час, поки йшло жеребкування, ціле місто перебувало в гарячці. Все було влаштоване якнайпристойніш і з нечуваною щедрістю. Підгонисті напої по-ресторанах коштували незвичайно дешево. Проте чоловіка двадцять виборців не голосували аж до останнього дня. Вони були розважливі та обережні особи й не піддавалися на докази жадної партії, що не шкодувала часу, аби переконати їх. За годину до закриття ящиків містер Перкер попросив приватного побачення з цими інтелігентними, з цими благородними, з цими патріотичними людьми. Ті дали згоду. Його аргументація була коротка, але перекональна. Всі двадцять чоловіка пішли до урн, і, коли вони повернулися, вельмишановного Семюеля Сламкі з Сламкі-Голя було обрано остаточно.

РОЗДІЛ XIII

ДЕ ПОДАЄТЬСЯ ПРАВДИВІ ПОРТРЕТИ ДВОХ ВИДАТНИХ ОСІБ І СПИСУЄТЬСЯ ПАРАДНИЙ СНИДАНОК У НИХ, ЩО СПРИЧИНИВСЯ ДО З'ЯВЛЕННЯ СТАРОГО ЗНАЙОМОГО ТА НАПИСАННЯ НОВОГО РОЗДІЛУ

Сумління дорікало трохи містерові Піквікові за те, що він занедбав своїх друзів у готелі Павича, і ранком третього дня по закінченні виборів він зовсім був налагодився відвідати їх, коли вірний його лакей передав йому візитову картку з таким написом:

*Містрис Лео Гантер
Тонсвіл*

- Особа чекає, — з відтінком глузування сказав Сем.
- Вона хоче бачити мене? — спитав містер Піквік.
- Він хоче бачити вас і нікого іншого.
- Він! Хіба ж це чоловік?
- В усякому разі, дуже добра підробка чоловіка, — відповів містер Велер.
- Але на картці жіноче ім'я.
- Проте дав її мені джентлмен і сказав, що не піде, доки не побачиться з вами.

Почувши про таке рішення, містер Піквік зійшов у вітальню, де сидів поважний добродій, що при його вході встав і промовив тоном глибокої шаноби:

- Містер Піквік, я гадаю?
- Він самий.
- Зробіть мені честь, сер, дозволити стиснути вашу руку, — сказав поважний добродій.

— З охотою, — відповів містер Піквік.

Незнайомий струснув йому руку й провадив далі :

— Ми чули про ваше славетне ім'я, сер. Чутки про дискусію з приводу вашого археологічного відкриття дійшли до містріс Лео Гантер — моєї дружини. А я — містер Лео Гантер. — Незнайомий зробив павзу, ніби чекаючи, що ця звістка вразить містера Піквіка, але побачив, що той лишається цілком спокійний, і тому закінчив :

— Моя дружина, сер, пишається знайомістю з усіма, хто вславився через свої вчинки або через свої таланти. Дозвольте ж мені, сер, вмістити на чільному місці цього списку прізвище містера Піквіка і його товаришів — членів Клубу, що завдячує йому своє ім'я.

— Мені буде надзвичайно приємно познайомитись із такою просвіченою дамою, сер, — сказав містер Піквік.

— І ви матимете цю приємність, — запевнив поважний добродій. — Завтра ранком ми влаштуємо парадний сніданок для всіх, хто уславив себе своїми вчинками або талантами, і містріс Гантер сподівається, що ви з вашими друзями вшануєте нас вашою присутністю.

— З великою приємністю, — погодився містер Піквік.

— Серед вас єсть, здається, джентлмен, що написав кілька прекрасних маленьких поем, сер? — спитав містер Гантер.

— У мого друга містера Снодграса і дійсно єсть нахил до поезії, — одповів містер Піквік.

— Має його і містріс Лео Гантер, сер. Вона обожає поезію. Вона живе тільки нею. У неї самої єсть декілька просто чарівливих речей. Та ви, певно, читали десь її — „Оду жабі, що конає“, сер?

— Здається, ні, — одказав містер Піквік.

— Ви дивуєте мене, сер. Адже ця ода зробила величезну сенсацію. Її було підписано літерою „Л“ з вісьмома зірками й надруковано спершу в „Журналі для жінок“. Ось її початок :

Ось лежить та іздыхає,
Черевом униз конає
І на мене позирає
Нерухома жаба
Ряба.

— Краса! — сказав містер Піквік.

— Розкіш! — ствердив містер Гантер, — і яка ж проста!

— Надзвичайно! — погодився містер Піквік.

— Дальший куплет ще зворушливіший. Хочете, я його прочитаю?

— Будьте ласкаві, — попросив містер Піквік.

— Він звучить так, — ще поважніш сказав поважний добродій.

Певно, хлопець - розбишака
Нацькував на ню собаку,
І лежиш ти край байрака,
Непритомна жаба
Ряба.

— Промовистість буквально дивовижна, — сказав містер Піквік.

— Надзвичайна, сер. Але ви почуєте цю оду з уст самої містріс Гантер. Тільки вона й може надати їй належного характеру. Вона деклямуватиме її завтра перебрана.

— Перебрана?

— За Мінерву. Та я й забув. То ж буде сніданок у маскарадних убраннях.

— Боже мій, — зідхнув містер Піквік, скинувши оком на свою постать. — Навряд чи спроможуся...

— Спроможетесь, сер, спроможетесь, — перепинив його містер Гантер. — У Соломона Лукаса на головній вулиці — тисячі маскарадних убрань. А зрештою, — додав він, поміркувавши трохи, — мабуть, містріс Гантер приємніше буде, щоб її гості бачили такого славетного мужа в його власному костюмі, а не перебраного. Але я відбираю ваш дорогоцінний час. Не буду вас затримувати. Отже, я перекажу містріс Гантер, що вона має чекати на вас і на ваших шановних товаришів. Бувайте здорові, сер. Я пишаюся тим, що бачив таку видатну особу... Ні кроку, сер; ні слова! — І, не давши містерові Піквікові часу відхилити від себе таку похвальну характеристику, містер Лео Гантер поважно вийшов з вітальні.

Містер Піквік одяг капелюша й подався до Павича, але містер Вінкл приніс туди звістку про бенкет ще перед його приходом.

— Містріс Пот теж їде, — були перші слова, що ними він привітав свого лідера.

— Правда? — перепитав містер Піквік.

— В костюмі Аполлона. Та тільки Пот заперече проти туніки.

— А я переберуся бандитом, — перебив містер Тапмен.

— Ким? — стрепенувся містер Піквік.

— Бандитом, — повторив містер Тапмен.

— Але ви ж не маєте наміру, містер Тапмене, — сказав містер Піквік, пильно дивлячись на свого друга, — ви ж не маєте наміру вбратись у зелену оксамитову куцину з талією в два пальці?

— Навпаки, маю намір, — задержувато відповів містер Тапмен. — А чому б ні, сер?

— Тому, сер, — почав уже хвилюватись містер Піквік, — що ви занадто старі, сер.

— Занадто старий! — вигукнув містер Тапмен.

— А якщо вам потрібні ще інші причини, маєте: ви занадто тілистий, сер.

— Сер, — сказав містер Тапмен, і його обличчя побагряніло, — це вже образа, сер.

— Сер, — тим же тоном одмовив містер Піквік. — Бачити вас в убранні бандита, в зеленій оксамитовій куцині з дводюймовою талією буде для мене образа, вдвоє більша.

— Сер, — сказав містер Тапмен, — ви — грубіян.

— Ви самі грубіян, — відповів містер Піквік.

Містер Тапмен ступив крок чи два наперед і обміряв містера Піквіка поглядом. Містер Піквік повернув цей погляд, та ще й загострив його, пропустивши крізь скло окулярів. Містер Снодграс і містер Вінкл закам'яніли, дивлячись на цю сцену.

— Сер, — по короткій павзі сказав містер Тапмен низьким глухим голосом, — ви назвали мене старим.

— Назвав, — ствердив містер Піквік.

— І тілистим.

— І повторюю свої слова.

— І грубіяном.

— Бо ви і єсть грубіян.

Сталася жажна мовчанка.

— Моя прихильність до вас, сер, — сказав містер Тапмен тремтячим голосом і закачуючи рукава, — моя прихильність до вас велика... дуже велика, але такого я попустити не можу.

— Виходьте, сер, — одповів містер Піквік. Збуджений запальчастим характером цього діалога, героїчний муж майже остовпів, але глядачі були певні, що він збирається захищатись.

— Як! — скрикнув містер Снодграс, раптом набувши спроможности говорити, і кинувся між обох противників, наражаючись на небезпеку дістати по стусану од кожного. — Як! містер Піквік, на вас дивиться цілий світ! А ви, містер Тапмен, що з нами разом користуєтесь світлом од його безсмертного імени! Сором вам, джентлмени! Сором!

Незвичайні зморшки, що пересердя на короткий час наклало на лагідний вид містера Піквіка, в міру того, як говорив його молодий друг, зникали, як зникають під гумкою сліди від олівця.

— Я погарячився, — сказав містер Піквік,^н — занадто погарячився. Вашу руку, Тапмене!

Чорні тіні зійшли з обличчя містера Тапмена, коли він сердечно стиснув руку своєму другові.

— Погарячився й я, — признався він.

— Ні, ні, — перебив його містер Піквік. — Провина виключно моя. Отже, ви одягнете зелену оксамитову камізельку?

— Ні, — відповів містер Тапмен.

— Буду вам дуже вдячний, якщо ви її одягнете, — настоював містер Піквік.

— Ну, тоді одягну, — згодився містер Тапмен.

Містер Лео Гантер не перебільшив ресурсів Соломона Лукаса. Вибір костюмів у нього був величезний. Правда, можна сказати, що костюми ті не пристосовані для денного світла, але кожен знає, що освітлювані лампами вони блищать якнайкраще. Такі докази наводив і містер Соломон Лукас, і, переконані його аргументами, містери Тапмен, Вінкл і Снодграс вирішили вирядитись в убрання, рекомендовані ним як найбільш придатні для такої okazji.

Настав ранок. Любо було дивитись на містера Тапмена в повному костюмі бандита: в дуже обліплій камізельці, в коротеньких оксамитових галанцях на верхній половині ніг і в складних обмотках, улюблених усіма бандитами,— на нижній. Приємно було бачити його відкрите й лагідне обличчя з наліпленими вусами та бурцями, що визирали з-під коміра, і капелюш у формі голови цукру, прикрашений різнокольоровими стрічками. На жаль, він мусив тримати його на колінях, бо в жадному критому екіпажі між головою людини й дахом така штука уміститись не може. Однаково інтересно виглядав і містер Снодграс у голубих атласових штанях і плащі, білих шовкових панчохах та черевиках і в грецькому шоломі, що, як кожен знає (а коли не знає, то так каже містер Соломон Лукас), являло собою справжнісінький костюм трубадура од щонайдавніших часів до доби їхнього зануку. Все це було дуже мило, але все таки ніщо проти костюма містера Пота. Коли карета й коляса під'їхали до його будинку і на порозі з'явилася постава великого Пота в уніформі російського поліція з пугою в руках, натовп вибухнув бурею привітних криків. То був символ потужного впливу „Ітон-свілської Газети“ і жахних кар, що їх вона накладала на порушників громадських інтересів.

— Браво!— згукнули містер Снодграс і містер Тапмен, уздрівши з коридору цю ходящу алегорію.

— Браво!— чути було голос містера Піквіка.

— Ура, Поте!— ревла юрба. І серед цих вигуків містер Пот з виглядом людини, що свідомо своєї сили і вмє користатись нею, сів у шарабан.

Слідом за ним з будинку виринули містріс Пот, що дуже скидалась би на Аполлона, якби на ній не було сукні, і містер Вінкл, що в своїй червоній куртці мав би вигляд спортсмена, якби не нагадував більше звичайного листоношу. Останнім вийшов містер Піквік. Хлопці зустріли оплесками і його, імовірно, тому, що взяли його гетри й штиблети за якийсь старовинний костюм.

Коли всі посідали, екіпажі покотили до дому Гантерів, при чому містер Велер сидів на передку карети, де їхав його пан.

Всі чоловіки, жінки, хлопці, дівчата й немовлята що зібрались подивитись на маскарад, аж завищали в захваті, побачивши, як урочисто простує до входу в сад містер Піквік з розбійником, з одного боку, і трубадуром — з другого. З неменшим захопленням привітали вони й зусилля містера Тапмена вмотити свого капелюша собі на голову.

Свято було влаштоване надзвичайно розкішно. В садку було не менше як тисяча квадратних сажнів, і ввесь він кишів людом. Але, головне, там була містріс Лео Гантер у костюмі Мінерви, яка особисто приймала гостей, пишаючись тим, що збрала до купи стільки видатних осіб.

— Містер Піквік, мадам, — сказав слуга, коли названий джентлмен, тримаючи капелюша в руці, наблизився до господині - богині.

— Що? Де? — в захопленні скрикнула містріс Гантер.

— Тут, — сказав містер Піквік.

— Невже ж це правда, і я маю щастя бачити самого містера Піквіка? — нібито не могла поняти віри містріс Гантер.

— Нікого іншого, мадам, — одповів містер Піквік, низенько схиляючись. — Дозвольте відрекомендувати авторці „Жаби, що конає“ моїх друзів: містера Тапмена, містера Снодграса і містера Вінкля.

— Містер Піквік, — сказала містріс Гантер. — Я мушу взяти з вас слово, що ви цілий сьогоднішній день не відходите від мене. Тут будуть сотні людей, і мені конче треба познайомити їх з вами.

— Ви дуже люб'язні, мадам, — одповів містер Піквік.

— Перш за все, ось мої дівчатка. Я майже забула за них, — промовила Мінерва, показуючи на пару цілком дорослих леді, що з них молодша мала років коло двадцяти, а друга була років на два старша за неї. Обидві були в літниках дитячого фасону, але в записках містера Піквіка не зазначено виразно, що було причиною цього: бажання надати юнішого вигляду дочкам, чи їхній мамі.

— Дуже милі дівчата, — сказав містер Піквік, коли відрекомендовані йому леді з високою побігли до інших гостей.

Сніданок у місис Лео Гантер

Незабаром розпочався концертний відділ. Спершу виступили чотири співаки в екзотичних убраннях і, ставши під яблунею, щоб мати мальовничіший вигляд, виконали кілька своїх національних пісень. Це, здавалося, було не дуже важко, бо весь секрет співів полягав у тім, що трое артистів рохкали, а четвертий пугикав. По закінченні, під загальні оплески, цього інтересного нумера якийсь хлопець став поратись із стільцем. Він плигав на нього, пролазив під ніжками, падав разом із ним на землю, крутився круг його і робив усе, що можна робити з стільцем, не сідаючи на нього. Нарешті він зав'язав свої власні ноги краваткою круг своєї шиї і показав, з якою легкістю людина може прибрати вигляду збільшеної жаби. Цей номер захопив усіх глядачів. Після того слабкий голосок містріс Пот процвірінькав щось, з чемности взяте за романс. Проте це було дуже класично й цілком у дусі Аполлона, бо Аполлон був композитор, а композитори зрідка бувають хорошими виконавцями не лише чужих, а й своїх творів. Далі продеклямувала свою славетну „Оду жабі, що конає“ містріс Гантер. Ясно, що її повторено ще раз і, напевне, довелося б повторити і вдруге, якби переважна більшість гостей, думаючи про сніданок, не приторомила решту за таке зловживання з доброти містріс Гантер. Хоч як щиро виявляла авторка бажання повторити оду ще раз, та шляхетні гості не дали їй на це своєї згоди, і скоро тільки відчинили двері їдальні, всі, хто бував тут передніш, ринули наперед з можливою швидкістю. Було бо добре відомо, що, запросивши в гостину сто чоловіка, містріс Гантер готувала сніданок тільки на п'ятдесят осіб — „левів“, даючи дрібнішим тваринам на волю дбати про себе самим.

Господиня з переможним виглядом озиралась навкруги. Містер Тапмен частував кількох дам омаровою салатою, виявляючи при цьому маніри, ніколи не бачені в бандитів. Містер Снодграс, зовсім одтіснивши молодого критика „Ітонсвілської Газети“, зайшов у палкі суперечки з молодою леді, що теж була поетка, а містер Піквік чарував усіх без винятку. Здавалось, знамените товариство зібралося все, коли містер Гантер, що за таких випадків мусив стояти коло дверей і

розважати розмовами менш видатних гостей, несподівано скрикнув :

— Містер Чарлз Фіц-Маршал, моя люба.

— О, дуже рада, — сказала містріс Гантер, — я давно вже чекаю на нього. Посуньтесь, прошу, і дайте місце для містера Фіц-Маршала, панове. Скажи містерові Фіц-Маршалеві, щоб ішов безпосередньо до мене дістати нагінки за запізнення.

— Іду, дорога мадам, іду... — розлігся голос... — хутко, яко можу... тиск людей... повна кімната... важка робота... дуже...

Ніж і виделка випали з рук містера Піквіка. Він глянув через стіл на містера Тапмена, що й собі впустив ніж і виделку і, здавалося, збирався зомліти.

— А,— гукав голос, поки власник його протискувався крізь останні двадцять п'ять турків, офіцерів, лицарів і Карлів Других, що відділяли його від столу, — здорово зроблено... хоч патента брата... жадної зморшки на моєму вбранні, хоч перед тим було все пожмакане... хотіли знімати все до білизни... аж я став опір... непогана ідея — прасувати на людині... га?... інтересний спосіб... хоч важенький... дуже.

З цими уривчастими фразами продирався до столу молодий чоловік в уніформі морського офіцера, в якому здивовані піквікці не могли не впізнати містера Альфреда Джінгля. Злочинець ледве встиг стиснути руку містріс Гантер, як його очі стрінули обурений погляд містера Піквіка.

— Ото,— промовив містер Джінгл.— Зовсім забув... нічого не сказав листоноші... Треба бігти... зараз повернусь.

— Слуга або мій чоловік зроблять це для вас, містер Фіц-Маршале,— сказала містріс Гантер.

— Ні, ні... мушу сам... я недовго... зараз же й назад... — відповів Джінгл і по цих словах зник серед натовпу.

— Дозвольте запитати вас, мадам,— промовив містер Піквік, підводячись з свого стільця,— хто цей молодий чоловік і де він мешкає?

— Це дуже заможний, знатний і вельможний джентлмен,— сказала містріс Гантер.— Я неодмінно познайомлю вас із ним.

— Добре, добре,— поспішав містер Піквік.— Де його квартира?

— Він спинився в готелі Янгола, в Бері.

— В Бері?

— Так, в Бері Сент Едмондс,— це кілька миль звідси. Але, що це ви, містер Піквік, невже ви кидаєте нас? Ще ж зовсім рано.

Та містер Піквік не дав люб'язній господині часу закінчити і, протискавшись крізь натовп, був уже в саду, де до нього незабаром приєднався й містер Тапмен.

— Пізно вже!— сказав містер Тапмен— він дав драла.

— Знаю,— одповів містер Піквік,— і їду слідом за ним.

— Слідом за ним? Куди?— спитав містер Тапмен.

— До готелю Янгола, в Бері,— сказав містер Піквік.— Хіба ми знаємо, кого він обдурює тепер? Він ошукав уже один раз дуже порядну людину, і ми мисволі були причиною цього. Більше він такого не зробить. Я не дозволю. Я викрию його. Де мій слуга?

— Тут, сер,— озвався містер Велер, виринувши з-за куща, де він розмовляв з пляшкою мадери, взятою ним зі столу годину чи дві тому.— Ось ваш слуга, сер.

— Ходім зо мною, зараз же!— сказав містер Піквік.— Якщо я спинюся в Бері, можете приїхати до мене, коли я вам напишу. До побачення!

Умовляння були зайві. Містер Піквік кипів гнівом, і рішення його було незламне. Містер Тапмен повернувся до товариства і за годину, захоплений шампаном і кадриллю, забув і про містера Джінгля, і про містера Фіц-Маршала. Тимчасом містер Піквік і Сем Велер, сидячи на імперіялі диліжанса, щохвилини наближалися більше до стародавнього міста Бері Сент Едмондса.

РОЗДІЛ XIV

ЗНАДТО ПОВНИЙ ПОДІЙ, ЩОБ ЙОГО МОЖНА БУЛО КОРОТКО ВИКЛАСТИ

Нема місяця, коли природа вбиралася б у кращі шати, як серпень. Багато прекрасного на весні, і травень завжди буває свіжий та квітущий, але чари цієї пори року здаються більшими через контраст із зимою. Серпень не має такої переваги. Він приходить тоді, як ми пам'ятаємо тільки ясне небо, зелені луки й запашні квіти, а спогади про сніг, кригу й хуртовину зникли з нашої голови так, як щезли вони з природи. А проте, що то за гарна пора серпень! Лани й садки гудуть шумом праці. До самого ґрунту схиляються обтяжені овочами віти дерев. Хліб, складений у скирти або хвилюваний на полі щонайменшим подувом вітру, забарвлює краєвид жовтим кольором. Лагідна м'якість, здається, висить над усією землею. Вплив пори року поширюється й на вози, що їхній рух через пожаті нив'я дається вловити самим оком, бо жадного звуку не чути.

Коли повз садки та лани повільно проїздить диліжанс, купки жінок і дітей, що збирають у решета овочі або підбирають з нивок колосини, кидають на хвилинку свою роботу і, прихистивши від сонця засмагле обличчя ще смаглявішою рукою, цікаво поглядають на пасажирів. Якийсь міцний хлопчик, замалий ще, щоб працювати, але занадто пустотливий, щоб його можна було лишити вдома самого, видряпається на рівні ноги в кошику, куди його примістили з обережності, і тупотить ніжками та вищить у захваті. Жнець спиниться і, попустивши руки, дивиться вслід екіпажеві. Кошлатий

робочий кінь кине сонливим оком на своїх чепурних родичів, і погляд його нібито промовляє: „Гарно бачити, але йти нога за ногою неораним полем краще, ніж мчати отак у куряві пороху“. Повернувши за закрут дороги, ви озираетесь назад і бачите, що жінки й діти знову стали до роботи, хилиться над ріллям жнець, посувається вперед кінь: все вп'ять заворушилося.

Такі картини не могли не відбитися на чутливій душі містера Піквіка. Твердо вирішивши за всяку ціну викрити підлого Джінгля, він спершу обмірковував способи, якими найкраще міг би домогтися свого, але по-малу зовнішній окіл почав притягати до себе і його увагу, і згодом подорож так захопила містера Піквіка, ніби розпочато її було з найприємнішою в світі метою.

Нарешті диліжанс задеренчав по добре забрукованих вулицях маленького чепурного містечка й спинився перед великим готелем, майже навпроти старого абатства. За півгодини містер Піквік сидів за зовсім задовільним обідом, а за три чверті години містер Велер приніс звістку, що містер Фіц-Маршал спинився тут невідомо на який час. На вечір він пішов кудись у гостину, взявши з собою й свого лакея, а коридорному звелів дождитись його повернення.

— Ну, сер,— сказав містер Велер, закінчуючи доповідь,— якщо ранком мені пощастить побалакати з тим лакеєм, він розповість мені про свого пана чисто все.

— Звідки ви це знаєте?— здивувався містер Піквік.

— Боже ж ти мій, сер, та так же роблять усі слуги.

— А я й забув,— признався вчений муж.

— І тоді ви вирішите, як бути нам далі.

Що кращого способу, здавалося, вигадати було не можна, то план Сема кінець-кінцем було ухвалено. З дозволу містера Піквіка Велер пішов до буфету. Товариство, що там зібралося, одноголосно обрало його на голову, і він виконував свої почесні обов'язки так успішно, що вибухи реготу доходили аж до кімнати містера Піквіка і, принаймні, на три години скоротили нормальну довжину його сну.

Вранці наступного дня, коли містер Велер за допомогою хлопчика, що за півпені качав йому просто на

голову воду з колодязя, змив з себе всі сліди вчорашнього бенкету, його увагу взяв на себе молодий чоловік у кармазиновій ліберії. Він сидів на лаві серед двору, дуже пильно читав якусь книгу, що вельми скидалась на молитовник, але подеколи поглядав і на містера Велера, немов зацікавившись оригінальною системою обмивання.

Спостерігши це, Сем, аби підбити його на розмову, звернувся до нього перший:

— Як ся маєте, друзяко? — спитав він, обтираючись рушником.

— Щасливий сказати, що почуваю себе добре, — одповів той невимушеним тоном і закрив книгу. — А як вам ведеться, сер?

— Як ходящій пляшці з бренді, — з ніг не падаю, — сказав Сем. — А ви спинилися в цьому готелі, сер?

Кармазиновий молодий чоловік одповів позитивно.

— Чого ж це вас не було з нами вчора ввечері? — спитав Сем, тручи що сили своє обличчя. — А ви ж виглядаєте як людина компанійська.

— Я з своїм паном виходив учора з дому, — була відповідь.

— А як його прізвище? — і містер Велер аж почервонів з хвилювання й од тертя разом.

— Фіц - Маршал, — сказав кармазиновий чоловік.

— Давайте вашу руку, — промовив містер Велер, простягаючи свою. — Будьмо знайомі. Я відразу сподобав вас, голубчику.

— Ото диво, — надзвичайно щиро відповів кармазиновий чоловік, — і ви мені теж дуже подобались, і я увесь час хотів зняти розмову з вами, поки ви стояли під краном.

— Та невже?

— Слово чести. Хіба ж це не цікаво?

— Надзвичайна річ, — погодився Сем, на споді душі радіючи з недоумства незнайомого. — А вас як звати, старий?

— Джоб.

— Чудове ім'я. Єдине, скільки знаю, од якого не зробиш пестливого імени. А ваше прізвище?

— Тротер, — одповів незнайомий. — А ваше?

— Моє прізвище Волкер, а мого пана — Вілкінс, — вжив Сем застережних заходів, пригадавши поради містера Піквіка. — Чи не вип'ємо ми по чарці, містер Тротер?

Містер Тротер згодився на таку люб'язну пропозицію і, поклавши в кишеню свою книгу, пішов із Семом до буфету.

— А що, яке у вас місце? — запитав Сем, удруге доливаючи склянку свого компаньйона.

— Погане, — зажурився Джоб, облизуючи губи, — дуже погане.

— Ви жартуєте?

— Аніже. Ще й гірше — мій пан намірився одружитись.

— Не може бути!

— І ще гірше. Він хоче умикнути одну дівчину з тутешнього пансіону — дуже заможну спадкоємицю.

— Що за негідник! — обурився Сем, знову наповнюючи склянки. — Цей пансіон, певне, тут?

Хоч яким байдужим тоном поставлено запитання, та містер Тротер показав, що розуміє нетерплячку свого нового друга: він наляв ще одну склянку, загадково зирнув на Сема, примружив свої маленькі оченятка, а потім жестами удав, що випомповує воду смоком, намагаючись на спробу містера Велера викачати тайни з нього — містера Тротера.

— Ні, ні, — на завершення сказав містер Тротер, — цього нікому не можна говорити. Це — секрет, і великий секрет, містер Волкер.

Кажучи так, кармазиновий чоловік перекинув свою склянку догори дном, нагадуючи тим, що йому нема вже чим наситити спрагу. Сем помітив цей жест і, високо цінуючи делікатну маніру, з якою його було зроблено, наказав прислужникові принести нову карафу.

— Отже це — секрет? — повторив Сем.

— Мені здається, — одповів кармазиновий чоловік, із задоволеним виглядом дудлячи рідину.

— Ваш пан, певне, і сам грошовитий? — не вгамовувався Сем.

Містер Тротер посміхнувся і, тримаючи склянку в лівій руці, правцею три чи чотири рази поляскав по

кишені своїх кармазинових штанів, показуючи, що, зробивши так, його пан нікого не потурбує дзвоном монет.

— А, ось воно що! — сказав Сем.

Кармазиновий чоловік многозначно хитнув головою.

— Ну, а вам ніколи не спадало на думку, приятелю,— дорікнув йому містер Велер,— що, дозволяючи своєму панові вкрасти молоду леді, ви й самі робите, як негідник.

— Я знаю,— зідхнув Джоб Тротер, з каяттям дивлячись просто в обличчя своєму бесідникові,— я знаю, і це саме і гнітить мене. Але що ж я можу зробити?

— Що? Піти до начальниці пансіону й розказати їй усе.

— Хто мені повірить? Молода леді — втілена скромність і безневинність. Вона буде заперечувати, так само, як і мій пан. Хто пойме мені віри? Я втрачу своє місце, і мене обвинувачуватимуть ще як обмовника. Ось що воно вийде.

— Так, це так,— метикував Сем.

— Якби я знав якогось солідного джентлмена, що погодився б узяти цю справу на себе, мабуть, ще що й вийшло б. Але в тім то й полягають труднощі. Я не знаю тут жадного джентлмена, а якби й знав, то, ставлю десять проти одного, він мені не повірить.

— Ходім зо мною! — схопився з свого місця Сем і схопив за руку кармазинового чоловіка.— Мій пан буде той джентлмен.— І, перемігши нерішучий опір з боку Джоба Тротера, Сем потягнув свого нового друга до містера Піквіка, якому й представив його, стисло викавши діалог, що його ми допіру навели.

— Мені страх як неприємно зраджувати мого пана, сер,— сказав Джоб Тротер, прикладаючи до очей рожеву хусточку розміром у шість квадратних цалів.

— Честь вам і шана за це, але то — ваш обов'язок,— заспокоював його містер Піквік.— А де міститься пансіон?

— Це — велика стара кам'яниця з червоної цегли, зараз за містом, сер.

— А коли мали ви здійснити ваш огидний намір — умикнути леді?

— Сьогодні вночі, сер.

— Вночі! — скрикнув містер Піквік.

— Якраз вночі, — повторив Джоб. — Оце саме й непокоїть мене найбільше.

— Треба зараз же вжити всіх потрібних заходів, — хвилювався містер Піквік. — Я негайно поїду до начальниці...

— Вибачте, прошу, сер, — перебив його Джоб Тротер, — але це вам нічого не дасть.

— Чому?

— Мій пан — дуже спритна людина, сер.

— Я це добре знаю, — сказав містер Піквік.

— Він зовсім причарував стару леді, — пояснив Джоб, — і вона не захоче й слухати вас, хоч би ви впали навколішки й почали присягатися. Надто як у вас не буде інших доказів, крім слів слуги, що, буди звільнений за якусь провину, мститься тепер своєму панові. А містер Фіц-Маршал, напевне, так і скаже.

— Але мені здається, що здійснити його плян і викрасти дівчину буде дуже трудно, — зауважив містер Піквік.

— Не думаю, сер, — відказав Джоб, а поміркувавши трохи, додав: — Навпаки, це буде дуже легко.

— Як? — зацікавився містер Піквік.

— Вельми просто. Ми з моїм паном змовилися з двома служницями, і ті обіцяли заховати нас у кухні, о десятій вечора. Коли всі поснуть, ми вийдемо з кухні, а молода леді — з своєї спальні. Коні й екіпаж чекатимуть на нас, і ми зараз же й поїдемо.

— Ну, так що ж я маю робити? — спитав містер Піквік.

— Мені здається, сер, що якби ви на той час були в садку самі...

— Сам? Чому ж сам? — здивувався містер Піквік.

— Я гадав, що старій леді неприємно було б, щоб про таку історію знав багато люду. Що менше — то краще. Знову ж таки — візьміть на увагу й переживання молодої леді...

— Не подобається мені цей плян, — промовив містер Піквік у глибокій задумі. — А чому не міг би я попередити родичів молодої леді?

— Тому, що вони живуть за сто миль звідси, — відповів Джоб.

— А потім ще цей сад,— додав містер Піквік.— Ну, як я туди добудуся?

— Мур круг нього дуже низький, і ваш слуга підтримає вам ногу...

— Мій слуга підтримає мені ногу,— повторив містер Піквік.— А ви, напевне, будете коло дверей з кухні до саду? І де ті двері?

— Помилитись ви не можете, сер. З дому в сад виходять лише одні двері. Постукайте в них, скоро тільки дзигарі виб'ють пів до дванадцятої, і я вам зараз же відчиню.

— Не подобається мені ваш плян,— ще раз сказав містер Піквік,— але іншого я не бачу, і що від нас залежить тепер все життя дівчини, то я пристаю на нього і прийду в сад. Як зветься пансіон?— спитав він містера Тротера.

— Вестгейт-Гавс, сер. Як дійдете до кінця міста, візьміть трохи праворуч. Будинок стоїть осторонь, неподалеку від шляху, і на воротах висить мідяна дошка з назвою.

— Знаю, знаю,— зрадив містер Піквік.— Я бачив його давніш, коли бував тут. Можете покластись на мене.

Містер Тротер уклонився й напрямився був до дверей, коли містер Піквік спинив його і поклав йому в руку гінею.

— Ви — славний хлопець,— сказав він,— ваше добре серце вражає мене. Не дякуйте, прошу. Не забудьте — рівно об одинадцятій.

— Не бійтесь, сер, не забуду,— і по цих словах Джоб Тротер разом із Семом залишив кімнату.

День минув. Настала ніч, і коло десятої Сем доповів, що Джінгл і Джоб Тротер пішли з готелю, запакувавши речі й замовивши екіпаж. Змова, очевидно, наближалась до кінця, як казав Тротер.

Пів на одинадцятую. Містерові Піквіку час виряджатись у свою делікатну експедицію. Відхиливши пропозицію обачного Сема взяти з собою плаща, він, щоб ніщо не заважало йому перелазити через стіну, вибрався в путь зовсім легко одягнений.

Місяць був у повні, але його затуляли хмари. Надзвичайно суха ніч була темна — хоч в око стрель. Стежки, загорожі, лани, будинки й дерева лежали у густому

мороці. У повітрі дхнуло електрикою. На крайнебі миготіли блискавиці — єдине, що надавало хоч будь-якої різноманітності монотонній темряві, що повивала все. Не чути було жадного звуку, лише коли-не-коли долинали здалека гавкотіння якогось непогамовного пса.

Вони знайшли будинок, намацали мідяну дошку на воротах, обійшли круг муру й спинилися коло тої частини його, що відділяла їх од саду.

— Допоможете мені перелізти й повернетесь до готелю, Сем, — наказав містер Піквік.

— Гарзд, сер.

— І не лягайте, доки я повернуся.

— Звичайно, сер.

— Тепер беріть мене за ногу і, коли я скажу „підіймайте“, легенько підніміть мене.

— Дуже добре, сер.

Оддавши ці попередні розпорядження, містер Піквік ухопився за мур і шепонув: „Підіймайте“, що й було бездоганно виконано Семом. Чи то тіло його еластичністю своєю не відрізнялось од його розуму, чи то слово „легенько“ Сем розумів грубіше, як його пан, та тільки безсмертний джентлмен раптом перелетів через мур і, зламавши три куці агрусу та один куц чудових троянд, на цілий зріст простягся на землі.

— Ви нічого не забили собі, сер? — спитав пошепки Сем, трохи отямивши від таємничого зануку свого пана.

— То ви забили мене, а не я, — відповів з-за муру, голос містера Піквіка.

— Сподіваюся, не дуже, сер? — занепокоївся Сем.

— Дурниця. Трохи тільки подряпався. Уходьте мерщій, а то нас можуть викрити.

— На добраніч, сер!

— Бувайте! — і вірний слуга на пальцях одійшов од муру, залишивши містера Піквіка самого.

— Тепер час, — подумав містер Піквік, коли дзигарі на найближчій церкві вибили ців на одинадцятку, і пішов до будинку. Світло погасло: віконниці були зачинені. Очевидно, всі спали. Він тихенько підсунувсь до дверей і ледве чутно постукав. Перечекавши дві-три хвилини й не мавши ніякої відповіді, він постукав удруге вже громкіш, а потім і втретє — ще громкіше.

На сходах залунали чийсь кроки, крізь дірку в замку блимнуло світло свічки, і по довгій мороці з ключем і засувом двері нарешті відчинилися. Двері відчинялись надвір, і в міру того, як ширшав отвір, містер Піквік де-далі щільніше притулявся до стінки. Уявіть собі його здивування, коли, визирнувши з своєї схованки, він побачив, що відчинив йому зовсім не Джоб Тротер, а служниця. Містер Піквік з спритністю ваньки - рутютю втягнув голову назад.

— Це, певно, кішка, Сара,— сказала служниця, звертаючись до когось у домі.— Кицю - кицю!

Що на це ласкаве запрошення ніхто не відповів, то служниця знову зачинила двері.

— Дивно!— сказав до себе містер Піквік.— Очевидно, вони засиділись довше, ніж звичайно. Шкода, що вони обрали для цього саме оцю ніч... дуже шкода,— і він обережно пішов до муру, чекаючи слушнішого часу для свого сигналу. Сплило з півгодини. Почав падати дощ. Заграли блискавки. Містер Піквік змок, як хлюща. В будинку було темно. Тепер вже, напевне, всі полягали спати. Він навшпиньках пройшов доріжкою, постукав знову і, спинивши дух, приклав ухо до дірки в замку. Жадної відповіді. Дивно! Ще раз! По той бік дверей щось зашаруділо, і чийсь голос спитав:

— Хто там?

— Це не Джоб,— подумав містер Піквік,— похапцем притискуючись до стінки.— Це жінка.

Не встигнув він дійти кінця своєї думки, як над дверима відчинилося вікно і три або чотири жіночі голоси спитали враз:

— Хто стукає?

Містер Піквік боявся й поворухнутися. Було ясно, що весь дім збудився. Містер Піквік докладав усіх зусиль лишатись непомітним, поки не вгамується буча, і поклав зараз же перелізти назад або загинути в борні.

— Хто там?— верескнув цілий хор тремтячих голосів, що складався з начальниці пансіону, трьох виховательок, п'яти служниць і тридцятка вихованок, півроздягнених і в папільйотах.

Звичайно ж, містер Піквік не сказав, хто там, і тоді весь хор заспівав іншої: „Боже, боже, жах який!“

— Куховарко,— промовила начальниця, що обачно стояла позад усіх на верхньому щаблі сходів,— куховарко, чому ви не виходите подивитись у сад?

— Вибачте, мадам, я не можу,— відповіла куховарка.

— Що то за дурепка, ця куховарка!— згукнули тридцять вихованок.

— Куховарко!— з великою гідністю промовила начальниця,— не сперечайтесь, прошу. Ідіть мені зараз же в сад і подивіться.

Куховарка зайшлася плачем, а одна з служниць підтримала її досить голосним „Сором вам!“, за що тут же дістала попередження про звільнення.

— Чуєте, куховарко?— настоювала начальниця, нетерпляче тупаючи ногою.

— Хіба ви не чуєте, добродійко куховарко?— спитали три виховательки.

— Яка безсоромка, ця куховарка!— вирекли тридцять панн.

Підбадьорена цими словами безталанна куховарка ступила крок чи два наперед і, тримаючи свічку так, що не могла бачити нічого, запевнила, що за дверима нікого нема, і то, безперечно, був вітер. Двері збиралися вже зачиняти, коли одна допитлива панна визирнула в шпарку й випустила жахливий зойк. Всі позбігалися до дверей знову.

— Що трапилося з міс Смісер?— спитала начальниця, поки зазначена міс Смісер заходилась гістериною на п'ять дівочих сил.

— Боже мій!— скрикнули двадцять дев'ять панн,— що з тобою, Смісер, голубко?

— Чоловік! Чоловік за дверима!— верещала міс Смісер.

Почувши це, начальниця, не барячись, побігла до себе в спальню, зачинилася на ключ і, прибравши вигідну позу, впала непритомна. Виховательки, вихованки й служниці кинулись нагору, і ніколи й ніде не було враз стільки плачу, вищання та млостей. Серед цього розруху містер Піквік вийшов з свого притулку.

— Леді, любі леді...— почав був він.

— О, він зве нас любими!— обурилася найстаріша й найнегарніша вихователька.— Яке чудище!

Несподіванка в пансіоні для молодих панночок

— Леді!— гукав у розпачі містер Піквік,— послухайте! Я не злодій. Мені треба бачити начальницю.

— Ах, негідник, йому треба місіс Томкінс!— згукнула друга вихователька.

Тут знявся ще більший галас.

— Дзвоніть на гвалт!— заволоало з дванадцятко голосів.

— Не дзвоніть, не дзвоніть!— благав містер Піквік.— Ви ж подивіться на мене. Хіба я схожий на злодія? Любі мої леді, ви можете зв'язати мене по руках і ногах або зачинити в комору, коли вам більше до вподоби. Вислухайте лише те, що я вам хочу сказати.

— Як опинилися ви в садку?— наважилась спитати одна з служниць.

— Покличте начальницю і тоді я все розповім,— настоював містер Піквік, напружуючи якомога свої легені.— Покличте її... не турбуйтеся тільки та покличете начальницю— і знатимете все.

Мабуть, то був вплив чесного Піквікового обличчя, мабуть, його манір, мабуть, спокуса, проти якої так трудно встояти жінці,— спокуса довідатись про щось, укрите таємницею,— ми того сказати не можемо, але поміркованіша частина установи (три-чотири особи) потроху заспокоїлась. Вони запропонували, щоб Піквіка на доказ його щирости було негайно ув'язнено і, коли той погодився, посадовили його в комору, де вдень висіли капелюші та торбиночки вихованок, і зачинили на ключ. Це надало духу всім іншим; з'явилася й місіс Томкінс— і перемовини розпочато.

— Що ви робили в моєму садку, чоловіче?— спитала місіс Томкінс.

— Я прийшов попередити, що одна з ваших вихованок збирається тікати цієї ночі.

— Тікати?— скрикнула начальниця, три виховательки, тридцять панн і п'ять служниць.— Тікати? Хто? З ким?

— З вашим другом, Фіц-Маршалем.

— Моїм другом? Я не знаю такої особи.

— Ну, тоді з містером Джінглем.

— Ніколи за життя не чула такого прізвища.

— Значить, мене обдурили й ошукали!— скрикнув містер Піквік.— Я став жертвою змови... і підлої, низької змови. Пішліть у готель Янгола, мадам, якщо

ви мені не вірите. Покличте звідти лакея містера Піквіка, благаю вас.

— Це порядна людина, бо в нього єсть лакей,— шепонула місіс Томкінс одній з виховательок.

— На мою думку, місіс Томкінс, цей лакей доглядає його,—відповідала вихователька.—Я гадаю, що він божевільний, і то не лакей, а наглядач.

— Мабуть, ви маєте рацію, міс Гвін,—погодилась начальниця.—Пошліть двох служниць у готель, а решта нехай залишаються тут захищати нас.

Минуло не менше як півтори години, поки містер Піквік почув голос Семюеля Велера з додатком ще двох якихось голосів, що здалися йому дуже знайомими, але впізнати їх він ніяк не міг.

По коротких перемовинах двері комори відчинили, містер Піквік вийшов на волю й побачив перед собою весь персонал пансіону, містера Самюеля Велера і... старого Вордля з його майбутнім зятем—містером Трандлем.

— Дорогий мій друже,—кинувся до нього містер Піквік,—з'ясуйте, бога ради, цій леді неймовірно й прикре становище, в якому я опинився. Вам, певно, мій слуга сказав уже про нього. Ствердіть, будьте ласкаві, що я не злодій і не божевільний.

— Все вже з'ясовано й стверджено, мій друже,—відповів містер Вордл, стискаючи праву руку свого приятеля, тоді як містер Трандл тискав ліву.

— А хто казав або скаже, що це — неправда,—втрутився містер Велер, виступаючи наперед,—я назву того брехуном самого. І якщо їх знайдеться цілий десяток, нехай то будуть найміцніші чоловіки, я ладен довести їм, коли шановні леді вийдуть звідси, що вони помиляються.—Виголосивши таке, містер Велер запальчасто стукнув кулаком об свою долоню й підморгнув до місіс Томкінс. Трудно списати обурення, з яким начальниця стрінула саму думку про можливість існування десяти чоловіків в її установі.

Містерові Піквікові можна вже було уходити. Але ні по дорозі додому, ні за вечерею він не промовив ані слова. Він, здавалося, занімів. Тільки раз, єдиний раз, повернувся він до містера Вордля й спитав:

— Яким то робом потрапили ви сюди?

— Ми з Трандлем приїхали на лови, — пояснив Вордл. — Ми спинилися в цьому готелі і були дуже здивовані, довідавшись од вашого слуги, що й ви тут. Але я вельми радий, що спіткався з вами. Ми знову зберемось до гурту й дамо Вінклеві змогу визначитись ще раз. Га, старий?

Містер Піквік не відповів, не спитав навіть нічого про своїх дінглі-делських приятелів і невдовзі пішов до себе, звелівши Семові принести йому свічку, коли він подзвонить.

— Семе, — промовив містер Піквік, коли той з'явився до нього, — Семе!

— Що? — звідався містер Велер.

— Де той Тротер?

— Джоб, сер?

— Так.

— Поїхав, сер.

— З своїм паном, я гадаю?

— З паном чи з товаришем, але, в кожному разі, поїхав. Вони до пари один одному.

— Джінгл, думаю, здогадався про мої наміри і нацькував на вас того хлопця з його історією, — промовив містер Піквік, ледве зводячи дух.

— Так і я думаю, сер, — погодився містер Велер.

— То все було, звичайно, брехня?

— Все до крапки, сер. Ловко зроблено, сер! Чиста робота!

— Сподіваюся, іншим разом вони від нас уже так легко не вислизнуть, — сказав містер Піквік.

— Не думаю, щоб їм пощастило, сер.

— Де б не стрів я того Джінгля, — пообіцяв містер Піквік, підводячись на ліжку і з страшною силою гупнувши кулаком по подушці, — я не тільки виведу його на світ, як він на те заслуговує, а ще й особисто наластаю йому боки. Не буду я Піквік.

Організм містера Піквіка, хоч який він був міцний, не витримав важких фізичних вправ минулої ночі, сполучених ще з такими моральними ударами, і бідний великий муж два дні хворів, прикутий до ліжка жорстоким нападом ломцю.

РОЗДІЛ XV

ДЕ КОРОТКО ПОКАЗАНО НЕПЕРЕМОЖНУ СИЛУ ОБСТАВИН

На третій день по сніданкові в маєтку містрис Гантер піквікці, що залишились в Ітонсвілі, дістали від містера Піквіка листа, де славетний муж просив їх негайно приїхати в Бері.

Хоч як приємно проводив час у товаристві мадам Гантер містер Вінкл, але він не вагаючись приєднався до своїх друзів, і на другу годину вдень всі троє вирушили в путь. Ми мали вже нагоду говорити про дорогу, якою нещодавно проїхали містер Піквік із Семом, і тому не наводимо тут дуже поетичного опису її чар, майстерно зробленого містером Снодграсом.

Біля дверей готелю Янгола їх зустрів містер Велер. Під проводом цього джентлмена вони пройшли до кімнати містера Піквіка і були дуже здивовані, а містер Тапмен навіть зникнів, побачивши там старого Вордлія й Трандлія.

— Як ся маєте? — спитав старий, стискуючи Тапменові руку. — Не хнюптесь і не розводьте сантиментів. Тепер уже нічого не поробиш. Заради неї я хотів був, щоб ви побралися; але за вас я радий, що ви уникли цього. Такий моторний молодець, як ви, знайде собі колись кращу дружину. Га? — І, зробивши це втішне зауваження, Вордлі поплескав містера Тапмена по спині й зареготав од щирого серця.

— Ну, а ви як, мої хватські хлопці? — запитав старий джентлмен, замінюючись привітаннями з містером Вінклем і містером Снодграсом. — Я оце тільки но казав

Піквікові, що на різдво ви неодмінно мусите приїхати до нас. Ми справлятимемо весілля, але на цей раз справжнє весілля.

— Весілля!— аж пополотнів містер Снодграс.

— Авжеж що весілля. Та не хвилюйтеся,—добротливо заспокоїв його старий.—Це тільки Трандл з Белою.

— А, ну, це інша річ,—з полегшенням зідхнув містер Снодграс.—Віншую вас, сер. Що робить Джо?

— Що ж може він робити?—щиро здивувався старий джентлмен.—Спить, як і завжди.

— А як ся має ваша пані-матка і священик та й усі інші?

— Дуже добре.

— А де тепер,—спитав містер Тапмен, роблячи над собою зусилля,—де тепер вона, сер?—і він одвернув голову й закрив очі руками.

— Вона?—з кметливим видом перепитав містер Вордл.—Ви маєте на увазі мою сестру? Чи не так?

Містер Тапмен кивом голови ствердив, що дійсно мав на оці покривджену Рахіль.

— О, вона поїхала,—одповів Вордл,—і живе в одній родички, досить далеко від нас. Вона ніяк не могла ужитись з моїми дівчатами, і я відпустив її. Ну, та годі! Ось і обід. Ви, панове, голодні після поїздки. Щодо мене, то я хочу їсти і не подорожувавши сьогодні. Ходім!

Віддавши належне всім стравам, товариство розташувалося круг столу, і містер Піквік обурих і вжахнув своїх наслідувачів, розповівши їм про свою пригоду й про успіх, що вквітчав підлі вчинки гемонського Джінгля.

— І на довершення всього,—закінчив містер Піквік,—я захопив у садку ломець і окривив тепер.

Містер Піквік, безперечно, додав би до цього кілька філософічних висновків, якби на перешкоді йому не стало з'явлення Сема з листом у руках. Отже замість промовляти він обсушив хусточкою лоб, зняв окуляри, витер їх, наклав знову і вже своїм звичайним, лагідним тоном сказав:

— Що у вас там, Семе?

— Був оце на пошті і знайшов листа, що лежав у них уже третій день,—одповів містер Велер.—Його запечатано оплаткою і заадресовано вам.

— Якесь незнайоме письмо,— зауважив містер Піквік, odkриваючи конверта.— Боже милий! Що це? Це... це — жарти. Це не може бути, правда!

— В чім річ? — звідався Вордл, наляканий виразом жаху на Піквіковім обличчі.

Містер Піквік не відповів, а, простягнувши листа Тапменові й попросивши його прочитати вголос, одхилився на спинку крісла й змінився на виду так, що жаско було дивитись.

Містер Тапмен, хвилюючись, прочив таке:

*„Фірменс Каурт, Корнгіл. 28 Серпня 1830 року.
Бардл проти Піквіка*

Сер!

Мавши від місіс Марти Бардл доручення позвати вас за зламану вами обіцянку одружитись із нею, сповіщаємо, що позивачка встановлює свої витрати в розмірі одної тисячі п'яти сот фунтів стерлінгів: Скаргу подано вже до коронного суду, і ми просимо зворотню поштою повідомити нас, якому адвокатуві доручаєте ви захищати ваші інтереси в даній справі.

Маємо за честь, сер, бути ваші найпокірливіші слуги
Додсон і Фог

М-рові Семюелеві Піквікові

Німе здивування, з яким кожен переглядався з своїм сусідом і всі дивилися на містера Піквіка, було таке проречисте, що говорити, здавалося, було зайве. Мовчанку перший порушив містер Піквік.

— Додсон і Фог,— механічно повторив він.

— Бардл проти Піквіка,— задумливо промовив містер Снодграс.

— Душевний спокій і щастя довірливої жінки,— пробурмотів до себе містер Вінкл.

— Це — якась змова,— набув нарешті знову дару слова Піквік.— Огидна змова між цими двома невситими адвокатами—Додсоном і Фогом. Місіс Бардл ніколи не зробила б цього—у неї занадто хороше серце. Та й підстав вона не має ніяких. Просто — кумедія.

— Щодо її серця, то ви, безсумнівно, найкращий суддя,— посміхнувся Вордл.— Не хочу вас бентежити, але думаю, що в даній справі Додсон і Фог—судді кращі, ніж будь-хто з нас.

— Це ганебна спроба вимантачити в мене гроші,— сказав містер Піквік.

— Сподіваюся, що більше тут нема нічого,— закашлявся Вордл.

— Хто будь-коли чув, щоб я говорив з нею інакше, як пожилці розмовляють з кватировласниками?— із запалом казав містер Піквік.— Хто бачив мене з нею? Навіть мої друзі...

— За винятком одного випадку,— перебив містер Тапмен.

— А,— промовив містер Вордл,— це важливо. Але ж нічого підозрілого, сподіваюся, ви не помітили?

— Власне, нічого підозрілого там і дійсно не було,— нерішучо глянув на свого лідера містер Тапмен,— але я не знаю, як воно трапилось, тільки вона лежала в нього на руках.

— Сили небесні!— сплеснув руками містер Піквік, яскраво пригадуючи всю сцену.— Який непереможний збіг обставин. Вона і справді лежала.

— І наш друг силкувався очутити її,— лукаво додав містер Вінкл.

— Правда, і я не буду заперечувати цього,— признався містер Піквік,— старався очутити.

— Для випадку, де нема нічого підозрілого, все це здається трохи дивним, га, Піквік?— сказав Вордл.— Ах ви, старий штукар!— і він засміявся так, що склянки на буфеті задзвеніли.

— Я, в усякому разі, з'ясую це все,— сказав містер Піквік,— підвівши вгору голову й стукнувши кулаком по столу.— Я побачу тих Додсона і Фога. Завтра ж їду до Лондону.

— Завтра не спроможетесь,— зауважив містер Вордл.— Ви ще шкутильгаєте.

— Тоді позавтра.

— Позавтра— перше вересня, а ви обіцяли поїхати на ґрунти сера Джофрея Менінгса і якщо не полювати, то, принаймні, поснідати з нами.

— Ну, тоді другого вересня,— сказав містер Пік-вік.— Семе!

— Тут, сер.

— Візьміть два місця на імперіялі до Лондону на четвер, для себе й для мене.

— Слухаю, сер,— і містер Велер пішов виконувати розпорядження свого пана.

РОЗДІЛ XVI

ПРИЄМНИЙ ДЕНЬ, ЩО НЕПРИЄМНО ЗАКІНЧИВСЯ

Був чудовий ранок. Такий чудовий, що трудно було поняти віри, що кілька місяців короткого англійського літа вже минули. Загорожі, лани, дерева, горбки й долини давали зачарованому окові всі можливі відтінки зеленого кольору. Листя ледве починало обпадати. Поодинокі жовті цяточки, повкраплювані в літню зелень, ледве нагадували про наближення осені. На небі — ані хмарки. Сонце сяло жарко й ясно. Співи пташок і дзижчання міріадів комах виповнювали повітря. Сади коло котеджів, рясні щонайрізнобарвнішими квітами, грали під важкими краплями роси, ніби засіяні самоцвітами коштовні речі. На всьому лежала печатка літа, і жадна з його розкішних фарб ще не зблякла.

Такого оце ранку коляса, де сиділи троє піквікців (містер Снодграс волів залишитись удома), містер Вордл і містер Трандл із Семом на передку, під'їхала до воріт ферми. Коло воріт стояв високий кошавий ловчий і хлопчик у гетрах. У обох були за плечима величезні торби, а біля їхніх ніг крутилися два пойнтери.

— Га, Юно, здорово, стара! Куш, куш, Деф!—казав містер Вордл, пестячи псів.— Сер Джофрей ще в Шотландії, Мартіне?

Ловчий відповів позитивно і здивовано позирав то на містера Вінкля, що тримав рушницю так, ніби хотів, щоб курок замість нього натиснула кишеня його курти, то на містера Тапмена, який витягнув руку з рушницею, немов б'явся її.

— Мої друзі не мають ще достатнього досвіду в цих справах, Мартіне,— сказав містер Вордл, помітивши погляд ловчого.— Треба жити, щоб навчитись; ви й сами знаєте. Та нічого; будуть колись гарні стрільці і з них. А втім, прошу містера Вінкля пробачити мені — у нього єсть уже деякий досвід.

Містер Вінкл кисло посміхнувся на цей комплімент і в замішанні почав виробляти з своєю рушницею таке, що, будь вона заряджена, він неодмінно вбив би себе.

— Коли ви зарядите рушницю, то не поведітьесь із нею так, як тепер, сер,— суворо промовив високий ловчий,— інакше, будь я проклятий, як ви не підстрелите когось з нас на м'ясо.

Діставши таку догану, містер Вінкл раптом повернув рушницю й дулом скинув кашкет з голови Сема.

— Ну, ну, сер,— зауважив Сем, піднімаючи кашкета й потираючи собі висок,— якщо ви будете робити так і в дальшому, ви швидко сповните свою торбу: просто з одного разу, щоб не гаяти часу.

Тут хлопець у гетрах зареготався, а потім удав, що то не він. Містер Вінкл велично насупив брови.

— Куди й коли наказали ви принести нам поїсти, Мартіне? — спитав містер Вордл.

— На горбок з дубом, сер, ополудні.

— Це, здається, вже не на ґрунтах сера Джофрея?

— Ні, сер, це на самій межі і належить капітанові Болдвігові. Та нам ніхто там не заважатиме і місцевість розкішна — муріжок.

— Добре,— погодився містер Вордл.— А тепер що скорше ми вирушимо, то краще. Ви надійдете до нас на дванадцятую, Піквік?

Містерові Піквікові кортіло бути присутнім на ловах; а надто опасувався він за життя та цілість тіла містера Вінкля. Такого привабливого ранку не можна було сидіти самсму, знаючи, що твої друзі веселяться, і містер Піквік мав досить понурий вигляд, коли відповідав:

— Та добре; доведеться задовольнитись хоч цим.

— А хіба джентлмен не мисливець, сер? — спитав довгий ловчий.

— Ні,— одказав містер Вордл,— і до того ж він шукутильгає.

— Мені дуже хотілося б піти з вами; дуже,— сказав містер Піквік.

Всі співчутливо мовчали.

— По той бік загорожі стоїть тачка,— примовився хлопець,— служник джентлменів може котити її по стежках слідом за нами, а ми допоможемо переносити її через паркани тощо.

— Правильно,— зрадів містер Вордл, якому ця ідея сподобалась, бо він любив спорт в усіх його проявах.— Правильно! Здорово вигадано, смаркачику. Я зараз розпоряджуся.

Примістивши містера Піквіка в тачку, мисливці рушили в путь. Вордл і довгий ловчий вели перед, а містер Піквік з тачкою, підштовхуваною Семом, були в хвості походу.

Раптом собаки завмерли на місці, і валка, що йшла низкою, і собі спинилася.

— Що таке з собаками?— захвилювався містер Вінкл.— Як нерухомо вони стоять.

— Тихо, прошу!— застеріг його містер Вордл.— Хіба ж ви не бачите— вони роблять стійку.

— Роблять стійку!— здивувався містер Вінкл, роздивляючись навкруги, ніби шукаючи якогось надзвичайного краєвиду, що захопив своєю красою розумних тварин.— Роблять стійку! На що ж вони там дивляться?

— Не ловіть гав!— сказав містер Вордл, не відповідаючи на запитання під такий серйозний момент.— Ну!

Розлігся різкий шум крил, що примусив містера Вінкля відстрибнути назад, наче його було б підстрелено. Бах! бах!— гримнули два постріли. Над полем заclubився дим і розвіявся в повітрі.

— Де вони?— гукав містер Вінкл, крутячись на всі боки у стані величезного збудження.— Де вони? Скажіть мені, коли стріляти. Та де ж вони? Куди вони заповділися.

— Де вони?— спитав містер Вордл, кладячи в торбинку пару птиць, покладену йому до ніг собакою.— Ось!

— Ні, ні,— я питаю про інших,— метушився містер Вінкл.

— Тепер уже досить далеко,— одповів Вордл, заряджаючи знову свою рушницю.

— Хвилини за п'ять ми, я думаю, надібаємо новий вивід,— сказав довгий ловчий.— Якщо джентлмен почне стріляти зараз, то, мабуть, саме тоді й улучить.

— Ха - ха - ха! — засміявся містер Велер.

— Семе! — спинив його містер Піквік, співчуваючи своєму зняковілому компаньйонові.

— Сер?

— Не смійтесь.

— Більше не буду, сер,— і містер Велер, аби відшкодувати себе, почав кривити такі гримаси поза спиною містера Піквіка, що хлопець у гетрах безперестанку реготавсь і безперестанку діставав за це потиличники від ловчого, який тільки й шукав нагоди, щоб обернутись і не виявити своїх власних веселощів.

— Браво, приятелю! — звернувся містер Вордл до Тапмена.— Ви таки вистрілили на цей раз.

— Еге,— з удаваною скромністю відповів містер Тапмен,— вистрілив.

— Здорово! Мабуть, дещо й зробите, як будете уважні. Штука не важка.

— Навіть дуже легка,— погодився містер Тампен.— Тільки як же боляче штовхає вона в плече! Я мало не впав. Ніколи не гадав, що така маленька рушниця може так боляче бити.

— Ну, Вінкле,— сказав старий джентлмен трохи згодом,— зараз буде ще вивід. Дивіться ж — не запізнуйтеся!

— Не бійтесь! — заспокоїв його містер Вінкл.— А хіба ж вони роблять уже стійку?

— Ще ні. Тільки спокійно! Зовсім спокійно! — Вони обережно посувались уперед і, певно, підбрались би до птиць, якби містер Вінкл, виконуючи якісь дивні еволюції з своєю рушницею, не вистрілив у найкритичніший момент. Шріт пролетів над хлопцем на такій відстані від його голови, що будь на місці його довгий ловчий — весь набій влучив би йому просто в мозок.

— Що в біса ви накоїли? — скрикнув старий джентлмен, коли птиці цілісінькі полетіли геть.

— Я за свого життя не бачив ще такої рушниці,— скаржився бідолашний містер Вінкл, розглядаючи курок, немов хотів зарадити цим лиху.— Вона стріляє, коли їй заманеться. Що з нею вдієш?

— Що вдієш! — розсердився Вордл. — Стріляє, коли заманеться! Чого б це їй не заманулось влучити?

— І влучить, сер, — пророчим голосом мовив ловчий. — Ось почекайте лиш трохи.

— Що ви хочете сказати цим, сер? — роздратовано спитав містер Вінкл.

— Нічого, сер, нічого, — одповів той. — У мене родини немає, а мати цього хлопчика матиме гарненьку пенсію від містера Джофрея за те, що її сина було вбито в його маєтку. Заряджайте, сер, знову; заряджайте.

— Одберіть у нього рушницю! — гукав з своєї тачки містер Піквік, на смерть заляканий пророкуванням ловчого. — Візьміть у нього рушницю хтонебудь! Чуєте?

Проте, ніхто не виконав його наказу, і містер Вінкл, кинувши на свого лідера бунтарським оком, зарядив рушницю й пішов далі з усіма іншими.

На підставі записів містера Піквіка мусимо відзначити, що поведінка містера Тапмена значно більше, ніж система Вінкля, свідчила за його розважливість і обачність. Ловецька система, уживана ним, як і всі великі відкриття, була надзвичайно проста. Зі швидкістю й проникливістю геніяльної людини він одразу зрозумів, що головних вимог для доброго мисливця лише дві: перша — розряджати рушницю так, щоб не було боляче, а друга — розряджати її, не загрожуючи життю інших мисливців. Отже, стріляти найлегше було заплющивши очі й ціляючи в небо.

Одного разу, додержавши цих правил, містер Тапмен розплющив очі і побачив, як на землю падала підстрелена сита куріпка. Він уже лагодився був віншувати з незмінним успіхом містера Вордля, коли цей джентлмен підійшов до нього і, сердечно стиснувши руку, сказав:

— Ви так і ціляли в цю чудову птицю, Тапмене?

— Ні, ні! — запротестував містер Тапмен.

— Ціляли, — настоював Вордл. — Я сам бачив, як ви підносили рушницю, і мушу сказати, що найдосвідченіший стрілець зробив би не краще вашого. Ви, напевне, і раніш полювали, Тапмене, а я й не знав цього.

— Ну що? — спитав містер Вордл, підходячи до тачки й обтираючи піт з свого добрячого червоного обличчя. — Пекучий день? га?

— Страшенно,— відповів містер Піквік.— Сонце так смажить, що навіть мені жарко. Не знаю, як ви витримуете таку спеку.

— Гаряченько таки,— ствердив старий джентлмен.— О, та це вже початок на першу. Бачите отам зелений горбок?

— Звичайно.

— Там ми будемо снідати. А ось і хлопець з їстивним. Точний, як годинник.

— Правда ваша,— зрадів містер Піквік.— Гарний хлопчик. Обов'язково дам йому шилінга. Ну, Семе, поїхали далі.

— Держіться сер,— сказав містер Велер, підбадьорений на саму думку про сніданок.— Геть з дороги, ти, в гетрах! „Не виверніть мене, якщо вам дороге мое життя“— як сказав один джентлмен фурманові, що віз його на страту.— І, прискоривши ходу, майже бігцем містер Велер приставив свого пана до зеленого горбка, обережно вивернув його на землю коло самого кошика з їстивним і завзято почав його розпаковувати.

— Пиріг з телятиною,— промовляв до себе Сем, розташовуючи страви на траві,— добра річ пиріг з телятиною, надто коли знайомий з жінкою, що його пекла, і певний, що він не з кицьки. Язик... гарна штука, коли це не жіночий. Хліб... шинка... чудовий окіст... холодне м'ясо... гаразд... А що в тих череп'яних глечиках, хлопче?

— В одному пиво,— одповів хлопець, знімаючи з плечей два череп'яні глечики, зв'язані ремінцем,— а в другому — холодний пунш.

— Добрий вийде сніданочок,— зауважив Сем, задоволено оглядаючи свої готування.— Тепер, джентлмени, призволяйтесь, як казали англійці французам, настроївши багнети.

Запрошувати товариство віддати належне сніданкові не довелося: зголоднілі мисливці, ловчий і двоє хлопців зараз же посідали на траву й допались і до їстивного, і до напоїв.

Безперестанку слідуючи одна по одній, склянки з пуншем помітно вплинули на містера Піквіка. На обличчі його грали найбільш сонячні усмішки; сміх раз - по - раз

кривив йому губи, і веселі іскорки блимали в його очах. Підпавши під вплив підгонистої рідини і спеки, містер Піквік виявив непохитне бажання пригадати пісню, яку він чув змалку. Що спроби його не вквітчав успіх, він, аби відживити свою пам'ять, хильнув ще склянку. Та це не допомогло. Навпаки — замість пригадати слова забутої пісні, містер Піквік почав забувати, як вимовляються слова взагалі, і нарешті, підвівшись, щоб звернутись з проречистою промовою до товариства, упав у тачку і в ту ж мить заснув.

Коли кошика запакували знову, поміж мисливців знялася суперечка з приводу того, що робити з містером Піквіком, якого не давалось розбудити: доручити Семові відвезти його зараз же назад, чи залишити тут, доки мисливці не вертатимуть додому. Кінець - кінцем спинилися на останньому. Гадаючи, що полювання триватиме не більше години, і вважаючи на прохання містера Велера дозволити і йому взяти участь у ловах, вирішено залишити містера Піквіка спати в тачці й зайти по нього поворотом. Так і зроблено. Мисливці пішли далі, а містер Піквік, вмистившись якнайвигідніш у тачці, зостався хропти в холодку під горбком.

Не поспав містер Піквік і півгодини, як коло горбка у супроводі двох садівників з'явився маленький капітан Болдвіг, виступаючи з усією швидкістю, яку дозволяли його розміри та поважність. Підійшовши до дуба, капітан спинився й глянув навколо так, ніби думав, що окіл мусить бути підлещений увагою, що її він звернув на нього, а потім, стукнувши палицею об землю, прикликав до себе головного садівника:

— Ганте! — згукнув капітан Болдвіг.

— Тут, сер! — озвався садівник.

— Укатати мені завтра це місце. Чуєте, Ганте?

— Так, сер.

— І щоб усе в мене було в порядку. Чуєте, Ганте?

— Так, сер.

— І нагадайте мені повісити об'яву, щоб тут не швандіали перехожі, мисливці та простий наїд. Чуєте, Ганте?

— Не забуду, сер.

— Вибачте, сер, — ступив наперед другий садівник, приклавши руку до кашкета.

Містер Піквік у кошарі

— Ну, а вам що треба, Вілкінсе? — спитав капітан Болдвіг.

— Вибачте, сер, але мені здається, сьогодні тут були вже якісь перехожі.

— Га? — скрикнув капітан.

— Так, сер; і я думаю, вони навіть обідали тут, сер.

— А, яке нахабство! — розлютився капітан Болдвіг, вздрівши на траві залишки сніданку. — Вони таки й дійсно жерли тут свої страви. Хотів би я стрінутись із цими волоцюгами! — і капітан люто махнув своєю паличкою.

— Вибачте, сер, — сказав Вілкінс, — але . . .

— Але що? Га? — заричав капітан, і, слідкуючи за поглядом Вілкінса, очі його надибали тачку й містера Піквіка.

— Хто ти такий, негіднику? — згукнув капітан, штовхаючи паличкою тіло містера Піквіка. — Як твоє прізвище?

— Холодний пунш, — промимрив містер Піквік і заснув знову.

— Як?

Жадної відповіді.

— Як, каже він, його зовуть? — спитав капітан.

— Здається, пунш, сер, — одповів Вілкінс.

— Це ж нахабство, це — неприторенне нахабство! — гарячився капітан. — Він тільки удає, що спить. Він — п'яний. П'яна свиня. Вивезіть його, Вілкінсе. Вивезіть його зараз же.

— Куди ж я маю відвезти його? — несміло спитався Вілкінс.

— Одвезіть його під усі чорти.

— Слухаю, сер.

— Стійте, — затримав Вілкінса капітан.

Вілкінс слухняно спинився.

— Одвезіть його в кошару. Побачимо, чи зватиметься він Пунш, як прокинеться. Я не дозволю кепкувати з себе. Везіть його! — і капітан Болдвіг, задихаючись з обурення, пішов далі.

Тимчасом тачку з містером Піквіком укутили в кошару й поставили в куток. Наш герой все ще спав і голосно хропів на втіху не тільки всім сільським хлопцям, а й трьом четвертим дорослого населення, що скупчились круг тачки, чекаючи поки він прокинеться. Можна

уявити собі, з яким захопленням і радістю дивились вони, як, згукнувши кілька разів „Семе“, містер Піквік сів і з несписуваним здивуванням оглянув обличчя, що схилились над ним. Прокид його привітали загальним галасом. А коли він мимоволі спитав „в чім справа?“, галас збільшився вдвоє.

— Що то за потвора!— кричали в юрбі.

— Де я?— питав містер Піквік.

— В кошарі,— одповідала юрба.

— Як я потрапив сюди? Що я зробив? Звідки мене сюди принесено?

— Болдвіг, капітан Болдвіг,— була єдина відповідь.

— Випустіть мене!— кричав містер Піквік.— Де мій лакей? Де мої друзі?

— Нема в тебе друзів. Ура!— і в містера Піквіка полетіла ріпа, потім картопля, далі— яйце й ще деякі ознаки жартівливої симпатії натовпу.

Скільки часу точилася б ця сцена і як довго мусів би ще страждати містер Піквік— сказати трудно. На щастя, на допомогу приїхала коляса, і з неї виплигнули старий Вордл і Сем Велер, а за п'ять хвилин всі були вже в екіпажі, витримавши сутичку з сільською владою.

— Біжіть до суду!— гукало за дванадцятко голосів.

— Біжіть собі, біжіть!— казав містер Велер, дряпаючись на передок.— Привітайте від мене— від містера Велера— суддю і перекажіть йому, що я трохи поспував пику його служникові, так нехай він візьме нового.

РОЗДІЛ XVII

ДЕ ОПОВІДАЄТЬСЯ ПРО ТЕ, ЯК ПРАЦЮВАЛИ МІСТЕРИ ДОДСОН ТА ФОГ І РОЗВАЖАЛИСЯ ЇХНІ КЛЕРКИ, І ПРО ЗВОРУШЛИВУ ЗУСТРІЧ МІСТЕРА ВЕЛЕРА З ЙОГО РОДИТЕЛЕМ

На першому поверсі похмурого будинку в найдальшому закутку Фріменс - Каурта в Корнґілі сиділи чотири клерки панів Додсона й Фога — адвокатів його величності при королівському суді та найвищій судовій палаті. Заглибившись у свою працю, зазначені клерки користувались денним світлом та сонячним променем, наскільки це дається людям, що сидять на дні глибокого колодязя, з тою тільки різницею, що не бачили вдень зірок, як бачать останні.

Кімната клерків у конторі панів Додсона та Фога було темне, вогке, що дхнуло землею, приміщення, поділене високим бар'єром, що відокремлював клерків од простого люду. Пара старих дерев'яних стільців, дзигарі, що цокали надзвичайно гучно, альманах, стійка на парасольки, вішалка для капелюшів і кілька полиць із занумерованими пачками брудного паперу та силою більш-менш побитих пляшок різних форм та розмірів з-під атраменту становили всю обстанову дожидальні. З цієї кімнати виходили в передпокій скляні двері, і по той бік їх ранком наступного за списаними подіями дня з'явився містер Піквік у супроводі Сема Велера.

— Заходьте! Хіба вам хто заважає? — озвався голос із-за перетинки у відповідь на делікатний стукіт містера Піквіка; і містер Піквік з Семом зайшли.

— Містер Додсон або містер Фог удома, сер? — чемно запитав містер Піквік, ступивши трохи вперед і тримаючи в руці капелюша.

— Містера Додсона немає вдома, а містер Фог невільний,— одказав голос, і в той же час голова з пером за ухом, звідки виходив цей голос, перехилилася над бар'єром і глянула на містера Піквіка.

То була дуже неохайна голова, піскуватого кольору напомажене волосся на ній поділялося проділом з одного боку і дрібними кучерями облямовувало плискате обличчя, оздоблене двома маленькими оченятами, дуже брудним комірчиком і чорною, приношеною краваткою.

— Містера Додсона немає вдома, а містер Фог невільний,— сказав чоловік, якому належала ця голова.

— Коли повернеться містер Додсон, сер? — спитав містер Піквік.

— Не можу сказати.

— А чи скоро звільниться містер Фог, сер?

— Не знаю.

Тут чоловік заходивсь спокійнісінько точити перо, а другий клерк, що під захистом своєї конторки розмішував содові порошки, ухвально засміявся.

— То я зажду, я думаю,— промовив містер Піквік.

Відповіді не було, і містер Піквік, не дочекавшись запрошення, сів на стілець і почав прислухатись до цокання дзигарів та до приглушеної балаканини клерків.

— Хватські хлопці! — зауважив містер Велер, що також чув оповідання клерків про різні випадки з практики контори Додсон і Фог,— дивовижні в них погляди, сер.

Містер Піквік на ознаку згоди нахилив голову й злегенька кахикнув, аби звернути на себе увагу молодих джентлменів за бар'єром. Ті, давши собі полегкість дружніми балачками, ласкаво помітили відвідача.

— Можливо, що Фог тепер уже й вільний,— сказав Джексон.

— Піду подивлюся,— промовив Вікс, спроквола підводячись з свого дзиглика. — Як доповісти про вас містерові Фогові?

— Піквік,— одповів славетний герой цих спогадів.

Містер Джексон зараз же подався на гору і, миттю повернувшись, повідомив, що містер Фог прийме містера Піквіка за п'ять хвилин, а після того знову сів до своєї конторки.

— Як, він каже, його звать? — прошепотів Вікс.

— Піквік. Винуватець у справі Бардл і Піквік.

З-за бар'єра почулося якесь шарудіння й придушений сміх.

— Це вони глузують з вас, сер, — пояснив містер Велер.

— Глузують з мене? Що ви хочете цим сказати, Семе? — здивувався містер Піквік.

Замість відповідати, містер Велер показав великим пальцем через своє плече, і, глянувши назад, містер Піквік побачив чотири клерківські види, що з виразом надзвичайної цікавості роздивлялись обличчя й загальний вигляд гаданого спокусника жіночих сердець і порушника жіночого спокою. Раптом усі голови, що виткнулись з-за бар'єра, кудись зникли, і в кімнаті затріщали пера.

Над столами клерків задеренчав дзвоник, що прикликав містера Джексона до апартаментів містера Фога, звідки Джексон незабаром повернувся й сповістив, що містер Фог готовий прийняти містера Піквіка, якщо той підніметься на гору.

Містер Піквік так і зробив, залишивши внизу містера Сема Велера. На однопільних дверях чіткими літерами було написано проречисте слово „Містер Фог“, і, постукавши в них та діставши запрошення входити, Джексон увів туди містера Піквіка.

— Містер Додсон у конторі? — спитав містер Фог.

— Тільки но повернувся, сер, — одповів Джексон.

— Попросіть його завітати до мене.

— Слухаю, сер, — і Джексон вийшов.

— Сідайте, прошу, сер, — сказав Фог. — Ось газета. Мій компаньйон зараз прийде, і тоді ми поговоримо.

Містер Піквік сів і взяв газету, але замість читати обдивився поверх неї свого бесідника — літнього, худорлявого джентлмена з прищуватим обличчям, у чорному сурдуті, темних штанях і чорних гетрах. Він здавався частиною конторки, за якою сидів і навряд чи мав пристрастей більше, ніж вона.

Містер Піквік і Сем у конторі панів Додсона й Фога

За кілька хвилин у кімнату ввійшов містер Додсон, показний, огрядний джентлмен з суворим, виглядом і грімким голосом, і розмова знялася.

— Це містер Піквік,— одрекомендував містер Фог.

— А, ви—винуватець у справі Бардл і Піквік, сер?— спитав містер Додсон.

— Так, це я, сер,— одповів містер Піквік.

— Гаразд, сер,— сказав Додсон,— що ж ви пропонуєте?

— О!— промовив містер Фог, вкладаючи руки в кишені штанів і відкидаючись на спинку крісла,— що саме ви пропонуєте, містер Піквік?

— Тихо, Фоге,— спинив його Додсон,— нехай містер Піквік одповість мені, що має він сказати.

— Я прийшов сюди, джентлмени,— промовив містер Піквік, цілком спокійно поглядаючи на обох компаньйонів,— я прийшов сюди висловити здивування, викликане в мене вашим листом, і спитати у вас про причини позову.

— Причини...— почав був Фог.

— Містер Фог,— перебив йому мову Додсон,— я буду говорити.

— Вибачте, містер Додсон,— перепросив Фог.

— Щодо причин, сер,— сказав Додсон тоном проповідача,— то вам треба спитати про це ваше сумління й ваші почуття. Ми керуємося, сер, виключно свідченнями нашої клієнтки. Ці свідчення, сер, можуть бути правдиві, а можуть бути й неправдиві, сер. Вони можуть бути імовірні і неймовірні. Та незалежно від того, чи правдиві та ймовірні її свідчення, я мушу сказати, сер, що підстави нашого позову міцні й непохитні. Ви або жертва непорозуміння, або дійсно ошуканець. Але якби ви спитали мене, сер, як юриста і як чесну людину, про вашу поведінку, я не вагаючись сказав би, що маю цілком певну і єдину думку з приводу цього.

Тут Додсон випростався з виглядом покривдженої невинності й глянув на Фога, що засунув свої руки ще глибше в кишені і, поважно хитнувши головою, тоном цілковитої згоди промовив: „Безперечно!“

— Тоді, сер,— сказав містер Піквік з виразом муки на обличчі,— дозвольте мені запевнити вас, що я—жертва непорозуміння.

— Сподіваюся, сер,— одмовив Додсон,— хотів би думати, що так воно й було, сер. І якщо ви невинні в тому, в чім обвинувачують вас у цій справі, то ви, і справді, нещасна людина. Що скажете ви, містер Фог?

— Цілком приєднуюсь до вас,— промовив Фог з по-смішкою недовір'я.

— Нашу скаргу, сер,— вів далі Додсон,— зложено й подано до суду за законною формою і в загальному порядку. Де наша розсильна книга, містер Фог?

— Ось вона,— відповів містер Фог, подаючи йому квадратної форми книгу в пергаменовій палятурці.

— Зміст скарги такий: Мідлсекс. Сторони: Марта Бардл, вдова, і містер Семюел Піквік. Сума позову— тисяча п'ятсот фунтів стерлінгів. Адвокати позивача— Додсон і Фог. Подано 28 серпня 1830 року. Все в порядку, сер. В абсолютному порядку.— Додсон кахикнув і зирнув на Фога, що й собі сказав: „В абсолютному порядку“, і потім обидва вони глянули на містера Піквіка.

— Отже, я бачу, що ви й дійсно маєте намір порушити справу проти мене...

— Бачите, сер? Вам, безсумнівно, слід бачити,— одповів Додсон, і на його поважному обличчі майнула нібито усмішка.

— І позов складено на тисячу п'ятсот фунтів?— казав містер Піквік.

— Ви можете бути певні, що, якби то залежало від нас, ми визначили б суму втриє більшому розмірі,— признався Додсон.

— Я, скільки пригадую, чув, ніби місіс Бардл не зменшить її ні на фарсінг,— вкинув слово Фог, поглядаючи на Додсона.

— І, безперечно, маєте рацію,— ствердив Додсон. Справа тільки розпочиналась, і адвокатам не хотілося компромісу, якби навіть містер Піквік і згодився був на нього.

— Ви не ставите своїх умов, сер?— сказав Додсон, розгортаючи правою рукою сувій пергамену, а лівою передаючи містерові Піквікові його копію.— Я краще вже залишу вам копію, сер.

— Добре, джентлмени, дуже добре,— підвівся з свого місця містер Піквік, безсилий стримувати свій гнів.— Я пришлю до вас мого довіреного.

— Будемо раді,— і Фог потер собі руки.

— Вельми раді,— додав Додсон, одчиняючи двері.

— Але раніш, як піти, дозвольте мені сказати вам, джентлмени,— гарячився містер Піквік,— що з усіх шахрайських і підлих вчинків...

— Заждїть хвилиночку, сер,— дуже чемно попросив Додсон.— Містер Джексон! Містер Вікс!

— Сер!— обидва клерки були вже на середині кабінету.

— Я хотів би тільки, щоб ви чули, що казатиме джентлмен,— пояснив Додсон.— Прошу далі, сер. Ви сказали, здається, „шахрайських і підлих вчинків“?

— Сказав,— не заперечував Піквік, не тямлячись од злости,— я сказав, що з усіх шахрайських і підлих вчинків ваш вчинок — найпідліший і найбільш шахрайський. І я повторюю свої слова, сер.

— Ви чули, містер Вікс?— спитав Додсон.

— Ви не забудете цих виразів, містер Джексон?— звідався Фог.

— Мабуть, вам завгодно було б назвати нас жульманами, сер?— сказав Додсон.— Прошу дуже, якщо вам охота, сер.

— Завгодно,— ствердив містер Піквік.— Ви таки й єсть жульмани.

— Чудово!— радів Додсон.— Вам там унизу добре чути, містер Вікс?

— О, дуже добре, сер,— заспокоїв його Вікс.

— Вам, може, краще було б підняти ще шаблів на два,— додав Фог.— Будь ласка, далі, сер. Чи не бажаєте ви сказати, що ми — злодії? Або, може, ви вдарили б кого з нас? Прошу дуже, сер. Якщо ви робитимете так, ми не вчинимо ні щонайменшого опору. Запевняємо вас, сер.

І Фог спокусливо підсунувся під самий кулак Піквік. Нема ніякого сумніву, що цей джентлмен не встояв би й з великою приємністю задовольнив прохання містера Фога, якби Сем, що чув усю розмову, не ввійшов у кабінет і рішуче вхопив свого пана за руку.

— Ходім! — промовив містер Велер. — Теніс дуже інтересна гра, тільки не тоді, як ви — м'яч, а два адвокати — ракети. Ходім, сер! Якщо вам кортить розважитись, можете, зійшовши в двір, ударити мене. А тут ця втіха стане вам занадто дорогою.

І містер Велер безцеремонно потяг свого пана по сходах, виволік надвір і, нарешті, бережко поставивши серед вулиці, ступив назад, ладний тепер коритися розпорядженням.

Містер Піквік байдужно пішов уперед, перетяв вулицю навпроти ратуші й напрямився до Чіпсайду. Сем ніяк не міг зрозуміти, куди вони йдуть, коли його пан обернувся до нього й сказав:

— Я маю відвідати містера Перкера, Семе.

— Вам слід було б зайти туди ще вчорашнього вечора, — одповів Сем.

— Здається, ви маєте рацію, Семе, — зідхнув містер Піквік.

— Я напевне маю рацію, — відмовив Сем.

— Добре, добре, Семе, — погодився містер Піквік, — ми підемо туди зараз же, але спершу я хотів би випити склянку бренді з теплою водою, Семе. Де тут її можна дістати?

Містер Велер знав Лондон безмежно й бездоганно і, не міркуючи навіть, відповів:

— Другий провулок праворуч, передостанній будинок з правого ж таки боку. Беріть стіл, що стоїть коло самого каміна, бо тільки в цього стола нема середньої ніжки, і це куди зручніш.

Містер Піквік буквально додержав поради свого лакея і, наказавши Семові йти разом із ним, ступив у зазначену корчму, де незабаром перед ним стояло вже чимало бренді з водою. Містер Велер сидів за тим же столом, хоч і на поважній відстані від нього, і задовольнявся здоровою пляшкою портеру.

Корчма мала дуже затишний вигляд і, очевидно, перебувала під спеціальною протекцією фурманів, бо коло столів сиділи, палили люльки та випивали значна кількість джентлменів, що, судячи з зовнішньої, належали до цієї вченої професії. Один з них, найбільш серед усіх літній, червоновидий, кремезний чоловік притяг

чомусь до себе особливу увагу містера Піквіка. Він взято палив, але раз-у-раз виймав люльку з рота й пильно придивлявся то до містера Піквіка, то до містера Велера. Потім він занурював своє обличчя в кухоль з портером, але й звідти, скільки дозволяли це розміри кухля, не переставав кидати оком то на одного, то на іншого. Після того старий глибокодумно з півдванадцятка разів затягався знову і знову таки позирав на них.

Нарешті кремезний чоловік став палити безперестанку і, притулившись спиною до стінки, втупив очі в наших приятелів так, ніби хотів запам'ятати їхні обличчя назавжди.

Спершу містер Велер не помічав еволюцій кремезного чоловіка, але згодом, спостерігши, що містер Піквік увесь час стежить за ним, і собі став дивитись у тому ж таки напрямкові. Ще далі він затулив долонею очі від світла і почав приглядатись пильніш, ніби впізнавав щось знайоме й хотів пересвідчитись, що не помиляється. А втім його сумніви незабаром було розсіяно, бо старий, випустивши з люльки цілу хмару диму, хрипким голо-сом, немов черевовіщун, промовив з-під величезної шалі, обмотаної круг його шиї:

— Здоров був, Семі!

— Хто це, Семе?— спитав містер Піквік.

— Ото! я ніяк не міг поняти самому собі віри, сер,— сказав містер Велер.— Та це ж старий.

— Старий! Що то за старий?— не зрозумів містер Піквік.

— Мій батько, сер. Як живеш, старий?— і появивши в такий спосіб свою синівську ніжність, містер Велер посунувся на лаві, звільняючи місце для кремезного чоловіка, що з люлькою в зубах і кухлем у руці підійшов привітати його.

— Адже ми не бачились уже щось коло двох років, Семі,— сказав батько.

— Як не більше, старий шкарбун,— відповів син.— А що мачуха?

— Слухай, хлопчику,— урочистим тоном промовив старий,— май завжди на оці приклад свого батька і не берися з удовою, а надто, коли в неї єсть корчма.

Давши цю отецьку пораду, містер Велер - старший витяг з кишені нову люльку, набив її, запалив об жаринки в старій і почав смоктати.

— Вибачте, сер, — промовив він, звертаючись по досить довгій павзі до містера Піквіка, — сподіваюсь, я вас не образив, сер. Ви не одружені з удовою, сер?

— Ні, не одружений, — всміхнувся містер Піквік, а поки він посміхався, Сем пошепки повідомив свого батька про стосунки, в яких він був з цим джентлменом.

— Перепрошаю, сер, — скинув свого капелюша містер Велер - старший. — Я сподіваюся, ви задоволені Семі, сер?

— Цілком, — заспокоїв його містер Піквік.

— Дуже радий чути це, — одповів старий чоловік. — Мав я чимало клопоту з його вихованням, сер. Пускав його змалку ганяти по вулицях і пеклуватись за себе самого. Це ж бо єдиний спосіб загартувати хлопця, сер.

— І досить небезпечний, мені здається, — засміявся містер Піквік.

— І не зовсім певний, — додав Сем. — Цими днями я таки здорово вклепався.

— Та невже? — здивувався батько.

— Факт! — ствердив син і в небагатьох словах розповів, як пошився у дурні завдяки стратегії Джоба Тротера.

Містер Велер - старший уважно прислухався до оповідання і, коли Сем скінчив, спитав:

— Один з них такий високий та сухоребрый, з довгим волоссям і говорить, наче вчвал скаче?

Містер Піквік не зовсім добрав сенсу в останньому порівнянні, але зрозумів початок фрази і тому сказав: „Так!“

— А другий з чорним волоссям, з здоровезною головою і в кармазиновій ліберії?

— Так, так, це він! — у запалі ствердили містер Піквік і Сем.

— Тоді я знаю, де вони, — сказав містер Велер. — Вони в Іпсвічі; живі та здорові.

— Не може бути! — скрикнув містер Піквік.

— А проте це так, і я зараз розкажу вам, звідки я про це дізнався. Подеколи я їжджу за фурмана на

Іпсвіцькому диліжансі замість одного мого приятеля. Був я на нім і на другий день по тому, як ви вночі вхопили ломця, сер. Вони сіли на диліжанса коло готелю „Чорний Хлопець“ в Челмсфордї та їхали до самого Іпсвіча і дорогою той — у кармазиновій ліберїї — казав мені, що їм доведеться залишитись там на довгий час.

— Я поїду за ним, — сказав містер Піквік. — Нам однаково — оглядати Іпсвіч чи яке інше місто. Я поїду за ним.

— А ти певний, що то були вони, старий? — спитав містер Велер-молодший.

— Цілком певний, Семі, бо виглядають вони досить одмітно. До того ж мене здивувало ще й панібратство між паном і слугою. Більше того — я чув навіть, як вони сміялися та кепкували з старого вогнемета, якого, мовляв, вони здорово обдурили.

— Старого кого? — спитав містер Піквік.

— Старого вогнемета, сер. Я думаю, так вони називали вас, сер.

Власно кажучи, нічого виразно образливого в слові „старий вогнемет“ немає. Проте, таке назвисько ні в яким разі не можна вважати й за надто шанобливе та підслесливе. Спогади про всі кривди, вчинені йому Джінглем, запалили люттю мозок містера Піквіка з перших же слів містера Велера. Бракувало лише краплі, щоб виповнити чашу, і тою краплею був „старий вогнемет“.

— Я впіймаю його! — згукнув містер Піквік, запальчасто стукнувши кулаком по столу.

— Я їду до Іпсвіча позавтра, сер, — сказав містер Велер-старший. — Диліжанс одходить од готелю „Бика“ у Вайтчепелі, і коли ви і справді хочете їхати, то найкраще було б вам їхати зо мною.

— Так ми й зробимо, — погодився містер Піквік. — Я напишу в Бері й попрошу їх зустріти мене в Іпсвічі. Ми поїдемо з вами. Та чого ви поспішаєте, містер Велер? Чи не випили б ви трохи?

— Ви дуже люб'язні, сер, — одповів містер Велер, раптом спиняючись. — Хіба що чарочку бренді за ваше здоров'я й за успіхи Семі, коли дозволите.

— Безперечно, дозволю, — сказав містер Піквік. — Шклянку бренді сюди! — Бренді принесено, і містер Велер, поштиво вклонившись містеру Піквікові й кивнувши головою до Сема, вкинув шклянку в свою містку горлянку так, ніби то був наперсток.

Сплативши рахунок, містер Піквік з Семом подались до Грейз Іну шукати містера Перкера. Та коли вони дійшли до цієї установи, на дзигарях вибило восьму, і нескінчимий потік джентлменів у заболочених штанах, заплямованих білих капелюшах і обшмульганих пальтах виливався з усіх будинків, показуючи, що заняття в більшості контор уже скінчились. Не застали вони нікого і в конторі містера Перкера. Стара вбиральниця порадила їм переказати їхню справу старшому клеркові Лявтену і вказала корчму, де останній завжди перебуває в неслужбовий час.

Знайшовши зазначеного джентлмена в указаному місці, містер Піквік докладно розповів йому сумну історію позову місіс Бардл і дістав обіцянку, що містер Перкер і містер Лявтен зроблять усе, що буде треба.

РОЗДІЛ XVIII

МІСТЕР ПІКВІК ЇДЕ ДО ІПСВІЧА І ЗАЗНАЄ ТАМ РОМАНТИЧНОЇ ПРИГОДИ З ДАМОЮ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ В ЖОВТИХ ПАПІЛЬЮТАХ

— Це багаж твого пана, Семі? — звідався містер Велер у свого ніжного сина, коли той ступив у двір готелю „Бика“ у Вайтчепелі, несучи в руках дорожню валіску та невеличкий портплед.

— Ач, який ти метикуватий, старий! — схвалив містер Велер - молодший, спускаючи на землю свою ношу й вмошуючись на ній, як на стільці. — А зараз буде й сам пан.

— Він їде кебом, я гадаю? — сказав батько.

— Так. Хоче набратись почувань небезпеки на цілих вісім пенсів, — одповів син. — Ну, а як сьогодні мачуха?

— Щось чудне з твоєю мачухою, Семі, щось надзвичайно чудне, — і містер Велер ураз став серйозніший. — Вона останнім часом, здається, вступила до методистів і зробилась надзвичайно святобожна. Вона — занадто святе створіння для мене, Семі, і я сам бачу, що негідний її.

— Ну, це вже самозневажання, — сказав Семюел.

— Але це так, — зідхнув родитель. — Вона вигадала якусь штуку, нібито доросла людина може народитись знову. Вони звуть це, здається, друге народження. Дуже хотів би я побачити цю систему в житті, Семі. Здорово було б, якби твоя мачуха народилася знову; оддав би я її мамці та й край!

— А як ти думаєш, що вони виробляють, ті баби, Семі? — вів далі містер Велер по короткій павзі, протя-

гом якої він устиг разів із шість ляснути себе пальцем по носу.— Як ти думаєш, що роблять вони майже щодня, Семі?

— Не знаю, — одповів Семі, — а що саме?

— Вони влаштовують вечірки з чаєм для якогось жевжика, що зветься у них пастир. Стою я оце якось коло крамниці картин на базарі, дивлюсь — на ній висить маленький білетик з написом: „Квитки по півкрони... З усіма запитаннями звертатись до комітету. Секретарка містріс Велер“. Повертаюсь додому, аж у нас засідає той комітет. Чотирнадцять бабів. Шкода, що ти не чув їх, Семі. Вносили вони і якісь резолюції, і голосували пожертви, і різні такі штуки. Присікалася до мене твоя мачуха. Каже: ходім та ходім. Я думав, що буде смішно та й узяв квитка за півкрони. В п'ятницю о шостій вечора вбираюсь я в свій найкращий костюм та й іду з своєю старою. Приходимо в один будинок і там на першому поверсі, бачу, влаштовано вже чай на тридцять осіб. Сидить у кімнаті сила жінок і весь час поглядають на мене та перешіптуються, наче ніколи не бачили огрядного джентлмена під шістдесят років. Потім чую — на сходах якась метушня, і в кімнату вдирається довготелесий хлопець із червоним носом, в білій краватці та як заспіває: „Гряде пастир одвідати свою вірну паству“, а за ним втискується гладкий дядя, весь у чорному, з білим видом і сміється немов херувим. Тоді й почалося, Семі! „Поцілунок миру“, каже пастир і цілує всіх жінок, а коли перецілував усіх, став цілувати їх червононосий. Я саме обмірковував, чи не почати й мені цілуватись, — бо якраз коло мене сиділа дуже гарненька леді, — аж тут принесли чай, а за чаєм виступала й твоя мачуха, Семі. Та й вчепились же вони всі за їжу — і зубами, і нігтями. Любо було дивитись, як вони вминали та лизали. Бачив би ти, як накинувся той пастир на шинку та тартинки! Ніколи не доводилось мені бачити такого жеруна та питця. Червононосий і собі не давав маху, але куди ж було йому до пастиря! Ну, добре. Попоївши, заспівали ще якогось гімна, а потім пастир почав провіщати, і провіщав не погано, навіть дуже добре, як узяти на увагу, що перед тим він добре таки напхав собі черево. Раптом схоплюється він з місця

та як заверещить: „Грішник! де нещасний, неспокутаний грішник?“ Тут усі баби встромили свої очі в мене та як завели — наче перед покійником. Мені здалося це трохи дивним, але я їй пари з рота не пустив. Зводиться він на ноги знову і, дивлячись просто на мене, гукає: „Де грішник? Де нещасний, жалюгідний грішник?“ а все жіноцтво заквилило за ним, разів у десять голосніш, як уперше. Тут я вже розсердився, ступив кроків два наперед та їй кажу: „Це ви на мене натякаєте, приятелю?“ І що ж ти думаєш, Семі? Замість перепросити, як личило б пристойному джентлменові, він розійшовся ще більше. Він назвав мене посудом, Семі! посудом гріха та іншими подібними іменами. Тоді я вже не витримав — стусонув разів зо три його, дав два чи три добрих ляпаси тому червононосому і пішов собі додому. Шкода, що ти не чув, Семі, як вищали баби, коли витягали свого пастиря з-під столу. О, а це вже й твій пан.

Містер Піквік тимчасом висів з кеба і ввійшов у двір.

— Чудовий ранок, сер, — зустрів його містер Велер-старший.

— Розкішний, — погодився містер Піквік.

— І справді, розкішний, — обізвався червоноволий джентлмен з допитливим носом і в синіх окулярах, що одночасно з містером Піквіком вийшов з іншого кеба. — Ідете до Іпсвіча, сер?

— До Іпсвіча, — одповів містер Піквік.

— Незвичайний збіг обставин. І я їду до Іпсвіча.

Містер Піквік вклонився.

— Ви їдете на імперіялі?

Містер Піквік вклонився знову.

— Боже мій, як надзвичайно! Я теж їду на імперіялі, — скрикнув червоноголовий. — Нам просто судилося бути вкупі, — і джентлмен, що прибирав увесь час дуже поважного вигляду і по закінченні кожної фрази одкидав назад голову, засміявся, ніби зробивши найбільш несподіване відкриття, що будь-коли випадало робити розумові людському.

— Дуже радий, що подорожуватиму у вашому товаристві, сер, — шляхетно запевнив містер Піквік.

— Але це ж буде корисно для нас обох, — відпові-
той, — товариство — це, бачите, така річ... річ...: дуже
відмінна від самотності. Чи не так?

— Це безперечно вірно, — вкинув своє слово містер
Велер і люб'язно посміхнувся. — Це очевидна істина, як
одповів один сажотрус покоївці, що не хотіла визнавати
в ньому джентлмена.

— А! — промовив червоноволосий, змирявши містера
Велера поглядом з голови до п'ят. — Ваш друг, сер?

— Не зовсім, — притишеним тоном сказав містер
Піквік. — Він — мій слуга, але я дозволяю йому деякі
вольності в поводженні. Між нами кажучи, я люблю
все незвичайне і трохи пишаюся навіть моїм слугою.

— Ну, то справа смаку, — зауважив червоноголовий. —
Щодо мене, то я не дуже влюбляю оригінальне
і не вбачаю в ньому жадної потреби. Як ваше прізвище,
сер?

— Ось моя картка, — замість відповіді простягнув
йому свою візитову картку містер Піквік, зацікавлений
несподіваністю запитання й незвичайними манірами не-
знайомого.

— А, — сказав червоноголовий, кладучи картку в ки-
шеню, — Піквік. Дуже добре. Я волю знати, як звуть
тих, з ким доводиться мати справи. Це позбавляє вас
зайвого клопоту. Ось моя картка, сер. Мое ім'я, як зво-
лите бачити, Магнус, сер. Хороше ім'я. Чи не так,
сер?

— І дійсно, дуже хороше ім'я, — ствердив містер
Піквік, не мавши сили втриматись од сміху.

— Диліжанс подано, джентлмени, — оповістив госпо-
дар готелю. — Чи готові ви?

— А мій багаж покладено весь? — спитав містер
Магнус.

— Весь, сер.

— І червоний лантух?

— Так, сер.

— І смужкату торбу?

— В ящику під передком, сер.

— А пакунок у коричневому папері?

— Під сідалом, сер.

— А шкіряна коробка з капелюшем?

— Також, сер.

— Мабуть, ми будемо входити?— запропонував містер Піквік.

— Перепрошаю, містер Піквік, — мовив метушливий джентлмен, влазячи на колесо, — але я не можу виїздити в стані такої непевності. З манір цього чоловіка я бачу, що вони не поклали моєї шкіряної коробки.

— Ви таки страшенно нервова людина, сер, правда?— спитав містер Велер-старший, скоса поглядаючи на Магнуса, коли той піднімався на своє місце.

— Усі ці дрібниці завжди турбують мене, — погодився той, — але тепер я вже цілком спокійний.

— Хвалити бога, — зрадів містер Велер. — Семі, допоможи ж бо своєму панові злізти нагору. Не ту ногу, сер. О, тепер так, давайте руку сер. Лізьте. Ви певне важили менше, як були хлопець, сер.

— Ви не помиляєтесь, містер Велер, — не заперечував захеканий містер Піквік, сідаючи поруч його.

— Стрибай, Семі! — сказав містер Велер. — Виведи коні, Вільяме! Бережіть голови під ворітьми, джентлмени! Дякую, Вільяме. Пускай тепер!

Завдяки дуже інтересним і повчальним розмовам з містером Велером, наші подорожні проїхали більшу частину дня зовсім непомітно. Тем не бракувало, бо коли говіркий містер Велер хоч на хвилинку спинявся, його з успіхом заступав містер Магнус. Він дуже цікавився всіма подробицями з біографії своїх компаньйонів і на кожній зупинці виявляв тривогу щодо безпечности та добробуту своїх двох торб, шкіряної коробки з капелюшем і пакунка в коричневому папері.

На головній вулиці Іпсвіча, проминувши площу Ратуші, ліворуч стоїть готель, відомий на всю округу під назвою готелю „Великого Білого Коня“. Коло дверей його й спинявся щовечора лондонський диліжанс, і цього вечора з нього вийшли містер Піквік, Сем Велер і містер Пітер Магнус.

— Ви спиняєтесь у цьому готелі, сер?— спитав містер Магнус, коли і червону торбу, і смужкату торбу, і пакунок у коричневому папері, і шкіряну коробку з капелюшем було знято й поставлено в коридорі.

— Думаю спинитись тут, — одповів містер Піквік.

— Боже милий! — аж скрикнув містер Магнус. — Ніколи за мого життя не доводилось мені спіткатись із таким незвичайним збігом обставин. Адже і я тут спляюся. Пообідаємо, може, разом?

— З охотою, — погодився містер Піквік. — Не знаю тільки, чи приїхали вже мої приятелі. Немає у вас джентлмена, Тапмен на ймення, офіціанте?

Тілистий чоловік з серветкою двотижневого віку під пахвою і однолітками панчолами на ногах повільно обернувся од вікна, звідки він визирав на вулицю, і, пильно оглянувши містера Піквіка від вершка капелюша до найнижчого гудзика на гетрах, одповів:

— Ні.

— Ні джентлмена, що зветься Снодграс? — питався містер Піквік.

— Ні.

— А Вінкля?

— Ні.

— Мої друзі не приїхали сьогодні, сер, — сказав містер Піквік. — Доведеться нам обідати самим. Дайте нам окремих кабінет, офіціанте.

За годину подорожнім подали рибу й біфстекса, а коли прибрали з столу, містер Піквік і містер Пітер Магнус присунули свої стільці до коминка і, замовивши на користь корчмаря пляшку надзвичайно поганого й надзвичайно дорогого портвайну, почали пити, на свою власну користь, бренді з водою.

Містер Пітер Магнус і з природи був дуже відвертої вдачі, а бренді з водою викликали до життя приховані на самому споді його душі секрети.

Докладно розповівши про себе, про свою родину, своїх знайомих, друзів, свої розваги, свою працю й про своїх братів (балакучі люди завжди мають багато чого розповісти про їхніх братів), містер Магнус вступив крізь свої кольорові окуляри синій погляд у містера Піквіка і, удаючи скромність, спитав:

— А як, на вашу думку, містер Піквік, навіщо я сюди приїхав?

— Слово чести, — завагався містер Піквік, — я не можу вгадати. Мабуть, у справах?

— Ви почасти вгадали, сер, — одповів містер Магнус, — але почасти й помилилися. Спробуйте ще раз.

— Мені доводиться здатись на вашу ласку. Захочете — скажете, захочете — ні: бо я ніколи не домізкуюсь до цього, нехай метикував би через цілу ніч.

— Та невже? Хе-хе-хе! — засміявся, зашарівшись містер Пітер Магнус. — А що сказали б ви, містер Піквік, якби я приїхав сюди освідчитись? Хе-хе-хе!

— Сказав би, що ви маєте багато шансів на успіх, — посміхнувся своєю променистою всмішкою містер Піквік.

— Та ну! Ви й справді так думаете? Справді? Скажіть.

— Безперечно!

— Ні, то ви, напевне, жартуєте?

— Ні в яким разі.

— Тоді дозвольте вже утаємничити вас в один секрет, містер Піквік, дарма що я людина страх яка ревнива. Деді вже тут, у цьому будинкові. — По цих словах містер Пітер Магнус зняв свої окуляри, підморгнув і наклав їх знову.

— Ось чого ви раз-у-раз вибігали з кімнати перед обідом! — лукаво зауважив містер Піквік.

— Так, ви вгадали. Але я не такий дурний, щоб наvertатись їй на очі.

— Що ви кажете?

— Правда. Ви ж вважаєте — я тільки но подорожував. Почекаймо до завтра. Шанси тоді подвояться. В цьому мішку, сер, у мене лежить костюм, а в тій коробці — капелюші, і вони, я сподіваюся, справлять найкраще вражіння.

— Я думаю, — погодився містер Піквік.

— Ви помітили, мабуть, як я хвилювався сьогодні за свій багаж. Це тому, що іншого костюма та капелюша, що так пасували б до мене, більше не знайдеш ні за які гроші.

Містер Піквік повиншував щасливого власника невідбивного одягу з таким набутком, і містер Пітер Магнус деякий час мовчав, очевидно, замріяний.

— Вона — чудове створіння, — сказав він нарешті.

— Правда?

— Надзвичайне, — ствердив містер Магнус. — Вона живе миль за двадцять звідси. Я знав, що вона мала

приїхати сюди сьогодні над вечір і перебути тут цілий завітний день і скористався з нагоди. Я гадаю, що готель — дуже хороше місце, щоб освідчуватись. Жінка, подорожуючи, завжди більше відчуває самотність, ніж буди вдома. Як на вашу думку, містер Піквік?

— Дуже можливо, що й так, — одповів той.

— Вибачте, дуже прошу, — перепросив містер Пітер Магнус, — але я людина з природи дуже цікава, і мені страшенно хотілося б знати, що привело вас сюди.

— Значно менш приємна справа, як ваша, — признався містер Піквік, і на саму згадку кров набігла йому на обличчя. — Я приїхав сюди, сер, викрити оману й брехливість одної особи, що на неї я сліпо звірявся.

— Це й дійсно дуже неприємна справа, — погодився містер Пітер Магнус. — Жінка, я гадаю. Га? Ну, та й хитрун же ви, містер Піквік. Не хотів би я ні за що в світі бути на вашому місці. Прикра історія, сер, дуже прикра. Не вважайте на мене, містер Піквік, коли хочете дати собі полегшення. Я знаю, що то значить бути ошуканим, сер. Мене самого обдурювали разів три чи чотири.

— Дуже вдячний за співчуття, що його ви виявили в моєму сумному випадкові, — сказав містер Піквік, накручуючи свого годинника й кладучи його на стіл, — але...

— Ні, ні, — перебив йому мову Пітер Магнус. — Ні слова більше! Це, правда, дуже сумний випадок. Я ж бачу, я бачу. А яка тепер година, містер Піквік?

— Початок на першу.

— Боже мій, як пізно. Час уже лягати. Я пошкоджу собі, сидячи тут, бо буду занадто блідий ранком.

Згадавши про можливість такого лиха, містер Пітер Магнус зараз же подзвонив на покоївку. Коли смужкату торбу, червону торбу, шкіряну коробку на капелюш і пакунок у коричневому папері віднесли до нього в спальню, він і сам пішов туди з японським свічником у руках. Містера Піквіка з другим японським свічником покрученим коридором одведено в інший кінець будинку

— Це — ваша кімната, сер, — сказала йому покоївка.

— Гаразд, — промовив містер Піквік, роздивляючись навкруги.

То був досить просторий номер з двома ліжками й з коминком. Кінець-кінцем вигідніше приміщення, ніж міг сподіватися містер Піквік на підставі своєї недовгої знайомости з готелем.

— На другому ліжкові ніхто, звичайно, не спить? — спитав містер Піквік.

— О, ні, сер.

— Дуже добре. Перекажіть моєму служникові, щоб він приніс мені літепла завтра о пів до восьмої і скажіть йому, що сьогодні він мені більше не потрібний.

— Слухаю, сер,— і, віддавши на добраніч, покоївка пішла, залишивши містера Піквіка самого.

Посидівши деякий час біля коминка, містер Піквік відчув, що засинає, і почав роздягатися, аж тут йому спало на думку, що внизу на столі він забув свого годинника. Годинник той користався спеціальними симпатіями містера Піквіка, який носив його в сутені камізьелькової кишені більшу кількість років, ніж її нам хотілося б назвати. Думка про можливість заснути, не чувши його лагідного цокання під подушкою або на столику коло ліжка, здавалась містерові Піквікові не ймовірною. Отже, не бажаючи дзвонити такого пізнього часу, він уліз у фрак, який тільки но скинув, і, взявши в руку японський свічник, тихенько подався на перший поверх.

Що більше шаблів проходив містер Піквік, то більше їх, здавалося, залишилося пройти ще. і, коли йому випадало, потрапивши в якийсь вузький коридор, почати віншувати себе із закінченням подорожі, перед його здивованими очима раптом з'являлись нові сходи. Нарешті йому пощастило добутись до передпокою, через який, він пригадував, вони входили в будинок. Дослідивши низку проходів і зазирнувши в силу кімнат, він кінець-кінцем опинився таки в тому кабінеті, де вони перебули вечір, і знайшов на столі свою запропащену власність.

Містер Піквік, тріумфуючи, ухопив годинника й побрався назад до своєї спальні. Але коли зійти наниз

зв'язано було з труднощами, то подорож на гору здавалася незрівняно труднішою. В усіх напрямках ішли ряди кімнат, оздоблених коло дверей чобітьми щонайрізноманітніших розмірів, фасонів і фірм. Двадцять разів повертав він ручку дверей кімнати, що достеменно нагадувала його спальню, але брутальний оклик „що треба?“ примушував його тікати з надзвичайною швидкістю. Він доходив аж до розпачу, коли його увагу взяли на себе відчинені двері. Він глянув усередину. Нарешті! В кімнаті стояли два ліжка так само, як, він то чудово пам'ятав, стояли вони в його спальні, і в коминку жеврів ще вогонь. Свічка, не дуже довга й тоді, як він її одержав, через протяги в коридорах, згоріла швидше, ніж звичайно, і погасла скоро тільки він причинив двері. „Нехай“, подумав містер Піквік, „я можу роздягтися й при світлі коминка“.

Ліжка стояли обабіч дверей, і між кожним з них і стіною було досить міста для плетеного стільця, куди сідали перед тим, як лягали спати, і після того, як уставали з постелі. Засмикнувши запону на своєму ліжкові з боку дверей, містер Піквік сів на стілець і не кваплячись скинув з себе гетри й черевики. Потім він зняв та дбайливо поскладав фрак, камізельку й краватку, витягнув свій плетений нічний ковпак, закріпив його на голові й пов'язав під підборіддям, як то завжди робив, поворозочками. Він саме лагодився розбиратись далі, коли на заваді йому стала несподівана перепона — в кімнату ввійшов хтось із свічкою і, причинивши двері, поставив її на туалетний столик.

Особа ввійшла так тихо, що містер Піквік не мав змоги ні озватись, ні спинити її. Хто б це міг бути? Злодій? Яканебудь зловмисна людина, що бачила, як він повертався з годинником у руках? Що його робити? Єдиним способом побачити таємничого гостя, не наражаючись на небезпеку бути ним викритим, було взлізти на ліжку, розсунути запону та глянути в кімнату. До такого маневру він і вдався і, наклавши окуляри та притримуючи руками запону, вистромив крізь отвір голову в нічному ковпаці.

Глянувши, містер Піквік мало не знепритомнів з жаху й сорому. Спиною до нього коло туалетного столика

стояла немолода вже леді в жовтих папільйотках і розчісувала те, що дами звать у себе буйним волоссям. Неуважлива леді не тільки зайшла в чужу кімнату, а, очевидно, збиралась і залишитись тут на цілу ніч, бо принесла з собою нічник під дашком і з обачности поставила його в таз із водою, де він горів як величезний маяк серед маленького ставка.

— Боже мій, ото жахливе становище! — подумав містер Піквік.

— Хм! — кахикнула леді, і голова містера Піквіка пірнула за запону.

— Ніколи не бував я в такому прикрому становищі, — казав до себе бідний Піквік, і його пройняв холодний піт.

Та бажання бачити все, що діялось у кімнаті, перемогло страх, і містер Піквік знову виткнув голову. Картина була ще гірша. Немолода леді кінчила лагодити свою зачіску, убралась у мережаний чепець і замислено дивилась на вогонь у коминку.

— Що далі, то гірше, — подумав містер Піквік. — Треба щось робити. З самовпевненої поведінки леді мені ясно, що я потрапив не в свою кімнату. Якщо я озвуся до неї, вона збудить увесь дім, але коли я залишусь тут, наслідки можуть бути ще прикріші.

Нема чого й казати, містер Піквік був один з найскромніших і найделікатніших людей. Думка показатись леді в нічному ковпаку страхала його, а він, як на те, занадто затягнув кляті поворозки і ніяк не міг розв'язати вузла. Лишався тільки один вихід. Містер Піквік заховався за запоною і голосно кахикнув.

— Га-гм!

— Праведне небо! — скрикнула немолода дама. — Що це таке?

— Це... це... тільки джентлмен, мадам, — заспокоював її містер Піквік з-за запони.

— Джентлмен! — зойкнула перелякана леді.

— Все пропало! — майнула думка в голові містера Піквіка.

— Сторонній чоловік! — репетувала леді. Ще хвилинка — і весь будинок був би на ногах. Дама метнулась уже до дверей.

Немолода леді в номері з двома ліжками

— Мадам!—волав містер Піквік, у розпуді знову вистромивши голову. — Мадам!

Дарма що містер Піквік виткнув голову без будь-якої певної мети, з'явлення її зараз же спричинилося до гарних наслідків. Як ми казали, леді була вже біля дверей. Їй лишалося тільки переступити поріг, добігти до сходів та зняти бучу, і вона безперечно встигла б уже зробити все це, якби нічний ковпак містера Піквіка не відкинув її до найдалшого закутка кімнати. Остовпіла леді стояла там і безтямно позирала на містера Піквіка, а містер Піквік і собі безтямно дивився на леді.

— Негідник!—скрикнула леді, ховаючи між дольонами своє обличчя. — Чого вам треба?

— Нічого, мадам; абсолютно нічого,—поважно запевнив містер Піквік.

— Нічого?—повторила леді, озираючись.

— Нічого, мадам; слово чести, нічого,—і містер Піквік так енергійно трусонув головою, що поворозки під його підборіддям затанцювали.—Я ладний піти крізь землю, як подумаю, що стою перед дамою в ковпаку (тут леді миттю смикнула чепчик з своєї голови), але я ніяк не можу розв'язати його, мадам. Я бачу тепер, мадам, що зайшов не до своєї кімнати. Я не був тут і п'яти хвилин перед вашим приходом.

— Це занадто неймовірна історія, щоб могла вона бути правдивою, сер,—не повірила дама, ревно ридючи.—Зараз же ідіть звідси.

— Зараз, мадам, і з великою охотою,—одповів містер Піквік.

— Не баріться!—настоювала леді.

— Зараз,—повторив містер Піквік, з'являючись на ліжкові на цілий зріст.—Безперечно зараз же піду, мадам. Я страшенно шкодую, мадам, що був неповинною причиною вашого хвилювання і так зденервував вас.

Леді вказала на двері, і тут в усій красі виявилася одна з найкращих рис удачі нашого героя. Не зважаючи на те, що, поспішаючи, він поверх ковпака наклав ще капелюша; не зважаючи на те, що в руках він ніс черевики та гетри, а через плече в його були перекиннені

фрак і камізелька, ніщо не могло зламати його при-
родженної чемности.

— Надзвичайно шкодую, мадам, — запевняв містер
Піквік, низенько схиляючись перед леді.

— Ідть мені зараз же, сер, зараз! — сердилася леді.

— Сію хвилиночку, мадам, — сказав містер Піквік,
одчиняючи двері й упускаючи черевики, що з грюко-
том упали на долівку. — Сподіваюся, мадам, — закінчив
він, підбираючи черевики й знову схиляючись, — споді-
ваюся, що моя незаплямована репутація і щира повага,
з якою я завжди ставився до жінок, можуть до деякої
міри виправдати мене перед вами. — Та раніш як мі-
стер Піквік договорив останні слова, леді виштовхнула
його в коридор і зачинила на ключ двері.

Хоч як віншував себе містер Піквік із щасливим за-
кінченням такої небезпечної пригоди, а проте стано-
вищу його заздрити було не можна. Він був сам, у за-
гальному коридорі, в незнайомому будинкові, серед
ночі, напіводягнений. Трудно припустити, що в такій
темряві він розшукає свою кімнату, яку не міг знайти
і з свічкою, а до того ж, якщо він у своїх даремних
спробах наробить шуму, його може підстрелити, ба на-
віть убити, якийнебудь лякливий пожилаць. Випадало
залишитись у коридорі до самого ранку. О же зро-
бивши навпомацки кілька кроків і натикнувшись на
кілька пар чобіт, містер Піквік добувся до ніші в стіні
й уляк там, вирішивши філософічно чекати світанку.

Але не судилося йому пережити ще й цей додатко-
вий іспит. Просидів він у своїй схованці недовго, коли
в кінці коридору замигтів огник і з'явилася постать
людська. Містера Піквіка поняв невимовний жах, що
незабаром обернувся в радість, бо в тій постаті він
упізнав свого вірного слугу. І дійсно, це був Семюел
Велер, що забалакався з коридорними і тепер ішов до
себе спочинути.

— Семе, — несподівано виринув перед ним містер
Піквік, — де моя спальня?

Містер Велер глянув на нього з проречистим здиву-
ванням, і містерові Піквікові довелося повторити запи-
тання кілька разів. Тільки тоді Сем трохи отямив і про-
вів свого пана до його апартаментів.

РОЗДІЛ ХІХ

МІСТЕР СЕМЮЄЛ ВЕЛЕР ПОЧИНАЄ ВІЛДАВАТИ ВСЮ СВОЮ ЕНЕРГІЮ ГОТУВАННЯМ ДО РЕВАНШУ МІЖ НИМ І МІСТЕРОМ ТРОТЕРОМ

Ранком наступного дня в маленькій кімнаті поруч із стайнями сидів містер Велер-старший і готував до поїздки в Лондон. На столі перед ним стояв кухоль елю, кусень холодної яловичини і дуже поважного розміру окраєць хліба, що їх він по черзі й цілком безсторонньо обдаровував своєю ласкою. Він саме відрізав здоровезну скибку хліба, коли кроки когось, хто ввійшов у кімнату, примусили його підвести голову. То був його син.

— Доброго ранку, Семі! — привітався батько.

Син підійшов до кухля з елем і, багатозначно хитнувши головою до батька, почав замість відповіді дудлити питво.

— Ми розлучаємось, Семі, — урочистим тоном промовив родитель, — і невідомо, коли побачимось ізнову. Мабуть, мене доконає твоя мачуха, а, може, зо мною скоїться ще тисяча якихось пригод раніш, як ти почувеш за славнозвісного містера Велера. Честь підтримувати добре ім'я нашої родини перейде, може, до тебе, Семюеле, і я сподіваюся, ти не зганьбиш його. Щодо виховання, то на тебе я можу покластись, як на самого себе. Огже, мені лишається дати тобі тільки одну пораду. Якщо тобі перескочить колись за п'ятдесят і заманеться тобі одружитись — маловажно з ким — біжи ти до своєї кімнати (в разі в тебе буде своя кімната) і отруїся власною рукою. Вішатись — занадто

вульгарно, і тому я не раджу тобі цього способу. Отруїся, Семюеле, отруїся, синку, і ти ніколи не шкодуватимеш.

По цих дружніх словах містер Велер промовисто зирнув на свого сина, повернувся на закаблуках і повільно вийшов з кімнати.

В споглядальному настрої, викликаному зворушливою промовою батька, містер Семюел Велер і собі пішов з готелю „Великого Білого Коня“. Попоблукавши деякий час, він опинився в дуже відлюдній містині — якомусь дворі. Сем збирався був, уже уходити, коли хвіртка в зеленому паркані, що відділяв садок у кінці двору, одчинилася, і з садка вийшов чоловік. Чоловік той щільно зачинив за собою зелену хвіртку і швидкою ходою попростував до містера Велера. Та тільки встиг він кинути на Сема оком, як змінився на виду й спинився, ніби вагаючись, куди йти далі. Зелена хвіртка була щільно причинена і, щоб вийти з двору, він мусив був пройти повз містера Семюеля Велера. Не бачивши іншого виходу, незнайомий зрушив з місця й пішов ще хутчій, як передніш, дивлячись просто перед себе. Найбільш незвичайним у ньому було те, що він кривив своє обличчя в найжахніші та найдивовижніші гримаси.

— Дивно, — промовив містер Велер, коли незнайомий наблизився до нього. — Я міг би заприсягтись, що це він. Але його тут тільки кармазинова ліберія та чорне волосся. Щодо обличчя, то такої пики я ще ніколи не бачив.

Під цю хвилину незнайомий скривив незносно огидну гримасу. Проте, йому довелося пройти зовсім близько Сема, і метке око цього джентлмена викрило під усіма кривими мінами і щось знайоме — маленькі оченята містера Джоба Тротера.

— Галло, ви, сер! — люто скрикнув Сем.

Незнайомий опинився.

— Галло! — повторив Сем ще лютіше.

Людина з викривленим обличчям цікаво глянула в один бік двору, потім — у другий, далі подивилася на вікна найближчих будинків, словом — скрізь, тільки не на Сема Велера — і лагодилась іти далі, коли її спинив новий оклик.

— Галло, ви, сер! — утрете згукнув Сем.

Тепер уже не можна було помилитись щодо джерела, звідки виходив голос, і незнайомий нарешті примушений був глянути Семові в обличчя.

— Це не проходить, Джобе Тротере, — сказав Сем. — Годі! Не крутіть дурника! Ви не такий уже красунь, щоб мали змогу зневажати багато ваших природних окрас. Поставте свої очі на їхнє власне місце, або я випру вам їх кулаком з голови. Чуєте?

Що містер Велер, здавалось, був готовий здійснити цю загрозу, то обличчя містера Тротера поволі набуло свого звичайного виразу. Сам же містер Тротер, удаючи радість од несподіваної зустрічі, скрикнув:

— Кого я бачу? Містер Волкер!

— А ви таки справді раді мене бачити? — спитав Сем.

— Радий! — повторив Джоб, — о, містер Волкер, коли б ви знали, як я чекав цієї зустрічі! Це вже надто, містер Волкер. Я не можу більше, — і вмиваючись сльозами, він у надпориві оповив руками шию містера Велера й міцно притиснув його до себе.

— Геть з руками від мене! — скрикнув обурений Сем, надаремно силкуючись визволитись з обіймів свого ентузіастичного знайомого. — Геть! кажу вам... Ну, а тепер, що ви можете сказати мені перед тим, як я скручу вам в'язи? — загрозовим тоном сказав містер Велер.

— Га? — перепитав містер Тротер, удаючи ображену безневинність.

— Що ви можете сказати?

— Я, містер Волкер?

— Не звивайте мене Волкером, мене зовуть Велер, і ви це добре знаєте. Отже, що ви мені скажете?

— Та, боже ж мій, містер Волкер... тобто Велер... багаго чого я можу сказати, тільки не тут, а десь-інде, де ми влаштуємось вигідніше. А коли б ви знали, як я чекав на вас, містер Велер!

— Нетерпляче, правда? — сухо спитав Сем.

— Дуже, дуже нетерпляче, сер, — відповів Тротер, і не зморгнувши. — Але дозвольте ж мені стиснути вашу руку.

Сем кілька секунд дивився на свого бесідника, а потім, немов під впливом якогось нового настрою, задовольнив його прохання.

— А як живе ваш симпатичний пан? — спитав Джоб, коли вони йшли назад. — О, він дуже пристойний джентлмен, містер Велер. Я сподіваюся, він не застудився тої ночі?

В погляді Джоба Тротера було стільки лукавства, що кулак містера Велера мимохіть стулився, але він стримав себе й одповів, що містер Піквік здоровий.

— Дуже радий, — сказав містер Тротер. — Він тут тепер?

— А ваш? — і собі спитав Сем замість відповіді.

— Та тут; і, мені боляче казати, містер Велер, вигадує щось нове, гірше ще, ніж тоді.

— А-а! — зацікавився Сем.

— О, соромно казати; жах такий!

— Знову в пансіоні?

— Ні, не в пансіоні, — і Джоб знову лукаво глянув на містера Велера.

— В будинкові з зеленою хвірткою?

— О, ні, ні! — поквапився, більше, ніж звичайно, відповісти Джоб, — зовсім не там.

— Що ж ви там робили? — і Сем пильно подивився на Тротера. — Мабуть, опинилися там випадково?

— Е, ні, — признався Джоб і пошепки, ніби повіряючи секрет який, пояснив, — в цьому будинкові, містер Велер, багато слуг і між іншими — одна куховарка, що ошаддила трохи грошей. І вона хоче, містер Велер, одружитись і відкрити маленьку дрібну торгівлю. Ми зустрічались із нею в церкві, містер Велер... і... і, можливо, я буду господарем тої крамнички. Головна перевага мого нового життя, містер Велер, — тут на очі йому набігли сльози, — полягає в тому, що тоді я спроможуся кинути службу в цієї поганої людини і стати чесним.

— Нещастя мені з вами, — перепинив його Сем. — Справжній водогін, а не людина. Ну, чого ви тепер топите землю слізьми? Сумління заговорило?

— Я не можу втриматися, містер Велер, — сказав Джоб по короткій павзі. — Ви ж подумайте тільки: мій пан підслухав тоді нашу з вами розмову, підмовив молоду леді сказати, що вона зовсім не знає його, підкупив начальницю, мене посадовив у екіпаж і увіз. А тепер лашгується зробити щось ще гірше. О, містер Велер, я й досі здригаюся, як згадаю цю історію.

— Так ось як воно було, — сказав Сем.

— Запевняю вас, що саме так.

— Ну, то добре, — промовив Сем, коли вони підійшли до готелю. — Мені охота побалакати ще з вами, Джеб, і я дуже хотів би, щоб ми зійшлися сьогодні у цьому готелі, скажімо — о восьмій вечора.

— Я напевне прийду, — пообіцяв Джеб.

— Та вже краще приходьте, — промовисто глянув на нього Сем, — бо інакше, знаєте, мені доведеться самому йти до вас... туди... по той бік зеленого паркану.

— Я, напевне, прийду, — повторив містер Тротер і, сердешно стиснувши руку Семові, подавсь своєю дорогою.

— Справа посувається, сер, — оголосив Сем, входячи в кімнату містера Піквіка.

— Куди посувається і яка справа, Семе? — зацікавився той.

— Я знайшов їх.

— Кого їх?

— Та нашого приятеля з його меланхолійним чорно-волосим хлопцем.

— Не може бути, Семе! — запалився містер Піквік. — Де ж вона? Де вони, Семе?

— Тихо, тихо! — заспокоював свого пана містер Велер і, допомагаючи йому одягатись, виклав пляна дій, якого він передбачав додержувати.

— Коли тільки спроможемося ми зробити це все? — нетерпеливився містер Піквік.

— Свого часу, сер, — одповів Сем.

Чи було воно зроблено свого часу, чи ні, ми побачимо далі.

РОЗДІЛ XX

ДЕ ОПОВІДАЄТЬСЯ, ЯК МІСТЕР ПІТЕР МАГНУС РЕВ-
НУЄ, НЕМОЛОДА ЛЕДІ ЛЯКАЄТЬСЯ, А ПІКВІКЦІ
ЧЕРЕЗ ЦЕ ПОТРАПЛЯЮТЬ У ПАЗУРІ ПРАВОСУДДЯ

Зійшовши в кімнату, де вони з містером Пітером Магнусом перебули попередній вечір, містер Піквік знайшов у ній названого джентлмена й більшу частину містимого обох торб, шкіряної коробки й пакунка в коричневому папері, розташовану якнайкрасивіш на його особі.

— Доброго ранку,— промовив містер Пітер Магнус, що походжав по кімнаті в стані надзвичайного збудження.— Як це вам подобається?

— Дуже ефектно,— відповів містер Піквік, з добротливою всмішкою поглядаючи на вбрання свого бесідника.

— О, я думаю, це справить належне вражіння. Знаєте, містер Піквік, я послав уже їй свою візитову картку.

— Уже послали!

— І коридорний приніс мені відповідь, де мене запрошують на одинадцяту рано. Отже, лишається тільки чверть години, сер.

— Дуже мало часу,— зауважив містер Піквік.

— Так мало, що навіть трохи моторошно. Га, сер?

— В таких справах самовпевненість — велике діло,— сказав містер Піквік.

— І я так думаю, сер,— погодився містер Пітер Магнус.— І я певний успіху. Запевняю вас, сер. Я просто не розумію, як у таких випадках можна боятись. Та й чого боятись? Отже, в цьому нема нічого соромітного—

питання обопільної згоди, не більше. Чоловік, з одного боку, жінка—з другого. Ось як ставлюся до цього, містер Піквік.

— Надзвичайно філософічний погляд,— схвалив містер Піквік.— А втім сніданок уже подано. Ходім!

Вони сіли до столу, і тут виявилось, що, не зважаючи на свою самовпевненість, містер Пітер Магнус страшенно нервується, про що, між іншим, свідчили такі об'єктивні ознаки, як втрата апетиту, систематичне перекидання посуду, спроби бути дотепним і непереможний потяг щосекунди дивитись на годинника.

— Хі-хі-хі!—засміявся містер Магнус, удаючи веселий настрій і тремтячи від хвилювання,— лишається... лишається тільки дві хвилини. А що, я—блідий, сер?

— Не дуже,—заспокоїв його містер Піквік.

Впала коротка мовчанка.

— Вибачте, містер Піквік,—перепросив містер Магнус,—чи доводилось і вам свого часу робити таке?

— Ви маєте на оці освідчення?

— Так.

— Ніколи,—з надзвичайною енергією скрикнув містер Піквік,—ніколи!

— Ви, значить, не маєте жадного уявлення, як його починають.

— Чому?—сказав містер Піквік.—Мені доводилось теоретично обмірковувати це питання, тільки я ніколи не прикладав своїх теорій до життя і тому не хотів би, щоб ви керувалися ними.

— А проте я буду дуже вдячний вам за всяку раду, сер,—запротестував містер Пітер Магнус, глянувши знову на годинника, що показував уже п'ять хвилин на дванадцятку.

— Ну, що ж, як хочете, сер,—одповів містер Піквік тоном глибокої врочистости, що ним великий муж так умів впливати.—Я почав би, сер, з того, що віддав би належну шанобу красі та чеснотам леді, а потім перейшов би до себе й списав би всі вади та хиби себе—негідного.

— Дуже добре,—сказав Магнус.

— Але, негідного лише неї,—завважте, сер,—застеріг містер Піквік,—бо щоб довести, що я не зовсім

негідний, я коротенько розповів би їй про своє минуле й про сучасне своє становище. Я дав би їй на розум, що для всякого іншого я— дуже хороша партія. Далі я став би говорити про пал мого кохання та глибину моєї відданости. Може, я навіть спитався б узяти її за руку.

— А,— сказав містер Магнус,— це вельми важливий деталь.

— Потім,— вів далі містер Піквік, запалюючись сам,— я спитав би коротко й просто: „Чи згодні ви бути моєю?“, і думаю, що на таке запитання вона відверне від мене свою голову.

— Ви певні, що вона так і зробить?— зацікавився містер Магнус,— бо якби вона відвернула голову в іншому місці, то це було б уже незручно для мене.

— Гадаю, що вона має так зробити,— відповів містер Піквік.— Тоді, сер, я стискую їй руку, а потім, в разі вона не відмовить (а я думаю, після цього вона не може відмовити), я чемненько відводжу хусточку, що її вона мусить притиснути до своїх очей (а вона притисне, скільки я знаю натуру людську), і шанобливо цілую її. Я неодмінно цілую її і особливо настоюю на цьому пункті, містер Магнус, і певний, що тоді вона засоромиться і пошепки дасть свою згоду, якщо взагалі вона не проти мене.

Містер Магнус яку хвилинку мовчки дивився на одухотворене обличчя містера Піквіка, а потім, глянувши на годинника, що показував уже десять на дванадцяту, гаряче стиснув йому руку й вихопився, як навіжений.

Містер Піквік почав походжати по кімнаті. Коли стрілки на дзигарях наблизились до пів на дванадцяту, двері раптом одчинилися. Обернувшись, щоб зустрінути містера Магнуса, наш герой побачив перед собою веселе обличчя містера Тапмена, безтурботні риси містера Вінкля й надхненний вид містера Снодграса. Поки містер Піквік вітався з ними, в кімнату вбіг містер Магнус.

— Мої приятелі, за яких я уже говорив вам, містер Магнус,— одрекомендував містер Піквік.

— До послуг ваших, джентлмени,— сказав містер Магнус, очевидно, вкрай зворушений.— Дозвольте поговорити з вами хвилиночку, містер Піквік,— і містер

Магнус, просунувши пальця в петельку камізельки містера Піквіка, потяг його до вікна.

— Поздоровте мене, містер Піквік, я до слова додержав вашої поради.

— І вона була правильна, сподіваюся?

— Цілком правильна. Кращої не могло й бути. Вона— моя, містер Піквік.

— Здоровлю вас од щирого серця,— і містер Піквік сердечно стиснув руку свого нового друга.

— Мусите побачите її, сер,— не тямився з радощів містер Магнус.— Сюди, прошу. Вибачте нас, панове. Ми зараз.— Витягши містера Піквіка в коридор, містер Пітер Магнус спинився коло найближчих дверей і злегка постукав у них.

— Увійдіть,— сказав жіночий голос, і вони ввійшли.

— Міс Вісерфілд,— промовив містер Магнус,— дозвольте мені представити вам мого кращого друга— містера Піквіка. Містер Піквік, маю за честь познайомити вас із міс Вісерфілд.

Леді стояла в протилежному кінці кімнати. Містер Піквік схилився, дістав з кишені окуляри й наклав на ніс, але ледве глянув крізь них, як видав крик і ступив кілька кроків назад. Леді з напівприглушеним зойком затулила обличчя долонями й упала в крісло, а містер Магнус, наче прикипівши до місця, з виразом невимовного жаху й крайнього подиву позирав то на одного, то на іншого.

На перший погляд усе це було незрозуміло. Але річ у тім, що, наклавши окуляри, містер Піквік у майбутній дружині містера Магнуса відразу впізнав леді, до кімнати якої він так нечемно вдерся минулої ночі, а леді, скоро тільки вздріла окуляри на носі містера Піквіка, зараз же впізнала обличчя, що його вона бачила, облямоване ковпаком і скривлене з переляку.

— Містер Піквік! — скрикнув Пітер Магнус, зовсім розгубившись од несподіванки.— Що це все значить, сер? Що воно позначає, сер? Кажіть зараз же,— повторив він притишеним, загрозливим голосом.

— Сер,— одповів містер Піквік, трохи обурений таким рішучим застосуванням до нього вольового способу,— я одмовляюсь одповідати на ваші запитання.

— Ви одмовляєтесь, сер? — напосідав містер Магнус.

— Так, сер, — одмовив містер Піквік. — Без дозволу леді я не скажу нічого, що могло б скомпрометувати її або збудити в душі її неприємні спогади.

— Міс Вісерфілд, — промовив містер Пітер Магнус, — знаєте ви цю особу?

— Чи знаю я його? — завагалася леді.

— Авжеж, чи знаєте його? — повторив розлючений Магнус.

— Я бачила його, — одповіла немолода леді.

— Де? — настоював Магнус. — Де?

— Цього я не скажу нізачо в світі, — підвелася з крісла немолода леді й одвернула голову.

— Я розумію вас, мадам, — втрутився містер Піквік, — і поважаю вашу чуйність.

— Слово чести, мадам, — сказав містер Магнус, — ви надзвичайно байдужі щодо наших з вами відносин, незносно байдужі.

— Ви жорстокі, містер Магнус, — скрикнула дама й умилася сльозами.

— Адресуйте ваші зауваження до мене, сер, — попросив містер Піквік. — Якщо хто з нас і гідний догани, то це лише я.

— А, лише ви гідні догани! Лише ви, сер! — лютував містер Магнус. — Тепер мені все ясно. Ви шкодуєте тепер, що прийняли таке рішення. Шкодуєте?

— Яке рішення? — не зрозумів містер Піквік.

— Ваше рішення, сер. О, не вирячайте на мене свої очі, сер. Я добре пригадую ваші вчорашні слова, сер. Ви приїхали сюди викрити облуду та брехню одної особи, на яку ви цілком звірялися. Га? — тут містер Магнус зайшовся сміхом і, знявши зелені окуляри, — він імовірно вважав їх за зайві в сцені ревнощів, — почав поводити своїми маленькими оченятами, ніби бажаючи перестрахати всіх. — Га? — і він знову засміявся ще ефектніш. — Чи відповідатимете ви, сер?

— Відповідати? Нащо? — здивувався містер Піквік.

— Нащо? Ну, заждіть!

Ми не будемо стверджувати, що саме остання уривчаста загроза викликала обурення в душі містера

Піквіка, як то було б з якоюсь іншою, звичайною, душею. Ми наведемо тільки той факт, що містер Піквік раптом одчинив двері й згукнув:

— А йдіть сюди, Тапмене!

Містер Тапмен з'явився зараз же і мав дуже здивований вигляд.

— Тапмене, — мовив містер Піквік, — тайна, в яку замішана леді, стала за причину суперечки між мною й цим джентлменом. У вашій присутності я запевняю джентлмена, що його вона не зачіпляє і ні в яким разі не зв'язана з його справами. Якщо він продовжуватиме настоювати, значить, він мені не вірить, а таке ставлення до моїх слів я, ясна річ, вважатиму за особисту образу.

І кажучи таке, містер Піквік кинув на містера Магнуса погляд, де було зосереджено цілу енциклопедію благородних почувань.

Стримана й поважна поведінка містера Піквіка разом із енергією та проречистістю його промови мусила була переконати кожен розважний мозок. Та, на великий жаль, мозок містера Пітера Магнуса під той час утратив здібність розважати. З свого боку і містер Піквік, свідомий своєї безневинности та правоти і роздратований тим, що заплутав у таку неприємну історію леді, не йшов ні на які поступки.

В наслідок цього слова ставали запальніші, а голоси гучніші, і нарешті містер Магнус сказав, що містер Піквік магіме нагоду почути ще за нього. На цю обіцянку містер Піквік із зразковою шляхетністю відповів, що хотів би почути про нього якнайскорше. Після того перестрахована немолода леді стрімголов вихватилася з кімнати, звідки містер Піквік силоміць витяг містера Тапмена, і містер Пітер Магнус залишився сам.

Якби леді була трохи більше обізнана із світом і краще знала звичаї та маніри тих, що диктують та встановлюють закони, їй було б відомо, що така лютість — насправжки річ зовсім нестрашна. Але вона завжди жила в селі, ніколи не читала парламентських дебатів і взагалі була зовсім не в курсі тонкощів цивілізованого життя. Отже, добувшись до своєї спальні, леді перш над усе зачинила двері на засув, а потім, обмірковуючи допіру бачену нею сцену, почала рисувати

собі найжахніші картини насильства та різанини. Між іншим, їй вважалася постать містера Пітера Магнуса, принесена додому на ношах, з цілим барильцем куль у лівому боці. Що більше метикувала немолода леді, то більше вона жахалася. Нарешті вона поклала звернутись до головного урядовця в місті й прохати його негайно ж і без ніякої затримки заарештувати містера Піквіка і містера Тапмена, а, вирішивши таке, убралася в шаль та капелюш і подалася просто до міського голови.

Джордж Напкінс, есквайр, був міський голова й головний суддя в місті. Цього ранку він перебував у стані величезного збудження та гніву, бо в місті знявся заколот— всі учні найбільшої школи змовилися потрощити шибки у вікнах одної нездатливої перекупки яблук, обсвистали педеля й вибили поліцію— підстаркуватого джентлмена в ботфортах, викликаного придушити повстання, що було його фахом на протязі щонайменше півстоліття. Містер Напкінс сидів у себе в кабінеті, велично зсунувши брови й киплячи від гніву, коли йому доповіли, що якась леді хоче бачити його в дуже важливій приватній справі. Містер Напкінс прибрав загрозово-спокійного вигляду й наказав увести леді. Наказа, як і всі розпорядження імператорів, суддів та інших можновладців, виконали негайно, і схвильовану міс Вісерфілд було приставлено до кабінету.

— Мазле!— промовив суддя.

Мазл був кур'єр з надзвичайно довгим тулубом і короткими ногами.

— Мазле!

— Тут, ваша ясновельможність.

— Поставте стілець і залиште кімнату!

— Слухаю, ваша ясновельможність.

— Прошу, мадам, у чім ваша справа?— спитав суддя.

— Це— дуже прикра історія, сер,— вагалася міс Вісерфілд.

— Дуже можливо, мадам,— погодився суддя.— Заспокойтесь трохи,— тут містер Напкінс доброзичливо глянув на леді,— і скажіть, що привело вас до мене,— тут суддя переміг людину: містер Напкінс знову мав неприступний вигляд.

— Мені страшенно неприємно, сер, приходити до вас із такою звісткою, але я боюся, що тут має відбутися дуель.

— Тут? — не зрозумів суддя.— Де тут, мадам?

— В Іпсвічі.

— В Іпсвічі, мадам! Дуель в Іпсвічі! — мало не задихнувся суддя.— Неможливо, мадам. Нічого подібного в Іпсвічі ніхто не вигідає. Та чи знаєте ви, мадам, про діяльність місцевої адміністрації? Чи чули ви, мадам, як четвертого травня цього року я з шістьма констеблями кинувся між двох боксерів і, наражаючись на смертельну небезпеку загинути жертвою пристрасти розлюченого натовпу, не попустив кулачної бійки між представниками Мідлсекса й Сафолка? Дуель в Іпсвічі, мадам! Не думаю. Я не думаю,— міркував суддя,— щоб знайшлось у нас двоє людей, які дозволили б собі порушити спокій цілого міста.

— На нещастя, повідомлення моє цілком підставне,— сказала леді.— Я сама була присутня, коли вони сперечалися.

— Щось таке просто неймовірне,— дивувався суддя.— Мазле!

— Тут, ваша ясновельможність.

— Пришліть сюди містера Джінкса. Мерщій!

— Слухаю, ваша ясновельможність.

Мазл вийшов, і за хвилинку в кабінет увійшов блідий, гостроносий, не дуже тілистий, бідно одягнений клерк середнього віку.

— Містер Джінкс! — промовив суддя.

— Сер,— обізвався містер Джінкс.

— Леді повідомила мене, містер Джінкс, що в місті у нас має відбутись дуель.

Не знаючи, як саме слід реагувати на таке повідомлення, містер Джінкс ніяково посміхнувся.

— Чого ви смієтесь, містер Джінксе? — спитав суддя.

Містер Джінкс миттю став серйозний.

— Ви — дурень, містер Джінкс,— сказав суддя.

Містер Джінкс принижено глянув на видатну особу й прикусив кінчик пера.

— Ви вбачаєте в цьому повідомленні щось смішне, містер Джінкс? — вів далі суддя,— а я скажу вам, що сміятись тут нема з чого.

Зголоднілий Джінкс зідхнув, немов переконався, що й дійсно сміятись нема з чого, і, доставши наказа занотувати свідчення леді, сів і почав записувати.

— Цей Піквік — головний заводець, скільки я розумію? — зрозумував суддя, коли свідчення було записано.

— Так, — ствердила леді.

— А другий бунтівник... як його ім'я, Джінксе?

— Тапмен, сер.

— Другий — то Тапмен?

— Так.

— А другий дуеліст, ви кажете, зник, мадам?

— Зник, — трохи закашлялась леді.

— Добре. Ці два шибайголови, очевидно, приїхали з Лондону, щоб зводити підданців його величності. Вони думають, що на такому віддаленні від столиці десниця правосуддя не діє. Ми їм покажемо, як вона не діє. Заготуйте ордери на арешти, Джінксе. Мазле!

— Тут, ваша ясновельможність.

— Грамер унизу?

— Так, ваша ясновельможність.

— Пришліть його нагору.

Підслесливий Мазл ретирувався й зараз же повернувся в супроводі літнього джентлмена в ботфортах. Головними ознаками його були: ніс у формі пляшки, хрипкий голос, тютюнового кольору сурдут і блудні очі.

— Грамере! — сказав суддя.

— Я, ваша яс - ожність.

— В місті тепер спокійно?

— Цілком, ваша яс - ожність. Населення заспокоїлось, хлопці пішли грати в крикет.

— Діяти можна тільки рішучими засобами, Грамере, — переконаним тоном промовив суддя. — Якби не вважали на урядовців його величності, у нас безперестанку був би заколот. Коли цивільна влада не може захистити вікна, Грамере, військові сили мусять захищати цивільну владу... і вікна теж. Це, здається, одна з підвалин конституції, містер Джінкс?

— Так точно, сер, — ствердив Джінкс.

— Чудово, — сказав суддя, підписуючи ордери. — Грамере, ви приведете цих осіб до мене сьогодні ж по обіді.

Знайдете ви їх у готелі „Великого Білого Коня“. Беріть допомогу й мерщій виконуйте розпорядження. Мазле!

— Тут, ваша ясновельможність.

— Проведіть леді з кабінету.

Міс Вісерфілд подалась до готелю глибоко вражена розумом та вченістю судді. Містер Напкінс подався снідати. Містер Джінкс подався у міркування, бо йому, крім софи у вітальні кватировласниці, не було куди подаватись. А містер Грамер подався виконувати розпорядження судді, щоб змити образу, вчинену ранком йому і другому представникові його величності — педелеві.

Поки переводилось рішучі та грізні готування, що мали на меті забезпечити порядок у королівстві, містер Піквік і його друзі, не мавши й галки про всі ці важливі події, спокійно сиділи за обідом і дружньо розмовляли. Містер Піквік, на велику втіху товариства, а надто містера Тапмена, саме оповідав про свої пригоди минулої ночі, коли двері відчинилися, і в кімнату зазирнула чиясь фізіономія.

Поведінка містера Грамера була суто фахівська, але разом із тим і своєвірна. Поперше, увійшовши в кімнату, він зачинив двері на засув; подруге, старанно виловив бавовняною хусточкою свою голову й обличчя; потрете, поклав свого капелюша з бавовняною хусточкою всередині на найближчий стілець і, вчетверте, витяг з внутрішньої кишені фракa коротеньку булаву з бронзовою коронкою на кінці і з тогосвітнім виглядом поманив нею містера Піквіка.

Перший зламав мовчанку містер Снодграс. Він суворо глянув на містера Грамера й енергійним тоном сказав:

— Це — приватне приміщення, сер. Приватне приміщення.

— Ніяких приватних приміщень для представника його величності, коли він пройшов уже вхідні двері. Так каже закон. Дехто каже, нібито квартира кожного англієця — то його замок. Дурні вигадки.

Піквікці в замішанні перезирнулися.

— Хто тут, містер Тапмен? — спитав Грамер. Про містера Піквіка він навіть і не звідався, бо інтуїтивно вгадав його відразу.

— Я — Тапмен, — озвався цей джентлмен.

— А я — закон, — одрекомендувався містер Грамер.

— Як? — не зрозумів містер Тапмен.

— Закон, — повторив містер Грамер, — закон; влада цивільна й виконавча, коли хочете знати мій титул. А ось мої уповноваження. Бланок на Тапмена, бланок на Піквіка — за порушення спокою нашого владаря Короля. Документи всі в порядку. Я арештую вас, Піквіке, і вас, Тапмене.

— Що ви хочете сказати цими нахабними фразами? — аж підскочив містер Тапмен. — Геть з кімнати!

— Галло! — згукнув містер Грамер, розважливо відступаючи до дверей і відчиняючи їх пальця на два. — Даблі!

— Тут, — одповів голос з коридора.

— Вперед, Даблі!

По цих владних словах здоровезний чолов'яга футів шести на зріст протиснувся у двері, ввесь почервонівши з напруги.

— Решта наших тут, Даблі? — спитав містер Грамер. Даблі, що не любив говорити, мовчки хитнув головою.

— Розпорядіться, щоб увійшли, Даблі.

Містер Даблі розпорядився, і в кімнату ввалили півдванадцятка людей, всі з коротенькими булавами, прикрашеними бронзовою короною. Містер Грамер сховав свою булаву й подивився на містера Даблі. Містер Даблі сховав свою булаву й подивився на свій загін. Загін сховав їхні булави й подивився на панів Піквіка та Тапмена.

Містер Піквік і його наслідувачі звелися на ноги всі як один.

— Що позначає цей обурливий набіг на моє приватне помешкання? — спитав містер Піквік.

— Хто насмілиться заарештувати мене? — сказав містер Тапмен.

— Що вам треба тут, негідники? — скрикнув містер Снодграс.

Містер Вінкл не сказав нічого, але глянув на містера Грамера таким оком, що будь у того хоч скількинебудь чутливості, він мусив би вмерти відразу. Але на нього той погляд не справив ні щонайменшого вражіння.

При всій своїй повазі до конституційної влади містер Піквік енергійно запротестував проти пропозиції з'яви-

тись на вулиці, оточеному поліцаями, наче звичайний карний злочинець. Містер Грамер не менш рішуче відмовився дозволити містерові Піквікові йти по противному пішоходу, навіть взявши наперед слово, що він простуватиме до судді. А містер Піквік і містер Тапмен удвох одмовилися взяти на себе витрати на кеб, який був єдиним пристойним способом пересування. Бесідники розпалювались. Дилема здавалася непереможною. Аж тут, коли виконавча влада збиралась усунути всі заперечення містера Піквіка й розв'язати задачу, приставивши його до суду на руках, комусь спала на думку блискуча ідея: згадали, що на задвірку готелю валяються старі ноші.

Зроблені колись на замовлення одного подагричного джентлмена, вони чудово могли б заступити новітніший портшез для містера Піквіка і містера Тапмена. Ноші принесли. Піквік і Тапмен югнули в середину й запнули з обох боків завіси. Пару носіїв шукали недовго, і похід вирушив у цілковитому порядку. Поліцаї оточували екіпаж; містер Грамер і містер Даблі, тріумфуючи, вели перед; містер Снодграс і містер Вінкл ішли підруч зараз же за ношами; іпсвічські цікаві становили ар'єргард.

Численні вигуки захоплення й похвали вітали містера Грамера, що з булавою в руці виступав на чолі походу, і серед цих проявів громадського співчуття валка повільно й врочисто посувалась наперед.

Містер Велер у ранковій робочій куртці з перкалевими рукавами тільки но відбув подорож до таємничого будинку з зеленим парканом і, не спосудившись, вертав назад, коли увагу його взяв на себе величезний натовп, що оточував якийсь предмет, дуже подібний до портшеза. Бажаючи розважитись трохи після своєї невдачі, він спинився подивитись, а почувши, як гомонить та регочеться юрба, і собі, почав що сили кричати та сміятись.

Повз його пройшов містер Грамер, пройшов містер Даблі, пронесли ноші, пройшли вартові, а Сем усе гукав разом із натовпом і вимахував своїм капелюшем, немов і справді йому було страх як весело. Несподівано безпосередньо за ношами та їхнім ескортом він побачив

Містер Велер атакує виконавчу владу Іпсвіча

знайомі постаті панів Снодграса та Вінкля і враз спинився.

— Що трапилося, джентлмени? — закричав Сем. — Кого посадовили вони в цю покійну сторожеву будку?

Обидва джентлмени разом відповіли щось, але їхніх слів за гамором не було чути.

— Кого? — перепитав Сем.

Знову якась спільна відповідь. На цей раз Сем, дарма що не розібрав слів, з поруху губ здогадався, що вони вимовили магічне ім'я „Піквік“.

Цього було досить. За хвилину Сем протиснувся крізь натовп, порозіпхав вартових, спинив носіїв і підступив до ставного Грамера.

— Слухайте ви, старий добродію, — мовив Сем, — кого це ви запхали в ту штуку?

— Назад! — крикнув містер Грамер, що його самоповага, як і у багатьох великих людей, зростала значно швидше, ніж його популярність.

— Дайте йому раз, коли він не відчепиться, — порадив містер Даблі.

— Дуже вдячний вам, старий добродію, — ані трохи не замішався Сем, — що ви ласкаво звернули на мене увагу. А ще більше вдячний іншому джентлменові, що, здається, втік з трупи велетнів за його доброзичливу пораду. Тільки, як ви нічого не маєте проти, я волів би дістати відповідь на своє запитання. Як ся маєте, сер? — протекторським тоном звернувся він до містера Піквіка, що визирав з переднього віконця.

Містер Грамер, зацікавлений з обурення, витяг з кишені булаву з короною і вимахував нею перед Семовим носом.

— А, — сказав Сем, — гарненька штучка; надто корона... скидається на справжню.

— Назад! — гримнув нарешті розлючений містер Грамер і, щоб надати більшої сили наказові, рукою з булавою ткнув Сема в груди, а другою рукою вхопив його за комір. Містер Велер, відповідаючи на цю люб'язність, кинув містера Грамера на землю, попередньо з чемности примістивши під нього одного з носіїв.

Був то напад божевілля, що приходиться іноді, коли бачиш несправедливість, чи то відвага містера Сема надихнула містера Вінкля, ми не знаємо. Знаємо тільки,

що не встиг містер Грамер упасти, як Вінкл завзято атакував маленького хлопчика, що стояв коло нього. Не бажаючи, як справжній християнин, застукати ворога розполохом, містер Снодграс попередив, що зараз починає, і невимушено заходивсь знімати фрак. Його зараз же оточили й заарештували, і ми мусимо сказати, що ні він, ні містер Вінкл не зробили ні найменшої спроби звільнитись самі або звільнити містера Велера, що після запеклої боротьби примушений був здатись потужнішому ворогові. Похід вишикувавсь знову. Носії стали на свої місця, і всі пішли далі.

Обурення містера Піквіка підчас цих подій не можна списати. Він бачив, як Сем розкидував на всі боки вартових, але більше нічого не міг бачити, бо дверці не відчинялися, а запони не відслонялися. Нарешті, за допомогою містера Тапмена йому пощастило виважити покрівлю портшеза. Тоді, стеревшись на сідало і спираючись рукою на плече Тапменове, славетний муж звернувся до юрби з промовою, розповів про неприпустиме з ним поводження і просив запам'ятати, що на його слугу напали на першого. Так вони й добулись до будинку судді: носії бігцем, бранці назирцем за ними, містер Піквік провіщаючи, а натовп — галасуючи.

РОЗДІЛ XXI

ПОКАЗУЄ МІЖ СИЛОЮ ІНШИХ УТІШНИХ РЕЧЕЙ, ЯК ВЕЛИЧНО ТА БЕЗСТОРОННЬО ТРИМАВСЯ МІСТЕР НАПКІНС, ЯК МІСТЕР ВЕЛЕР СКВИТАВСЯ З МІСТЕРОМ ДЖОБОМ ТРОТЕРОМ, ЗАПЛАТИВШИ ЙОМУ НЕ МЕНШЕ, НІЖ ДІСТАВ ОД НЬОГО, І ЩЕ БАГАТО ДЕЧОГО, ЩО МІСТИТИМЕТЬСЯ НА СВОЄМУ МІСЦІ

Містер Снодграс і містер Вінкл з похмурою пошаною прислухалися до виливаного їхнім лідером бурчака проречистости, якого містер Тапмен, хоч як благав він закрити віко, аж ніяк не міг спинити. Містер Велер лютував надзвичайно. Всю дорогу глузував він з поведінки та зовнішнього вигляду містера Грамера і його компаньйонів, а щоб дати вихід своєму незадоволенню, обсипав їх ущипливими зауваженнями. Та гнів містера Велера негайно вгамувався й поступився місцем цікавості, скоро тільки похід звернув на той самий двір, де Сем спіткався з Джобом Тротером. Ще далі цікавість перейшла в здивування, бо містер Грамер, звелівши носіям спинитись, поважною ходою пишно попростував до зеленої хвіртки, з якої з'явився Тротер, і потужною рукою смикнув за дзвоник, що висів на ній. На дзвоник ви-йшла чепурна й дуже гарненька покоївка, яка, побачивши бунтарські постаті полонених і почувши надхненні слова містера Піквіка, сплеснула руками й прикликала містера Мазля. Містер Мазл одчинив одну половину воріт, впустив портшез, арештованих та сторожу і за-раз же зачинив їх перед самими носами натовпу.

Внизу коло сходів, що вели до дверей у помешкання, з обох боків вставлених американськими алое в зелених

діжках, портшез спинився. Містера Піквіка з його компаньйонами введено в передпокій, а коли Мазл доповів про їхнє прибуття містерові Напкінсові, той звелів привести їх до своєї ясновельможности.

Картина була незабутня й розрахована на те, щоб уселити жах у душі винних і разом із тим навіяти їм ідею непереможної сили правосуддя. Перед величезною шахвою на книги, за величезним столом, у величезному кріслі, коло величезного тому збірки законів засідав містер Напкінс, здаючись удвоє більшим, ніж кожен з присутніх, дарма, що й ті були не маленькі. На столі лежали стоси паперів, і в самому кінці з-за них витикалися голова та плечі містера Джінкса, що прибрав неймовірно ділового вигляду. Коли всі ввійшли, Мазл причинив двері й став ззаду свого начальника, чекаючи на розпорядження. Містер Напкінс з разючою врочистістю одхилився назад і допитливо роздивлявся на обличчя своїх підневільних гостей.

— Хто ця особа, Грамере? — ткнув містер Напкінс пальцем на містера Піквіка, що, як парламентар своїх друзів, ступив наперед і, скинувши капелюша, вклонився вельми почитиво.

— Це — Піквік, ваша яс-ожність, — сказав містер Грамер.

— Нічого подібного, старий шкарбуне, — втрутився містер Велер, за допомогою ліктів протискуючись у перший ряд. — Перепрошаю, сер, але цей ваш службовець у ботфортах зовсім не здався б на церемоніймайстра. Оце, сер, — рекомендував містер Велер, одіпхнувши Грамера й звертаючись до судді з приємною невимушеністю, — оце, сер, містер Піквік, есквайр; оце — містер Тапмен, то — містер Снодграс, а там он, найдальший з того боку — містер Вінкл. Всі — вельми пристойні джентлмени, в чому ви й самі пересвідчитесь, як познайомитесь із ними. І що раніш ви пошлете під три чорти ваших отих вартових, то скорше ми порозуміємось. Спершу справи, потім — розвага, як казав король Річард Третій, заколюючи в Товері якогось іншого короля.

Закінчивши свою промову, містер Велер правим ліктем поглянсував свій капелюш і доброзичливо кивнув

головою до Джінкса, що слухав його з невимовною поборжністю.

— Що це за один, Грамере? — спитав суддя.

— Одчайдушний шибайголова, ваша яс-ожність, — одповів Граме. — Він спитувався звільнити заарештованих, образив урядовців, і ми мусили були заарештувати і його.

— І правильно зробили, — схвалив суддя. — Видно, що він — справжній бандит.

— Це — мій слуга, сер, — розсердився містер Піквік.

— А, так він — слуга! — сказав містер Напкінс. — Це, значить, змова проти закону з наміром знищити його виконавців. Занотуйте це, містер Джінкс.

Містер Джінкс занотував.

— Як зовуть вас? — заgrimів містер Напкінс.

— Велер.

— Чудове ім'я для Ньюгетського календаря, — зауважив суддя.

То був жарт, і тому Джінкс, Грамер, Даблі, всі вартові й Мазл вибухнули сміхом і сміялися щонайменше п'ять хвилин.

— Запишіть його прізвище, містер Джінкс, — наказав суддя.

— Поставте тільки два „л“, не забудьте, товаришу, — попросив Сем.

Один безталанний вартовий засміявся знову і дістав від судді попередження, що його буде звільнено. В подібних випадках сміятись невчасно — річ небезпечна.

— Де ви живете?

— Де випадає.

— Запишіть і це, містер Джінкс, — наказав суддя, що починав уже розпалитись гнівом.

— І підкресліть, — порадив Сем.

— Це — волоцюга, містер Джінкс, — зрезюмував суддя. — Він — волоцюга, за його власними свідченнями. Правда, містер Джінкс?

— Цілком справедливо, сер.

— То я його й заарештую як волоцюгу, — поклав суддя.

— Це — несправедливо, — запротестував Сем. — За таку провину можна було б заарештувати й самого суддю.

Цей дотеп викликав сміх у другого вартового, що зараз же став неприродно серйозний і тим зрадив себе.

— Грамере,— суддя аж почервонів з пересердя,— як можете ви призначати на констебля таку негодящу, таку нікчемну людину? Як насмілились ви призначити його?

— Я дуже шкодую, ваша яс-ожність,— пробелькотів Грамер.

— Шкодуєте! — не задовольнився суддя. — Шкодуватимете ще більше, що недбайливо ставитесь до своїх службових обов'язків. Я вас навчу! Одберіть у нього зараз же булаву! Він — п'яний. Ви — п'яний, констебле.

— Ні, я не п'яний, ваша ясновельможність,— сказав вартовий.

— Ви — п'яні! Як смієте ви казати, що ви не п'яні, коли по-моєму ви — п'яні! Од нього дхне спиртом, Грамере.

— Страшенно, ваша яс-ожність,— одповів Грамер, якому завжди й скрізь увижився запах рому.

— Я так і знав,— зрадив Напкінс.— Я бачив, що він п'яний, як тільки він увійшов у кімнату. У нього збуджені очі. Ви помітили, які були в нього збуджені очі, містер Джінкс?

— Звичайно, сер.

— Я й краплі спирту не випив сьогодні,— заперечував вартовий, що і дійсно був тверезий наскільки треба.

— Як наважаєтесь ви брехати переді мною! — обурився суддя.— Він же п'яний, містер Джінкс?

— Безперечно, сер,— ствердив Джінкс.

— Містер Джінкс,— сказав суддя,— я звелю заарештувати його за образу начальства. Напишіть наказа, містер Джінкс.

І вартового безсумнівно заарештували б, якби Джінкс (порадник судді, бо він три роки служив у конторі одного провінційного адвоката) не сказав пошепки, що цього не слід робити. Тоді суддя виголосив промову, де зазначив, що з огляду на родинний стан вартового він не заарештує його, а лише висловлює догану, і одіслав його на роботу. Великодушність містера Напкінса викликала захоплення в Грамера, Даблі, Мазля й решти вартових.

— Тепер, містер Джінкс,— сказав суддя,— допитайте Грамера.

Грамер почав був давати свідчення, але що він надто розводився, а сніданок у судді був майже готовий, то містер Напкінс спростив справу, поставивши Грамерові декілька неправних питань. Грамер одповів на них як міг позитивніш, і всю справу полагоджено швидко і так, як треба. Було доведено, що містер Велер кинув на землю три чоловіка, містера Вінкля обвинувачено в загрозах на адресу влади, а містера Снодграса — в двох стусанах. Встановивши це на задоволення судді, суддя й містер Джінкс почали стиха радитись.

Нарада точилася коло десяти хвилин, після чого містер Джінкс сів у своєму кінці стола, а суддя, загодя відкашлявшись, одкинувся на спинку крісла і саме збирався виголосити вирок, коли слово взяв містер Піквік.

— Прошу вибачити, що перебиваю вас,— так сказав містер Піквік,— але, перед тим як ви почнете говорити або діяти на підставі вражіння, що склалось у вас після свідчень, я мушу використати своє право бути вислуханим, як особа зацікавлена.

— Припніть ваш язик, сер,— рішуче промовив суддя.

— Я маю коригися вам, сер...— почав був містер Піквік.

— Припніть ваш язик, сер,— повторив суддя,— або скажу вартовим, щоб вас вивели.

— Ви може е наказувати вартовим усе, що вам буде завгодно, сер,— одмовив містер Піквік,— і я не маю жадного сумніву, що, як і всі попередні, ваші накази буде виконано, але я дозволяю собі вимагати своїх прав і хочу, щоб мені дали слово перед тим, як виведуть силоміць.

Містер Напкінс глянув на містера Піквіка з виразом величезного подиву, викликаного такою нечуваною зухвалістю, і, очевидно, готувався дати йому грізну відповідь, коли містер Джінкс смикнув його за рукав і прошепотів щось. Суддя відповів якоюсь напівзрозумілою фразою, і шепотіння поновилося. Містер Джінкс, очевидно, брав гору.

Нарешті містер Напкінс, не ховаючи свого незадоволення, обернувся до містера Піквіка і не дуже люб'язно буркнув:

— Що ви хотіли сказати?

— Поперше, — промовив містер Піквік, — кинувши крізь окуляри такий погляд, що навіть містер Напкінс здригнувся, — поперше, я хочу знати, чому мене й моїх друзів приведено сюди?

— Можна сказати? — шепонув суддя Джінксові.

— Я думаю, краще сказати, сер, — пошепки теж одповів той.

— Мене повідомлено, — почав суддя, — що ви збиралися битись на дуелі, а той другий — Тапмен — ваш секундант і співучасник. На підставі цього... так Джінксе?

— Цілком вірно, сер.

— На підставі цього я й прикликав вас сюди, щоб... так, здається, Джінксе?

— Цілком вірно, сер.

— Щоб, щоб... що, Джінксе?

— Щоб він поставив поручників, сер.

— Так. На підставі цього я й прикликав вас обох, щоб повідомити вас, що вам належить... оце саме, що я хотів сказати, коли мене перебив Джінкс... ага — поставити поручників.

— Надійних поручників, — шепонув Джінкс.

— Звичайно, надійних поручників, — пояснив суддя.

— З числа місцевих громадян, — шепонув Джінкс.

— І, само собою, з числа місцевих громадян.

— П'ятдесят фунтів за кожного, — шепонув Джінкс, — і домовласники.

— Потрібні двоє поручників, — обов'язково місцеві домовласники, і за кожного з вас має бути внесено по п'ятдесят фунтів застави, — голосно і з великою гідністю сказав суддя.

— Але, змилосердїться, сер, — скрикнули здивовані й обурені містер Піквік і містер Тапмен, — ми ж тут люди чужі. Я маю серед місцевих власників так само мало знайомих, як мало було в мене наміру битись на дуелі, — додав містер Піквік.

— Я мушу сказати, — відповів суддя, — я мушу сказати... так, містер Джінкс?

— Цілком вірно, сер.

— Що маєте ви ще сказати? — спитав суддя.

Містер Піквік мав сказати багато чого і сказав би, мабуть, на шкоду самому собі, якби під ту хвилинку, коли він розтулював рота, його не смикнув за рукав містер Велер і між ними знялася така палка розмова, що пропозиція судді лишилася без відповіді.

Містер Напкінс не любив повторювати своїх слів і по другому застережному покашлюванні серед шанобливої мовчанки констеблей почав читати вирок.

Містер Велер мав заплатити три фунти за перший напад і по два за дальші. Вінкля засуджено до штрафу в два фунти, Снодграса — в один фунт. Крім того, всі вони мусили дати підписку, що не будуть порушувати спокій підданців його величності взагалі, а найвідданішого підданця Данієля Грамера — зокрема. Од Піквіка та Тапмена він зажадав поручників.

Не встиг суддя вимовити останні слова, як містер Піквік з своєю звичайною добротливою посмішкою ступив наперед і сказав:

— Прошу пана суддю вибачити мені, але я хотів би мати з ним приватне побачення в одній дуже важливій для нього справі.

— Що таке? — перепитав суддя.

Містер Піквік повторив своє прохання.

— Це — якесь незвичайне клопотання, — промовив суддя. — Приватне побачення!

— Приватне побачення, — ствердив містер Піквік. — Тільки через те, що частину відомостей, що їх я збираюсь подати, я дістав од свого слуги, він теж має бути присутній.

Суддя глянув на містера Джінкса, містер Джінкс глянув на суддю. Вартіві Perezирнулися. Містер Напкінс раптом пополотнів. Чи гризоти сумління не примусили Піквіка викрити якусь таємничу змову? Мабуть, тут ідеться про замах на його життя? Жакні картини поставали в його уяві. Він був людина громадська і пополотнів ще більше, як згадав Юлія Цезаря й містера Персіваля.

Глянувши знову на містера Піквіка, суддя поманив до себе Джінкса.

— Як ви ставитесь до цього прохання, містер Джінкс? — пошепки спитав містер Напкінс.

Містер Джінкс, не знавши точно, як він ставиться до цього, і боячись невдалою відповіддю образити суддю, двозначно всміхнувся, підняв угору кутки губ і похитав головою.

— Містер Джінкс,— сказав суддя,— ви осел.

На це миле зауваження містер Джінкс усміхнувся ще двозначніш і знову сів на своє місце.

Містер Напкінс вагався кілька секунд, а потім підвівся з крісла і жестом запросив містера Піквіка і Сема до маленької кімнати, що межувала з залєю засідань. Вказавши містерові Піквікові на дальший кінець кімнати і поклавши руку на ручку напіввідчинених дверей (на той випадок, якби вони відкрили ворожі дії), містер Напкінс виявив готовість вислухати перше-ліпше повідомлення.

— Я почну відразу, сер,— сказав містер Піквік.— Тут ідеться про вас і вашу честь. Я маю всі підстави гадати, що в своєму будинкові ви прихистили великого шахрая. Не стану довго розводитись. Дозвольте спитати, сер, чи не помиляється мій слуга, думаючи, що такий собі капітан Фіц-Маршал учащає до вас? Я питаю це тому,— пояснив містер Піквік, спостерігши, що містер Напкінс образився й хоче заперечувати,— я питаю це тому, що, коли його гадка вірна, я знаю цю особу, як...

— Тихо, тихо!— застеріг суддя й щільно зачинив двері,— знаєте його за кого, сер?

— За безпринципного авантюриста, нечесну особу, особу, що обдирає суспільство й обдурює легковірних людей в найнахабніший, найзухваліший і найпідліший спосіб, сер,— розпалився містер Піквік.

— Боже милий!— скрикнув містер Напкінс, ввесь почервонівши і раптом змінивши тон.— Що ви кажете, містер?..

— Піквік,— підказав Сем.

— Піквік,— повторив суддя.— Сідайте, прошу. Не вже ж це вірно? Капітан Фіц-Маршал!

— Не називайте його ні капітаном, ні Фіц-Маршалем,— сказав Сем.— Він не те, і не друге. Він просто— мандрівний актор, Джінгл на ймення. А якщо лис носив колись кармазинову ліберію, дак то, напевно, був Джоб Тротер.

— Цілком вірно, сер,— ствердив містер Піквік, відповідаючи на здивований погляд судді.— І я приїхав сюди виключно для того, щоб викрити особу, за яку ми говоримо.

І містер Піквік розповів, як він уперше здибався з містером Джінглем; як той утік з міс Вордл,— як легко, з грошових міркувань, зрікся леді; як нічного часу заманував його в садок пансіону і як він (містер Піквік) поставив собі за мету виявити справжнє ім'я й фах цього ошуканця.

В міру того, як оповідання посувалося наперед, кров припливала до самих кінчиків ух містера Напкінса. Він підхопив капітана на перегонах у сусідньому містечкові. Зачаровані довгим списком його аристократичних знайомих, його незліченними подорожами й його великопанськими манірами, містріс Напкінс і міс Напкінс носились із капітаном Фіц-Маршалем і вихваляли його в своєму вибраному товаристві так, що їхні найсердечніші друзі Поркенгеми за малим не луснули з заздрощів. І після всього того чути тепер, що він — пройди-світ, мандрівний комедіант і якщо не зовсім шахрай, то щось дуже близько до того! Праведне небо! Що казатимуть Поркенгеми! Як радітиме містер Сідні Поркенгем, коли довідається, що його змінiali на такого суперника! Як дивитиметься він, Напкінс, в очі старому Поркенгемові на наступній судовій сесії! І який то буде козир для противної йому партії, коли ця історія набуде розголосу!

— А проте,— по довгій павзі сказав містер Напкінс, одразу відживши,— кінець - кінцем — це тільки плітки. Капітан Фіц-Маршал — чарівна людина і тому має багато ворогів. Які докази можете ви навести, щоб ствердити свої слова?

— Зведіть нас віч - на - віч,— запропонував містер Піквік.— Я тільки цього й хочу, і прошу. Поставте його на зводини зо мною і з моїми приятелями. Дальших доказів ви не потребуватимете.

— Ну що ж,— погодився містер Напкінс,— це дуже легко зробити. Він буде в нас сьогодні ввечері, так що можна буде уникнути розголосу... в інтересах самого молодого чоловіка, розуміється. До того ж я встигну

тоді й порадитись з місіс Напкінс... в загальних рисах, ясна річ. Але, в кожному разі, перед тим, як починати будь-що, ми мусимо кончити вашу справу. Ходім, прошу, назад у залю засідань, сер.

— Грамере!—загрозово згукнув суддя.

— Ваша яс-ожність!—озвався той з усмішкою любленця.

— Ідїть сюди, сер,—поважно промовив суддя,—і щоб я не бачив більше отих легковажних посмішок. Вони—просто непристойні, та, запевняю вас, вам і сміятись нема чого. Що, ваші свідчення були правдиві? Будьте тільки обережні, попереджаю, сер.

— Ваша яс-ожність,—пробелькотів Грамер,—я...

— А, ви вже замішалися!—перебив його суддя.—Ви бачили, як він замішався, містере Джінкс?

— Звичайно, сер,—одповів Джінкс.

— Тепер повторіть ваші свідчення і, знову кажу, будьте обережні. Запишіть ще раз його свідчення, містер Джінкс.

Безталанний Грамер став повторювати свої свідчення, але між тим, що записував містер Джінкс, і тим, як сприймав його слова суддя, була величезна різниця. Його завждішня заїкуватість од хвилювання ще збільшилась; він почав плутатись і за три хвилини зайшов у таку безвихідь і в такі противенства самому собі, що містер Напкінс заявив, що не вірить йому. Вирок було скасовано, і містер Джінкс знайшов, як оком ізмигнути, двох поручників.

По закінченні всіх формальностей містера Грамера ганебно вислано з кімнати—яскравий зразок непевности фортуни людської й несталости ласки великих людей. Коли містер Напкінс розповів своїй дружині й доньці все, що чув од містера Піквіка, місіс Напкінс зараз же пригадала, що вона завжди чекала на щось подібне; що попереджала про це чоловіка, що її поради ніколи не слухають, що вона не розуміє, за кого саме вважає її містер Напкінс і таке інше.

— І подумати тільки, якою дурою я вбиралася!—бідкалась міс Напкінс, видавлюючи з кожного ока по сльозі невеликого розміру.—В яку дуру пошито менє!

— Мусиш дякувати своєму татові, серденько,—сказала місіс Напкінс.—Як просила я цю людину розвідатись

про рідню капітана! Скільки разів благала вжити яких рішучих заходів! А тепер, я певна, нам ніхто не поїме віри, ніхто!

— Але, моя голубко,— почав був містер Напкінс.

— Не смійте звертатись до мене, ви, плуцько!— скрикнула леді,— Не смійте!

— Рибонько моя,— заспокоював її містер Напкінс,— адже ти сама з прихильністю ставилась до капітана Фіц-Маршала. Ти ж раз-у-раз запрошувала його до нас і не втрачала нагоди вводити його і в інші родини.

— Не казала я тобі, Герніето,— удалась до дочки місіс Напкінс,— не казала я, що він усе привинить мені! Не казала!— і місіс Напкінс зайшлась плачем.

— О тату!— дорікнула міс Напкінс і собі заридала.

— Йому замало, що він зробив нас посміховиськом усього міста! Він хоче ще всю вину скинути на мене!— обурювалась місіс Напкінс.

— Як тепер з'явимося ми на люди!— сказала міс Напкінс.

— Як будемо дивитись на Поркенгемів!— ридала місіс Напкінс.

— Або на Грігсів!— плакала міс Напкінс.

— Або на Сламїтавкінсів!— вмивалася слізьми місіс Напкінс.— Але хіба ж це обходить твого батька! Яке йому до того діло!— І на таку жахливу думку місіс Напкінс заридала ще ревніше, а міс Напкінс вторувала їй.

Сльози з очей місіс Напкінс виливались рікою, доки вона не встигла обміркувати трохи становище й вирішити, що найкраще було б запросити до них містера Піквіка з приятелями й дати їм змогу побачити Фіц-Маршала. Якби виявилось, що Піквік каже правду, капітана можна буде випроводити з дому без ніякого шуму, а Поркенгемам пояснити зник молодого чоловіка тим, що його викликано до королівського двору або призначено на генерал-губернатора в Сіера-Леоні чи на Бермудських островах, чи в одній із тих чарівних місцевостей, звідки європейці, приваблені цілющим підсонням, не хочуть повертатись.

Місіс Напкінс обтерла сльози, міс Напкінс обтерла свої, а містер Напкінс був дуже задоволений, що все влаштувалося так, як хотіла місіс Напкінс. Містера Піквіка з приятелями, після того як вони знищили сліди

недавніх сутичок, запрошено до дам, а далі й до обіду. Містера Велера, в якому досвідчене око судді за півгодини викрило одного з найсимпатичніших хлопців у світі, віддано під спеціальний догляд містера Мазля. А той, виконуючи наказа місіс Напкінс, повів Сема вниз на кухню.

— А багато у вас дам?—спитав Сем дорогою.

— На кухні тільки двоє,—відповів містер Мазл,—кухарка й покоївка. Єсть у нас ще хлопець на чорну роботу та дівчинка, але вони обідають у пральні.

— В пральні! Чому ж це так?—здивувався містер Велер.

— Спершу, коли вони тільки прийшли, ми спитувалися садовити їх за наш стіл, а потім не витримали. У дівчини надзвичайно ниці манери, а хлопець так сопе, що їсти разом із ним просто неможливо.

— Ач, мале порося! зауважив містер Велер.

— О, жах один! Оце найгірше в службі в провінції.

Молодь тут завжди дикуни якісь. Сюди прошу, містер Велер,—і містер Мазл дуже ввічливо ввів Сема в кухню.

— Мері,—сказав Мазл гарненькій покоївці,—Це—містер Велер. Пан просить розважати його якнайкраще.

— І ваш пан—мастак у цій справі, як я бачу,—вклонився містер Велер, кидаючи на Мері захоплений погляд,—знав, куди мене послати.

— А, який ви, містер Велер!—зашарілась Мері.

— Ніколи такого ще не бачила!—скрикнула кухарка.

— Вибачте, кухарко,—сказав Мазл,—я вас і не помітив. Дозвольте відрекомендувати вас, містер Велер.

По закінченні представлення всі сіли до столу. Невимушені маніри й розмовні таланти містера Велера так зачарували його нових знайомих, що вже на половині обіду вони були сердечні приятелі і в усіх подробицях знали про злочинну поведінку Джоба Тротера.

Дружні розмови та веселощі були саме в розпалі, коли біля садової хвіртки задеренчав дзвоник, а незабаром двері на кухню відчинилися, і в кімнату ступив не хто, як Джоб Тротер.

Ми сказали „ступив“, але на цей раз ми висловились не зовсім точно. Двері відчинилися, і на порозі з'явився містер Тротер. Він ступив би в кімнату, якби в око йому не впав містер Велер. Тепер же він ступив на

крок або на два назад і, закам'янівши, розгублено дивився перед себе.

— Ось і він! — скрикнув Сем, схоплюючись з місця.— А ми тільки но говорили за вас. Як вам ведеться? Заходьте ж!

І, поклавши руку на кармазиновий комір сторопілого Джоба, містер Велер утягнув його в кухню, зачинив на ключ двері й передав ключа містерові Мазлеві, що спокійнісінько заховав його собі в кишеню. Містер Тротер дав усадовити себе в крісло напроти коминка і поводив своїми маленькими оченятами то на містера Велера, то на містера Мазля, але не казав нічого.

— А тепер, — промовив Сем, — я хотів би спитати вас, так, просто з цікавості, що ви думаете про одного милого, добре вихованого молодого джентлмена, що раз-у-раз використовує свою рожеву хусточку і завжди тягає з собою всі чотири євангелії?

— І збирається побратись з куховаркою, — додала ображена леді. — Негіднику!

— А потім хоче спокутувати всі свої гріхи, відкривши крамницю, — вкинула слово покоївка.

— І я маю дещо сказати вам, молодий чоловіче, — урочисто промовив містер Мазл, допечений натяками, що містилися в двох останніх фразах.— Ця леді (він показав на куховарку) — моя наречена, і, дозволяючи собі базікати про дрібні крамниці, ви ображаєте мої найделікатніші почуття. Ви зрозуміли мене, сер?

Тут містер Мазл, що мав дуже добру думку про свою красномовність, в якій він намагався наслідувати свого пана, зробив павзу, чекаючи на відповідь, але містер Тротер розчарував його.

— Ну що ж? — сказав містер Мазл, — нічого не вдієш. Дуже шкодую, що мені доведеться порозуміватись із вами в присутності дам, але цього вимагає нагальність даного випадку. Кімната коло кухні вільна, сер. Якщо ви зайдете туди, а містер Велер ласкаво погодиться бути за свідка, ми встигнемо з'ясувати все, поки нам подзвонять з кімнат. Ходім, сер.

І містер Мазл зробив кілька кроків у напрямі до суміжної кімнати, скидаючи дорогою, аби не гаяти часу, ліберію.

Почувши останні слова цього одчайдушного виклику й побачивши, що містер Мазл лагодиться виконати загрозу, куховарка випустила пронизливий крик і метнулася до містера Джоба Тротера, що саме підвівся з крісла. Енергійна леді почала шарувати його широке плискате обличчя так завзято, як може робити це тільки розлючена жінка, а потім, запустивши пальці в Тротерові чорні патли, висмикнула з них стільки волосся, що його стало б на кілька десятків жалібних обручок. Виконавши цю роботу з усім запалом, навіяним любов'ю до містера Мазля, куховарка відступила і, будиши жінка дуже тендітна та чутлива, зараз же схилилась на буфет і знепритомніла.

В цій хвилі задеренчав дзвоник.

— Це вас кличуть, Джобе, — сказав Сем і раніш, як той встиг щось одповісти, схопив його за руку. Містер Мазл ухопив хлопця за другу руку, і в такий спосіб — один підштовхуючи, а другий тягнучи — вони приставили його у вітальню.

Там перед ними розгорнулася надзвичайно інтерна картина. Альфред Джінгл, есквайр, він же й капітан Фіц-Маршал, стояв біля дверей з капелюшем у руці і з усмішкою на виду, ані трохи не зворушений своїм прикрим становищем. Перед ним стояв містер Піквік, що, очевидно, допіру дав йому добру науку, бо його ліва рука була під фалдами фракa, а права висіла ще в повітрі — поза, властива йому підчас його промов. Неподалеку з обуреним обличчям стояв містер Тапмен, відтягуваний назад двома своїми молодшими приятелями. У противному кінці кімнати стояли містер Напкінс, місіс Напкінс і міс Напкінс, похмурі й величні.

— Що заважає мені, — казав містер Напкінс поважним судним тоном, — що заважає мені заарештувати їх, як волоцюг і жульманів? Тільки якась дурняча добрість.

— Ні, старий, не добрість, а гордість, — абсолютно спокійно відповів Джінгл. — Хтіли були впіймати капітана... ха-ха-ха!.. дуже добре... дружина для доньки... кепська штука розголошувати... нізащо в світі... вам же буде соромно... дуже.

— Негіднику! — скрикнула містріс Напкінс. — Ми з приризством ставимось до ваших низьких обмов.

— Я завжди ненавиділа його, — сказала Генрієта.

— О, звичайно! — засміявся Джінгл. — Високий молодий чоловік... старий коханець... Сідні Поркенгем... заможний, заможний хлопець... але не такий заможний, як капітан, правда!.. Викинути його... геть його... все для капітана... нема нікого, як капітан... всі дівчата божеволіють... га, Джеб?

— Містер Напкінс, — сказала старша леді, — про це зовсім нема чого говорити перед слугами... Звеліть вивести звідси цих негідників.

— Зараз, моя люба, — не сперечався містер Напкінс. — Мазле?

— Тут, ваша ясновельможність.

— Одчиніть вихідні двері!

— Слухаю, ваша ясновельможність.

— Залиште будинок, — наказав містер Напкінс, велично вказуючи рукою на двері.

Джінгл посміхнувся й пішов до виходу.

— Стійте! — спинив його містер Піквік.

Джінгл спинився.

— Вас, власне, слід було б накарати суворіш за всі знущання наді мною з боку вашого й вашого облудного друга.

Джеб Тротер дуже чемно вклонився й притиснув руку до серця.

— Я кажу, — вів далі містер Піквік, починаючи вже сердитись, — я, кажу, міг би вимагати для вас більшої кари, але я задовольняюсь тим, що викрив вас і тим виконав свій громадський обов'язок. Це — моя ласка, сер, і, сподіваюся, ви її пам'ятатимете.

Коли містер Піквік дійшов до цього місця, Джеб Тротер приклав руку до вуха, ніби боявся проминути хоч би найкоротший склад з його промови.

— І мені лишається тепер тільки одне, сер, — закінчив містер Піквік, уже вкрай розлючений. — Я хочу сказати, що вважаю вас за падлюку і... і... за розбійника... і за все найгірше, що я будь-коли чув або бачив, за винятком цього святобожного пройдисвіта в кармазиновій ліберії.

— Ха-ха-ха! — розсміявся Джінгл. — Хороший хлопець — Піквік... ніжне серце... кремезний дідок... не

треба тільки нервуватись... погана штука... дуже... ну, тимчасом... колись побачимось... не хнюптесь... ходім, Джобе.

По цих словах містер Джінгл наклав собі на голову капелюша й вийшов з кімнати. Джоб Тротер на мить залишився, озирнувся навкруги, посміхнувся, з глузливою врочистістю вклонився містерові Піквікові, зухвало підморгнув до містера Велера і пішов услід за своїм талановитим паном.

— Семе!— гукнув містер Піквік, побачивши, що містер Велер і собі пішов за ними.

— Сер?

— Лишайтеся тут.

Містер Велер завагався.

— Лишайтеся тут,— повторив містер Піквік.

— Чи не міг би я трохи вилощити в садку того Джоба?— спитав містер Велер.

— Звичайно, ні,— заборонив містер Піквік.

— Мабуть, я вижбурнув би його через хвіртку, сер?— запропонував містер Велер.

— Ні в яким разі,— одповів його пан.

Уперше за увесь час служби в містера Піквіка на обличчя Семове ліг незадоволений вираз. Але обличчя те незабаром проясніло, бо він побачив, як Мазл, сховавшись за дверима помешкання, зненацька вискочив на площадку й дуже спритно штовхнув містера Джінгля з помічником із сходів просто в діжки з американським алоє.

— Виконавши свій обов'язок, сер,— удався містер Піквік до судді,— я з моїми приятелями побажаю вам усього кращого. Дякуючи вам за гостинність, я в імені нас усіх дозволяю собі запевнити вас, що ми ніколи не зловжили б нею й не дозволили б собі деяких протизаконностей, якби нас не спонукало до цього почуття громадського обов'язку. Завтра ми ідемо до Лондону. Ваш секрет у вірних руках.

Висловивши в такий шляхетний спосіб протест проти ранкового з ними поведження, містер Піквік низенько схилювався пере дамами і, не зважаючи на прохання всієї родини не уходити ще, у супроводі своїх друзів залишив кімнату.

РОЗДІЛ XXII

ЩО МІСТИТЬ У СОБІ КОРОТКИЙ ЗВІТ ПРО ХІД СПРАВИ „БАРДЛ ПРОТИ ПІКВІКА“

Вивівши на чисту воду Джінгля й тим досягши головної мети своєї подорожі, містер Піквік поклав негайно повертати до Лондону. Йому кортіло познайомитись із заходами, тимчасом вжитими проти нього панами Додсоном і Фогом. Здійснюючи свій намір з усією властивою його рішучій вдачі енергією, він ранком наступного дня сів на перший же Лондонський дилижанс і того ж таки вечора у супроводі трьох своїх друзів і містера Семюеля Велера прибув до столиці.

Тут приятелі на короткий час розлучилися. Пани Тапмен, Вінкл і Снодграс побрались кожен до своєї оселі, щоб спорядитись для майбутньої візити до Дінглі-Делю, а містер Піквік із Семом заїхали до старого дуже пристойного готелю „Джордж і Яструб“ на Ломбардській вулиці.

Містер Піквік пообідав, випив другий кухоль свого улюбленого портвайну, напнув на голову шовкову хусточку, поставив ноги на ґрати коминка й відхилився назад у дуже вигідному кріслі, коли до хати ввійшов містер Велер з саквоюжем у руці й одірвав свого пана від його тихомирних метикувань.

— Семе! — сказав містер Піквік.

— Сер? — ознався містер Велер.

— Я допіру думав, Семе, про те, що в місіс Бардл, на Госвелській вулиці, залишилось чимало моїх речей. Їх треба було б узяти звідти перед тим, як я знову поїду з Лондону.

— Гарзд, сер, — одповів містер Велер.

— Я міг би відіслати їх покищо до містера Тапмена, але передніш їх слід було б переглянути та розібрати. Я хочу попросити вас, Семе, піти на Госвелську вулицю та влаштувати мені цю справу.

— Зараз, сер? — спитав містер Велер.

— Зараз, — відповів містер Піквік. — Але чекайте, — додав він, видобуваючи з кишені гаманця. — Треба сплатити ще комірне. Правда, квартал кінчається тільки в грудні, та все однаково — заплатіть зараз. Ось мій контракт. Я маю право залишити помешкання за собою ще на цілий місяць, але ви скажете місіс Бардл, що вона може вивішувати білетика та винаймати квартиру тепер же.

— Дуже добре, сер, — сказав містер Велер. — Більше нічого, сер?

— Більше нічого, Семе.

Містер Велер спроквола підійшов до дверей, немов чекав на щось; не поспішаючи, одчинив їх, поволі вийшов і повагом причинив їх пальців на два, коли містер Піквік гукнув на нього знову:

— Семе!

— Сер? — озвався містер Велер, ввійшов у кімнату й щільно зачинив двері.

— Я не заперечуватиму, Семе, коли б ви розвідались, як ставиться до мене місіс Бардл, і дізнались, чи й дійсно вона здатна довести до кінця цю підлу справу. Я кажу, що не заперечуватиму, якби ви зробили так, Семе, коли вам охота, — промовив містер Піквік.

Сем кивнув головою на ознаку того, що розуміє, в чім тут річ, і залишив кімнату, а містер Піквік насунув свою шовкову хусточку на голову й почав куняти.

Було коло дев'ятої, коли містер Велер добувся до Госвелської вулиці. Пара свічок горіла в кімнаті, що виходила на вулицю, пара жіночих капелюшів одбивалась на віконній фіранці. В місіс Бардл були гості.

Сем подзвонив і по доволі довгому чеканні почув, як пара маленьких чобіт задріботіла по сходах — то йшов добродій Бардл.

— А, маленький громадянине, — привітав його Сем, — як там пробуває твоя мама?

— Живе вона дуже добре,—одповів добродій Бардл,— і я теж.

— Ну, хвалити бога за це,—сказав Сем.—Піди ж і ознайом її, що я хочу говорити з нею. Підеш ти, маленький феномене?

Добродій Бардл поставив згарок свічки в плискатому свічнику на долішній щабель і побіг виконувати доручення.

Два жіночі капелюші, що відбивалися на віконній фіранці, були головні прибори двох найближчих приятельок місіс Бардл. Ці леді тільки но прийшли, щоб випити чашку чаю та повечеряти порцією телячих ніжок і підсмаженими сирниками. Сирники любо шипіли та підрум'янювались у маленькій мідяній сковороді; телячі ніжки апетитно визирали з каструльки; а місіс Бардл і дві її приятельки тимчасом перетирали на зубах інших своїх приятельок і знайомих.

— Слуга містера Піквіка!—верескнула місіс Бардл, коли її син сповістив про прихід Сема, і пополотніла.

— Боже мій!—скрикнула місіс Кляпінс.

— Ніколи не повірила б, якби сама не була тут,—підтримала її місіс Сендерс.

— Що ж мені тепер робити?—метушилась місіс Бардл.

— Я думаю, вам слід його прийняти, тільки при вашому побаченні мусить бути свідок,—порадила місіс Кляпінс.

— Я думаю, що два свідки—то було б законніш,—висловила гадку місіс Сендерс, яка згоряла з цікавості.

— Мабуть, краще було б закликати його сюди,—сказала місіс Бардл.

— Безперечно,—ствердила місіс Кляпінс, якій ця ідея дуже сподобалась.—Приведи його сюди, чоловічку, і неодмінно зачини напередні двері.

Містер Велер незабарився і, з'явившись до вітальні, виклав справу в такий спосіб.

— Дуже шкодую, що турбую вас, мадам, як казав злодій, затикаючи одній леді хусткою рота, але мій пан тільки но приїхав до Лондону й небавом уїздить знову. Отже, я не міг зробити інакше.

— Молодий чоловік, безперечно, не повинен одповідати за провини свого пана, — сказала місіс Кляпінс, уражена чепурною зовнішністю Велера та його розмовою.

— Авжеж, що ні, — погодилась місіс Сендерс, поглядаючи скося на каструлю і мислено вираховуючи, скільки телячих ніжок припаде на кожного, якщо Сем залишиться вечеряти.

— Справа, в якій я до вас прийшов, полягає ось у чім, — провадив Сем далі, нехтуючи зауваженнями дам. — По-перше, передати контракт мого пана, — маєте. Подруге, сплатити комірне, — маєте. Потрете, попросити вас зібрати докупи всі його речі й передати їх тому, кого він пришле по них. Почетверте, сказати вам, що ви можете зараз же винаймати помешкання. Оце й усе.

— Що б там не було, — мовила місіс Бардл, — а я казала й казатиму, що містер Піквік завжди, крім одного випадку, поводився, як справжній джентлмен. Гроші за ним були, як за банком.

І місіс Бардл, приклавши хусточку до очей, вийшла з кімнати написати розписку.

— Ось розписка, містер Велер, — сказала місіс Бардл, а це решта. Я сподіваюся, ви на спомин про стару знайомість не відмовитесь випити краплину чоگونهбудь, щоб зогрітись.

Сем зрозумів, що виграє він, як залишиться, і погодився. Тоді місіс Бардл вийняла з невеличкої шахви в стіні чорну пляшку й склянку на вино й була так розсіяна, що не помітила, як, налявши містерові Велерові, витягла ще три склянки і виповнила й їх.

— Дивіться, місіс Бардл, що ви нарobili, — зауважила місіс Кляпінс.

— Ну, що ж, це не погано, — сказала місіс Сендерс.

— А, бідна моя голово! — зідхнула місіс Бардл.

Сем одразу збагнув, про що мова мовиться, і рішуче оповістив, що ніколи не п'є перед вечерею, якщо разом із ним не п'є якась леді. Дами попосміялися, і місіс Сендерс згодилась нарешті ковтнути трохи з своєї склянки. Але Сем настоював, щоб чарка йшла кругом, так що довелося хильнути всім. Потім місіс Кляпінс виголосила тост за успіх справи „Бардл проти Піквіка“, після чого дами виповнили по вінця свої склянки й розбалакались.

— Я думаю, ви чули про те, що сталося, містер Велер,— сказала місіс Бардл.

— Чув щось таке,— відповів Сем.

— Жажна річ—виступати в такій справі перед публікою,— жалілася місіс Бардл,— але це, мені здається, єдине, що мені лишається. І мої адвокати, пани Додсон і Фог, кажуть, що, за всіма даними, я маю виграти. Просто не дам собі ради, що мені робити, містер Велер.

— А коли слухатиметься справу? — спитав Сем.

— В лютому чи в березні,— одповіла місіс Бардл.

— А скільки буде у вас свідків? — зацікавилась місіс Кляпінс.

— Щодо свідків, то їх не бракуватиме,— сказала місіс Сендерс.

— А як злоститимуться Додсон і Фог, якщо програють справу,— додала місіс Кляпінс. — Це ж — просто спекуляція з їхнього боку.

— Ви думаєте — спекуляція? — здивувалась місіс Сендерс.

— Але справу буде виграно,— закінчила місіс Кляпінс.

— Сподіваюся,— висловила надію місіс Бардл.

— О, в цьому не може бути жадного сумніву! — заспокоїла її місіс Сендерс.

— Ну, а я,— сказав Сем, підводячись із стільця й ставлячи на місце склянку,— я з свого боку можу побажати вам тільки одне: щоб усе було так, як ви хочете.

— Дякую, містер Велер — із запалом промовила місіс Бардл.

— Щождо Додсонів та Фогів і всіх подібних до них добродійників, що, аби заробити, сварять поміж себе добрих людей та примушують своїх клієнтів вишукувати приклучки для чвар, то їм я бажаю дістати ту нагороду, яку я дав би їм сам,— сказав містер Велер.

— А я хотіла б, щоб вони дістали нагороду, на яку заслуговують усі добрі та чесні люди,— промовила вдячна місіс Бардл.

— Амінь,— закінчив Сем.— Щасливого їм та багатого життя! На добраніч вам, пані.

На велику радість місіс Сендерс, господиня відпустила Сема, і не натякнувши на телячі ніжки та сирники. Цим стравам леді, за юнацькою допомогою доб-

родія Бардля, віддали належну шану, і незабаром і каструля, і сковорода були вже зовсім порожні.

Містер Велер, повернувшись до „Джорджа та Яструба“, сумнівно переказав своєму панові всі цікаві відомості про діяльність панів Додсона та Фога, що їх він спромігся дістати. Побачення з містером Перкером, яке відбулось найближчими днями, більше ніж ствердило доповідь містера Велера. Отже, містер Піквік готувався до відвідання Дінглі-Делю з приемним почуттям, що за два чи три місяці йому випаде привселюдно виступати в королівському суді, відповідаючи за порушення обіцянки одружитися, і що позивач матиме всі переваги, бо на його боці будуть і фатальний збіг обставин, і величезне вміння панів Додсона та Фога.

РОЗДІЛ XXIII

РІЗДВЯНИЙ РОЗДІЛ, ДЕ ВМІЩЕНО ОПИС ВЕСІЛЛЯ ТА ДЕЯКИХ ІНШИХ СПОРТИВНИХ ЗВИЧАЇВ, ЩО ЇХ ТЕПЕР, ЗА НАШИХ ЗВИРОДНІЛИХ ЧАСІВ, НЕ ДОДЕРЖУЮТЬ УЖЕ З ТАКОЮ ПОБОЖНОЮ ТОЧНІСТЮ

Моторні, як бджілки, зійшлися чотири піквікці ранком двадцять другого грудня того року, коли відбувалися ці правдиво списувані нами події. Надходила галаслива різдвяна пора; пора гостинности, веселощів і щирої сердечности. Старий рік готувався, як робили то давні філософи, зібрати круг себе своїх друзів, щоб серед шуму святкування тихенько та спокійно піти собі геть. Веселий і радісний наближався час; весело й радісно було, принаймні, чотирьом, між сили інших, серцям, що з приємністю чекали на його прихід.

Та й дійсно, для сили сердець недовгі різдвяні свята—пора втіхи та щастя. Скільки родин, що їх боротьба за існування порозпорошувала й порозкидувала по цілому світі, на ту пору знову гуртуються й провадять, нехай короткий, час, об'єднані дружбою та цілковитим розумінням одним одного. Скільки старих спогадів і заснулих симпатій збуджує різдвяна пора.

Ми пишемо наведені рядки за тисячі миль од того місця, де рік-у-рік стрічали цей день у веселому та безтурботному товаристві. Багато сердець, що так весело бились тоді, тепер спинилися; багато поглядів, колись таких життєрадісних, тепер примерхли: руки, що їх ми тоді стискували, захолинули; очі, що дивились на нас з таким полицком, забрала могила. А проте, і старий дім, і покої, і веселі голоси, і усмішливі об-

личчя, і жарти, і гри — всі найменші, найнезначніші подробиці, зв'язані з тими щасливими зустрічами, що різдва тиснуться в нашому мозку так, ніби все то було лише вчора. Щаслива пора, що повертає нас до химерних мрій дитинства; що нагадує старому радощі його юнацьких днів; що переносить морця й мандрівця за тисячі миль назад до рідного краю та семейного вогнища!

Але ми захопилися описом різдвяних принад і залишили містера Піквіка з друзями мерзнути на імперіялі маглтонського диліжанса, куди вони тільки но сіли, закутані в шуби, шарфи та довгі подорожні плащі. Поклавши в ящик під диліжансом всі валізки, портплекди, з півдванадцятка барилець з устрицями та здоровезний короб з тріскою (і устриці, і тріска становлять приватну власність містера Піквіка), містер Велер і кондуктор схоплюються на задні сидці. Фурман лізе на передок, піквікці обгортають круг ніг свої плащі, встропляють носи в шарфи, конюші відпускають гнuzдечки, фурман бадьоро гукає „Гаразд!“ — і коні шарпають з копита.

О третій годині того ж таки дня веселі та свіжі подорожні стояли вже на сходах маглтонського готелю „Голубий Лев“, набравшись дорогою чималою кількістю елю та бренді, що дозволило їм чинити опір морозові, який закув у залізні кайдани землю й прегарним мереживом вимережив дерева та живоплоти. Містер Піквік лічив барильця з устрицями й доглядав за тим, як з ящика диліжанса витягали короб з тріскою, коли йому здалося, що хтось легенько смикає його за рукав. Озирнувшись навкруги, він побачив, що особою, яка в такий спосіб намагалася притягти увагу до себе, був улюблений козачок містера Вордля, читачам цієї неприкрашеної історії відомий більше під назвиськом гладкого хлопця.

— Ага! — сказав містер Піквік.

— Ага! — промовив гладкий хлопець і, глянувши на короб з тріскою та барильця з устрицями, радісно зазвонув. Він протягом останнього часу ще поглядшав.

— А цера у вас досить таки рожева, голубчику, — зауважив містер Піквік.

— Я заснув трохи перед самим коминком,— пояснив хлопець, що обличчя його по годинному сні коло вогню набуло кольору цегли.— Хазяїн прислав мене сюди з візком, щоб я одвіз ваш багаж додому. Він хотів був одрядити по вас верхові коні, а потім вирішив, що такого холодного дня вам краще буде пройти пішки.

— Правильно, правильно,— поквапився відповісти містер Піквік, добре пригадуючи останню свою подорож по цій дорозі.— Ми краще підемо пішки. Семе!

— Сер?— озвався містер Велер.

— Допоможіть служникові містера Вордлі покласти багажа у візок та їдьте потім разом із ним. Ми трохи випередимо вас.

Віддавши таке розпорядження й розрахувавшись з фурманом, містер Піквік з трьома приятелями побрався стежкою через поля й незабаром шезнув з очей, залишивши містера Велера вперше віч-на-віч з гладким хлопцем. Сем здивовано й не мовивши й слова глянув на гладкого хлопця та почав класти у візок багаж, а хлопець спокійно стояв поруч і, здавалося, з великим інтересом дивився на Сема, ніби питаючи себе, чи впорається той з роботою сам.

— О!— сказав Тем, кинувши на тачку останню валіску.— Готово!

— Правда ваша,— ствердив гладкий хлопець із виглядом цілковитого задоволення.— Готово.

— Ну, добре,— промовив Сем,— а ти п'єш щонебудь?

— Я волю їсти.

— А, та так воно й треба було думати. Я власне хотів запитати, чи не ковтнув би ти краплі чогось теплого, щоб зогрітися. Може, тобі під такою покришкою й холодно ніколи не буває?

— Чому?— одповів хлопець.— Буває подеколи, і тоді я не відмовляюся хильнути чогонебудь, аби воно було хороше.

— О, не відмовляєшся!— повторив Сем.— Тоді ходім.

До буфету було недалеко, і хлопець, не поморщившись, проковтнув цілу склянку пуншу, що відразу надало йому ваги в очах містера Велера.

— Умієте ви керувати коні?— спитав гладкий хлопець, коли Сем, і собі хильнувши склянку, сів із ним у візок.

— Думаю, що вмію.

— Тоді нате! — хлопець передав йому віжки й показав на дорогу. — Держіть увесь час просто і не заблукаєте.

По цих словах він ліг на дно, поклав голову на барильце з устрицями і, ніжно притиснувшись до короба з тріскою, зараз же заснув.

— Ну й ну! — здивувався Сем. — З усіх нецеремонних хлопців, що я будь-коли бачив, цей найнецеремонніший. Гей, ти, юна водяна хворобо, прокинься!

Але що юна водяна хвороба не прокидалася, то Сем сів на передок і, вдаривши віжками по старій коняці, рішуче покотив до Мейнорської ферми.

Тимчасом містер Піквік і його приятелі, пожвавивши ходінням свій кровобіг, весело посувались наперед. Земля була тверда, як криця. Припорошена намороззю трава хрумтіла під ногами. Сухе чисте повітря проймало морозом. А швидке наближення сірого присмерку примушувало піквікців з великою приємністю думати про вигоди, що чекали їх на гостинній фермі.

Звернувши на стежку, що йшла між двома живоплотами, вони почули шум багатьох голосів і, раніш як устигли розібрати, звідки він виходить, опинилися в центрі товариства, що дожидалося їхнього прибуття. Там був старий Вордл, що стрів їх голосним „Ура!“ і виглядав, як би то було можливо, веселішим, ніж звичайно; була Бела з своїм вірним Трандлем і, нарешті, Емілія з вісьмома чи десятьма молодими леді. Леді приїхали на весілля, що мало відбутися наступного дня, і трималися невимушено та врочисто, як то завжди буває з паннами за таких важливих випадків.

Церемонія рекомендації була дуже нескладна. Ми сказали б навіть, що церемонії не було ніякої. За дві хвилини містер Піквік кепкував з молодих леді, що відмовлялися перелізати через пліт, поки він на них дивиться, або, мавши гарненькі ніжки, по п'ять хвилин простоювали на перелазі, удаючи, що бояться ворухнутися, і поводився з ними так, ніби знав їх усе життя. Цікаво відзначити, що містер Снодграс пеклувався коло Емілії значно більше, ніж того вимагали жахні умови трифутного — та ще з двома кам'яними щаблями —

перелазу; а одна кароока молоденька панна в чепурних оторочених хутром черевичках аж надто верещала, доки містер Вінкл не запропонував їй свої послуги. Всі почували себе вдоволеними й щасливими.

Але коли так любо та весело було поза будинком, то як же щиро та сердечно привітали наших подорожніх на фермі! Стара леді сиділа на своєму звичайному місці в залі, тільки, будши в трохи поганому гуморі, недочувала більше, ніж звичайно. Взимку вона не виходила на повітря і, подібно до багатьох інших старих, вважала за особисту образу, коли хтось дозволяв собі щонебудь, чого не можна було їй.

— Мамо,— сказав містер Вордл,— містер Піквік. Ви впізнаєте його?

— Кинь це,— поважно відповіла леді,— і не турбуй містера Піквіка таким старим мотлохом, як я. Нікому я зараз не потрібна, і зрештою— це зрозуміла річ.— Тут стара пані хитнула головою й тремтячими руками почала обсмикувати свою шовкову сукню кольору лаванди.

— Вибачте, мадам,— промовив містер Піквік,— але ви кривдите свого старого друга. Я приїхав сюди спеціально, щоб перекинутися з вами словом та заграти робера у віст, і ми покажемо всім оцим хлопцям та дівчатам, як треба танцювати менуета, ще перед тим, як вони постаріють на сорок вісім годин.

Стара леді повеселішала, але не хотіла показати цього відразу й тому сказала тільки:

— На жаль, я не можу чути його.

— Та годі вже, мамо,— втрутився містер Вордл,— не сердьтесь. Згадайте про бідну Белу. Мусите підбадьорювати її.

Добра стара леді чула його слова, і губи їй затремтіли. Але вік має право на деякі примхи. Були вони і в неї. Отже, вона ще раз обсмикнула свою сукню і, звертаючись до містера Піквіка, промовила:

— Ах, містер Піквік, коли я була дівчина, молоді люди були зовсім інші.

— Безсумнівно, мадам,— погодився містер Піквік,— і ось чому мені так до вподоби ті кілька чоловік з них, що зберегли ще сліди старовини.— І, кажучи таке, містер Піквік притягнув до себе Белу, поцілував її в лоб

і примусив сісти на ослінчика коло ніг старої. Чи то вираз на обличчі внуки, повернутому до бабусі, чи то зворушливі слова містера Піквіка розчулили стару леді; мабуть, була тут яка інша причина — ми цього не знаємо. В кожному разі, стара зовсім розтанула, кинулась на шию Бели, і ввесь її поганий гумор вилився разом із мовчазними сльозами.

Непомітно й весело минув вечір. Врочисто проходили десятки роберів, що їх містер Піквік грав у парі з старою леді. Галасливі були жарти та регіт навколо круглого столу. Довго ще по тому, як пішли до себе жінки, ходили круг столу келіхи з старим вином, посмаченим прянощами. Міцний був сон і солодкі снилися сні цієї ночі. Інтересно зазначити, що сні містера Снодграса мали постійний зв'язок з Емілією Вордл, а головною постаттю в мріях містера Вінкля була молода кароока леді з лукавою усмішкою на вустах і в надзвичайно гарненьких черевиках, оторочених хутром.

Світанком наступного дня містер Піквік прокинувся від шуму голосів і тупотіння ніг, достатнього, щоб розбудити навіть гладкого хлопця. Він сів на ліжку й прислухався. Жінки - служниці та гості ввесь час бігали туди й сюди. Літепла просили так голосно, голок і шпильок вимагали так часто і стільки разів приглушеним голосом скрикували: „Ідіть бо та затягніть мене, душко!“, що містер Піквік з сердечної простоти спершу подумав був, що в домі скоїлось щось жахне і, тільки очунавшись трохи, згадав про весілля. Що випадок цей був незвичайний, то містер Піквік і убрався ще дбайливіш, ніж завжди, а вбравшись, зійшов до їдальні.

Всі служниці в новісінських сукнях з рожевого мусліну і в білих чепчиках на головах ганяли по всьому будинкові в стані такого збудження, якого й списати не можна. Стара леді вийшла до столу в глясетовій сукні. Остання протягом двадцяти років не бачила світла, як не рахувати кількох гультяїв-сонячних променів, що крізь шпарку зазирали в скриню, де вона лежала. Містер Трандл тримався бадьоро і майже не виявляв хвилювання. Добрячий старий джентлмен намагався прибрати безтурботного, хватського вигляду, але не завжди мав успіх у своїх спробах. Всі дівчата

були в білому мусліні і в сльозах, за винятком двох-трьох вибраниць, вшанованих дозволом бути на горі коло нареченої й дружок. Піквікці вбралися в свої найкращі костюми і аж сяли в них. З площадки перед домом долинав гамір цілої юрби хлопців, юнаків і дорослих, так або інак зв'язаних з фермою. У петельці в кожного з них був білий бант, і всі вони метушилися та галасували під проводом містера Велера, що встиг набути величезної популярності і почував себе на фермі так, ніби й народився тут.

Не заходячи в подробиці, скажемо, що вінчання відбулося в парафіяльній дінглі-дельській церкві; що підпис містера Піквіка ще й досі зберігся під шлюбним актом; що кароока молода леді накреслила своє ім'я непевним і трохи тремтячим письмом; що підписи Емілії та інших дружок — дуже нечіткі; що вся церемонія пройшла якнайкраще; що всі панни знайшли її значно пристойнішою, ніж вони думали передніш; і, дарма що власниця карих очей та лукавої усмішки запевняла містера Вінкля, що нізащо в світі не погодилась би на таке, ми, проте, маємо найсерйозніші підстави гадати, що вона помилялася. До наведеного вище маємо додати, що містер Піквік перший поздоровив молоду і, здоровлячи, одяг їй на шию прекрасного золотого годинника на золотому ланцюжку, яких до того часу, крім ювілера, не бачило жодне око людське. Потім весело, як міг, оддзвонив старий церковний дзвін, і вся громада подалась додому снідати.

— Вордле,— сказав містер Піквік, скоро тільки вони сіли до столу,— склянку вина на честь цього щасливого випадку!

— З величезною охотою, друже,— відповів містер Вордл.— Джо! Ач, клятий хлопець, знову заснув!

— Ні, я не сплю, сер,— озвався гладкий хлопець, вилазячи з темного кутка, де він уминав різдвяний пиріг, хоч далеко не з тою повільністю та поважністю, що характеризували всі вчинки цього джентлмена.

— Налляй вина містерові Піквікові.

— Слухаю, сер.

Гладкий хлопець наповнив склянку містера Піквіка і став позад стільця свого пана, з похмурою радістю

стежачи за рухом ножів та виделок і за переходом містимого тарілок до ротів товариства.

— Щастя вам боже, приятелю,— сказав містер Піквік.

— І вам того ж, друже,— одповів Вордл, і вони випили один до одного.

— Місіс Вордл,— промовив містер Піквік,— нам, старим, з цієї радісної нагоди слід було б перехилити чарчину.

Стара леді в своїй глясетовій сукні сиділа на чільному місці стола, мавши по один бік од себе новоодружену внуку, а по другий — містера Піквіка. Дарма, що наш герой говорив не дуже голосно, вона відразу зрозуміла його і випила повну склянку на його щастя та довгий вік. Потім люба старенька вдалася в найточніше та найпросторіше оповідання про своє власне весілля, докладно списала високі закабулки, що носили тоді, і окремо розповіла декілька подробиць з життя та пригод небіжки — вродливої леді Толімглавер. Оповідаючи, стара леді весело реготала, а молоді панни й собі заходилися сміхом, бо аж ніяк не могли зрозуміти, про що розказує бабуня. Їхній регіт примусив стару леді розповісти ще одну знамениту історію, яка мала вдесятеро більше успіху, і це остаточно створило їй гарний настрій. Потім розрізали пиріг,— і, коли він кружляв по столу, молоді панни відламували від своєї пайки маленький кавалочек, щоб, поклавши його під подушку, побачити уві сні суженого.

— Містер Мілер,— удався містер Піквік до нашого старого знайомого — гучноголосого джентлмена,— склянку вина.

— З великою охотою,— врочисто відповів гучноголосий джентлмен.

— А зі мною хіба не вип'єте,— спитав добротливий старий священник.

— А зо мною,— примовилась його дружина.

— І зо мною, і зо мною,— підхопили двоє вбогих родичів на останніх місцях, що завзято пили та їли і з усього сміялися.

Містер Піквік із захопленням приймав кожену нову пропозицію, і його очі випромінювали радість та задоволення.

— Леді й джентлмени! — раптом виголосив він, звисшись на ноги.

— Слухайте, слухайте! — в надпориві почувань скрикнув містер Велер.

— Покличте сюди слуги, — звелів містер Вордл і тим урятував Сема від привселюдної догани, яку той інакше неодмінно дістав би від свого пана. — Дайте їм по склянці. Нехай вип'ють за здоров'я молодих. Прошу далі, Піквік.

І посеред цілковитої мовчанки, перериваної подеколи шепотінням служниць, містер Піквік розпочав свою промову.

— Леді й джентлмени... ні, я не казатиму — леді й джентлмени, а назову вас — мої друзі, мої любі друзі, якщо дами дозволять мені таку вільність...

Тут мову йому перебив громовий вибух оплесків з боку жіноцтва. Джентлмени вторували ним, і серед цього шуму виразно чути було голос власниці карих очей, що обіцяла розцілувати любого містера Піквіка. Містер Вінкл люб'язно запропонував їй свої послуги як посередника. „Ідіть собі геть!“ — відповіла на це карока леді, додавши поглядом: „коли можете“.

— Мої любі друзі, — казав містер Піквік, — я пропоную випити до молодої й молодого; нехай благословить їх бог. (Оплески й сльози). Мій юний друг Трандл, — я його знаю, — чудова всіма сторонами людина; а його дружина — чарівна жінка, що, я певний, спроможеться дати і в іншому місці щастя, яке протягом двадцяти років сіяла вона в отцевому домі. (Тут гладкий хлопець вибухнув таким ревним плачем, що містер Велер мусив був узяти його за комір і вивести з кімнати). Я хотів би бути молодший, — казав містер Піквік далі, — аби стати чоловіком її молодшої сестри. (Оплески). На жаль, це неможливо, і я щасливий тим, що старість дозволяє мені бути їй батьком. Принаймні, ніхто не закидатиме мені будь-яких прихованих лихих намірів, коли я скажу, що однаково люблю й поважаю їх обох. (Оплески й схлипування). Батько молодої, наш спільний друг — чесна й благородна особа, і я пишаюся тим, що знайомий із ним. Це — чудова, добряча, незалежна в своїх поглядах, гостинна й щедра людина. (Ентузіастичний ухвальний гомін з боку вбогих родичів). Я певний, ми

всі однаково гаряче бажаємо, щоб його донька жила якнайщасливіш і щоб, дивлячись на її щастя, він мав той душевний спокій і задоволення, на які він цілком заслуговує. Отже, вип'ємо до них та побажаймо їм здорв'я і довгого безтурботного життя.

Містер Піквік закінчив свою промову серед бурі оплесків, і легеням численної банди під керуванням містера Велера довелося попрацювати ще раз. Містер Вордл випив до містера Піквіка. Містер Піквік випив до старої леді. Містер Снодграс випив до містера Вордла. Містер Вордл випив до містера Снодграса. Один з убогих родичів випив до містера Тапмена; другий — до містера Вінкля. Всі раділи й веселилися, аж доки зник під столом двох убогих родичів не дав на розум, що настав час перепочити.

За обідом усі зійшлися знову, відбувши перед тим, за порадою містера Вордла, подорож миль у двадцять п'ять, що мала знищити прикрий ефект вина та сніданку. Убогі родичі, аби досягти тих же наслідків, цілісний день пролежали в ліжку, але їхні спроби були надаремні, і так вони там і лишилися. Містер Велер увесь час підтримував веселий настрій у слуг, а гладкий хлопець поділяв своє дозвілля між сном та їдінням.

Обід пройшов не менш галасливо й жваво, як сніданок, але на відміну від сніданку підчас обіду не було сліз. Далі прийшла черга на десерт і на нові тости. Потім подали каву й чай і нарешті влаштували бал.

Найкраща вітальня на Мейнорській фермі була гарна довга кімната з темною лиштвою і високим коминком з такою широченною дошкою, що по ній вільно можна було б проїхати в новітньому кебі. В одному кінці вітальні, в альтанці, зробленій з різака та плюща, сиділи два добірні скрипалі й єдина на цілий Маглтон арфістка. В кожному закутку, на кожному виступі стояли масивні срібні свічники на чотири свічки кожен. Килим знято; свічки горіли ясно; вогонь у коминку палав; потріскували дрова; веселі голоси та щирий сміх дзвеніли в кімнаті.

Ніби щоб додати зайвого інтересу цьому цікавому видовиську, містер Піквік, уперше за пам'яті своїх найдавніших друзів, з'явився без гетрів.

— Ви збираєтесь танцювати?— запитав його Вордл.

— Авжеж збираюсь,— відповів Піквік.— Хіба ви не бачите, що я вбрався спеціально для цього?— І містер Піквік показав на свої смушкаті шовкові панчохи й бальові дуже гарно шнуровані ботини.

— Ви в шовкових панчохах?— насмішкувато скрикнув містер Тапмен.

— А чому б ні, сер? Чому б ні?— спалахнув містер Піквік.

— О, звичайно, чому б вам і не носити їх,— відповів містер Тапмен.

— Я думаю, сер, я думаю,— рішучим тоном промовив містер Піквік.

Містер Тапмен за малим не засміявся, але, зрозумівши, що справа серйозна, прибрав поважного вигляду й сказав, що панчохи дуже гарненькі.

— Сподіваюся,— відмовив містер Піквік, пильно дивлячись на свого друга.— Ви, думаю, не вбачаєте нічого екстраординарного в тому, що я взагалі ходжу в панчохах?

— Безумовно, ні; безумовно,— сказав містер Тапмен і відійшов од містера Піквіка, обличчя якого зараз же набуло свого звичайного добротливого вигляду.

— Ми, здається, готові,— сказав містер Піквік, стоячи з старою леді в першій парі. Він так нетерпеливився, що чотири рази починав, і все невчасно.

— Зараз почнемо,— одповів Вордл.— Можна.

Дві скрипки й арфа взяли перші ноти, а містер Піквік зробив перші па, коли навкруги заплескали в долоні й залунали крики:

— Стійте, стійте!

— В чім річ?— спитав містер Піквік, що почав уже розпалюватись і не спинився б нізащо в світі, якби не спинились музики.

— А де ж Арабела Елен?— згукнуло з дванадцятко голосів.

— І Вінкл,— додав містер Тапмен.

— Ми тут,— озвався названий джентлмен, виринаючи з якогось кутка з своєю гарненькою дамою. І важко було сказати, хто був червоніший— він чи юна кароока леді.

— Дивна річ, Вінкле,— із серцем сказав містер Піквік.— Невже ви не могли давніш стати на своє місце?

— Нічого тут дивного немає,— одповів містер Вінкл.

— Та й правда, немає,— з промовистою усмішкою погодився Піквік, глянувши на Арабелу.— Тепер я й сам бачу, що це не дивно.

А втім, розводитись у цьому питанні не було часу, бо скрипки й арфа із запалом стали вже до роботи. Схрестивши з своєю дамою руки, містер Піквік пройшов до противного кінця кімнати, далі повернув до коминка, потім — до дверей і, притупуючи ногами, спинився, щоб пропустити другу пару. Одна по одній протанцювали всі чотирнадцять пар; знеможена стара леді давно вже пішла до себе; давно вже її заступила дружина священника, а наш герой, щасливо всміхаючись, все пританцювував на місці в лад музиці.

Задовго перед тим як містер Піквік утомився, молоді зійшли з кону. По закінченні танців у їдальні на першому поверсі влаштували вечерю й довго сиділи за нею. Прокинувшись наступного ранку досить пізно, містер Піквік невиразно пригадав, що запрошував обідати до себе, в готель „Джордж і Яструб“, щось коло сорока п'яти осіб, скоро тільки вони будуть у Лондоні, і зробив з цього висновок, що трохи перебрав минулої ночі.

— Отже, ви кажете, сьогоднішній вечір уся родина переведе на кухні?— питав Сем в Еми.

— Так, містер Велер,— одповіла покоївка,— на святвечір всі вони щороку збираються в нас. Пан суворо додержує цього звичаю.

— Гарний хлопець ваш пан,— зауважив містер Велер.— Я ніколи не бачив такої добрячої людини й такого справжнього джентлмена.

— О, він таки й дійсно джентлмен,— пристав до розмови, хлопець.— Бачили б ви, якого кабана вигодував він до різдва.

— А ти таки нарешті прокинувся, юний боа констрікторе,— засміявся Сем, і всі трое пішли на кухню. Там тимчасом, згідно з старовинним звичаєм, що його споконвіку держала родина Вордлів, зібралась уже вся родина.

До стелі посередині кухні старий Вордл власноручно почепив велику гілку омели, що дала привід до загальної й чарівної метушні та боротьби¹⁾ Серед усього цього гармидеру містер Піквік з галантністю, що зробила б честь нащадкові самої леді Толімглавер, взяв бабусю за руку, поставив під омелою й шанобливо поцілував. Старенька скорилася цьому прояву чемности з усією гідністю, що пасувала до серйозного та важливого обряду, але молоді панни трималися трохи інакше. Чи то вони не пройнялися повагою до традицій, чи то думали, що змагання надає більшої вартости поцілункові, тільки вони верещали та відбивалися, ховалися по кутках, загрожували, дорікали, словом — робили все, але не залишали кухні. І раптом, коли менш настирливі джентлмени, приведені до розпачу їхнім опором, вважали справу за програну, всі вони вирішили, що змагатися більше нема чого, і ласково дозволили поцілувати себе. Містер Вінкл поцілував леді з карими очами, містер Снодграс поцілував Емілію, а містер Велер, не визнаючи забобонів щодо омели, поцілував Ему й інших служниць, де натрапив. Убогі родичі цілували всіх, навіть найбільш некрасивих подруг молодой, що в замішанні раз-у-раз ставали під саму омелу. Вордл, притулившись спиною до коминка, з величезним задоволенням дивився на ці сцени, а гладкий хлопець, скориставшись з нагоди, привласнив і до щенту знищив чудовий краєць пирога, прихований для когось іншого.

Метушня й гомін трохи вгамувалися. Обличчя палали, локони порозкручувалися. Містер Піквік, поцілувавши, як оповідалося вище, стару леді, стояв під омелою, коли кароока дівчина, шепонувши щось іншим паннам, зненацька вихопилась наперед і, обнявши нашого героя за шию, ніжно поцілувала в ліву щоку. Раніш як містер Піквік устиг отямитись, його оточило й перецілувало все жіноцтво.

Любо було бачити містера Піквіка в середині гурту, що тягнув його то в один, то в інший бік, і дивитись,

¹⁾ За старовинним англійським звичаєм того, хто свят-вечора стане під гілкою омели, почепленої до стелі кімнати, де святкує різдво родина, кожен має право поцілувати.

Святвечір у господі містера Вордлія

як цілюють його хто в підборіддя, хто в ніс, а хто й в окуляри. Але ще любіш було спостерігати, як трохи згодом, із зав'язаними шовковою хусточкою очима, грав він у піджмурки. Спершу він тикався по всіх стінках та кутках, а потім, упіймавши одного вбогого родича, так само сумнівно й граціозно викручувався з-під його довгих рук, викликаючи цим захоплення в усіх глядачів. Убогі родичі ловили тих, кому це було до вподоби, а коли гра припинилася, ловили один одного. Втомившись грати в піджмурки, товариство — пани разом із слугами — почало розважатись драконом¹⁾, а після того, як увесь озюм виловлено й усі пальці попечено, сіло вечеряти навпроти коминка, де весело палали величезні поліна.

¹⁾ Гра полягає в тім, щоб з тарілки, де горить спирт, витягти, не опаливши пальці, кинуті туди озюминки.

РОЗДІЛ XXIV

ЯК ПІКВІКЦІ ПОЗНАЙОМИЛИСЬ З ДВОМА ДУЖЕ МИЛИМИ МОЛОДИМИ ЛЮДЬМИ ОДНОЇ З ВІЛЬНИХ ПРОФЕСІЙ; ЯК РОЗВАЖАЛИСЬ ВОНИ НА ЛЬОДІ І ЧИМ СКІНЧИЛАСЬ ЇХНЯ ВІЗИТА

— А що, надворі все ще мороз, Семе? — спитав містер Піквік свого улюбленого слугу, коли той ранком першого дня різдва прийшов до нього з літеплом.

— Вода в діжках узялася кригою, сер, — одповів Сем.

— Погана погода, Семе, — зауважив містер Піквік.

— Чудова година для тих, хто тепло одягнений, як казав білий ведмідь, ковзаючись на полозках, — пожартував Сем.

— Я буду внизу за чверть години, — попередив містер Піквік, розв'язуючи нічний ковпак.

— Гарзд, сер, — промовив Сем. — А там, унизу, сидить пара костопильців.

— Пара кого? — сів на ліжку містер Піквік.

— Пара костопильців, — повторив Сем.

— Що це значить костопильці? — спитав містер Піквік, не зовсім певний, живі то істоти чи щось їстивне.

— Хіба ж ви не знаєте? — здивувався Сем. — А я думав, кожному відомо, що костопилець — то хірург.

— Хірург, кажете? — посміхнувся містер Піквік.

— Звичайно ж, сер, — ствердив Сем, — тільки ті, що сидять унизу, не зовсім справжні хірурги. Вони ще вчаться.

— Іншими словами, це — студенти - медики? — зрозумів містер Піквік.

Сем стверджуючи нахилив голову.

— Дуже радий цьому,— сказав містер Піквік, кидаючи свій ковпак на ковдру.— Вони — хороші хлопці, дуже хороші хлопці; з розумом, розвиненим через спостереження та міркування, і з смаком, витонченим наукою та читанням.

— Вони сидять на кухні коло плити й палять сигари.

— І, напевно, вщерть повні благородних почувань і високих думок,— потер руки містер Піквік.— Це саме те, що мені подобається.

— Один із них,— сказав Сем, не звертаючи уваги на слова свого пана,— один із них поклав ноги на стіл і цмулить чисте бренді, а другий поставив між ніг барильце з устрицями, odkриває їх одну по одній ножем, а скойки кидає в юну водяну хворобу, що спить у кутку за коминком.

— Чудернацтва генія,— поблажливо пояснив містер Піквік.— Можете йти.

Сем пішов, а містер Піквік по впливі чверти години був уже в їдальні.

— А, ось він нарешті! — скрикнув містер Вордл— Слушайте, Піквік, це — брат міс Елен — Бенжемен Елен або Бен, як звемо його ми і мусите взивати ви. А цей джентлмен — його сердешний приятель, містер...

— Містер Боб Соєр,— втрутився Бен, після чого і містер Боб Соєр, і містер Бенджемен Елен разом за-сміялися.

Містер Піквік уклонився Бобові Соєру; Боб Соєр уклонився містерові Піквікові. Потім Боб та його сердешний приятель завзято напосіли на їстивне, що стояло перед ними, і містер Піквік мав нагоду пильно оглянути їх обох.

Містер Бенджемен Елен був дебелий, кремезний юнак з чорним підчикриженим волоссям і з білим довгастим обличчям, прикрашений окулярами й білою краваткою. Нижче від однорядного сурдута, застібнутого на всі гудзики, давалося бачити звичайну кількість ніг, кольору перцю з сіллю, що закінчувались парою недосконало наваксованих чобіт. Не зважаючи на те, що рукава його сурдута були короткі, ніяких ознак маншет під ними не помічалось, і дарма що на шиї його вільно міг уміститись комірчик, ні щонайменшого сліду цього

додатку вздріти було не можна. Загалом він мав доволі пошарпаний вигляд і ширив круг себе міцний дух поганих сигар.

Містер Боб Соєр був одягнений у голубий костюм з дуже грубої матерії—щось середне між сурдутом і пальтом—і визначався якоюсь неохайною чепурністю та чваньковитою поведінкою, властивими молодим людям, що день і ніч переводять на вулиці, взивають рестораних і готельних слуг на ймення та дозволяють собі інші кумедні вчинки. На ньому були картаті штани й довга дворядна камізелька. З дому він завжди виходив з грубою палицею із здоровезною головкою, уникав рукавичок і в цілому нагадував розбещеного Робінсона Крузо.

Ось з якими поважними добродіями познайомився одного різдвяного ранку наш герой, снідаючи на Мейнорській фермі.

— Чудова година, панове,— сказав містер Піквік.

Боб Соєр на це зауваження трохи нахилив голову й попросив Бенджемена Елена передати йому гірчицю.

— Ви здалека приїхали, джентлмени?— спитав містер Піквік.

— Голубий лев у Малгтоні,— буркнув містер Елен.

— На вас чекали ще вчора ввечері.

— Ми й мусили були приїхати, але брендї трапилося занадто добре і шкода було поспішати. Правда, Бене?

— Безперечно,— ствердив містер Елен.— Та й сигари і свинячі котлети були не погані. Вірно я кажу, Бобе?

— Цілком,— одповів Боб, і сердешні приятелі атакували сніданок ще завзятіш, нібито спогади про вчорашню вечерю надали стравам кращого смаку.

— Ніщо не збуджує апетиту так, як розтин трупу,— зауважив Боб, перебігаючи очима по столу.

Містер Піквік злегка знизав плечима.

— До речі, Бобе,— спитав містер Елен,— ти ^{чи}скінчив уже ту ногу?

— Майже,— одповів Боб, одрізаючи собі половину курки.— Як на дитину, вона дуже мускуляста.

— Серйозно?— байдужно спитав містер Елен.

— Зовсім серйозно,— з повним ротом одповів Боб

— Я записався на руку,— сказав містер Елен.— У нас склалася ціла група. Нема тільки охочого на голову. Хотілося б мені, щоб ти взяв її.

— Ні, я не можу дозволити собі таких великих витрат.

— Дурниці!

— Ні, це — факт. Ще на мозок я, може, й спромігся б, а на цілу голову не вистачить грошей.

— Тихо, джентлмени! — застеріг містер Піквік.— Дами йдуть сюди.

Тільки встиг він закінчити фразу, як до ідальні, повертаючись з вранішньої прохідки, ввійшли леді в супроводі галантних панів Снодграса, Вінкля й Тапмена.

— А, це ти, Бене! — промовила Арабела тоном, де було більше подиву, ніж радості.

— Приїхав, щоб забрати тебе завтра додому,— пояснив Бенджемен.

Містер Вінкл пополотнів.

— Хіба ти не бачиш Боба, Арабело? — спитав з доктором у голосі Бен.

Арабела, немов тільки що помітивши містера Соєра, граціозно простягла йому руку, і ненависть поняла серце містера Вінкля, коли він побачив, як дружньо стиснув той пальчики дівчини.

— А ти знайомий з містером Вінклем, Бене? — спитала, зашарівшись, Арабела.

— Ще не знайомий, але дуже радий буду познайомитись,— поважно мовив її брат.

Тут містер Елен дуже стримано вклонився містерові Вінклеві, а містер Вінкл і Боб Соєр замінялись ворожими поглядами.

Прибуття двох нових гостей та прикре вражіння, яке воно справило на містера Вінкля й молоду леді з отороченими хутром черевиками, безперечно, відбилося б на настрої всього товариства, якби не веселість містера Піквіка та добрий гумор господаря ферми. Містер Вінкл зумів навіть завоювати симпатії містера Бенджемена Елена і зайти в розмову з містером Бобом, що під впливом бренді та сніданку помітно подобішали. Потім уся громада подалась до церкви, де містер

Бенджемен Елен міцно спав, а містер Боб Соєр одвертав свої думки від світських справ, вирізьблюючи на лаві своє ім'я чотирицифровими літерами.

— Ну,— сказав містер Вордл по другому сніданкові, присмаченому чималою кількістю пива та вишнівки,— що сказали б ви, якби я запропонував годинку якусь поковзатись на полозках? До обіда часу в нас ще багато.

— Чудово! — скрикнув містер Елен.

— Розкішно! — зрадів містер Соєр.

— Ви, безсумнівно, ковзаєтеся на полозках? — спитав старий Вордл у містера Вінкля.

— О, звичайно,— відповів Вінкл,— тільки давно вже не маю ніякої практики.

— Будьте ласкаві поковзатись,— попросила Арабела.— Я страшенно люблю дивитись на цей спорт.

— І справді, це так гарно,— підхопила друга панна.

Третя сказала, що це — дуже елегантна розвага, а четверта порівняла людину, що ковзається на полозках, до лебедя.

— Я охоче поковзався б,— згодився нарешті містер Вінкл,— тільки в мене немає полозків.

Та цю перепону зараз же було усунуто. В містера Вордля була пара полозків, а гладкий хлопець пригадав, що під сходами їх лежить щонайменше з півдесятка пар. Містер Вінкл висловив надзвичайне задоволення, але виглядав надзвичайно сумно.

Старий Вордл провів усіх до досить обширного ставка. Гладкий хлопець і містер Велер порозмітали сніг, що нападав протягом минулої ночі. Боб Соєр приладнав полозки із швидкістю, що містерові Вінклю здалася дивовижною і, стоячи на одній лівій нозі, описав кілька кіл, а потім почав робити вісімки й рисувати різні візерунки на льоді, захоплюючи своєю спритністю містера Піквіка, Тапмена й дам. Це захоплення перейшло в ентузіазм, коли старий Вордл, Бенджемен Елен і той таки Боб спільно проробили кілька таємничих еволюцій, названих їми шотландським танком.

Тимчасом містер Вінкл, увесь посинівши з холоду, силкувався просвердлити дірку в своїх підшвах, і потім, за допомогою містера Снодграса, що розумівся на цьому

не більше від індуса, приладнав і положки, пригвинтивши їх задом наперед і переплутавши всі ремінці. Нарешті, за участю містера Велера безталанні положки було прикручено й прив'язано як слід, а містера Вінкля поставлено на рівні ноги.

— Ну, а тепер, сер,— підбадьорював його Сем,— вперед! покажіть їм, як треба ковзатись.

— Стійте, Семе, стійте,— сказав містер Вінкл, тремтячи з голови до п'ять і чіпляючись за руку містера Велера з одчаем людини, що потопає.— А як же слизько, Семе!

— На льоді це трапляється досить часто, сер,— заспокоював його містер Велер — Держіться, сер!

Останнє зауваження Велера стосувалося до виявленого містером Вінклем рішучого наміру гепнутись потилицею об лід і задригати ногами.

— Це якісь... якісь... якісь незграбні положки. Правда, Семе? — пробелькотів містер Вінкл.

— Боюсь, сер, що то не положки, а джентлмен на них незграбний,— одповів Сем.

— Ну бо, мерщій, Вінкле! — скорив містер Піквік.— Наших дам аж нетерплячка бере бачити, як ви ковзаєтесь

— Зараз, зараз,— із тогосвітньою посмішкою озвався містер Вінкл.— Іду.

— Зараз починається! — згукнув Сем, намагаючись звільнитися з його обійм.— Ну, сер, вперед!

— Заждіть хвилиночку,— благав містер Вінкл, закохано притискуючись до містера Велера.— У мене, виявляється, єсть два зайві фраки, Семе. Можете взяти їх собі.

— Спасибі, сер,— подякував містер Велер.

— Чого це ви торкаєтесь вашого капелюша, Семе, і віднімаєте руку? Не робіть цього. Я ранком ще, заради різдва, хотів дати вам п'ять шилінгів. Матимете їх сьогодні ж увечері, Семе.

— Ви дуже ласкаві, сер,— сказав містер Велер.

— Спершу підтримуйте мене, Семе. Отак. Зараз я й сам поїду. Не так хутко, Семе, не так хутко!

Перегнувшись надвоє, спираючись на руку містера Велера й зовсім не подібний до лебедя, містер Вінкл

поволі пересувався льодом, коли з противного боку ставка долинув до них голос містера Піквіка :

— Семе!

— Сер?

— А йдіть но сюди. Ви мені потрібні.

— Пустіть, сер,— сказав Сем.— Чуєте, мене кличуть. Пустіть бо, сер!

Рвучким рухом містер Велер визволився з цупких обійм бідолашного піквікця і штовхнув Вінкля наперед. З точністю, якої не набудеш ніякими вправами, безталанний джентлмен потрапив у центр шотландського кола саме тоді, як Боб Соєр показував безпорівняні зразки фігурного ковзання. Містер Вінкл натикнувся просто на нього, і обидва вони важко хряпнулись на землю. Містер Піквік миттю підбіг до них. Боб уже підвівся, але містер Вінкл був занадто розумний, щоб із полозками на ногах робити такі штуки. Він сидів на льоді й марно докладав усіх зусиль, аби всміхнутися.

— Ви забилися?— стурбовано спитав містер Бенджемен Елен.

— Не дуже,— відповів містер Вінкл, потираючи собі спину.

— Дозвольте, я кину вам кров,— люб'язно запропонував містер Бенджемен.

— Ні, дякую,— поквапився відмовитись містер Вінкл.

— А я думаю, це було б корисно для вас,— настоював Елен.

— Спасибі, обійдуся і так.

— Як ваша думка, містер Піквік?— спитав Боб Соєр.

Містер Піквік був обурений і роздратований.

— Скиньте полозки!— суворим тоном звернувся він до містера Вінкля.

— Навіщо? Я ж тільки но розпочав,— протестував містер Вінкл.

— Скиньте полозки, кажу,— рішуче повторив містер Піквік.

Чинити опір далі було не можна. Містер Вінкл мовчки скорився й дозволив Семові зняти з себе полозки.

— Підніміть його,— звелів містер Піквік, і Сем поставив містера Вінкля на ноги.

Наш герой одійшов трохи на бік і, поманувши до себе приятеля, спершу допитливо глянув на нього, а потім тихо, але цілком виразно сказав :

— Ви — шахрай, сер.

— Хто? — спалахнув містер Вінкл.

— Шахрай, сер. А коли хочете точнішого виразу — ошуканець, сер.

По цих словах містер Піквік повільно повернувся й приєднався до купки своїх друзів.

Поки містер Піквік розважав свою душу вищенаведеними розмовами, містер Велер і гладкий хлопець розважали себе ковзанням і виявляли в цій галузі блискучу майстерність. Дивлячись на них, містерові Піквікові, що, стоячи на місці, трохи змерз, стало заздро.

— Теплі вправи? — спитав він містера Вордля, що, захекавшись од розв'язування найскладніших задач на льоді, спинився коло його.

— Та ще й які теплі, — відповів той. — А ви ковзаєтеся на полозках?

— Ковзався колись, ще хлопцем бувши, по риштаках.

— Спробуйте й тепер.

— Просимо, містер Піквік, просимо, — закричали дами.

— Я охоче побавив би вас чим можу, та тільки оце більше вже як тридцять років не вдягав полозків, — відповів містер Піквік.

— Дурниця! — одказав Вордл і поривчасто, як робив усе, скинув свої полозки.

— Маєте. Я вам товаришуватиму. — І веселий старий побіг по льоду так швидко, що майже навздогнав містера Велера й на багато випередив гладкого хлопця.

Містер Піквік постояв трохи, поміркував, зняв рукавички, поклав їх у капелюх, одяг полозки, одштовхнувся раз і другий і, розкарячивши ноги на ярд з чвертю, поважно ступив на лід під вдячні оплески всіх глядачів.

— За мною, сер! — згукнув Сем. Сем, Вордл, містер Піквік, містер Вінкл, містер Боб Соєр, гладкий хлопець і містер Снодграс побігли один за одним так завзято, ніби від цих гонів залежало їхнє майбутнє.

Ковзання було в самому розпалі, коли розлігся різкий хруск. Всі кинулись до берега, дами верещали, містер Тапмен кричав на гвалт. Величезна площа льоду

Містер Піквік ковзається на полозках

зникла, в ополонці забулькотала вода, на поверхні її плавав капелюх містера Піквіка, його рукавички й хусточка. Це було все, що лишилося від великого мужа.

Розпука й жах вимальовувались на кожному виді. Чоловіки пополотніли, жінки знепритомніли. Містер Вінкл і містер Снодграс схопилися за руки і нестямно дивились на місце, де шезнув їхній ватаг. Містер Тапмен що духу бігав навкруги й на повен голос гукав „горить!“, вважаючи цей спосіб порятунку за найдочільніший.

Старий Вордл і Сем Велер обережно наближались до ополонки, а містер Бенджемен Елен нашвидку радився з містером Бобом Сойером у справі загального кровопуску, що був би для них непоганою практикою. Несподівано з-під води виринули голова й плечі, і незабаром у них не можна було не впізнати містера Піквіка з його окулярами.

— Протримайтеся ще одну хвилиночку, тільки одну хвилиночку! — благав містер Снодграс.

— Так, так, тримайтеся... прошу вас... заради мене, — гукав глибоко зворушений містер Вінкл. Прохання, треба сказати, досить зайве, бо якби містер Піквік і odmовився триматись заради когось іншого, то тоді він напевно тримався б заради себе самого.

— Ви стоїте на дні? — спитав Вордл.

— Звичайно, — одповів містер Піквік, струшуючи воду з голови й зводячи дух. — Я впав на спину і не міг устати відразу.

Глина на фракці містера Піквіка була найкращим доказом правдивості його слів. Гладкий хлопець пригадав, що в найглибшому місці ставка не більш як п'ять футів; глядачі заспокоїлись і виявили дивну відважність, витягаючи потопельника з води.

— О, він же на смерть застудиться, — бідкалася Емілія, коли містер Піквік стояв на суходолі.

— А, бідолашний мій старенький! — турбувалася Арабела. — Дозвольте, я обгорну вас своєю шалею, містер Піквік.

— Це — найкраще, що ви можете зробити, — сказав Вордл; — і коли на вас її одягнуть, біжіть на всю ходу додому й відразу ж стрибайте в ліжко.

Тої ж секунди йому запропоновано цілий десяток шалів, з якого вибрано три чи чотири найгрубші. Містера Піквіка закутано ними й під доглядом містера Велера відряджено до ферми. То було не зовсім звичайне видовисько: літній джентлмен, мокрий як хлюща, без капелюха, біжить без певної мети із швидкістю в шість англійських миль на годину. Та містер Піквік у таких крайніх випадках не звертав уваги на зовнішність і, понукуваний од Сема Велера, мчав на всі заставки, аж доки не добувся Мейнорської ферми. Там на нього чекав уже містер Тапмен, що прибув за п'ять хвилин перед тим і страшенно перелякав стару леді. Бабуся вирішила, що зайнялася кухня — лихо, яке ввижалося їй кожен раз, скоро тільки круг неї помічалося якенебудь, бодай щонайменше, хвилювання.

Містер Піквік не присідав ні на хвилину, доки не опинився в ліжку. Сем Велер запалив у коминку і приніс обід нагору. Потім на честь хворого туди ж принесли пуншу, а що старий Вордл і чути не хотів, щоб містер Піквік уставав, то все товариство подалось до нього в кімнату і влаштувало там бенкет під його головуванням. Прокинувшись наступного ранку, містер Піквік не виявив у себе жадної ознаки ломцю, і це стверджувало слова Боба Соєра, який у таких випадках мав пунш за найкращі ліки, а частковий неуспіх лікування пуншем пояснював тим, що пацієнт помилково випивав його замало. Вдень весела громада мусила розлучитися. Містер Піквік і його друзі знову сіли на імперіал маглтонського диліжанса, а Арабела Елен під охороною свого брата Бенджемена та його сердешного друга Боба поїхала в напрямкові, невідомому — треба признатись — нам, але добре відомому містерові Вінклеві.

Про що говорив містер Вінкл, розлучаючись із нею, і що казав містер Снодграс, прощаючись з Емілією, ми не знаємо. В усякому разі перші сорок вісім миль вони нічого не сказали ні містерові Піквікові, ні містерові Тапменові, одмовлялись од пива та від бренді, мали дуже сумний вигляд і раз-у-раз зідхали. Якщо кметлива читальниця спроможеться зробити з цих фактів якінебудь задовільні висновки, ми не заперечуватимемо й просимо не обмежувати себе.

РОЗДІЛ XXV

ЦІЛКОМ ПРИСВЯЧЕНИЙ ПРАВОСУДДЮ Й БАГАТЬОМ УЧЕНИМ ПРЕДСТАВНИКАМ ЙОГО

Ввечері наступного дня до готелю „Джордж і Яструб“ у Лондоні прийшов якийсь джентлмен і спитав, чи живе в них такий собі містер Піквік.

— Поклич слугу містера Піквіка, Томе, — сказала служниця з буфету.

— Не турбуйтеся, прошу, — спинив джентлмен коридорного. — Я прийшов у справах, і, якби ви ласкаво показали мені кімнату містера Піквіка, я піднімуся туди сам.

— Як ваше прізвище, сер? — спитав коридорний.

— Джексон, — одповів знайомий нам клерк Додсона й Фога.

Коридорний побрався нагору попередити про прихід містера Джексона, але той ішов слідом за ним і ступив у номер раніш, як слуга встиг вимовити слово.

На той вечір містер Піквік запросив своїх друзів до себе обідати, і вони всі сиділи біля вогню та пили вино, коли до хати в списаний вище спосіб увійшов містер Джексон.

— Як живете, сер, — кивнув головою містер Джексон.

Містер Піквік і собі вклонився і з деяким подивом роздивлявся обличчя свого гостя, абсолютно не пригадуючи його.

— Я від Додсона й Фога, — пояснив містер Джексон.

— Зверніться до мого довіреного, сер, до містера Перкера на Грейс-Іні, — аж схопився з стільця містер Піквік. — Коридорний, виведіть джентлмена!

— Перепрошую, містер Піквік,— сказав Джексон, невимушено ставлячи свій капелюш на підлогу й витягаючи з кишені стяжку пергаменту. — Але особисте побачення в подібних випадках, містер Піквік, це — просто конче потрібна річ... Звичайна обачність... законна форма... розумієте?..

Тут містер Джексон глянув на пергамен, поклав його на стіл, прикрив руками і, з чарівною усмішкою озируючись навкруги, промовив.

— Ну, та не будьмо сперечатися з-за таких дрібниць. Хто з вас, джентлмени, зветься містер Снодграс?

Замість відповідати на це запитання містер Снодграс здригнувся так одверто, що іншої відповіді було вже не треба.

— Я так і думав,— ще люб'язніш сказав містер Джексон.— Маю потурбувати вас дечим, сер.

— Мене? — скрикнув містер Снодграс.

— Це — тільки оповістка. Позивачка в справі „Бардл проти Піквіка“ викликає вас як свідка, — заспокоїв містер Джексон, відокремлюючи аркушик паперу й видобуваючи шилінга з кишені своєї камізельки. — Процес одбудатиметься пізніш, ніж зазначено в оповістці. Ми гадаємо, це буде чотирнадцятого, а не десятого лютого. Ось ваша, містер Снодграс, — і Джексон поклав йому в руку оповістку й шилінга.

Містер Тапмен мовчки дивився на цю процедуру, коли Джексон, раптом повернувшись до нього, спитав:

— Ваше ім'я, як не помиляюся, Тапмен?

Містер Тапмен зиркнув на містера Піквіка і, не вздрівши в широко розплющених очах цього джентлмена й тіні поради відмовлятися од свого імени, сказав:

— Мое ім'я дійсно Тапмен, сер.

— А той джентлмен, я гадаю, містер Вінкл? — допитувався далі Джексон.

Містер Вінкл промимрив щось незрозуміле, після чого обидва джентлмени дістали по клаптю паперу й по шилінгу.

— Боюся надто надокучати вам,— промовив Джексон,— але я бажав би побачити ще одну особу. В мене єсть оповістка на ім'я Сема Велера, містер Піквік.

— Покличте сюди мого слугу, коридорний,—звелів містер Піквік і запропонував Джексонові сісти.

Впала гнітюча мовчанка, зламана безневинним одповідачем.

— Здається, сер,—почав містер Піквік, дедалі більше обурюючись,—здається, ваші принципи збираються використати проти мене свідчення моїх друзів?

Містер Джексон поляскав себе пальцем по носі, даючи цим жестом зрозуміти, що прийшов не для того, щоб викривати секрети своєї фірми, і жартівливо відповів:

— Не знаю, а тому й сказати не можу.

— Для чого ж іншого ці оповістки?—настоював містер Піквік.

— Дуже добре поставлене запитання,—схвалив Джексон, повільно похитуючи головою.—Та надаремно. Краще й не спитуйтеся; з мене однаково нічого не витягнете. Перкерові віродавці мусять самі здогадатись, навіщо ті оповістки. А не здогадаються—доведеться їм чекати суду. Там вони зрозуміють.

Містер Піквік кинув на свого небажаного гостя погляд, повний зневаги, і, імовірно, вирік би клятьбу панам Додсонові й Фогові, якби на заваді тому не стало з'явлення Сема.

— Семюель Велер?—спитав містер Джексон.

— Це—одна з небагатьох правдивих фраз, які вам випало вимовити протягом останніх років,—спокійним тоном одповів Сем.

— Ось оповістка для вас, містер Велер, а ось і оригінал справи.

— Де?—перепитав Сем.

— Тут,—і Джексон вимахнув пергаменом.

— А, так це оригінал, сер,—сказав Сем.—Дуже радий побачити оригінала. Я люблю оригіналів, це дуже втішна штука.

— А ось і шилінг од контори Додсона й Фога.

— З боку Додсона й Фога це надзвичайно люб'язно робити подарунки, знаючи мене так мало,—сказав Сем.—Я страшенно вдячний. Вони вміють нагороджувати справжні чесноти, і це робить їм честь. Вони просто розчулили мене.

Така поведінка Сема збила трохи з пантелику містера Джексона. Та оповістки було вже вручено, говорити більше не було про що, і, удаючи, що вдягає рукавичку, яку він про людське око завжди мав у руці, Джексон пішов до контори складати звіта.

Цієї ночі містер Піквік спав мало і ранком, взявши з собою Сема, подався до Грейс-Інського скверу, щоб побачитись із містером Перкером. Коло входу до контори стояв якийсь убого одягнений чоловік у чоботях без носків і в рукавичках без пальців і крізь напіводчинені двері розмовляв з Лявтенем. На всій його постаті й манірах лежала печатка нестатків і злиднів, майже відчаю; і він розумів це, бо, побачивши містера Піквіка, одступив у темний куток під сходами.

— А, яке нещастя,— зідхнув незнайомий.

— Вам і справді не пощастило,— погодився Лявтен, видряпуючи на одвірку своє ім'я вістрям і стираючи його борідкою гусячого пера.— Мабуть, ви хочете переказати йому щось?

— А коли, думаєте, він повернеться?— спитав незнайомий.

— Це абсолютно невідомо,— відповів Лявтен, підморгнувши до містера Піквіка, коли незнайомий спустив очі долу.

— Може, мені краще було б заждати його в конторі?— і незнайомий зазирнув у контору.

— О, ні, це нічого вам не дасть,— одмовив клерк, одсуваючись углиб кімнати.— Він, напевно, не повернеться на цьому тижні, а можливо, що його не буде ще й за тиждень. Річ у тім, що, коли Перкер уїздить з міста, він ніколи не квапиться повернутись.

— Так його немає в місті?— скрикнув містер Піквік.— Яке нещастя!

— Не уходьте, містер Піквік,— спинив його Лявтен, у мене єсть лист для вас.— Незнайомий, видима річ, вагався і коли знову спустив очі, клерк лукаво підморгнув до містера Піквіка, ніби тут одбувалася якась кумедна вистава.

— Зайдіть, містер Піквік,— запросив Лявтен.— А ви, містер Воті, перекажете щось або завітаєте ще раз?

— Попросіть його, будь ласка, написати мені хоч кілька слів, як посувається моя справа,— сказав той.— Тільки, бога ради, не забудьте, містер Лявтен.

— Ні, ні, не забуду,— пообіцяв клерк.— Заходьте містер Піквік. Бувайте, містер Воті. Чудова погода для прогулянок. Правда?— Бачивши, що незнайомий все ще вагається, він зачинив двері перед самим його носом, впустивши попередньо Сема Велера.

— Такого в'їдливого банкрута не було, я думаю, від створіння світу,— поскаржився Лявтен, кидаючи перо з виглядом покривдженої людини.— Його справа не тягнеться ще й чотирьох років, а він надокучає нам двічі на тиждень. Сюди, прошу, містер Піквік. Перкер у конторі, і вас, я знаю, він прийме. Збіса холодно сьогодні,— додав він роздратованим тоном.— А тут стій коло дверей та розмовляй із різними волоцюгами.— І, перегромадивши надзвичайно маленькою кочергою здоровезні поліна в коминку, клерк подався до свого принципала сповістити, що прийшов містер Піквік.

— А, дорогий мій сер!— підвівся з крісла містер Перкер.— Ну, що нового у вашій справі, любий сер? Як ведеться нашим приятелям з Фріменс-Каврта? Там не сплять, я знаю. Вони,— ловкі хлопці. Безперечно, дуже ловкі.

— Вони — дуже великі негідники,— розсердився містер Піквік.

— Гай-гай!— сказав Перкер.— Це — як до цього ставитись. Ну, та не будемо сперечатись за терміни, бо ви, очевидно, не можете стати на професійну точку зору. Ну, та й ми часу не гаiali. Я запросив на захисника доктора прав Снабіна.

— Він — добрий адвокат?— спитав містер Піквік.

— Добрий адвокат!— повторив Перкер,— та що ви кажете, любий сер! Доктор Снабін — це ж краса корпорації. Заробляє втричі більше, ніж будьхто з нас. Його запрошують на всі найважливіші справи. Цього не слід розголошувати, але ми, фахівці, добре знаємо, що доктор Снабін плете сухого дуба всім суддям.

— Вони прислали оповістки трьом моїм друзям,— сказав містер Піквік.

— Та звичайно,— одповів Перкер.— Це вельми важливі свідки, бо бачили вас у дуже делікатному становищі.

— Але ж вона знепритомніла зовсім не через мене і сама впала мені на руки,— запротестував містер Піквік.

— Можливо й цілком природно, мій любий сер. Та хто доведе це?

— Вони закликають і мого слугу,— ухилився відповіді містер Піквік, бо запитання Перкера досить прикро вразило його.

— Сема?

Містер Піквік ствердив цю гадку свого довіреного.

— Правильно, любий сер, правильно. Я знав, що вони так зроблять, і міг сказати вам ще місяць тому. Бачите, любий сер, коли ви, мавши довіреного, втручаєтесь у справу самі, вам самому доводиться й відповідати за наслідки.

— А нащо він їм придався і про що може свідчити?— спитав містер Піквік, помовчавши дві-три хвилини.

— Він засвідчить, що ви посилали його до позивачки й пропонували їй залагодити справу компромісом,— відповів Перкер.— А втім, по-моєму, це маловажно. Не думаю, щоб їм пощастило щось з нього витягти.

— Не думаю і я,— не зважаючи на досаду,— посміхнувся містер Піквік, уявивши собі виступ Сема, як свідка.— Ну, а нам що ж робити?

— Нам лишається тільки одне— перехресний допит свідків. А далі покладімось на проречистість Снабіна. Напустимо мани на суддю й віддамося на призволяще присяжних.

— А якщо вирок буде проти мене?

Містер Перкер усміхнувся, взяв велику понюшку табаки, перегромадив у коминку, знизав плечами й красномовно змовчав.

— Ви думаєте, мені доведеться платити?— спитав містер Піквік, що уважно стежив за телеграфними знаками відповіді.

Перкер ще раз перегорнув дрова в коминку, дарма що це було непотрібно.

— Боюся, що так,— сказав він.

— Тоді мушу попередити вас, що я твердо поклав не платити нічого,— урочисто промовив містер Піквік.— Нічого, Перкере. Жаден фунт, жаден шилінг, жаден пені з моїх грошей не перейде до кишень Додсона й Фога. Це—мое остаточне й невідмінне рішення.— І містер Піквік на доказ невідмінності своїх намірів щосили стукнув кулаком по столу.

— Чудово, мій любий сер, чудово,— не сперечався Перкер.— Вам то краще знати.

— Звичайно,— покvapливо відповів містер Піквік.— А де живе доктор Снабін?

— На старому сквері в Лінкольнс-Іні.

— Я хотів би побачити його.

— Побачити доктора Снабіна?— тоном величезного подиву скрикнув Перкер.— Неможливо, любий сер! Бачити доктора Снабіна! Та це ж нечувана річ. Його не можна бачити, не заплативши наперед за візиту й не визначивши заздалегідь часу консультації. Ні, цього зробити не можна, дорогий сер, абсолютно не можна.

Містер Піквік, проте, твердо, вирішив, що це не лише можна, ба навіть треба зробити, і за десять хвилин разом із своїм повіреним був уже в конторі самого славетного доктора Снабіна.

То була досить простора кімната без жадного килима на підлозі. Біля коминка стояв величезний письменний стіл. Зелене колись сукно на ньому стало сіре від віку та пороху за винятком тих місць, де були чорнильні плями. На столі лежали численні купки паперу, попереv'язувані червоною тясмою, а за ними сидів літній клерк. Його випещене обличчя й важкий золотий ланцюжок од годинника були наочними доказами багатої та обширої практики доктора Снабіна.

— Доктор у себе в кабінеті, містер Малярд?— спитав Перкер з перебільшеною чемністю, частуючи клерка табакою.

— У себе, тільки він дуже невільний,— була відповідь.— Ви ж подивіться— в усіх цих справах не зроблено ще нічого, а гонорара нам уже заплачено.

— Оце так практика,— зідхнув Перкер.

— Непогана,— погодився клерк і собі почастивав гостя табакою.— Але головне, що, крім мене, ніхто не може розібрати письма доктора. І всім доводиться чекати, доки я не скопіюю його висновка.

— А це корисно ще для когось, крім доктора, і примушує клієнта трохи ширше розкрити свою калитку,— засміявся Перкер.— А тепер, любий мій Малярде,— одводячи клерка в куток, сказав Перкер,— мусите переконати доктора прийняти мене й мого клієнта.

— Що ви, що ви!— здивувався клерк.— Що ви вигадали? Бачити доктора! Але це ж нісенітниця.

Проте, не зважаючи на абсурдність прохання, клерк дозволив відвести себе в найдальший кінець кімнати, де їх не міг чути містер Піквік, і по короткій переведеній пошепки розмові пройшов темним коридором і зник у святині адвоката. Звідти він повернувся на пальцях і повідомив містера Перкера й містера Піквіка, що всупереч усім установленим правилам і традиціям доктор погодився прийняти їх зараз же.

Коли клієнти вступили до кабінету, доктор писав. Розсіяно вклонившись містерові Піквікові, відрекомендованому Перкером, доктор попросив їх сісти, обережно поклав ручку на каламар і обхопив руками свою ліву ногу.

— Містер Піквік, відповідач у справі Бардла проти Піквіка, докторе Снабіне,— пояснив Перкер.

— А я беру участь у цій справі?— звідався доктор.

— Берете, сер,— одповів Перкер.

Доктор похитав головою, чекаючи дальших пояснень.

— Містер Піквік хотів неодмінно побачитись із вами, сер, аби перед судом ще раз запевнити вас, що обвинувачення цілком безпідставне і що, якби він не був певний своєї безневинности, він не був би тут. Я нібито правильно переказую ваші думки, сер?— повернувся маленький чоловічок до містера Піквіка.

— Абсолютно правильно,— ствердив той.

Доктор Снабін видобув свої окуляри, з великою цікавістю кілька секунд розглядав крізь них містера Піквіка, а потім, звертаючись до Перкера й ледве помітно всміхаючись, спитав:

— Хіба справа містера Піквіка така вірна?

Довірений знизав плечима.

— Ви думаєте закликати свідків?

— Ні.

Усмішка на виду докторовім стала виразніша. Він енергійно похитав ногою, відхилився на спинку крісла й кахикнув.

Хоч які дрібні були ці ознаки сумніву, та вони спали на спостережливе око містерові Піквікові. Він поправив свої окуляри, крізь які стежив за виявленням докторових почувань, і, не звертаючи уваги на підморгування та застережні знаки з боку містера Перкера, енергійним тоном промовив:

— Ви звикли вдаватись у найскладніші юридичні питання, сер, і моє бажання бачити вас у такій дріб'язковій справі, напевно, здається вам примхою.

Доктор спитався прибрати поважного вигляду, та не спромігся й знову всміхнувся.

— Люди вашої професії, сер,— вів далі містер Піквік,— бачать завжди найгірші боки природи людської. Всі її вади та хиби на весь зріст постають перед вами. З власного досвіду з присяжними ви знаєте, як багато важить ефект (я не роблю вам ніякого докору з приводу цього). І ви ладні накинути й усім іншим бажання користатись знаряддям, що до нього ви вдаєтесь в інтересах своїх клієнтів. Я думаю, що саме через це всі юристи підзорливі, недовірливі й аж надто обачні. Свідомий незвичайности свого становища, я, проте, прийшов до вас, сер, щоб, як казав мій друг Перкер, запевнити вас у своїй правоті. Я не винний у зрадницькому вчинку, в якому мене обвинувачують, і хоч яку високу ціну складаю вашій допомозі, та коли ви не певні моєї безневинности, я примушений буду відмовитись од ваших послуг.

Задовго до кінця цієї промови, занадто прозаїчною як на вдачу містера Піквіка, доктор занурився в міркування.

Проте, за кілька хвилин він знову повернувся до реального життя і, побачивши перед собою своїх клієнтів, підвів голову від паперу, на якому збирався вже був писати, і досить нечемним тоном спитав:

— Хто, крім мене, бере участь у вашій справі?

Перше побачення з доктором Снабіном

— Містер Фанкі, докторе Снабіне,— відповів повірений.

— Фанкі, Фанкі,— повторив доктор.— Ніколи не чув такого імени передніш. Він, певно, дуже молода людина?

— Так, дуже молода,— ствердив Перкер.— Він уперше виступив тільки цими днями. Дозвольте... зараз скажу... він у корпорації всього вісім років.

— А, я так і гадав,— промовив доктор тоном, яким дорослі звичайно говорять за безпорадних немовлят.— Містер Малярд, пошліть по містера... містера...

— Фанкі, Голборн Каврт, в Грейс Іні,— допоміг Перкер.

— Містера Фанкі й перекажіть йому, що я буду дуже радий бачити його в себе.

Містер Малярд подавсь виконувати доручення, а Снабін знову заглибився в метикування й метикував, аж доки не прийшов містер Фанкі.

Молодий як юриста, містер Фанкі іншими сторонами був цілком доросла людина. Він дуже нервувався й навіть трохи заїкався з хвилювання.

— Я не мав приємности бачити вас передніш, містер Фанкі,— сказав доктор Снабін поблажливим тоном.

Містер Фанкі вклонився. Щодо нього, то він мав приємність бачити доктора, і протягом восьми з чверттю років заздрило йому.

— Ви, здається, виступаєте разом зі мною в цій справі,— промовив доктор.

Був би містер Фанкі заможніший, він послав би по свого клерка довідатись, чи й дійсно він виступає. Був би він розумніший, приклав би пальця до лоба і удав, що пригадує, чи єсть таке діло серед багатьох доручених йому справ. Та був він незаможний і нерозумний і тому тільки почервонів і вклонився.

— Ви знайомі з документами, містер Фанкі? — спитав доктор.

Тут знову таки містерові Фанкі слід було сказати, що він забув усі деталі справи; але він сумлінно протягом двох місяців тільки й робив, що читав ці документи, і на запитання ще більше почервонів і ще раз уклонився.

— Це — містер Піквік, — доктор ткнув пером у той бік, де сидів наш герой.

Містер Фанкі вклонився з пошаною, яку завжди викликає в адвоката перший клієнт, і знову схилив голову перед своїм принцигалом.

— Може, ви пішли б та вислухали все, що вважа- тиме за потрібне сказати вам містер Піквік, — запропо- нував доктор. — Звичайно, потім ми з вами ще поради- мось.

Натякнувши в такий спосіб, що в нього взяли за- багато часу, доктор Снабін зараз же приклав до очей лорнета, недбайливо вклонився всім і знову пірнув у справу, що лежала перед ним.

В наслідок розмови, яку він мав з містером Фанкі на вулиці, містер Піквік довідався, що передбачити, який буде вирок, дуже важко, що ніхто не може зазда- легідь сказати цього і що вони зробили дуже добре, перехопивши доктора Снабіна в противної сторони.

Прийшовши до контори Перкера, містер Піквік роз- будив Сема, і, попрощавшись з Лявтенем, вони повер- нулись до свого готелю.

РОЗДІЛ XXVI

ЦІЛКОМ ПРИСВЯЧЕНИЙ ПРАВДИВОМУ ОПИСОВІ НЕЗАБУТНЬОГО СУДОВОГО ЗМАГАННЯ В СПРАВІ „БАРДЛ ПРОТИ ПІКВІКА“

— Цікаво, що мав сьогодні до сніданку старшина присяжних,— ранком пам'ятного чотирнадцятого лютого сказав містер Снодграс, щоб підтримати загальну, розмову.

— Хотів би я, щоб він добре поснідав— мовив Перкер.

— А чому ви цього хочете?— спитав містер Піквік.

— Та це ж вельми важливо, дорогий сер, вельми важливо,— відповів Перкер.— Коли присяжний голодний або в поганому гуморі, він завжди віддає свій голос позивачеві.

— Чого ж воно так?— здивувався містер Піквік.

— Точно не знаю, але думаю, що це просто економія часу. Коли обіди вже близько, то старшина, пішовши з присяжними на нараду, витягає перш за все свого годинника. „Боже милий, джентлмени! Вже за десять п'ята, а в мене на п'яту обід“.— „Так само, як і в мене“, кажуть усі за винятком двох-трох, що обідають о третій і через це нетерпеливляться ще більше. Старшина всміхається й кладе годинника на стіл перед себе. „Ну, джентлмени, який же буде наш вирок? Я з свого боку гадаю... але то моя особиста думка... отже, я гадаю... тільки я не хочу ні на кого впливати... я гадаю, що позов слід було б задовольнити“. Тут виявляється, що двоє чи троє присяжних увесь час думали так само, і незабаром питання одноголосно розв'язується на користь позивача.

— Гей - гей, — перебив самого себе маленький чоловічок, — десять на десяту. Треба йти, дорогий сер. Порухення обіцянки одружитись... на таких справах у суді завжди буває повно люду. Звеліть краще покликати кеба, дорогий сер, а то ми можемо запізнитись.

Містер Піквік зараз же подзвонив, і за кілька хвилин чотири піквікці з містером Перкером на чолі їхали до Гільдголя каретою, а Сем Велер, містер Лявтен і синя торба з документами поспішали за ними в кебі.

— Лявтене, — сказав Перкер, коли вони ввійшли до залі засідань, — примістіть друзів містера Піквіка в ложу для практикантів, а він сам сяде поруч зі мною. Сюди, любий сер, сюди!

Взявши містера Піквіка за рукав, маленький чоловічок провів його до низенької лави, що стояла під пюпітрами адвокатів. Такий розполіг дозволяє аторнеям шушукатись із адвокатами й давати їм потрібні вказівки підчас судового розгляду. Тих, хто сидить на цій лаві, більшість публіки не бачить, бо сидять вони зовсім унизу, спиною до неї і обличчям до суддів.

— Це, я гадаю, ложа для свідків? — спитав містер Піквік, показуючи на невеличке підвищення ліворуч од нього у формі катедри з мідяними бильцями.

— Це — ложа для свідків, любий мій сер, — ствердив Перкер, витягаючи з синьої торби, що її Лявтен поклав коло його ніг, силу різних документів.

— А тут, певно, сидять присяжні? — показав містер Піквік на дві лави за загорожею праворуч од нього.

— Так точно, любий сер, — одповів Перкер і постукав по віку своєї табатирки.

Містер Піквік у стані величезного збудження стояв і роздивлявся навкруги. На галерії було вже чимало глядачів, а за адвокатськими пюпітрами сиділо багато джентлменів у перуках; цікава збірка найрізноманітніших носів і бурців, що ними вславила себе адвокатська корпорація Англії. На превелике здивування містера Піквіка, всі вони поділилися на невеличкі групи і в найбільш невимушений спосіб обговорювали останні новини, так нібито ніякого засідання й не мало бути.

Не встиг містер Піквік оддати поклін містерові Фанкі, що, ввійшовши, сів на адвокатську лаву, у залі

з'явився доктор Снабін у супроводі містера Малярда. Поставивши на пюпітр здоровезну червону торбу, за якою доктор Снабін сховався на половину, Малярд стиснув Перкерові руку й ретирувався. Потім увійшли ще два або три доктори, і один з них, дуже тілистий і з червоним обличчям, по-приятельському кивнув головою до доктора і сказав, що сьогодні чудовий ранок.

— Хто цей червоновидий добродій, що привітався з нашим адвокатом? — зацікавився містер Піквік.

— Доктор Бацфас, — одповів Перкер. — Він адвокат противної сторони. А он той джентлмен, позад його, — містер Скімпін, його помічник.

Обурений людським падлюцтвом, містер Піквік саме збирався спитати, як їхній ворог, доктор Бацфас, на-смілюється говорити про погоду з доктором Снабіном, коли всі адвокати піднеслися з своїх місць, а судовий пристав згукнув „Увага!“ Озираючись, він побачив, що то входить суддя.

Через хворобу старшого судді обов'язки його виконував містер Старлей, надзвичайно низенький чоловік і такий ситий, що здавалось, ніби весь він складається тільки з камізельки та обличчя. На своїх коротеньких ніжках він укотився в залю наче опука, врочисто вклонився адвокатам, що й собі віддали йому врочистий поклін, поклав на стіл свого трикутного капелюха й сунув під стіл свої коротенькі ніжки. Коли суддя Старлей зробив це все, від його залишилась тільки пара маленьких вертких оченят, широке червоне обличчя та половина здорової й дуже кумедної на позір перуки.

Скоро тільки суддя сів на своє місце, пристав у залі засідань владно згукнув: „Увага!“. „Увага!“ — невдоволенням тоном повторив пристав на галерії. „Увага!“ — обізвались обурені голоси трьох чи чотирьох приставів у суміжних покоях. Далі якийсь джентлмен у чорному вбранні, що сидів нижче від судді, почав викликати на ймення присяжних. По довгих суперечках виявилось, що з дванадцяти названих присяжних присутні лише десять. На вимогу доктора Бацфаса чоловік у чорному викликав двох запасних — городника та аптекаря.

— Зараз ви складатимете присягу, — попередив джентлмен у чорному. — Річард Апвіч!

— Тут,— озвався городник.

— Томас Грофін!

— Тут,— одповів аптекар.

— Беріть книгу, джентлмени. Повторюйте...

— Прошу суд вибачити,— перепинив його аптекар,— але, я сподіваюся, ви звільните мене від виконання обов'язків присяжного.

— На якій підставі, сер?— спитав суддя.

— У мене немає помічника в аптеці, мілорде.

— Це мене не обходить,— одповів суддя.— Найміть когонебудь.

— Не маю грошей, мілорде.

— Мусите мати,— аж зашарівся з пересердя суддя. Вдача в містера Старлея була запальча, і він не зносив заперечень.

— Хотів би, та не можу, мілорде.

— Візьміть з джентлмена присягу!— звелів суддя.

Простав устиг промовити тільки три перші слова тексту, коли аптекар знову перепинив його.

— Отже я всетаки маю присягатись, мілорде?— спитав він.

— Безперечно, сер,— ствердив свій наказ дразливий маленький суддя.

— Нехай так, мілорде,— скорився аптекар.— Тоді в місті ще перед кінцем засідання буде зареєстровано зайве вбивство. А тепер— беріть з мене присягу.— І аптекар зложив присягу раніш, як суддя встиг вимовити хоч би одне слово.

— Я хотів лише попередити суд, мілорде,— пояснив аптекар, невимушено сідаючи на своє місце,— що в аптеці в мене лишився один лише учень. Він дуже гарний хлопчик, мілорде,— але зовсім не розуміється на ліках. Він плуває епсомську сіль з синьою кислотою і не відрізняє сенського сиропу від опіуму.— І, сказавши це, аптекар вигідніше влаштувався на лаві й прибрав задоволеного вигляду, готовий, здавалося, до найгіршого.

Пройнятий жахом містер Піквік перелякано дивився на аптекаря, коли серед присяжних відчулося якесь збудження, і до залі ввійшла місіс Бардл, підтримувана своєю подругою Кляпінс. В край знеможена, вона важко впала на лаву, де сидів наш герой, і зараз же містер

Додсон з одного боку, а Фог—з другого, з виразом глибокого співчуття та суму на обличчях, передали їй пару гальош і незвичайно велику парасольку. Далі на порозі з'явилася постать місіс Сендерс, що тягла за руку добродія Бардля. Побачивши своє дитя, місіс Бардл здригнулася й схопилася з місця, але раптом опанувала себе і вкрила хлопця нестямними поцілунками. Потім, здитинившись і втративши свідомість місця й часу, бідолашна леді стала допитуватись, де вона. Замість відповідати, пані Кляпінс і Сендерс одвернули голови й ревно заридали, тоді як пані Додсон і Фог намагалися умовити позивачку заспокоїтись. Доктор Бацфас тер собі очі великою білою хусточкою й проречисто поглядав на присяжних. Суддя, очевидно, розчулився, а серед глядачів багато хто почав кахикати, щоб кашлем приховати своє зворушення.

— Здорово зроблено, нема чого й казати!— шепонув Перкер містерові Піквіку.— Ловкі хлоп'ята ці Додсон і Фог; знають, як справити ефект. Чудово вигадано, мій любий сер. Надзвичайно гарна ідея!

Тимчасом місіс Бардл поволі приходила до пам'яті, і місіс Кляпінс, сумнівно оглянувши всі гудзики та петельки на костюмчику добродія Бардля, поставила його коло матері навпроти суду. Посідаючи таку позицію, він не міг не збуджувати симпатій і жалю як з боку судді, як і з боку присяжних. Молодий джентлмен, поки його приміщували там, чинив чималий опір і вмивався гіркими. В його бо уявленні стати під оком судді було лише прелюдією до негайної тілесної кари або, принаймні, до довічного заслання до заморських країн.

— Бардл проти Піквіка!— вигукнув джентлмен у чорному, оголошуючи назву першої в спискові справи.

— Я виступаю з боку позивачки, мілорде,— сказав доктор Бацфас.

— Хто ваш помічник, колего Бацфасе?— спитав суддя.

Містер Скімпін уклонився, даючи на розум, що помічник— то він.

— Я захищаю інтереси відповідача, мілорде,— сказав доктор Снабін.

— У вас єсть помічник, колего Снабіне?— звідався суддя.

— Містер Фанкі, мілорде,— відповів доктор Снабін.

— Доктор Бацфас і містер Скімпін на боці позивачки,— промовив суддя, записуючи прізвища в свою кишенькову книжку й читаючи їх уголос,— доктор Снабін і містер Манкі¹⁾ — з боку відповідача.

— Фанкі, перепрошую мілорда.

— Нехай Фанкі,— погодився суддя.— Я ніколи не мав приємности чути ім'я джентлмена.— Тут містер Фанкі вклонився й усміхнувся. Усміхнувся, вклоняючись, і суддя, після чого містер Фанкі, почервонівши аж до білка очей, став удавати, нібито не помічає, що всі дивляться на нього.

— Ідемо далі,— сказав суддя.

Судебні пристави ще раз зажадали уваги, і містер Скімпін „узявся до викладу справи“. Виявилось, що в ній нічого інтересного не було, а якщо й було дещо, то знав про це тільки містер Скімпін. В усякому разі, коли він за три хвилини знову сів на своє місце, присяжні були обізнані з суттю позова не більше, як перед його виступом.

Потім з усією величністю, гідною видатного значіння справи, звівся на ноги доктор Бацфас. Кинувши пошепки кілька слів Додсонові, нашвидкуруч порадившись із Фогом, великий адвокат поправив на своїх плечах тогу, причепурив зачіску на перуці і вдався з промовою до присяжних.

Почав він із запевнення в тому, що ні разу за свою практику, ніколи, від перших моментів своєї юридичної діяльності, не випадало йому підходити до справи з почуттям такого глибокого хвилювання та свідомості своєї відповідальности. Він не зніс би тягара цієї відповідальности, якби його не підтримувало переконання, навіть абсолютна певність, що він захищає праве та справедливе діло: діло безвинно й жорстоко покривдженої жінки, що не може не зворушити серця дванадцяти висококультурних джентлменів, яких він бачить у ложі перед собою.

Бувалі адвокати завжди починають з такого вступного слова. Воно відразу притягає до них симпатії

¹⁾ Англійське „Манкі“ monkey — значить „малпа“.

присяжних, що складають дуже високу ціну їхній про-
никливості, і дозволяє виявити свій ораторський хист
в найкращому світлі. Добре вплинуло й це слово, бо
багато присяжних зараз же заходились робити обій-
мисті нотатки.

— Ви чули вже від мого освіченого колеги, джентл-
мени,— вів далі доктор Бацфас, чудово знаючи, що від
його освіченого колеги присяжні нічого не чули,— ви
чули вже від мого освіченого колеги, джентлмени, що
позов складено за порушення обіцянки одружитись і що
суму відшкодування визначено в тисячу п'ятсот фунтів
стерлінгів. Але мій освічений колега не казав вам — бо
те й не було його завдання — не казав вам нічого про
подробиці цієї справи. Про ці подробиці докладно
розповім вам я, джентлмени, і слова мої ствердить
безталанна жінка, яка стане перед вами отут у ложі.

Зробивши на слові „ложа“ врочистий наголос, доктор
Бацфас потужним ударом п'ястука струсонув катедру й
глянув на Додсона й Фога, що захитали головами, за-
хоплені промовистістю доктора й обурені підлотою
відповідача.

— Позивач, джентлмени,— тихим і мелянхолійним
голосом казав доктор Бацфас,— позивач — вдова. Так,
джентлмени, вдова. Небіжчик містер Бардл, що на про-
тязі багатьох років користався пошаною та довір'ям
свого державця і святобожно пильнував його прибутків,
майже непомітно покинув наш світ і перейшов туди, де віч-
ний мир і злагода, що їх не може дати жадна митниця.

Характеризуючи цими повними захвату словами по-
кійного містера Бардла, що сконав у пивниці від удару
кухлем по голові, вчений доктор ледве стримував своє
зворушення.

— За кілька місяців перед смертю він залишив нам
свою подобу в особі маленького хлопчика,— провадив
далі доктор Бацфас.— З цим маленьким хлопчиком на
руках, єдиним, що лишилося від покійного митного
урядовця, місіс Бардл зрелася світу й оселилася в тиші
відлюдної Госвелської вулиці, приліпивши до вікна
вітальні об'яву: „Помешкання для самотнього джентл-
мена. Спитати тут“. Тут доктор Бацфас спинився, щоб
присяжні встигли записати цю фразу.

— На об'яві не було дати? — зацікавився старшина присяжних.

— Дати не було, джентлмени, — одповів доктор Бацфас, — але мені відомо, що висіла вона на вікні три роки тому. Звертаю вашу увагу на першу половину цього документа. „Помешкання для самотнього джентлмена“. Ставлення місіс Бардл до противного полу ґрунтувалося на її спостереженнях неоцінитних чеснот покійного її чоловіка. „Містер Бардл, — казала до себе самої вдова, — був людина порядна, господар свого слова. Містер Бардл не був ошуканець. Містер Бардл теж був колись самотній. Самотній джентлмен захистить і підтримає мене. В самотньому джентлменові я завжди бачитиму щось од містера Бардла тих часів, коли він офірував мені свою юність та недосвідченість. Отже, самотньому джентлменові винаймаю я своє помешкання“. Спонукувана такими прекрасними міркуваннями (найкращими в недосконалій природі людській, джентлмени!) самотня й невтішна вдова обтерла сльози, умеблювала перший поверх квартири, притиснула до своїх грудей безневинного хлопчика і наліпила на вікно об'яву. Чи довго ж висіла вона там? Ні. Гадюка стежила за нею, гадюка не спускала її з ока. Мину готувалося. Сапер і підричник робили, не покладаючи рук. Не провисіла об'ява й трьох днів — і трьох днів, джентлмени! — як у двері квартири місіс Бардл постукалось двоноге створіння, що зовні мало всі ознаки людини і зовсім не скидалось на чудовисько. Його запрошено ввійти. Він найняв помешкання і наступного ж дня переїхав. Ця людина був Піквік; Піквік — одповідач.

Доктор Бацфас, що аж почервонів з напруги, спинився, щоб звести дух. Раптова тиша розбудила суддю, і містер Старлей зараз же заходився записувати щось пером без атраменту.

Вигляд у нього був вельми поважний. Йому дуже хотілося показати присяжним, що він думає і з заплещеними очима.

— Про цього Піквіка я не буду багато розводитись, — казав далі доктор Бацфас. — Тема мало приваблива. Ні мене, ні вас, джентлмени, не може тішити споглядання обурливої безсердости та систематичної підлоти.

Тут містер Піквік, що довгий час мовчки йорзався на своєму місці, раптом підскаочив, немов йому спало на думку кинутись на доктора Бацфаса у високій присутності суду. Владний жест містера Перкера спинив нашого героя, і він уже спокійніше слухав ученого доктора, облікаючи його обуреним оком, що різко контрастувало із причарованим обличчям місіс Кляпінс та місіс Сендерс.

— Я кажу: „систематичної підлоти“, джентлмени,— повторив доктор Бацфас, прошиваючи поглядом містера Піквіка й звертаючись до нього.— А тепер, коли це слово вже вжито, дозвольте мені сказати відповідачеві Піквікові, в разі він тут,— а я чув: він таки тут,— дозвольте мені сказати йому, що він зробив би благородніш, тактичніш і розумніш, якби не приходив сюди зовсім. Дозвольте сказати йому, що ніякі знаки протесту, що їх він тут подаватиме, не вплинуть на вас, панове, бо ви знаєте, чого вони варті. Дозвольте також сказати йому, як у дальшому казатиме вам мілорд суддя, що присяжних, свідомих своїх обов'язків, не можна ні ошукати, ні залякати. Нехай же він знає, що всі спроби в цьому напрямкові окошаться на наважникові незалежно від того, буде це позивач, чи відповідач, і зватимуть його Піквік, Ноакс, Стоакс, Стайлс, Бравн або Томпсон.

В наслідок цього маленького відбігу від теми очі цілої залі повернулись до містера Піквіка, а доктор Бацфас, спустившись трохи з моральних високостей, куди перед тим занісся, перейшов до викладання суті справи.

— Я покажу вам, джентлмени, що протягом двох років Піквік безпереривно жив на квартирі в місіс Бардл. Я покажу вам, що весь цей час місіс Бардл доглядала його; дбала за його вигоди; годувала його; стежила за його білизною, коли він оддавав її прати; церувала її, пришивала гудзики й провітрювала, коли прачка приносила її назад. Словом, користалася цілковитим його довір'ям. Я покажу вам, джентлмени, що він часто давав її хлопчикові по півпені, а один раз навіть шість пенсів. Від одного свідка ви почувете—і цього свідчення мій учений колега не спроможеться спростувати або послабити його значіння— ви почувете, як одного разу він погладив хлопчика по головці і, звідавшись, чи багато

Судове змагання

програв той у кремушки і в паці, поставив йому таке характерне запитання: „Чи хотів би ти мати нового тата?“ Свідки доведуть вам, джентлмени, що приблизно рік тому Піквік почав одгоджатися з дому на більш-менш довгий час, наче готуючись поволі розірвати з моєю клієнткою. Ви побачите, проте, що він нібито вагався. Може, кращі почуття, якщо він їх має, взяли гору: на його нелюдське серце вплинули таки її врода й принадливість, та тільки одного разу повернувшись з подорожі, Піквік цілком виразно запропонував їй побратись із ним. Між іншим, він ужив спеціальних заходів, щоб на той час у помешканні нікого не було, але в нас є свідчення — свідчення, мушу сказати, поневільні — трьох його друзів, що того ранку заходили до нього. Вони бачили, що позивачка лежала в нього на руках, і чули, як він пестливими словами намагався її заспокоїти.

Ця частина промови вченого доктора справила на аудиторію величезне вражіння, і, щоб підсилити ефект, він видобув з торби два клаптики паперу і, вимахуючи ними, переможно пішов далі.

— Тепер мені лишається сказати небагато. Серед документів є два листи, писані рукою відповідача. Листи ці промовляють за цілі томи і на весь зріст викривають удачу цієї людини. Це не відверті, палкі, красномовні послання, що говорить мовою гарячої пристрасти. Ні, то лукаві, коротенькі, двозначні повідомлення. На щастя, вони переконливіші за будь-які поетичні твори; треба тільки пильним і недовірливим оком глянути на них. Очевидно, Піквік писав їх з наміром збити з пантелику третіх осіб, до рук яких вони могли б потрапити. Дозвольте мені прочитати їх. Перше: „Гарсвей, 12 години. Люба місис Б., биті котлети й підлеву з помідорів. Ваш Піквік“. Що це позначає, джентлмени? „Биті котлети й підлеву з помідорів. Ваш Піквік“. Биті котлети. Праведне небо! та ще підлева з помідорів. Невже ж, джентлмени, з щастя довірливої й чутливої жінки можна глузувати в такий негідний спосіб? Другий лист не має ніякої дати, що само по собі викликає вже підозру. „Люба місис Б.! Повернуся додому лише завтра. Диліжанс трапився занадто забарний“. Далі знаходимо таку надзвичайно показову фразу:

„Не турбуйтеся за грільню“. Грільня! Хто стане турбуватися за грільню, джентлмени? Коли то було, щоб спокій будь-якого чоловіка або жінки порушувала якась грільня? — приладдя безневинне, корисне і, додам від себе, дуже вигідне в хатньому житті. Чого б то став він так настирливо умовляти місіс Бардл не турбуватися за грільню? Ясно, ця грільня позначає прихований вогонь, і Піквік вигадав цю систему листування з єдиною метою підготувати собі на майбутнє шляхи до відступу. А що то за натяк на забарний диліжанс? Скільки я розумію, цим диліжансом може бути тільки сам Піквік. Він і справді занадто барився в своїх відносинах з місіс Бардл, але, я сподіваюся, його хода стане віднині швидшою, бо ви, джентлмени, примусите його витратитися та підшмарувати собі колеса.

Доктор Бацфас заждав хвилиночку, щоб подивитись, чи не засміявся хто з його дотепу. Пересвідчившись, що зрозумів його тільки городник, який саме цим ранком шмарував свій візок і всміхнувся, згадавши про це, доктор визнав за краще закінчити свою промову в трагічніших тонах.

— Але годі про це, джентлмени, — сказав він. — Не можна сміятись, коли щось гнітить тобі душу. Не слід жартувати, коли збуджено найглибші наші почуття. Надії та мрії моєї клієнтки пішли з вітром, і не буде поетичним перебільшенням сказати, що з вітром пішло і її заняття. Об'яви нема, але в помешканні в неї немає пожилця. Цілком пристойні джентлмени проходять повз вікна, та ніхто й ніщо не запрошує їх завітати. Похмуро й мовчазно в будинкові. Не чути навіть голосу дитини. Йому нецікаві дитячі розваги, коли мама його плаче. Він закинув свої крем'яшки й паці і забув уже застережливий оклик „не шахрай“. А Піквік, джентлмени, Піквік — немилосердний нищитель хатньої оази на Госвелській вулиці; Піквік, що отруїв там криниці й засипав попелом зелені муріжки; Піквік, що виступив сьогодні перед вами з своїми безсердими підлевою з помидорів та з грільнею; Піквік все ще з безсоромним нахабством дере вгору свою голову і, без єдиного зідхання жалю дивиться на вчинену ним руїну. Примусити сплатити відшкодування — тільки цим ви й можете

покарати його і хоч трохи забезпечити мою клієнтку. І з проханням про відшкодування вона й звертається до своїх освічених, розважливих, справедливих, добросердих, чулих і безсторонніх земляків, що сидять сьогодні на лаві присяжних.

По блискучому закінченні цієї прекрасної промови доктор Бацфас сів, а суддя Старлей прокинувся.

— Прошу викликати Елісабету Кляпінс, — сказав доктор Бацфас, перепочивши хвилинку.

Найближчий пристав запросив Елісабету Тапінс, другий, що стояв неподалеку, гукнув Елісабету Джапкінс, а третій що духу вибіг на вулицю і, аж доки не захрип, шукав Елісабету Мафінс.

Тимчасом місіс Бардл, місіс Сендерс, містер Додсон і містер Фог спільними зусиллями підважили місіс Кляпінс і влаштували її в ложі для свідків. Коли вона міцно загніздилася на верхньому щаблі, місіс Бардл примістилась на нижчому з хусточкою та гальошами в одній руці і з пляшкою нюхальної соли — в другій. Місіс Сендерс, тримаючи пальця на пружині парасольки й готова відкрити її на першу вимогу, стала поруч приятельки і вп'ялась очима в обличчя судді.

— Заспокойтеся, прошу, місіс Кляпінс, — сказав доктор Бацфас. Звичайно ж скоро її попрошено заспокоїтись, місіс Кляпінс заридала ще ревніш і виявила загрозливі ознаки близьких мlostів.

— Чи не пригадаєте ви, місіс Кляпінс — по кількох другорядних запитаннях сказав доктор Бацфас, — як ранком минулого липня вам довелося зайти до місіс Бардл? Вона тоді саме витирала порошок в помешканні свого пожильца, а ви були в задній кімнаті.

— Так, я пригадую це, мілорде й панове присяжні, — ствердила місіс Кляпінс.

— Вігальня містера Піквіка, здається, на першому поверсі й виходить на вулицю?

— Так точно, сер.

— А що ж ви робили в задній кімнаті, мадам? — запитав маленький суддя.

— Я не хочу обманювати вас, мілорде й панове присяжні, — помітно хвилюючись, запевнила місіс Кляпінс.

— Вам і не треба нікого обманювати, мадам,— сказав маленький суддя.

— Місіс Бардл не знала, що я там. Я вийшла з дому з кошиком, бо хотіла купити три фунти ниркового лою, що коштувало тоді два з половиною пенси, і побачила, що двері з помешкання місіс Бардл одчинені. Я думала тільки сказати їй доброго ранку і, піднявшись сходами, тихесенько пройшла до задньої кімнати. У вітальні хтось розмовляв, джентлмени, і я...

— І ви, напевно, стали прислухатися, місіс Кляпінс?— спитав доктор Бацфас.

— Вибачте, сер,— гордовито відповіла місіс Кляпінс,— ніколи не дозволила б собі прислухатися. Розмовляли так голосно, що я мимоволі все чула.

— Нехай так, місіс Кляпінс. Значить, ви не прислухалися, а просто чули голоси. Один з них належав містерові Піквікові?

— Належав, сер.

І місіс Кляпінс, засвідчивши, що містер Піквік розмовляв з місіс Бардл, поволі, відповідаючи на силу направних запитань, повторила всю знайому вже нам розмову.

Присяжні підзорливо Perezирнулися. Доктор Бацфас усміхнувся й сів на своє місце. Підозра перейшла в певність, коли доктор Снабін одмовився взяти свідка на перехресний допит з тої причини, що містер Піквік визнав свідчення за правдиве по суті.

Зламавши мовчанку, місіс Кляпінс скористалась з нагоди й зайшла в найдрібніші подробиці свого хатнього життя. Вона довела до відома суду, що тепер у неї восьмеро дітей, але місяців за шість вона сподівається подарувати містерові Кляпінсові ще й дев'ятого. На цьому інтересному місці маленький суддя чомусь розсердився й перебив їй мову, і незабаром шановна леді в товаристві місіс Сендерс і під доглядом містера Джексона мусила була залишити залю засідань.

— Натаніел Вінкл!— викликав містер Скімпін.

— Тут,— одповів ледве чутний голос.

Містер Вінкл увійшов до ложі свідків і, давши належну присягу, поштиво вклонився судді.

— Не дивіться на мене, сер,— роздратовано промовив суддя замість відповіді на поклін. Дивіться на присяжних.

Містер Вінкл скорився й став дивитись туди, де, на його думку, сиділи присяжні, бачити яких він у такому збудженому стані аж ніяк не міг. Допит почав містер Скімпін, молодой чоловік сорока двох або трьох років, що подавав великі надії. Завданням його було збити з позиції свідка, очевидно — прибічника противної сторони, і збезцінити його свідчення.

— Будьте ласкаві сказати мілордові судді й присяжним, як вас зовуть, сер,— містер Скімпін нахилив на один бік голову й глянув на присяжних, даючи їм на розум, що такий природний ошуканець, як містер Вінкл, напевне назветься чужим ім'ям.

— Вінкл,— одповів свідок.

— Це — прізвище. А ваше ім'я, сер? — ущіпливим тоном спитав маленький суддя.

— Натаніел, сер.

— Даніел. А друге ім'я?

— Натаніел, сер... тобто мілорде.

— Натаніел - Даніел, або Даніел - Натаніел?

— Ні, мілорде: тільки Натаніел. Даніеля немає зовсім.

— Тоді чому ж ви спершу сказали, що вас зовуть Даніел, сер? — спитав суддя.

— Я не казав цього, мілорде,— запротестував містер Вінкл.

— Ви сказали, сер,— гнівно насупив брови суддя.— Чого б тоді записував я в себе „Даніел“, якби ви сказали інакше?

Заперечувати такий аргумент, звичайно, було не можна.

— У містера Вінкля коротка пам'ять, мілорде,— втрутився містер Скімпін, знову красномовно глянувши на присяжних.— Сподіваюся, ми знайдемо засіб одсвіжити її на сьогоднішньому засіданні.

— Будьте уважні, сер,— попередив маленький суддя, кинувши на свідка загрозливим оком.

Бідолаха містер Вінкл уклонився й постарався прибрати невимушену позу, що надавала йому вигляд кишенькового злодія.

— Ну, містер Вінкл,— сказав містер Скімпін,— тепер я попрошу вас пильно прислухатись до моїх слів і раджу вам, у ваших власних інтересах, не забувати застере-

ження мілорда судді про уважне ставлення до своїх свідчень. Ви, здається, особистий друг відповідача — містера Піквіка?

— Скільки я можу пригадати, з містером Піквіком ми знайомі вже...

— Прошу вас, містер Вінкл, не ухиляйтесь од мого запитання. Я хочу знати, чи друг вам відповідач...

— Я саме збирався сказати, що...

— Чи буде вам завгодно одповісти на моє запитання, сер?

— Якщо ви не відповідатимете на запитання, вас оштрафують, сер,— попередив суддя.

— Ну, сер,— настоював містер Скімпін,— так або ні?

— Так, я йому друг.

— Так, ви йому друг. А чому ви не могли сказати цього відразу, сер? Мабуть, ви знайомі і з позивачкою?

— Я не знайомий із нею, але бачив її.

— А, ви не знайомі, але бачили. Будьте ласкаві пояснити присяжним, що ви хочете сказати цим, сер.

— Я хочу сказати, що не був представлений їй, але бачився із нею, коли приходив до містера Піквіка на Госвелську вулицю.

— А як часто бачились ви з нею, сер?

— Як часто?

— Авжеж, містер Вінкл, як часто. Я можу повторити моє запитання хоч двадцять разів, якщо вам буде завгодно, сер.

Це запитання зняло силу юридичних непорозумінь, дуже звичайних за таких випадків. Перш за все містер Вінкл сказав, що абсолютно не може пригадати, скільки разів він бачив місіс Бардл. Тоді його спитали, чи довелося їм стрінутись двадцять разів. „Звичайно, більше“,— одповів містер Вінкл. Потім він мусив був сказати, чи бачив її сто разів; чи може присягнутись, що то було тільки п'ятдесят, або сімдесят п'ять, і так далі. Єдиним позитивним наслідком допиту була порада не ухиляться од істини й пам'ятати, де він стоїть.

— Скажіть, містер Вінкл,—спитав Скімпін, коли свідок остаточно зденервувався,— чи не були ви в помешканні відповідача на Госвелській вулиці одного ранку в липні минулого року?

— Був.

— З вами були й ваші приятелі, Тампен і Снодграс на ймення?

— Так.

— Вони тут?

— Тут,— одповів містер Вінкл, безпорадно дивлячись на те місце, де сиділи його друзі.

— Я попрошу вас звертати більше уваги на мене й забути про ваших друзів, містер Вінкл,— і містер Скімпін знову промовисто глянув на присяжних.— Вони свідчитимуть без попередньої наради з вами. А, може, ви заздалегідь змовились із ними? Тепер, сер, розкажіть присяжним, що бачили ви, коли ввійшли того ранку до вітальні відповідача. Не баріться, сер. Вам доведеться сказати про це рано чи пізно.

— Одповідач,— з деяким зрозумілим ваганням сказав містер Вінкл,— держав позивачку за поперек, а вона лежала в нього на руках і, здавалося, була непритомна.

— Чи чули ви, що говорив їй одповідач?

— Я чув, як він називав її голубонькою і просив заспокоїтись, бо хтось іде.

— Тепер ще одне запитання, містер Вінкл, і не забувайте застереження мілорда судді. Чи можете ви присягнути, що відповідач Піквік не казав: „Місіс Бардл, голубонько, заспокойтеся. Вам бо треба буде до цього призвичаюватись“, або щось у такому дусі?

— Я... я зрозумів його слова зовсім інакше,— пробелькотів містер Вінкл, ошелешений таким перекрученням свого свідчення.— Я був на площадці коло дверей і не міг чути виразно. Вражіння в мене...

— Присяжні зовсім не цікавляться вашим вражіннями, містер Вінкл,— перепинив його містер Скімпін.— Люди порядні не базують своїх висновків на вражіннях. Ви були на площадці й не чули виразно його слів, кажете? Гаразд. Я питаю вас, чи можете ви заприсягтись, що Піквік не сказав наведеної мною фрази. Не можете?

— Ні, не можу,— відповів Вінкл, і містер Скімпін сів на своє місце з виглядом переможця.

До цього моменту становище містера Піквіка було таке погане, що погіршити його, здавалось, було не можна. Проте, його можна було поліпшити, і містер

Фанкі вирішив зробити це, удавшись до перехресного допиту свідка. Що з того вийшло ми зараз побачимо.

— Скільки я знаю, містер Вінкл,— сказав Фанкі,— містер Піквік далеко не юнак.

— О, ні,— відповів містер Вінкл,— він може бути моїм батьком.

— Ви казали моему шановному колезі, що знаєте Піквіка здавна. Чи були у вас колинебудь підстави думати, що він збирається одружитись?

— О, ні, ніколи!— одповів містер Вінкл з таким запалом, що містерові Фанкі, власне, слід було б увільнити його від дальшого допиту. Адвокати кажуть, що шкідливі свідки поділяються на дві категорії — занадто притайкуваті і занадто балакучі. Містер Вінкл належав до обох категорій разом.

— Я піду далі, містер Вінкл,— лагідним тоном мовив містер Фанкі.— Чи не вбачали ви, за останніх років принаймні, в манірах містера Піквіка або в його поведженні з противним полом чогось, що виявляло б його матримоніальні наміри?

— О, ні! безперечно, ні!— запевнив містер Вінкл.

— Його поведінка щодо жінок завжди була поведінкою чоловіка, що, дійшовши похилого віку, ставиться до них, як поставився б батько до своїх дочок?

— В цьому немає ні щонайменшого сумніву,— з повні серця аж скрикнув містер Вінкл.

— І ви ніколи не помічали нічого підозрілого в його відносинах з місіс Бардл або з іншими жінками?— спитав містер Фанкі, збираючись сідати, бо доктор Снабін підморгував уже до нього.

— Ні, ні!— відповів містер Вінкл. — За винятком хіба єдиного випадку, який, проте, дається легко з'ясувати.

Коли б безталанний містер Фанкі сів зараз же, як доктор Снабін почав підморгувати до нього, або коли б доктор Бацфас з самого початку опротестував цей незаконний перехресний допит, суд не почув би такого признання. Ледве встиг містер Вінкл вимовити останні слова, а містер Фанкі сісти на лаву, як доктор Снабін сказав свідкові, що він може йти. Містер Вінкл з радістю лагодився залишити ложу, коли його спинив оклик доктора Бацфаса.

— Заждіть, містер Вінкл, заждіть,— сказав доктор Бацфас.— Чи не розпитаєте ви його ласкаво, мілорде, про винятковий випадок у поводженні з жінками з боку людини, що могла б бути йому батьком?

— Ви чуєте, що каже доктор, сер?— звернувся суддя до приголомшеного містера Вінкля.— Розкажіть нам про випадок, за який ви згадали.

— Я не хотів би робити цього, мілорде,— благав бідолашний Вінкл, тремтячи в розпуці.

— Дуже можливо, але ви мусите розповісти.

І серед цілковитої тиші містер Вінкл, заїкаючись, розповів, як одної ночі містер Піквік опинився в спальні дами; як у наслідок цього розладилось її одружіння і як їм усім довелося мати справу з містером Напкінсом, суддею й мером міста Іпсвіча.

— Тепер можете йти,— одпустив його доктор Снабін.

Містер Вінкл зараз же залишив ложу і з навіженою швидкістю побіг до готелю „Джорж і Яструб“, де за кілька годин його присутність викрив коридорний. Не вдалий свідок лежав на софі і, засунувши голову під подушки, жалісно стогнав.

Тресі Тапмена й Августа Снодграса допитувано по кілька разів. Обидва вони ствердили свідчення свого безталанного друга, і обох їх призвели до розпачу причіпки адвокатів.

Потім викликано Сюзану Сендерс. Доктори Бафас і Снабін узяли її на перехресний допит. Вона завжди думала й казала всім, що містер Піквік і місіс Бардл поберуться. Знає, що після того, як місіс Бардл знепритомніла тоді в ліпні, їхнє одружіння було головною темою розмов у цілому кварталі. Це вона сама чула від місіс Мадбері (власниці дрібної крамнички) і від місіс Банкін (пралі-поденниці), але не бачить їх тут, на суді. Чула, як містер Піквік питався в хлопця, чи хоче той мати нового тата. Не знала, що тоді ж до місіс Бардл учав один пекар; знає тільки, що за тих часів він був парубок, а тепер одружився. Не наважиться присягатись, що місіс Бардл не любила його, але гадає, що пекар не кохав її як слід, бо інакше не побрався б з іншою. Думає, що місіс Бардл знепритомніла через те, що містер Піквік просив її визначити день для

весілля. Знає, що вона сама зомліла, коли з таким же запитанням звернувся до неї містер Сендерс, і вважає, що за подібних обставин мусить знепритомніти кожна порядна жінка;

На запитання присяжних місіс Сендерс додатково повідомила, що, коли містер Сендерс залицявся до неї, вона одержувала від його любовні листи, як і всі інші наречені. Листуючись, містер Сендерс часто взивав її „качечкою“ і ніколи не вживав пестливого ймення „биті котлети“ або „підлева з помідорів“. Він особливо любив підсмажені качки. Можливо, що якби йому подобалися биті котлети або підлева з помідорів, він уживав би її й цими словами.

По закінченні допиту місіс Сендерс, доктор Бацфас ще поважніш (коли це було б можна), ніж звичайно, підвівся й голосно згукнув.

— Введіть Семюеля Велера!

Та вводити Семюеля Велера було непотрібно, бо, скоро тільки доктор вимовив його прізвище, він був уже в ложі для свідків, поставив там на підлогу свій капелюш, сперся на бильця, вірлячим оком-перебіг по всій залі і навдивовижу весело глянув на суддю та на присяжних.

— Як вас зовуть, сер,— спитав суддя.

— Сем Велер, мілорде.

— Як пишеться ваше прізвище: через В або У.

— Це — справа смаку того, хто пише, мілорде,— відповів Сем.— Мені за мого життя доводилось писати його тільки раз чи два, і я писав через В.

— Правильно, Семі, правильно,— голосно схвалив хтось на галерії.— Пишіть В, мілорде, пишіть В!

— Хто це там насмілюється звертатись у такий спосіб до суду?— обурився маленький суддя.— Приставе!

— Тут, мілорде.

— Приведіть сюди цю особу. Зараз же!

— Слухаю, мілорде.

Але що пристав не знайшов „тої особи“, то він і не привів винуватця. Хвилювання в залі потроху вгамувалося, і суддя, заспокоївшись настільки, що міг говорити, спитав:

— Ви знаєте, хто це говорив, сер?

— Думаю, що то був мій батько, мілорде,— признався Сем.

— Ви бачите його?

— Ні, не бачу,— відповів Сем, вдивляючись у ліхтар у стелі залі.

— Якби ви могли вказати, я зараз же звелів би заарештувати його,— промовив суддя.

Сем удячно вклонився й повернув своє веселе обличчя до доктора Бацфаса.

— Ну, містер Велер,— сказав доктор.

— Ну, сер,— озвався Сем.

— Ви, здається, служите у містера Піквіка, відповідача в цій справі. Що ви можете сказати?

— Що я можу сказати? А ось що: я дійсно служу в цього джентлмена, і службою дуже задоволений.

— Мало роботи й багато заробітку, я думаю? — пожартував доктор Бацфас.

— О, заробітку досить, як казав один салдат, коли суд присудив учистити йому триста п'ятдесят батогів.

— Ви не повинні розповідати нам, що казав салдат або хтось інший, сер,— спинив його суддя.— Це нам не інтересно.

— Дуже добре, мілорде,— згодився Сем.

— Чи не можете ви пригадати чогось незвичайного, що сталося того ранку, як ви найнялися до відповідача? — спитав доктор Бацфас.

— Пригадую дещо.

— Розкажіть, будьте ласкаві, про це присяжним.

— Того ранку я одержав нову трійку, джентлмени присяжні,— сказав Сем,— і як на ті часи, то була для мене найвидатніша подія.

Всі в залі засміялися, а маленький суддя, виткнувши з-за пюпітра невдоволене обличчя, застеріг:

— Будьте уважні, сер.

— О! так само казав мені тоді і містер Піквік, мілорде,— відповів Сем.— І я дуже дбав за свій костюм, сер. Пильнував, як міг.

Суддя хвилини зо дві пильно вдивлявся в Сема, але обличчя в того було таке спокійне й таке безвинне, що суддя не сказав нічого й запропонував докторові Бацфасові провадити допит далі.

— Невже ж ви не бачили, містер Велер, як позивачка неприємна лежала на руках відповідача, як то списували інші свідки?

— Ні, не бачив,— ствердив Сем.— Я весь час стояв у коридорі, і коли мене прикликали до вітальні, старої леді там уже не було.

— Слухайте, містер Велер,— промовив Бацфас, умучуючи перо в чорнило й намагаючись залякати Сема тим, що записуватиме його слова.— Ви, кажете, стояли в коридорі і не бачили того, що відбувалось перед вами. Очі у вас єсть, містер Велер?

— О, очі в мене єсть,— відповів Сем,— але річ у тім, що це — тільки очі. Якби замість їх мав я пару мікроскопів, що збільшують у мільйон разів, мабуть, тоді, я й міг би побачити щось крізь грубезні двері. Але в мене звичайнісінькі очі, і мій зір через те дуже обмежений.

Сем сказав це з виразом такої щирости на обличчі й таким лагідним тоном, що аудиторія захихикала, маленький суддя всміхнувся, а доктор Бацфас розгубився. По короткій нараді з Додсоном і Фогом, учений юриста, приховавши своє замішання, знову звернувся до Сема.

— У мене до вас ще одне запитання, містер Велер.

— Прошу дуже, сер,— добродушно відповів Сем.

— Чи не пригадуєте ви, як одного вечора, в минулому листопаді, ви відвідали місіс Бардл?

— Пригадую, і добре пригадую, сер.

— А, ви пригадуєте, правда? — зрадив доктор Бацфас.— Я завжди думаю, що ми з вами таки договорились до чоғонебудь.

— І я думав так само, сер,— одказав Сем.

— Ну, мені здається, ви прийшли до неї порозмовляти трохи про сьогоднішій суд. Га, містер Велер? — спитав доктор Бацфас, проречисто підморгнувши до присяжних.

— Я прийшов сплатити їй комірне,— відповів Сем,— але ми, справді, розмовляли й про її позов.

— О, так ви розмовляли про її позов? — зрадувався доктор Бацфас, передбачаючи зробити якісь дуже важливі відкриття.— Ну, а що ж саме ви говорили про позов? Будьте ласкаві повторити нам, містер Велер.

— З величезною охотою, сер,— погодився Сем.— Дві шановні дами, що їх ви бачили тут сьогодні, базікали спершу щось маловажне, а потім почали із захопленням вихваляти добродійних панів Додсона й Фога, отих двох джентлменів.

Ці слова, ясна річ, примусили аудиторію звернути увагу на Додсона й Фога, що прикладали всіх зусиль найбільше скидатись на добродійників.

— Аторнеїв позивачки,— пояснив доктор Бацфас.— Ну, і за що ж вихвалляли вони панів Додсона й Фога?— Адже ви кажете— вони із захопленням вихвалляли їх.

— Вихвалляли за те, що Додсон і Фог запропонували місис Бардл зложити позов і обіцяли не брати з неї ніякого гонорару в разі їй не пощастить одержати гроші з містера Піквіка.

Серед публіки знову захихикали, а містер Додсон і містер Фог, раптом зашарівшись, нахилились до доктора Бацфаса й почали шептати йому щось.

— Цілком маєте рацію,— з удаваною байдужістю промовив доктор Бацфас.— Я думаю, мілорде, ми нічого не добудемось од свідка. Він занадто дурний, і я не хочу клопотати суд, допитуючи його далі. Ідьте собі, сер.

— Може, ще хто хоче поставити мені якінебудь запитання?— сказав Сем, беручи свій капелюш і невимушено роздивляючись навкруги.

— Тільки не я, містер Велер, дякую вам,— засміявся доктор Снабін.

— Ідьте собі, сер,— нетерпеливився доктор Бацфас, вимахуючи рукою, і Сем зійшов униз, дошкуливши якнайбільше товариству Додсон і Фог і сказавши якнайменше про містера Піквіка.

— Якщо це могло б позбавити нас виклику зайвих свідків, мілорде, то я ладен заздалегідь визнати, що містер Піквік має значні засоби до життя і ніде не слухить,— сказав доктор Снабін.

— Гаразд,— погодився доктор Бацфас, ховаючи два листи, що їх він мав зачитати.— Я не заперечую, мілорде.

Після того, захищаючи відповідача, з промовою до присяжних звернувся доктор Снабін. Він довго й з великим запалом говорив про чудову вдачу й прегарні

прикмети містера Піквіка. Але що наші читачі краще, ніж доктор Снабін, обізнані з чеснотами й заслугами цього джентлмена, то ми не вважаємо за потрібне наводити тут точні слова вченого мужа.

Після промови захисника суддя, містер Старлей, за стародавнім звичаєм, зрезюмував суть справи. Він прочитав присяжним свої нотатки, скільки міг розібрати їх, і дав деякі пояснення до заслуханих свідчень. На його думку, в разі місіс Бардл була права, містер Піквік, безперечно, був винний. Суддя пояснив також, що коли свідчення місіс Кляпінс правдиві, то присяжні повірять їм; і можуть не вірити, якщо вони викликають сумнів. Визнавши за доведене порушення обіцянки одружитись, присяжні мають право зобов'язати містера Піквіка сплатити відшкодування в тому розмірі, який вони самі встановлять; і, навпаки—визнавши позов за безпідставний, тим самим звільняють відповідача від будь-яких витрат.

Виголосивши резюме, суддя пішов до себе підживитись баранячими котлетами й склянкою вишнівки, а присяжні, вислухавши його, пішли на нараду.

Сплинуло млосні чверть години. Суддя підгодувався. Присяжні повернулися. Містер Піквік наклав на ніс свої окуляри й дивився на старшину. Обличчя йому палало. Серце калатало сильніш.

— Джентлмени, — спитав чоловік у чорному, — чи постановили ви вирок?

— Постановили, — відповів старшина.

— На чю користь: відповідача, чи позивачки?

— На користь позивачки.

— В якому розмірі визначили ви суму відшкодування?

— В розмірі сімсот п'ятдесяти фунтів.

Містер Піквік зняв свої окуляри, дбайливо витер їх, заховав у футляр, а футляр поклав у кишеню; потім одяг рукавички і, не спускаючи з ока старшину присяжних, машинально вийшов із залі слідом за містером Перкером і синьою торбою. В одній з бічних кімнат вони спинилися, і поки містер Перкер платив судові видатки, до містера Піквіка підійшли його друзі. Наблизились до нього й Додсон і Фог, що з видимим задоволенням потирали собі руки.

— Ну, джентлмени? — удався до них містер Піквік.

— Ну, сер? — одповів містер Додсон за себе й за партнера.

— Ви, мабуть, думаєте, що я заплачу відшкодування? — спитав містер Піквік.

Додсон сказав, що вони вважають це за дуже ймовірне. Фог засміявся й запевнив, що вони намагатимуться одержати гроші.

— Намагайтесь собі, панове, — спалахнув містер Піквік. — Майте тільки на увазі, що з мене ви не дістанете жадного фарсинга, нехай би мені хоч до живота довелось просидіти у в'язниці.

— Ха - ха - ха! — зайшовся реготом містер Додсон. — Ви незабаром зміните свою думку, містер Піквік.

— Хі - хі - хі! — ми ще побачимо, — вторував йому містер Фо?

Занімівши з обурення, містер Піквік дозволив своєму адвокату та друзям довести себе до виходу й посадити в карету, замовлену завжди дбайливим Семом Белером.

РОЗДІЛ XXVII

ДЕ МІСТЕР ПІКВІК ДУМАЄ, ЩО ЙОМУ КРАЩЕ БУЛО Б ПОЇХАТИ ДО БАСУ, І ДЕ СПИСУЄТЬСЯ НЕЗВИЧАЙНЕ ЛИХО, ЩО СПІТКАЛО МІСТЕРА ВІНКЛЯ

— Адже, дорогий мій сер, ви несерйозно відмовляєтесь платити відшкодування?— наступного ранку казав маленький Перкер, прийшовши до містера Піквіка в його номер.

— Ні фарсинга, — рішуче мовив наш герой, — ні фарсинга! Мої друзі спитувались уже відрадити мене від цього наміру, — надаремно. Я житиму, як і жив, аж доки мої супротивники дістануть права вимагати виконання присуду. І якщо їм стачить підлости скористатись із свого права та заарештувати мене, я скорюся безжурно й з чистим серцем. А коли можуть вони зробити це?

— Вони дістануть наказу рівно за два місяці, — відповів Перкер.

— Добре, — сказав містер Піквік, — а тимчасом, голубчику, не нагадуйте мені про цю справу. Тепер же, — вів далі великий муж, позираючи на своїх приятелів з добродушною всмішкою і іскрами в очах, що їх не могли затемнити або приховати жадні окуляри, — тепер нам треба вирішити тільки одне питання: куди ми зараз їдемо.

Містер Тапмен і містер Снодграс були занадто вражені героїчністю свого друга, щоб спромогтися відповісти. Містер Вінкл ще не зовсім очунав од вчорашнього виступу на суді і не був здатний мати свою думку.

— Гаразд,— промовив містер Піквік, не дочекавшись відповіді,— тоді, якщо ви даєте це питання мені до вибору, я спинився б на Басі. Там ніхто з нас, здається, не був.

І правда — піквікці ніколи не були в Басі. Перкер енергійно підтримав цю пропозицію, гадаючи, що невеличка зміна в житті й деякі розваги примусять містера Піквіка складати більшу ціну волі й менше пориватись до в'язниці для винуватців. Решта не заперечувала, і Сема негайно відряджено по квитки на диліжанс, що мав одходити від готеля „Білого Коня“ завтра на пів до восьмої рано.

Найближчий ранок удався для подорожі зовсім несприятливий — було хмарно, мрячно й холодно. Доручивши Семові рятувати їхній багаж од сімох чи вісьмох носіїв, містер Піквік і його друзі ввійшли в дождидальню. На той час там був тільки один джентлмен, років коло сорока п'яти, з грізними очима, лисою головою, облямованою по боках і ззаду досить широкою смугою чорного волосся, і з рясними бурцями. На ньому був застібнутий до самого підборіддя рудуватий сурдут, а поруч його лежали на стільці подорожній кашкет з тюленьчої шкіри, пальто і плащ.

— Ви їдете до Басу? — спитав незнайомий.

— До Басу, сер,— одповів містер Піквік.

— А інші джентлмени?

— Вони їдуть зо мною.

— Тільки ж не на внутрішніх місцях... будь я проклятий, коли на внутрішніх! — грімнув незнайомий.

— Дозвольте сказати вам, дорогий сер,— мовив містер Піквік, — що ви надаремно хвилюєтесь. На внутрішніх місцях їдуть тільки двоє.

— Радий чути це,— мовив лютий джентлмен. — Беру свої слова назад. Прошу вибачити. Ось моя візитова картка. Будьмо знайомі!

— З великою приємністю,— погодився містер Піквік. — Нам випадає подорожувати разом, і, я сподіваюся, ми не шкодуватимемо, мавши таке товариство.

— Сподіваюся,— ствердив лютий джентлмен. — Навіть певний, що не шкодуватимете. Ви мені подобаєтесь. Ваші обличчя припадають мені до природи. Ваші руки й прізвища, джентлмени?

Звичайно ж, по цій ласкавій промові подорожні замінялися дружніми привітаннями, і лютий джентлмен, не гаячи часу, розповів своїм новим приятелям усю свою біографію, вживаючи тих же коротеньких, уривчастих речень. Виявилось, що звать його Давлер; що їде він до Басу, щоб трохи розважитись; що давніш служив він в армії, а тепер вийшов на демісію; що живе прибугками з капіталу, і що друге місце в диліжансі він купив не для кого іншого, як для його дружини—славновісної місис Давлер.

— Вона—чудова жінка,—сказав містер Давлер.— Я пишаюся нею. І маю всі підстави для цього.

— Маю надію незабаром пересвідчитись у цьому,—люб'язно посміхнувся містер Піквік.

— І пересвідчитесь,—запевнив Давлер.— Я представлю їй вас. Ви, напевне, сподобаєтесь їй. Я залицявся до неї в незвичайний спосіб. Узяв приступом. О! Побачив. Покохав. Освідчився. Вона відмовилась. „Ви кохаєте іншого?“—„Не примушуйте мене червоніти“.—„Я знаю його?“—„Знаєте“.—„Гаразд. Якщо він не зникне звідси, я оббілюю його“.

— Боже милий!—мимохить вихопилось у містера Піквіка.

— І ви оббілювали того джентлмена?—зацікавився містер Вінкл, попелотнівши.

— Я написав йому записку. Сказав, що мені дуже неприємно. І дійсно, я почував себе погано.

— Я думаю,—вкинув слово містер Вінкл.

— Я сказав, що дав слово чести оббілювати його. Тут ішлося про мою честь, честь джентлмена. В мене не було вибору. Як офіцер його величності, я мусив був оббілювати його. Я шкодував, що так сталося, але то був мій обов'язок. Він послухав голосу розуму. Він бачив, що правила служби категорично вимагали, щоб я вбив його. Він утік. Я одружився із нею. А ось і вона!

І містер Давлер показав на карету, що вїхала в двір готеля. З відкритого вікна її визирало гарненьке личко в блакитному капелюші і перебігало очима по юрбі, мабуть, шукаючи того ж таки лютого джентлмена. Містер Давлер сплатив свій рахунок і вихопився з дожидальні

разом із своїм подорожнім кашкетом, плащем та пальтом. Містер Піквік і його друзі вийшли слідом за ним. Містер Тапмен, містер Снодграс і Сем Велер здерлися на імперіял. Містер Вінкл і містер Піквік зайняли місцея всередині диліжанса.

Підчас подорожі не трапилось нічого гідного згадки, і о сьомій вечора містер Піквік з супутниками і містер Давлер з дружиною сиділи по своїх нумерах у готелі „Білого Оленя“ якраз напроти будинку баських зцілющих вод.

Маючи на думці перебути в Басі щонайменше два місяці, містер Піквік вважав за доцільніше найняти для себе й для своїх друзів якесь приватне помешкання. Знайшовши за невеличку ціну досить вигідну квартиру на Королівській вулиці, вони здали від себе дві кімнати містеру Давлерові з дружиною, а решту другого поверху залишили собі. За три дні всі вони переїхали до нової оселі, і містер Піквік з надзвичайною регулярністю почав лікуватися баськими водами. Він випивав чверть пінти перед сніданком—і сходив по тому на горбок.

Другу чверть пінти він випивав після сніданку—і тоді спускався в долину. По кожній новій чверті пінти містер Піквік урочисто й радісно оповіщав, що почуває себе значно краще, і це завдавало великої втіхи його друзям, дарма що ніхто з них не знав, на що саме він хворіє.

Щоранку найзавзятіші питці, і містер Піквік у тому числі, зустрічалися коло джерела, уживали своєї чверть пінти і йшли на вранішню прогулянку. На пообідній прогулянці сходились докупи і лорд М'ютенхед, і вельмишановний містер Крашток, і леді вдова Снафенаф, і пані полковникова Вагсбі, і інші видатні курортники, і всі завзяті ранкові питці. Побалакавши, товариство розлучалося: чоловіки йшли до читальні, а жінки додому. Якщо ввечері була театральна вистава, вони стрічалися ще й у театрі. В разі влаштування баль—бачилися в бальовій залі. А коли ввечері не відбувалося ні вистави, ні балю, сходилися тільки наступного дня. Дні минали з деякою одноманітністю, але й у тій одноманітності було щось приємне.

Переживши один такий день, містер Піквік сидів у своїй вітальні і робив записи в щоденникові, коли легкий стукіт у двері примусив його підвести голову.

— Перепрошую, сер, — зазирнула в кімнату місіс Кредок, їхня кватирна господиня, — вам більше нічого не потрібно, сер?

— Нічого, мадам, — одповів містер Піквік.

— Моя дівчинка вже обляглася, сер, — пояснила місіс Кредок, — а містер Давлер ласкаво погодився чекати, доки повернеться з балю місіс Давлер, і обіцяв сам одчинити їй двері. Отже, як вам не потрібно, то я піду спати.

— Прошу дуже, мадам.

— На добраніч, сер.

— На добраніч, мадам.

Місіс Кредок зачинила двері, а містер Піквік, позіхнувши кілька разів, закрив свій щоденник, поклав у шухляду ручку, поставив каламар, запалив свічку і з виглядом крайньої втоми побрався до спальні. Дорогою він своїм звичаєм зупинився коло помешкання Давлерів і постукав у двері, щоб оддати на добраніч.

— А, — сказав Давлер, — ви вже спати. Хотів би і я бути вже в ліжкові. Огидна ніч. Здається, здоровий вітер?

— Страшенний, — ствердив містер Піквік. — На добраніч!

— На добраніч.

І містер Піквік пішов спати, а містер Давлер, додержуючи необачної обіцянки чекати на свою дружину, присунувся ближче до коминка. Відчуваючи добродічне обурення проти людей, що веселяться, він зовсім забував, що залишився вдома з власної волі, бо, як казав він дружині, йому боліла голова. Нарешті, за малим не впавши в коминок і ледве не обсмаливши собі обличчя об залізні ґрати, містер Давлер поклав прилягти на хвилинку, але ні в яким разі не спати.

— Сон у мене міцний, — казав до себе містер Давлер, вкладаючись на ліжко. — Засинати мені не можна. Я, думаю, почую звідси, як вона стукатиме. Авжеж. Я чую, як стукає калаташник. Ось він підходить. Тепер тихше. Повертає за ріг. Аа! — і, дійшовши до цього пункту, містер Давлер і сам повернув за ріг, коло якого стільки часу вагався, і заснув товстим сном.

Саме коли дзигарі вибили третю годину, на розі вулиці з'явився портшез з місіс Давлер всередині. Один з носіїв був гладкий, короткий чоловік, а другий — довгий і худорлявий. Підійшовши до дверей, вони поставили портшез на землю й постукали. Сплило кілька часу. Ніхто не виходив.

— Слуги сплять в обіймах Морфея, — сказав короткий носій, відігріваючи руки над смолоскипом, що приніс похідник - хлопчик.

— Хоч би той Морфей добре скубанув та розбуркав їх, — висловив побажання довгий.

— Постукайте, прошу, ще, — згукнула місіс Давлер. — Стукніть два чи три рази, будьте ласкаві.

Короткий носій радо скорився і що сили оглушливо стукнув молотком чотири чи п'ять разів, а потім задріботів у двері обома кулаками. Довгий тимчасом одійшов на середину вулиці й роздивлявся, чи не блимне в якому вікні світло.

Ніхто не виходив. Скрізь панували темрява й мовчанка.

— Боже ж ти мій! — нервувалася місіс Давлер. — Постукайте, прошу, ще.

— А чи немає тут дзвоника, мадам? — спитав короткий носій.

— Є, — втрутився в розмову хлопець з смолоскипом. — Я весь час його смикаю.

— То тільки ручка, — сказала місіс Давлер, — а дрсту там нема.

— Хотів би я постукати по голові тутешнім слугам, — заричав довгий.

— Я мушу знову потурбувати вас, — надзвичайно чемно попросила місіс Давлер. — Стукніть, будь ласка, ще.

Коротенький носій постукав знову, але без найменшого успіху. Його заступив довгий, що, загинаючи круті лайки, почав барабанить у двері молотком, наче хворий на голову листоноша.

— Та - та - та - та - тра - та - та! — тарахкотав молоток.

Містер Вінкл, що спальня його була над самими дверима, схопився з ліжка, натягнув панчохи, сунув ноги в капці, загорнувся в халат, запалив об жарини в коминку свічку й збіг сходами до парадних дверей!

Становище, в якому олинився містер Вінкл, коли вітер зачинив двері

— Нарешті хтось іде, мадам,— сказав короткий носій.

— От якби я був ззаду його та ще з дрючком!— пробурмотів довгий.

— Хто там?— спитав містер Вінкл, одкидаючи ланцюжок.

— Ти не питайся, дурна твоя голова, — озвався зневажливим тоном довгий, певний, що розмовляє із слугою. — Не базікай, а відчиняй мерщій.

— Та звивайся швидше, сонько!— підбадьорював другий.

Напівсонний містер Вінкл механічно скорився, прочинив двері й визирнув на вулицю. Перше, що впало йому в око, було червоне полум'я смолоскипа. Вражений жахливою думкою, що будинок горить, він широко розчинив двері і, тримаючи над собою свічку, пильно вдивлявся в темряву. На цю хвилину порив вітру задув свічку. Щось штовхнуло містера Вінкля в спину й оджбурнуло на вулицю, а двері з грюкотом зачинилися.

— Здорово зроблено, молодий чоловіче!— сказав коротенький носій.

Містер Вінкл, угледівши через вікно портшеза жіноче обличчя, кинувсь до дверей і став що-сили стукати молотком та благати носіїв зараз же віднести портшез.

— Заберіть його, заберіть!— кричав містер Вінкл.— Он хтось виходить уже з сусіднього будинку. Пустіть мене в портшез! Захуйте мене! Допоможіть мені!

Бідолашний Вінкл трусився з холоду, і кожен раз, як підносив угору руку з молотком, його халат розкривався в найнечепурніший спосіб.

— Он хтось іде вулицею. Там і дами. Прикрийте мене чимнебудь! Станьте переді мною!— мало не плакав Вінкл. Та носії так знеслились од реготу, що не могли подати йому ніякої помочі, а дами раз-по-раз підходили ближче.

Містер Вінкл розпачливо стукнув у двері востаннє. Дами були вже за кілька будинків. Безталанний джентлмен кинув свічник, що весь час тримав у себе над головою, і сміливо метнувся в портшез, де сиділа місіс Давлер.

Нарешті гамір та метушню на вулиці почула й місіс Кредок. Напнувшись поверх чепчика шаллю, вона

визирнула у вікно саме тоді, як містер Вінкл поринав у портшез. Побачивши це, поважна леді видала жахливий зойк і кинулась повідомити містера Давлера, що дружина його тікає з іншим джентлменом.

Вражений такою звісткою, містер Давлер, наче гурма опука, скочив з ліжка і підбіг до свого вікна водночас з містером Піквіком. Перше, що вони вздріли, був містер Вінкл, який намагався втиснутись у портшез.

— Вартовий! — нестямно скрикнув містер Давлер. — Вартовий! Держіть його! Цупко держіть його! Затримайте, поки я не зйду вниз... Я переріжу йому горлянку... Дайте мені ножа... Од уха до вуха... Переріжу... пустіть, місіс Кредок! — І, вихватившись із рук переляканої господині й містера Піквіка, обурений чоловік схопив десертний ніжик і вирвався на вулицю.

Та містер Вінкл не чекав на нього. Почувши жахливі загрози відважного Давлера, він вистрибнув з портшеза і, впустивши з ніг свої капці, дременує униз по вулиці, переслідуваний Давлером і вартовим. Оббігши круг кварталу, він кинувся в одчинені вже двері свого будинку, грюкнув ними перед самим обличчям містера Давлера, зачинився на ключ в своїй спальні, забарикадував двері рукомиєю, комодою та столом і почав укладатися, щоб світанком залишити Бас. Давлер, підійшовши до зачинених дверей, запрягався крізь дірку в замку, що завтра же переріже містерові Вінклеві горлянку, і довго ще із вітальні чути було суперечки й переконливий голос містера Піквіка, що намагався дати всьому лад.

РОЗДІЛ XXVIII

ДЕ ОПОВІДАЄТЬСЯ ПРО ВАЖЛИВЕ Й ДУЖЕ ДЕЛІКАТНЕ ДОРУЧЕННЯ, ДАНЕ ВІД МІСТЕРА ПІКВІКА МІСТЕРОВІ ВЕЛЕРОВІ, І ПРО ТЕ, ЯК МІСТЕР ВІНКЛ ТІКАВ ОД ДОЩУ ТА ПОТРАПИВ ПІД РИНВУ

Наступного ранку, значно раніше як звичайно, містер Піквік, цілком одягнений, зійшов униз і подзвонив.

— Семе, — сказав наш герой, коли, відповідаючи на це запрошення, до нього прийшов містер Велер. — Семе, зачиніть двері!

Містер Велер зачинив двері.

— Вчорашньої ночі тут скоїлася прикра історія, Семе, — мовив містер Піквік, — і історія та примушує мого друга Вінкля побоюватись насильства з боку містера Давлера.

— Це я чув уже од старої леді, як ішов до вас, сер, — відповів Сем.

— І мені соромно признатись, Семе, — стурбовано вів далі містер Піквік, — що, опасуючись цього насильства, містер Вінкл утік.

— Утік!? — скрикнув Сем.

— Сьогодні ранком, навіть не попередивши мене. І я не знаю, куди він подався.

— Він повинен був залишитись та відлупцювати Давлера, — зі зневагою в голосі сказав Сем. — І не хитра то була б штука, сер.

— Я й сам починаю брати під сумнів його сміливість та відвагу, Семе, — відповів містер Піквік. — Та не в тім справа. Як би там ні було, а містер Вінкл зник. Його треба знайти й привести сюди, Семе.

— А ви думаєте, він захоче повернутися, сер?

— Це мусить бути зроблено, Семе.

— І хто ж це зробить, сер? — усміхнувся містер Велер.

— Ви.

— Слухаю, сер.

По цих словах містер Велер вийшов з кімнати і зараз же грюкнув парадними дверима. Повернувся він назад за дві години з таким байдужим виглядом, ніби виконував якесь звичайнісіньке доручення, і приніс звістку, що цього ранку один джентлмен, всіма сторонами схожий на містера Вінкля, виїхав до Брістолю поштовим диліжансом.

— Семе, — мовив містер Піквік, стискуючи йому руку, — ви славний хлопець, неоцінитний хлопець. Ідьте слідом за ним, Семе.

— Гаразд, сер, — відповів містер Велер.

— Скоро тільки ви його знайдете, зараз же пишіть мені, Семе. Якщо він пориватиметься тікати від вас, валіть його додолу або зачиніть на замок. Даю вам на волю робити із ним усе, що буде треба.

— Я поводитимусь із ним дуже обережно, сер, — запевнив містер Велер.

— Скажіть йому, що я страшенно схвильований, дуже невдоволений і до краю обурений його незвичайною поведінкою.

— Слухаю, сер.

— Перекажіть йому, що в разі він не повернеться сюди із вами, йому доведеться вертати зо мною, бо тоді я сам поїду по нього й приставлю його до Басу.

— Перекажу, сер.

— Ви думаєте, знайдете його, Семе? — спитав містер Піквік, допитливо глянувши на Сема.

— О, я знайду його, де б він ні був, — упевнено сказав Сем.

— Добре, — заспокоївся трохи містер Піквік. — І що скорше ви поїдете, то краще.

З цими словами містер Піквік передав своєму вірному служникові чималу суму грошей і звелів негайно ж виряджатись до Брістолю шукати втікача.

Сем повкладав найпотрібніші речі в дорожню торбу і невдовзі був готовий до подорожі. Дійшовши до

кінця коридору, він спинився, повільно повернув назад і просунув голову в двері вітальні.

— Сер! — шепонув містер Велер.

— Чого вам, Семе? — озвався його пан.

— Чи правильно я зрозумів ваші інструкції, сер?

— Я певний того.

— Чи маю я право валити його додолу, сер?

— Безперечно. Цілковите право. Робіть, що визнаєте за потрібне. Я вас не обмежую.

Сем кивнув головою і, зачинивши по собі двері, з чистою душею вибрався в далеку путь.

Бідолашний джентлмен, що мимохіть переполохав мешканців тихої Королівської вулиці, перебувши дуже неспокійну й турботну ніч, покинув будинок, де ще спали його друзі, і подався світ за очі. Навряд чи пощастить колинебудь гідно оцінити або в належний спосіб ушанувати благородні мотиви, що спонукували містера Вінкля на такий вчинок. „Якщо цей Давлер“, міркував Вінкл, „якщо цей Давлер наважиться справдити свою загрозу (а він, безсумнівно, наважиться), мені доведеться викликати його на дуель. Він має дружину, що кохає його і в усьому від нього залежна. І раптом, засліплений жадобою помсти, я вбиваю його. Як же почуватиму я себе по тому?“ Ці сумні думки так вплинули на людяну душу молодого чоловіка, що коліна йому задріботили одне об одне і на обличчі виразно вималювались усі його прекрасні перечування. Спонукуваний цими міркуваннями, він схопив валізу і, крадькома сповзши сходами, як міг нечутно відчинив ненавидні двері й вийшов на вулицю. Коло Королівського готеля він натрапив на диліжанса, що мав вирушати до Брістолю. Вважаючи, що це місто не менш від інших пасує до його намірів, Вінкл сів на імперіял і прибув туди з усією швидкістю, на яку здатна пара коней, що двічі, а то й більше, на день одбувають таку подорож.

Найнявши номер у готелі „Чагарник“ і вирішивши відстрочити листування з містером Піквіком аж доки гнів Давлерів до певної міри випарується, він пішов знайомитись із Брістолем. Оглянувши корабельню й подивившись на собор, Вінкл спитав, як пройти до

Кліфтона, й побрався в указаному напрямку. Бруки міста Брістолю не найчистіші й не найширші в світі, а вулиці його не належать до числа найпростіших або найменш переплутаних. Заблукавши в їхніх кривинах та закрутах, містер Вінкл став шукати якоїсь пристойної крамниці, де його могли б справити на вірну путь.

Роздивляючись навкруги, він звернув увагу на новопофарбований будинок — щось середнє між крамницею й приватним помешканням. Червона лямпа над входом досить виразно свідчила, що тут живе лікар, і слова „Лікарський кабінет і аптека“, золотими літерами написані над вікнами дождальні, були, мабуть, і зайві. Вважаючи цю устанovu за цілком придатне для довідок місце, містер Вінкл увійшов до крамнички, де стояли ящики та пляшки з ярликами. В кімнаті не було нікого, і він постукав півкровоною монетою об прилавок. Зараз же двері до внутрішніх кімнат одчинилися, і коло прилавку опинився молодий чоловік, вченого вигляду, в зелених окулярах і з величезною книгою в руках.

— Перепрошую, сер,— сказав містер Вінкл,— чи не були б ви ласкаві сказати мені, як пройти...

— Ха-ха-ха! — зайшовся голосним реготом учений молодий чоловік, підкидаючи книгу високо вгору й спритно ловлячи її саме тоді, як вона загрожувала розтрити всі пляшки на прилавку.— Оце так несподіванка!

Для містера Вінкля це і справді була несподіванка. Вражений також незвичайною поведінкою медичного на позір джентлмена, він мимоволі відступив до дверей і схвильовано дивився на молодого чоловіка.

— Хіба ж ви не впізнаєте мене? — спитав медичний на позір джентлмен.

Містер Вінкл промимрив, що не має такої чести.

— Тоді моя справа, значить, не безнадійна. Я лікуватиму брістольських стариць, коли мені пощастить зберегти цей вигляд. Геть під усі чорти, старе дрантя! — З цими словами молодий чоловік навдивовижу ловким рухом ноги жбурнув книгу в найдальший кінець крамнички, скинув свої зелені окуляри й усміхнувся всмішкою Роберта Соєра, есквайра, колишнього студента-медика.

— Невже ж ви не знали, що я тут?— дивувався містер Боб, дружньо стискаючи Вінклеву руку.

— Слово чести, ні,— відповів містер Вінкл, повертаючи привітання.

— Хіба ви не бачили мого імени?— і Боб звернув увагу свого приятеля на парадні двері, де білими літерами було накреслено: „Сойер, наступник Нокморфа“.

— Воно не впало мені в око,— пояснив містер Вінкл.

— Боже ти мій, якби я знав, що це ви, я вискочив би на вулицю і впіймав би вас у свої обійми,— запевнював Боб.— Але, бігме, я взяв вас за збірчого.

— Не може бути.

— Присягаюся. І саме збирався сказати, що мене нема вдома, але що я можу доручити оповістку самому собі... Я й зробив би так, бо він мене не знає... Та заходьте ж бо!— Розмовляючи в такий спосіб, Боб штовхнув містера Вінкля в суміжну кімнату, де сидів нікто як містер Бенджемен Елен і розважався тим, що розпеченою коцюбою пробивав дірочки в дощці над коминком.

— О, цього вже й я не сподівався,— сказав містер Вінкл.— Як затишно у вас тут.

— Непогано,— згодився Боб Сойер.— Я допіру скінчив учитись, а приятелі постачили мені все потрібне для роботи. Отже я нап'яв на себе чорний сурдут, наклавав окуляри і силкуюсь увесь час виглядати якнайсерйозніш.

— І, певно, у вас нічогенька практика?— лукаво підморгнув містер Вінкл.

— Чудова. Така путяща, що за кілька років ви спроможетесь скласти всі мої прибутки в чарочку й прикрити їх агрусовим листком.

— Ви жартуете?— сказав містер Велер.— Адже самого товару у вас...

— То лише справа, голубчику. В половині шухляд нічого немає, а друга половина— не відчиняються.

— Не може бути.

— Факт, слово чести!— І Боб Сойер, увійшовши до аптеки, що сили потяг за позлочені шишечки кільки фальшивих шухлядок.— В цілій аптеці немає майже нічого, крім п'явок, та й ті вже зужиті.

— Ніколи не повірив би цьому,—дедалі більше дивувався містер Вінкл.

— Я думаю,—засміявся Боб.— Навіщо тоді була б уся ця подоба аптеки? Та чого ж це ми так стоїмо! Що ви будете пити? Бен, старий приятелю, тягни сюди з буфету наше питво від шлункових хвороб.— Містер Елен усміхнувся й поставив на стіл чорну пляшку з бренді.

— Ви, звичайно, не будете розводнювати його?— спитав Боб.

— Ні, дякую,— відповів містер Вінкл.— Ще рано, і я волів би поменшити його міцність, коли ви не заперечуватимете.

— Ні в яким разі! Зменшуйте собі, коли сумління це вам дозволяє,— згодився Боб, одним духом ковтнувши чималу склянку рідини.

Жзаву розмову, що точилася круг бренді, перебив хлопець у сірій ліберії, в кашкеті із золотим галуном і з маленьким кошиком під рукою.

— А ходи но сюди, волоцюго Томе!— гукнув Боб Соєр, коли хлопець увійшов до аптеки.

Хлопець послухався.

— Ти, певно, спинявся коло кожного ліхтарного стовпа, юний ліногузе?— спитав містер Боб Соєр.

— Ні, сер, я не спинявся,— одмовив хлопець.

— І добре зробив,— загрозовим тоном схвалив містер Соєр.— Хто запросить до себе лікаря, коли знатиме, що його помічник грається в кремушки біля рівчаків або запускає змія по вулицях? Хіба ти не поважаєш свого фаху, плазуне? Порозносив ліки?

— Порозносив, сер.

— Порошки для дитини— у великий будинок, де живе новоприїжджа родина, а пігулки по чотири на день— старому, гнівливому джентлменові з подагрою?

— Так, сер.

— Тоді зачиняй двері й сиди в аптеці.

— Ну, я бачу, справи ваші йдуть зовсім не так погано, як ви казали,— зауважив містер Вінкл, коли хлопець вийшов.— Адже у вас єсть ліки, якщо ви їх розсилаєте.

Містер Боб Соєр зиркнув на аптеку і, пересвідчившись, що сторонніх там нема, нахилився до містера Вінкля й пошепки промовив:

— Він залишає ліки там, де їх і не потребують.

Містер Вінкл зняковів, а Боб і його приятель зайшлися сміхом.

— Не втяміте?— сказав Боб.— А справа дуже проста. Він підходить до будинку, дзвонить, мовчки передає пакунок служникові й відходить. Слуга несе пакунок до їдальні. Пан розгортає його й читає рецепта: „Мікстуру вживати перед сном... пігулки— як і передніш... полоскання— як завжди... порошки... Сойер наступник Нокморфа. Готує сумнівно і вчасно...“ і таке інше. Потім він показує це дружині... Та й собі читає... Далі пакунок переходить до слуг... І ті читають... принаймні адресу. Завтра хлопець дзвонить знову. „Вибачте— непорозуміння... стільки роботи! розносиш силу пакунків... містер Сойер перепрошує“. Тепер вони знають уже моє ім'я, а це, любий мій, головне в нашій медичній практиці. Але запевняю вас, це— найвтішніша річ у світі. Одна пляшка обійшла в такий спосіб уже половину Брістоля.

— Тепер я розумію,— сказав містер Вінкл.— Що то за прегарна ідея!

— О, у нас із Беном єсть ще з десяток не гірших ідей,— вихвалявся Боб.— Ліхтарникові ми плотимо вісімнадцять пенсів щотижня, а він за це, кожен раз як проходить повз мої двері, хвилини десять безперестанку смикає дзвоника. А мій хлопець завжди вдирається до церкви перед самим псалмом і, прибравши розгубленого та переляканого вигляду, викликає мене. На той час вірні не мають ніякої роботи і, звичайно, звертають увагу на всяку дрібницю. „О, хтось захворів“, думає кожен, „викликають Сойера, наступника Нокморфа. Величезна практика в цього хлопця“.

Розкривши деякі медичні тайни, містер Боб Сойер і його друг Бен одкинулись на спинки своїх крісел і оглушливо засміялися.

Коли цей сміх дав невелике полегшення їхнім серцям, ущерть повним веселощів, розмова перейшла на інші теми й безпосередньо зацікавила й містера Вінкля.

— Любий мій друже,— сказав Бен, скориставшись з відсутности Бена, що пішов продати декілька згаданих

Банкет у Боба Сойлера

уже зужитих п'явок.— Любий мій друже, я — нещасна, дуже нещасна людина. Містер Вінкл висловив щире співчуття й спитав, чи не міг би він полегшити чим-небудь страждання бідного медика.

— Нічим, друже мій, нічим! — сказав Бен.— Ви пригадуєте Арабелу, Вінкле? Мою сестру Арабелу... маленьке дівчатко, Вінкле, з карими очима... Ви бачили її тоді, на Різдво, у Вордлі. Не знаю, чи помітили ви її, таку чорненьку дівчинку, Вінкле. Мабуть, моє обличчя нагадає вам її образ; подивіться пильніш.

Містер Вінкл не потребував ніяких нагадувань, і це було дуже добре, бо вид її брата Бенджемена, безперечно; викликав би в його пам'яті зовсім неправдивий образ. Отже він як найбайдужніш одповів, що виразно її пригадує й сподівається, що вона в доброму здоров'ї.

— Наш друг Боб — чудесний хлопець, Вінкле, — було єдине, що відповів містер Бен Елен.

— Безперечно, — сказав містер Вінкл, дуже мало смакуючи в такому тісному співставленні цих двох імен.

— Я призначив їх одне одному; їх було створено одне для одного; послано в світ одне для одного; народилися вони одне для одного! — згукнув Бен, стукнувши об стіл чаркою.— Так призначила їм сама доля, дорогий сер; між ними тільки п'ять років ріжниці, і обоє вони народилися в серпні.

Містерові Вінклеві кортіло знати, що буде далі, і тому він не висловив занадто великого здивування з приводу такого незвичайного збігу обставин. Тоді містер Бен Елен, уронивши одну чи дві сльози, додав, що, не зважаючи на цілковиту пошану, ба навіть обожнювання його друга, Арабела відчуває найрішучішу й зовсім незрозумілу антипатію до його особи.

— І я думаю, — закінчив Бен, — я думаю, що вона таки прихильна до когось іншого.

— А ви не здогадуєтесь, хто може бути за предмет цієї прихильності? — спитав містер Вінкл, страшенно хвилюючись.

Бен Елен вхопив коцюбу, войовничо покрутив її над своєю головою, завдав жахливого вдара по примрійному черепові і, на завершення, дуже промовисто запевнив, що прагне довідатись про його ім'я.

— Я показав би йому, що думаю про нього,— мовив містер Елен, і вимахнув коцюбою ще лютіше, як передніш.

Все це, звичайно, дуже заспокійливо вплинуло на почуття містера Вінкля. Він кілька хвилин просидів мовчки і нарешті наважився звідатись, чи міс Елен і досі перебуває в Кенті.

— Е, ні,— відповів Бен, відкладаючи на бік коцюбу й лукаво поглядаючи на свого бесідника.— Я вважаю, що будинок містера Вордля — зовсім невідповідне місце для такої впертої дівчини. Отже, будши по смерті батьків природний її опікун і охоронець, я привіз Арабелу сюди. Нехай поживе в нашій старій тітки. Там вона нікого не бачить, і самотність вилікує її, я думаю. А як ні, то ми поїдемо з нею за кордон і побачимо, чи не допоможе це.

— А, так ваша тітка живе в Брістолі? — заікуючись, спитав містер Вінкл.

— Ні, не в Брістолі,— одповів Бен,— а там, у тому напрямку,— і він тикнув пальцем кудись через праве плече.— Але, тихо! Боб іде. Ні слова, друже! ані звука!

Хоч яка коротка була розмова, а вона до краю розбуркала містера Вінкля. Що то за прихильність? Чи не міг би він сам бути за предмет тої прихильности? Може, то через нього вродлива Арабела відхилила намагання дотепного Боба Соєра? А, мабуть у нього єсть якийсь щасливий суперник? Містер Вінкл поклав за всяку ціну побачитись із нею. Але перед ним поставала одна непереможна перепона, бо що позначив тими „там“ і „у тому напрямку“ містер Елен? — три милі, тридцять або триста — він угадати не міг.

Переконавшись, що домогтись од Бена більших подробиць йому не пощастить, містер Вінкл розпрощався з обома приятелями й повернувся до готелю „Чагарник“. В залі, коло коминка, спиною до містера Вінкля, сидів огрядний джентлмен у пальті. Крім нього, в кімнаті не було нікого. Як на ту пору року, вечір удався доволі холодний, і джентлмен посунувся, щоб поступитись місцем новоприбулому. Уявіть же собі почуття містера Вінкля, коли він упізнав у незнайомому постать та обличчя мстивого й хижого Давлера.

Першим порухом містера Вінкля було подзвонити, але, як на те, ручка найближчого дзвоника висіла коло самої голови містера Давлера. В своєму зав'язті містер Вінкл устиг зробити вже кілька кроків до нього, раніш як прикипів на місці. Побачивши це, містер Давлер похапливо посунувся назад.

— Містер Вінкл, сер! Заспокойтеся! Не бийте мене! Я цього не знесу. Ляпас? Ніколи!— промовив містер Давлер тоном значно лагіднішим, ніж того можна було сподіватись од такого кровожерця.

— Ляпас, сер?— пробелькотів містер Вінкл.

— Так, ляпас, сер,— ствердив Давлер.— Вгамуйтеся! Сядьте. Вислухайте мене.

— Сер,— відповів містер Вінкл, тремтячи всім тілом.— Перед тим як сісти коло вас або напроти вас, та ще коли тут нема нікого, я мушу порозумітись із вами. Ви дозволили собі загрозувати мені минулої ночі, сер. Ви лякали мене найжахливішими загрозами, сер.— Тут містер Вінкл пополотнів і спинився.

— Лякав і загрожував,— не заперечував Давлер, блідий не менше як містер Вінкл.— Підозрілі обставини. Тепер усе з'ясувалося. Я поважаю вашу відвагу, сер. Ваша поведінка була бездоганна; сумління ваше—чисте. Ось моя рука. Тисніть!

— Справді, сер,— вагався містер Вінкл, боячись подати руку, бо вбачав у цій пропозиції якісь військові хитрощі,— справді, сер, я...

— Я розумію вас,— перебив йому мову Давлер.— Ви відчуваєте себе ображеним. Цілком природно. Так само було б і зо мною. Я помилявся. Прошу вибачити. Будьмо друзі. Не сердіться.— І Давлер майже силоміць стиснув руку містерові Вінклеві й палко заявив, що Вінкл— дуже розумний хлопець і що тепер він шанує його більше, ніж будь-коли.

— Ну, сідайте ж,— мовив Давлер.— Розкажіть все. Як ви знайшли мене? Коли ви поїхали? Розкажіть одверто все. Не крийтеся.

— Все це сталося випадково,— відповів містер Вінкл, ніяковіючи від такого незвичайного й несподіваного завершення справи,— абсолютно випадково.

— Дуже радий чути,—запевнив Давлер.—Прокинувся сьогодні ранком. І забув уже про вчорашні загрози. Тільки сміявся з усієї історії. Не відчував до вас ніякої ворожости. Так і сказав.

— Кому ви сказали? — зацікавився містер Вінкл.

— Місіс Давлер. „Ти заприсягався, що вб'єш його“, каже вона. „Заприсягався“, відповідаю.— „То була глупота?“. „Була, мушу признатись. Піду попрошу пробачення. Де він?“

— Хто? — спитав містер Вінкл.

— Та ви ж. Я зійшов наниз. Вас не знайшов. Піквік сидить похмурий. Хитає головою. Сподівався, що обійдеться без насильства. Я зрозумів одразу. Ви образились. Поїхали кудись; чи не до приятеля якого-небудь. Мабуть, по pistolі. „Запальчастий хлопець“, кажу, „він мені до вподоби!“

Містер Вінкл кашлянув. Йому стало ясно, як повернулася справа, і він раз-по-раз набував поважнішого вигляду.

— Я залишив вам листа,—вів далі Давлер.—Писав, що шкодую. І дійсно, шкодував. Мусив бути у Брістолі в одній невідкладній справі. Ви не задовольнились. Поїхали слідом за мною. Ви вимагаєте з'ясувати непорозуміння? Маєте рацію. Тепер усе з'ясовано. Мою справу розв'язано. Завтра їду назад. Їдьмо разом.

З кожною новою фразою Давлера обличчя містера Вінкля набувало більшої гідности. Таємничий характер початку їхньої розмови ставав йому де-далі зрозуміліший. Давлер мав проти дуелі не менше, як і він сам. Коротко кажучи, ця страшна й чваньковита особа була найбільший у світі боягуз. Пояснюючи відсутність містера Вінкля полохливістю, властивою і його вдачі, Давлер ужив однакових із ним заходів і ретирувався з Басу, вичікуючи того часу, коли ворог його перегнівається.

Зорієнтувавшись в правдивому стані речей, містер Вінкл прибрав грізного вигляду й сказав, що пояснення Давлера його задовольняють. Проте, з тону його Давлер зрозумів, що, якби пояснення показали незадовільними, неминуче сталося б щось жахливе й непоправне. Пройнявшись захватом перед великодушністю й поблажливістю містера Вінкля, Давлер і сам заспокоївся, і

колишні вороги розійшлися спати найсердечнішими приятелями.

Було коло пів до першої ночі, коли містер Вінкл, що хвилин двадцять уже розкошував першим сном, прокинувся від грімкого стукоту в двері його кімнати. Зростаючи щодо сили, стукіт цей примусив його схопитись на ліжкові й спитати, в чім там річ.

— Вибачте, сер,— одповів голос покоївки,— якийсь молодий чоловік каже, що неодмінно мусить зараз же побачитись із вами.

— Молодий чоловік?— здивувався містер Вінкл.

— В цьому немає жадного сумніву, сер,— додав кризь дірку в замку інший голос.— І якщо ви не пустите це інтересне створіння до себе зараз же, то дуже можливо, що його ноги ввійдуть до кімнати раніш, ніж його голова.— І підсилюючи свої слова, молодий чоловік делікатно стусонув ногою у долишню половину дверей.

— Це ви, Сем?— спитав містер Вінкл, зскокуючи з ліжка.

— Абсолютно неможливо встановити особистість людини, не глянувши на неї, сер,— навчальним тоном одповів голос.

Не мавши тепер ніякого сумніву щодо особистости молодого чоловіка, містер Вінкл повернув ключ у замку. Не встиг він одчинити двері, як містер Велер був уже в кімнаті, зачинив двері на ключ, ключа невимушено поклав у кишеню камізельки і, обдивившись містера Вінкля з голови до п'ят, сказав:

— Та й штукар же ви, сер; бігме, штукар.

— Що позначає ваша поведінка, Сем?— обурено спитав містер Вінкл.— Ідіть собі геть цієї ж хвилиночки, сер. Як ви насмілюєтесь, сер!

— Як я насмілююсь?— повторив Сем.— Як я насмілююсь! Оце так здорово сказано.

— Одчиніть двері і негайно залиште мою кімнату, сер,— скипив гнівом містер Вінкл.

— Я залишу вашу кімнату тої самої хвилинки, як ви вийдете з неї, сер,— не дався залякати Сем, поважно сідаючи на стільця.— Звичайно, в разі мені доведеться виносити вас на моїй спині, я виступлю на якусь секунду перед вами, але дозвольте висловити надію, що

ви не допровадите мене до останньої межі.— Закінчивши таку, незвичайно довгу для нього, промову, містер Велер сперся руками на коліна і глянув на містера Вінкля поглядом, де не було й натяку на жарти.

— Добру кашу заварили ви, сер; нема чого й казати,— провадив Сем тоном проповідача.— Заплутали нашого старого пана в такі химери, знаючи, що він аж на стінку дертиметься заради принципу. Ви гірші за Додсона, сер, а Фог проти вас — сутий янгол.— І, лягнувши себе долонею по коліну, містер Велер з виразом огиди на обличчі схристовив руки на грудях і відхилився на спинку стільця, немов чекаючи, як буде виправдуватись злочинець.

— Слухайте, голубе мій,— сказав містер Вінкл, простягаючи руку й клацаючи зубами, бо був у самій нічній сорочці,— слухайте, голубе мій, я вельми поважаю вашу прихильність до нашого дорогого друга і дуже шкодую, що завдав йому стільки клопоту. Годі вже, Семе, годі.

— Ну та добре,— промовив Сем, усе ще трохи сердитий, але шанобливо стиснув простягнену до нього руку.— Нехай так і буде. Дуже радий, що ви це сказали, бо я нікому не дозволю покрити його.

— Я знаю, Семе,— запевнив містер Вінкл.— Ну, а тепер ідіть собі спати; про решту ми поговоримо завтра ранком.

— Дуже шкодую, але я не можу піти спати,— одмовився Сем.

— Не можете піти спати? — повторив містер Вінкл.

— Ні,— похитав головою Сем.— Цього не може бути.

— Адже ви не думаете повертати додому зараз же, Семе? — спитав дивуючись містер Вінкл.

— Ні, якщо й вам цього не заманеться,— відповів Сем.— Але я не можу залишити цієї кімнати. То було б порушенням наказів мого пана.

— Дурниця, Семе,— сказав містер Вінкл.— Я мушу залишитись тут ще на два-три дні. Більше за того, Семе. Вам теж доведеться залишитись тут і допомогти мені побачитися з одною молодого леді — місіс Елен, Семе; мабуть, ви пригадуєте її? Я неодмінно мушу поговорити з нею перед тим, як поїду з Брістолю.

На кожну з цих фраз Сем тільки хитав головою і енергійно казав: „ні“.

Нарешті, вислухавши силу доказів та зауважень з боку містера Вінкля і доставши докладний звіт про побачення його з Давлером, Сем почав вагатися і кінець - кінцем вони дійшли згоди на таких компромісних умовах:

1. Сем піде й залишить містера Вінкля неподільним володарем кімнати, зачинивши, проте, двері з коридору та узявши ключа з собою і зобов'язавшись негайно відчинити двері в разі скоїться пожежа або яке стихійне лихо.

2. До містера Піквіка найближчого ж ранку буде написано й передано через Давлера листа. В цьому листі містер Вінкл попросить для себе й для Сема дозволу залишитись у Брістолі із зазначених вище міркувань і настоюватиме, щоб відповідь було надіслано з першим же диліжансом. Коли відповідь буде сприятлива, вони деякий час перебудуть тут, якщо ні — негайно ж повернуться до Басу; і, нарешті,

3. Містер Вінкл заприсягнеться, що не користуватиметься ні вікном, ні коминком, ні яким іншим незаконним шляхом для втечі.

Погодившись на цьому, Сем пішов з кімнати, зачинив двері й незабаром спав уже товстим сном.

РОЗДІЛ ХХІХ

МІСТЕР ВЕЛЕР, НАДІЛЕНИЙ ЛЮБОВНИМ ДОРУЧЕННЯМ, БЕРЕТЬСЯ ДО РОБОТИ Й ВИКОНУЄ Ї;
З ЯКИМ УСПІХОМ — БУДЕ ВИДКО ДАЛІ

Через цілий наступний день Сем назирцем ходив за містером Вінклем, поклавши не спускати його з ока, доки не буде одержано додаткових інструкцій од їхнього ватага. О восьмій вечора містер Піквік своєю власною особою ступив до залі в готелі „Чагарник“ і, приязно всміхаючись, сказав Семові, що той зробив усе як слід і тепер може вже не пильнувати свого бранця.

— Я приїхав сюди, — пояснював містер Піквік, поки Сем звільняв його з пальта й подорожнього шарфа, — приїхав сам, щоб особисто пересвідчитись, чи серйозні та благородні ваші наміри щодо молодої леді. Інакше бо я не можу дозволити Семові брати участь у цій справі.

— Серйозні, слово чести, і цілком щирі, — із запалом одповів містер Вінкл.

— Не забувайте, що ми стрілися із нею в будинкові нашого дорогого друга, Вінклє, — застеріг містер Піквік — було б поганою подякою за його гостинність легко-важно ошукати найкращі почуття молодої дівчини. Я не дозволю вам цього, сер; не дозволю.

— Я ніколи й на думці не мав такого, — скрикнув містер Вінкл. — Я довго вже думаю про це, добре зважив усю справу і певний, що щастя мое залежить тільки від неї.

Тут містер Вінкл розповів, що казав йому про Арабелу Бен Елен; признався, що хоче добитись побачення з молодою леді й освідчитись їй, і повідомив, що з деяких туманних натяків зазначеного Бена можна думати,

що вона живе десь коло Брістоля. Оце було й усе, що знав або про що здогадувався містер Вінкл.

Мавши такий невеличкий запас відомостей, вони вирішили найближчого ж ранку відрядити містера Велера шукати дівчину, а сами, не дуже певні своїх сил, покладали гуляти під той час по місту й нібито випадково завітати до містера Боба Соєра. Вони сподівалися, що таким чином їм пощастить почути щось нове про міс Арабелу або навіть побачити її.

Змагаючись із рвучким вітром і питаючись у себе чи й завжди в цих краях треба обіруч притримувати капелюша на голові, Сем вийшов за місто й опинився в тінявій околиці, де тут і там самотньо стояли маленькі затишні вілли. Коло воріт одної з них, в сліпому заулкові, порався майже невдягнений двірник, очевидно, переконаний, що робить щось із заступом та тачкою.

Вважаючи, що з цим двірником можна побалакати не згірше як з іншими, втомлений Сем сів на здоровенний камінь навпроти тачки і з властивою йому невимушеністю зняв таку розмову:

— Доброго ранку, старий,— почав він.

— Доброго дня, хотіли ви сказати,— відповів двірник, похмуро поглядаючи на Сема.

— Ви вгадали, приятелю,— згодився Сем,— я й дійсно хотів сказати на добридень. Як ідеться?

— Не можу сказати, щоб, побачивши вас, став почувати себе краще.

— А це ж дивно,— сказав Сем,— бо ви, видима річ, людина весела, і глянеш на вас — аж душа радіє.

Вовкуватий двірник став, здається, ще вовкуватіший, але збити Сема з пантелику було не легко, і, прибравши заклопотаного вигляду, він звідався, чи не зовуть його пана Волкер.

— Ні,— одказав двірник.

— І не Бравн, я думаю?

— Ні.

— І не Вілсон?

— Теж ні.

— То, значить, я помилився, і він, виходить, не має чести бути знайомим зо мною.

Замість відповіді, сердитий двірник вкотив у двір тачку й грюкнув хвірткою, пустивши повз уха зворушливе Семове прохання залишити на спомин про себе хоча б один пучок свого волосся.

Містер Велер сидів на здоровезному камені, обмірковував пляна стукати в усі двері на п'ять миль кругом, питаючи, чи не живе тут міс Арабела Елен, і вираховував, скільки часу візьме ця операція, виходячи з ста п'ятдесяти або двох сот будинків на день. Аж тут на поміч йому прийшов щасливий випадок і зробив те, чого без його участі містер Велер не домігся б і за рік. В паркані суміжної садиби відчинилась хвіртка, і з двору вийшла служниця витрясти на вулиці кілька килимків.

Заглиблений у свої думки Сем, мабуть, помітив би тільки її гарненьку, чепурну постаць, якби тут не було зачеплено його лицарських почувань. Він побачив, що молодій жінці ніхто не допомагає і що килими заважкі для неї самої. Містер Велер був людина по-своєму галантна і, звернувши увагу на зазначені обставини, похопився підвестися з каменя й підійшов до жінки.

— Знаєте, серденько, — цілком шанобливо сказав він, — ви можете попусувати собі фігуру, трусивши килими сами. Дозвольте допомогти вам.

Молода леді, яка до того часу скромно удавала, що не бачить джентлмена, повернулась до Сема (звичайно, щоб одхилити його пропозицію), але замість вимовити слово віджахнулась і досить голосно скрикнула. Не менше її був здивований і Сем, бо в стрункій дівчині його око впізнало вродливу покоївку містера Напкінса.

— Та це ж Мері! — зрадів Сем.

— Боже милий, як ви злякали мене, містер Велер! — сказала Мері.

Ми не знаємо, як і що саме відповів Сем. Знаємо тільки, що по недовгій павзі Мері знову скрикнула: „Годі вам, містер Велер!“ і що за кілька секунд перед тим з голови Сема злетів капелюш. На підставі цих двох ознак ми схильні думати, що вони замінялись одним - двома, а то й більше, поцілунками.

— Як це ви опинилися тут? — спитала Мері, коли перепинена розмова знову знялася.

— Приїхав спеціально подивитись на вас, моя голубонько,— відповів містер Велер, офіруючи правду пристрасті.

— А звідки довідались ви, що я тут? — напосідала Мері.— Хто міг сказати вам, що я перейшла до інших панів ще в Іпсвічі і що вони переїхали сюди? Хто міг сказати це вам, містер Велер?

— О, тут то й питання,— лукаво сказав Сем.— І хто б це міг переказувати мені про вас?

— Мабуть, містер Мазл?

— Ні,— урочисто похитав головою Сем,— не він.

— Тоді — куховарка?

— Напевне, так,— погодився Сем.

— Це — щось неймовірне; ніколи не чула за таке,— сказала Мері.

— Та й мені не доводилось,— признався Сем.— Але, Мері, серденько моє,— тут Сем став надзвичайно люб'язний,— в мене єсть одна дуже пильна справа. Торкається вона одного з друзів мого пана — містера Вінкля. Може, ви його пригадуєте?

— Це той, у зеленому фракці? — спитала Мері.— Я пам'ятаю його.

— Ну, так він страх як втіпався, і те кохання зовсім закрутило йому голову.

— Що ви кажете? — здивувалась Мері.

— Правда,— запевнив Сем.— Та це ще було б нічого, якби ми могли знайти його любу. Ось я й бігаю скрізь, шукаючи якусь міс Арабелу Елен.

— Кого? — скрикнула вражена покоївка.

— Міс Арабелу Елен.

— Боже мій! — верескнула Мері.— Та вона вже тижнів шість як живе в цьому будинкові,— і дівчина показала на ворота, в які ввійшов сердитий двірник.— Їхня покоївка, що usługовує й панночці, казала мені про це. Ми якось, коли пани ще спали, розмовляли з нею через паркан.

— Так вони, кажете, ваші сусіди?

— Найближчі,— відповіла Мері.

Це повідомлення так вразило містера Велера, що, аби не впасти, він мусив оповити талію своєї гарненької бесідниці, і опанував себе лише по тому, як вони замінялися деякими поцілунками.

— Ну, коли це не щастя, то я не знаю вже, де його й шукати,— сказав нарешті Сем.— Найближчий будинок! А я оце цілий день намагаюся передати їй одне доручення.

— Тепер ви нічого їй не передасте, бо вона завжди буває з старою леді і тільки ввечері виходить погуляти в садку сама.

Сем трохи подумав і склав такого пляна військових дій: присмерком, коли Арабела звичайно іде в прохідку, він повернеться сюди. Мері пустить його до свого саду. Там він добудеться до межі з садом Арабели, стеребакається на мур і, під захистом крислатої груші, перебалакає з дівчиною та спробує сьогодні ж улаштувати зустріч містера Вінкля з нею. Нашвидку обговоривши з Мері деякі деталі, він заходивсь допомагати їй витрушувати килими. Не знаємо точно, скільки килимів вони витрусили, але можемо гадати, що їх було стільки, скільки разів Сем поцілував уродливу покоївку.

Скромно пообідавши в найближчій таверні, містер Велер, коли почало сутеніти, повернувся до сліпого заулку. Ввійшовши за допомогою Мері до її саду й одержавши від неї багато застережень щодо цілості своїх рук та ніг і карку, Сем здерся на грушу й став чекати на Арабелу.

Чекав він дуже довго й почав уже втрачати надію побачити дівчину, аж раптом почув легкі кроки на ринистих доріжках і зараз же вздрів Арабелу, що, замислившись, походжала по садку. Коли вона підійшла до груші, Сем, аби делікатно об'явитися, став видавати силу різних пекельних звуків, природніх хіба літній людині, що змалку хворіє на хронічне запалення горлянки, круп і кашлюк.

Молода леді перелякано глянула туди, звідки виходили жахливі звуки, і ані трохи не заспокоїлась, побачивши між галузками груші якогось чоловіка. Безперечно, дівчина дременула б додому й збила б там цілу бучу, якби з переляку їй не відібрало ноги і вона не сіла на лаву, що, на щастя, стояла поблизу.

— Зомліла,— у замішанні мовив до себе Сем.— І що то за знак, що всі панночки зомлівають саме тоді, коли цього не треба. Слухайте, панно, міс Костопилице, мадам Вінкл.

Був то вплив свіжого повітря, чи магічного імени містера Вінкля, чи знайомого голосу містера Велера — то маловажно. Головне, що міс Арабела прийшла до пам'яті, підвела голову й утомно спитала:

— Хто там і чого вам треба?

— Тихо,— шепонув Сем, перелазячи з груші на мур і скарлючившись, як міг.— Це я, міс, тільки я.

— Слуга містера Піквіка?— вгадала Арабела.

— Він самий, міс,— відповів Сем.— Тут і містер Вінкл. Він зовсім збожеволів з розпачу.

— Ах!— і Арабела підсунулась ближче до муру.

— Бігме, збожеволів, міс,— ствердив Сем.— Вчора ми хотіли були одягти на нього смирительну сорочку. Він мордувався цілий день. Казав, що як не побачиться з вами перед завтрашнім вечором, то неодмінно втопиться або взагалі вкоротить собі віку.

— О, ні, ні, містер Велер!— сплеснула руками Арабела.

— Так воно й єсть, як я кажу,— запевнив Сем.— Він раб свого слова, міс, і, я думаю, справдить обіцянку. Він чув за вас від костопильця в окулярах.

— Од мого брата?— скрикнула Арабела, здогадавшись, кого так називає Сем.

— Я, власне, не знаю добре, який з них ваш брат, міс,— одповів Сем.— Той, що брудніший?

— Так, так,— скорила його Арабела,— далі. Мерщій.

— От я й кажу, міс, що містер Вінкл довідався за вас од його. А мій пан думає, що коли ви не побачитесь із містером Вінклем зараз же, то костопилець дістане в свою голову чимало свинцю, і його мозок не розвиватиметься більше, навіть якби його тримали потім у спирті.

— Чи можна ж запобігти цій жахливій сутичці?— згукнула Арабела.

— Вся штука тут в якійсь давній прихильності,— пояснив Сем.— Та найкраще було б, якби ви сами побачились із ним, міс.

— Як? Де?— скрикнула Арабела.— Я не маю права сама виходити з дому. Мій брат такий брутальний, його так важко переконати. Я знаю, що мені не треба було б казати вам цього, містер Велер, але я така нещасна,

така нещасна.— І бідолашна Арабела ревно заплакала. У Сема прокинулись лицарські почуття.

— Може, мені не слід було б утручатись у ваші справи, міс.— із запалом промовив він,— але я хочу сказати, що ладний зробити для вас усе, що вам буде завгодно. Хочете, я вижбурну через вікно обох цих костопильців або которогонебудь з них?— І на доказ своїх слів Сем закасовує руки, готовий зараз же стати до роботи.

З якихось, незрозумілих для Сема, причин Арабела відхилила цю привабливу пропозицію. Деякий час вони вагалися, чи вщасливити їй містера Вінкля побаченням, за яке так зворушливо клопотався Сем. Нарешті, боячись, щоб їхню розмову не перепинила третя особа, люба дівчина поквапилась дати Семові на розум, що, мабуть, буде в садку завтра ввечері, на годину пізніш як сьогодні.

Злізши неушкоджений з муру і не забувши віддати кілька секунд і своїм власним справам з того ж таки департаменту, містер Велер поспішився до готелю Чагарник, де його довгочасна відсутність починала вже викликати побоювання.

— Ми повинні бути обережні,— сказав містер Піквік, вислухавши Сема,— і не заради нас самих, а в інтересах молоді леді. Ми мусимо бути надзвичайно обачні.

— Ми? — помітно здивувався містер Вінкл.

Обурений тоном цього зауваження, містер Піквік спершу розсердився, але зараз же опанував себе і, як завжди лагідно, відповів:

— Ми, сер. Бо й я поїду з вами.

— Ви! — вихопилося в містера Вінкля.

— Я,— добротливо ствердив учений муж.— Погодившись стрінутись із вами, молода леді зробила цілком природний, але необачний крок. І якщо при вашому побаченні буду присутній я — ваш спільний друг, досить старий, щоб бути вашим батьком,— обмова людська ніколи не зніме голосу проти дівчини.

Містер Вінкл, зворушений таким доказом делікатної поваги до юної „протеже“ друга, стиснув Піквікові руку з почуттям вдячності, близьким до обожнювання.

— Ми поїдемо,— сказав він.

— Я поїду,— одповів містер Піквік.— Сем, приготуйте мені пальто та подорожній шарф і замовте екіпаж на завтрашній вечір. Та нехай він приїде раніш, щоб нам не запізнитись.

Містер Велер почтиво доторкнувся до свого капелюша й подався готувати потрібне для експедиції.

Карета приїхала вчасно, і містер Велер, влаштувавши містера Піквіка та містера Вінкля всередині, сам сів поруч із фурманом. За чверть милі до заулка вони спинились, звеліли фурманові чекати на них і решту путі пройшли пішки. Дорогою містер Піквік, приємно всміхаючись і всіма іншими способами виявляючи самозадоволення, видобув із кишені фрака по-тайний ліхтар і, на превелике здивування перехожих, почав показувати містерові Вінклеві його механізм.

— Мені повелося б більше, якби така штучка була зо мною за моєї останньої нічної експедиції. Правда, Семе?— спитав він у свого тодішнього компаньйона, що шанобливо плентався позаду.

— Гарна річ, коли вміти з нею поводитись, сер,— одповів містер Велер,— але, на мою думку, якщо ви не хочете, щоб нас бачили, вам краще було б погасити свічку.

Зауваження Семове, очевидно, справило належне вражіння на містера Піквіка, бо він поклав ліхтар у кишеню й пішов далі мовчки.

— Сюди, сер,— мовив Сем.— Дозвольте я покажу вам дорогу. Ось у цей заулочок.

В заулкові було зовсім поночі. Разів зо два містер Піквік витягав свій ліхтар, що кидав перед себе надзвичайно ясне кружало світла коло фута в прогоні. Тө було дуже гарно, але, коли ліхтар гасили, всі предмети навкруги здавались ще темнішими. Нарешті вони добулись до великого каменя. Тут Сем попросив свого пана й містера Вінкля посидіти трохи, а сам пішов пересвідчитись, чи чекає на нього Мері.

Повернувся він за п'ять або десять хвилин і повідомив, що хвіртку відчинено й усе в порядку. Ідучи слідом за ним, містер Піквік і містер Вінкл незабаром опинились у садку.

— А міс Елен уже вийшла, Мері?—спитав, страшенно хвилюючись, містер Вінкл.

— Не знаю, сер,—відповіла гарненька покоївка.— Я думаю, що найкраще буде, як містер Велер допоможе вам злізти на дерево; містер Піквік, мабуть, ласкаво погодиться доглядати, чи не йде хто заулком, а я вартуватиму з того боку саду. Боже милий, що це таке?

— Цей клятий ліхтар занастить нас усіх,—з персердя скрикнув Сем.— Не робіть так, сер. Ви ж бо пускаєте світло просто у вікна вітальні.

— Ото лихо!—аж одскочив на бік містер Піквік.— Я ж не хотів цього.

— А тепер ви освітлюєте сусідній будинок,—дорікнув Сем.

— А, лишенько,—і містер Піквік повернувся в інший бік.

— А тепер ви освітлюєте стайню, і вони подумують, що там горить,—сказав Сем.— Та затуліть бо свічку, сер. Невже ж ви й цього не вмієте?

— Це — найдивніший ліхтар, який мені за мого життя випадало бачити!—згукнув містер Піквік, до краю вражений такими несподіваними світляними ефектами.— Я ніколи не бачив такого міцного рефлектора.

— Він подолає й нас, якщо ви вироблятимете ним такі штуки, сер,—зауважив Сем, коли містер Піквік по багатьох спробах спромігся таки спустити скло.— О! я чув кроки леді. Ну, лізьте мерщій, містер Вінкл.

— Стійте, стійте,—зупинив його містер Піквік.— Я мушу поговорити з нею першій. Поможіть мені, Семе.

— Обережно, сер,—попередив Сем, спираючись головою об мур і підставляючи спину.— Станьте на грядку, сер.— А тепер — гоп!

— Я боюся зробити вам боляче, Семе,—завагався містер Піквік.

— Дарма. Дайте йому руку, містер Вінкл. Міцніш, сер, міцніш. Готово.

Поки Сем говорив, містерові Піквікові ціною зусиль, понадприродних для джентлмена його віку, пощастило встатитись на Семовій спині. Потім Сем випростався, і, підтримуваний за ноги Вінклем, містер Піквік примістив свої окуляри якраз понад гребенем муру.

— Люба міс!— сказав містер Піквік, визираючи з-за муру.— Не лякайтесь, люба міс. Це — тільки я.

— О, на бога, уходьте, містер Піквік!— благала Арабела.— Нехай усі підуть звідси. Я так боюся; так перестрашилася. Не лишайтесь тут, любий, дорогий містер Піквік. Ви впадете й уб'єтесь до смерти. Я знаю, що ви уб'єтесь до смерти.

— Не хвилюйтесь, прошу, люба міс, — заспокоював її містер Піквік.— У вас немає ніяких підстав боятися. Запевняю вас. Не рухайтесь, Семе.

— Добре, сер, — відповів містер Велер.— Тільки злазьте мерщій. Ви такі важкенський.

— Одну хвилиночку, Семе, — просив містер Піквік.— Я хочу лише сказати, люба міс, що я не дозволив би моему другові бачитись із вами в такий потаємний спосіб, якби ви жили в інших умовах. І, щоб надати його вчинкові пристойнішого вигляду й позбавити вас будь-яких неприємностей у дальшому, я з'явився сюди сам. Оце й усе, що я хотів сказати.

— Дуже вдячна вам, містер Піквік, за вашу люб'язність, — відповіла Арабела, втираючи очі хусточкою.

Вона, імовірно, сказала б значно більше, якби містер Піквік в наслідок недоречного руху Сема цілком несподівано не зник з-понад муру і не впав на землю. Проте він зараз же звівся на рівні ноги і, попросивши містера Вінкля не баритись, із запалом юнака побіг вартувати. Надхненний його прикладом, містер Вінкл миттю був на гребені муру, затримавшись тільки на секунду, щоб доручити Семові доглядати свого пана.

— Я не спущу його з ока, сер, — запевнив містер Велер, — можете цілком покластись на мене.

— А де він? Що він робить?— непокоївся містер Вінкл.

— Нехай бог благословить його старі гетри, — відповів Сем, виглянувши за хвіртку.— Він із своїм потайним ліхтарем стереже заулочок. Ніколи за життя не бачив я такої людини. Його душа, напевно, народилася років на двадцять п'ять пізніш як його тіло.

Та в містера Вінкля не було часу слухати хвалебні слова своєму приятелеві. Він зсочив з муру, кинувся до ніг міс Арабели й запевняв, що кохає дівчину, із красномовністю, гідною самого містера Піквіка.

Раптом містерові Піквікові здалося, що хтось іде заулком, і він прожогом кинувся попередити своїх приятелів про небезпеку. По перших же словах ученого мужа містер Вінкл переліз через мур назад, а міс Арабела скрикнула й побігла додому.

Карета стояла на своєму місці, коні відпочили, шлях був накочений, фурман—у доброму гуморі. Раніш як Містер Піквік встиг звести дух, товариство було вже коло готелю Чагарник.

— Ідіть зараз же до будинку, сер,— сказав Сем, допомагаючи своєму панові висідати з екіпажа.— Після таких вправ не можна лишатись на вільному повітрі.— Вибачте, сер,— звернувся він до містера Вінкля,— сподіваюся, все вийшло на добре, сер?

Містер Вінкл стиснув Семові руку й шепнув йому на вухо:

— Все гаразд, Семе; все гаразд.

РОЗДІЛ XXX

ПОКАЗУЄ МІСТЕРА ПІКВІКА В НОВІЙ, ЦІКАВІЙ СЦЕНІ З ВЕЛИКОЇ ДРАМИ ЖИТТЯ

Решта часу, приділеного містером Піквіком на перебування в Басі, минула без будь-яких вартих уваги пригод. Починалася літня сесія суду. За тиждень по зелених святах наші герої повернулись до Лондону, де містер Піквік, звичайно, у товаристві Сема, спинився в тому ж таки Джорджі та Яструбі.

Ранком третього дня, саме тоді, як дзигарі в Сіті вибили дев'ять ударів кожні зокрема й десь коло дев'ятсот дев'яносто дев'яти всі разом, до готелю Джорджа під'їхав наново пофарбований екіпаж і звідти з великою спритністю вистрибнув фертикуватий джентлмен у довгому волохатому пальті.

Сем, гуляючи на той час на подвір'ї, спостеріг, що, коли ця особа зскочила з підніжки, якийсь обшарпаний чоловік у брунатному, позбавленому багатьох гудзиків, пальті перетяв вулицю, де перед тим вештався, і примістився коло воріт готелю. Мавши більше, ніж підозру щодо мети візити фертикуватого джентлмена, Сем випередив його й став одвір.

— Ну, красунчику! — владним тоном мовив джентлмен, одштовхуючи Сема.

— Ну, сер, в чім справа? — одмовив Сем, повертаючи штурхана з складними відсотками.

— Тихо, тихо, приятелю! Це вам дурно не минеться, — сказав власник волохатого пальта, підіймаючи голос і пополотнівши. — Сюди, Смоче!

— Що тут у вас сталося? — гарикнув чоловік у брутньому пальті, що підчас цього короткого діалогу прослизнув уже до самих дверей.

— Та оцей жевжик грубіянить мені, — поскаржився джентлмен, знову штовхаючи Сема.

— Ну, ці штуки треба кинути! — рикнув Смоч і собі вліпив Семові доброго бухана.

Останній удар мав якраз ті наслідки, що їх сподівався досвідчений Смоч: поки Сем на подяку за люб'язність притискував обшарпанця до одвірка, принципал прослизнув в двері й напрявився до буфетної кімнати. Сем, замінявшися з містером Смочем кількома промовистими зауваженнями, ледве наздогнав його.

— Доброго ранку, серденько, — галантно вдався принципал до юної буфетниці. — Де у вас кімната містера Піквіка, моя голубонько?

— Проведить його на гору, — сказала буфетниця коридорному, навіть поглядом не вшанувавши фертикуватого джентлмена.

Коридорний побрався сходами на другий поверх. Фертикуватий джентлмен і Смоч подались за ним. Позад усіх ішов Сем і на втіху слугам та іншим глядачам на мигах виявляв своє пририство й ненависть.

Коли ранні відвідачі зайшли до нього в номер, містер Піквік ще спав. Шум розбудив ученого мужа.

— Принесіть води поголитися, Семе, — сказав з - за запони містер Піквік.

— І голіться зараз же, містер Піквік, — промовив джентлмен у волохатому пальті, відпинаючи завісу над головою вченого мужа. — У мене єсть наказ заарештувати вас у справі з Бардл. Ось документи од суду. А ось моя візитова картка. Я хотів би, щоб спершу ви заїхали до мене.

Як добрий приятель, ляснувши містера Піквіка по плечу, службовець з канцелярії шерифа (бо то і дійсно був він) кинув свою картку на коминкову дошку й видобув з камізелькової кишені золоту копирсточку.

— Мое прізвище Нембі, — сказав він, бачивши, як містер Піквік витягає з - під подушки окуляри й накладає їх, щоб прочитати картку. — Нембі; а мешкаю я в Бел - Елі, вулиця Колемана.

Перечекавши хвилинку, містер Нембі доручив Смочеві приставити до нього арештанта, коли той прибереться, а сам пишною ходою вийшов з кімнати, сів у карету й поїхав. Смоч, попередивши містера Піквіка, що має дуже мало вільного часу, рішучим тоном просив його поспішати, уместився на стільця коло дверей і не зрушив з місця, доки містер Піквік не зодягся. Сем привів екіпаж, і вся трійця подалась на Колеманівську вулицю. На щастя, відстань була невелика, бо містер Смоч, не кажучи вже про цілковиту відсутність у нього хисту до розмов, визначався одною, дуже неприємною для близького товаришування, прикметою — він увесь час заходився кашлем.

Повернувши у вузьку темну вулицю, карета спинилася перед будинком із загратованими залізом вікнами. Над входом висіла вивіска: „Нембі, помічник Лондонського шерифа“. Двері одчинив джентлмен із здоровезним ключем у руках, як близняк, подібний до містера Смоча, тільки ще брудніший і неохайніший, ніж той. Містера Піквіка на його прохання відведено до окремої кімнати, умебльованої столом, стільцями, буфетом та софою і прикрашеної килимом, свічадом і багатьма гравюрами, де він, чекаючи на сніданок, мав приємність слухати, як над його головою вправляється на роялі місіс Нембі. Разом із сніданком з'явився й містер Перкер.

— А, дорогий мій сер, — замість привітатись сказав маленький чоловічок, — таки вклепалися. Ну, та я, знаєте не сумую, бо тепер ви й самі бачите все безглуздя вашої поведінки. Я підрахував загальну суму судових витрат і відшкодування і раджу вам сплатити її та здихатись усієї справи. Нембі, скільки я знаю, зараз приїде додому. Ну, що ж ви скажете, любий сер? Дозвольте мені написати чека або напишете самі. — Кажучи таке, маленький чоловічок весело потирив руки, але, вздрівши обличчя містера Піквіка, якимось зніяковів і кинув безнадійний погляд на Сема Велера:

— Перкере, — мовив містер Піквік, — прошу вас ніколи не казати мені про це. Я не бачу ніякої рації в тому, щоб залишатися тут, і сьогодні ж поїду до в'язниці.

— Не їдьте тільки до Вайткроської в'язниці, — порадив містер Перкер. — Це — просто неможливо. Там в одному покої стоїть по шістдесят ліжок, і шістнадцять годин на добу двері з неї зачинено.

— Я волів би оселитися в якомусь іншому місці, — сказав містер Піквік. — Не знаю тільки, чи можливо це. Ну, а як неможливо, то доведеться влаштуватися якнайвигідніш на Вайткроській вулиці.

— Коли вже ви неодмінно вирішили сідати, дорогий мій сер, то я порадив би вас вибрати Флітську в'язницю, — мовив Перкер.

— Ну, нехай так і буде, — погодився містер Піквік. — Я поїду туди, скоро скінчу снідати.

— Тихо, тихо, любий сер, — добротливим тоном спинив його маленький аторней. — Нема чого так хапатися потрапити до установи, звідки більшість інших людей хапається викараскатись. Нам треба дістати ще наказу про ув'язнення, а до четвертої ви не знайдете в суді жадного судді.

— Добре, — погодився містер Піквік. — Тоді ми встигнемо ще пообідати тут на другу. Замовте нам баранячі котлети, Семе, і подбайте, щоб вони не запінилися.

Ніякі докази, ніякі намови Перкерові не змогли вплинути на містера Піквіка. Свого часу з'явилися й зникли баранячі котлети, і, заждавши ще з півгодини (містер Нембі справляв обід — і його не можна було турбувати), всі вони поїхали до суду, де Перкер зараз же пройшов до канцелярії.

По закінченні всіх звичайних формальностей особу Семюеля Піквіка було доручено доглядові поліція, що мав приставити його до Флітської в'язниці для винуватців. В ній містерові Піквіку належало перебути аж доки витрати та відшкодування за позовом „Бардл проти Піквіка“ не буде сплачено до останнього шага.

— А це, — сказав усміхаючись містер Піквік, — станеться у дуже й дуже довгому часі. Покличте карету, Семе. Перкере, друже, бувайте здорові!

— Я поїду з вами подивитись, як ви там улаштуєтесь, — мовив Перкер.

— Ні,— відповів містер Піквік.— Я волів би, щоб тепер зо мною не було нікого, крім Сема. Я напишу вам, скоро тільки окублюся там. А тимчасом—на все краще!

По цих словах містер Піквік у супроводі поліцейя сів у карету, Сем примостився на передку, і екіпаж рушив у дорогу.

— Незвичайна людина! — згукнув Перкер, застібуючи рукавички.

— Який би банкрут вийшов з нього, сер,— зауважив містер Лявтен, що стояв поруч.— Завдав би він клопоту всім комісарам, якби вони взяли собі в мислі зцупити з нього хоч копійку.

Аторней, здавалося, не поділяв професійного захвату свого помічника перед вдачею містера Піквіка, бо не вшанував його відповіддю.

Час робить дивні речі. За потужною допомогою цього старого джентлмена навіть візник кінець-кінцем проїздить таки півмилі. Проїхала їх кінець-кінцем і карета, що везла містера Піквіка, і, проїхавши, спинилася коло воріт Флітської в'язниці.

Раз-у-раз озираючись через плече на дорученого йому арештанта, поліцей повів містера Піквіка до контори. Поки вартувий носив показувати документа з суду, містера Піквіка повідомили, що йому спершу доведеться відбутися церемонію, відому під назвою фотографування.

— Фотографування! — скрикнув містер Піквік.

— З вас знімуть портрета, сер,— пояснив кремезний тюремник.— Портрети в нас роблять знаменито. Затримують вас тільки на хвилиночку, а схожість — надзвичайна. Сідайте, прошу, сер, і будьте як удома.

Містер Піквік пристав на запрошення й сів, а Сем, спершись на спинку крісла, шепонув йому, що фотографування тут — умовний термін. Під цим словом у в'язниці розуміють огляд арештанта всіма тюремниками, що мусять уміти відрізнити в'язнів од одвідувачів.

— Нехай так, Семе,— сказав містер Піквік.— Я хотів би тільки, щоб артисти ці приходили мерщій. Тут все ж буває публіка.

— Вони не забаряться, я думаю,— заспокоїв свого пана Сем.

Містер Піквік позує для портрета

І дійсно, сеанс незабаром розпочався. Огрядний тюремник, одбувши свою варту, сів побіч і час од часу кидав нібито випадкові погляди на містера Піквіка, а довгий худорлявий чоловік, що заступив його на варті, сунувши руки під фалди фрака, став навпроти і не спускав нашого героя з ока. Третій — похмурий джентлмен, очевидячки, відірваний од чаю, бо не встиг ще пережувати залишків хліба з маслом — примістився коло самого містера Піквіка і, поклавши руки на коліна, вивчав його зблизька. Не в довгім часі до гурту приєднались ще двоє і собі втупили очі в обличчя в'язня. Містер Піквік почував себе дуже погано і ввесь час совався на своєму стільці. Але, доки сеанс не скінчився, він нікому не зробив зауваження; навіть Семові, що, стоячи позад нього, почасти міркував про прикре становище свого пана, а почасти з превеликим задоволенням уявляв собі, як би то було хороше, коли б йому дозволили кинутись на цих тюремників і добре налатати їм боки: всім разом і кожному зокрема.

Нарешті портрета зняли і містерові Піквікові сказали, що тепер він може іти до камери.

— А на чому ж я спатиму сьогодні? — звідався вчений муж.

— Я й сам не знаю цього, — відповів кремезний тюремник. — Завтра ми примістимо вас куди небудь, і там ви спроможетесь улаштуватись так, що й уставати не захочете. Перша ніч буде не така вже спокійна, але завтра все буде гаразд.

По досить довгій дискусії виявилось, що в одного з тюремників єсть ліжко, яке він міг би на цю ніч оддати у винаєм, і містер Піквік радо погодився заплатити за нього.

— Ходім зо мною, я вам зараз же покажу ваше ліжко, — сказав тюремник. — Воно не дуже велике, але спати в ньому — сама насолода. Сюди, сер.

Вони пройшли внутрішніми воротами і спустились на кілька щаблів униз. Ключ за їхніми спинами повернувся, і містер Піквік уперше за свого життя опинився між мурів в'язниці для винуватців.

РОЗДІЛ XXXI

ЩО БАЧИВ МІСТЕР ПІКВІК, ПОТРАПИВШИ ДО ФЛІТСЬКОЇ В'ЯЗНИЦІ; ЯКИХ В'ЯЗНІВ ЗУСТРІВ ТАМ І ЯК ПЕРЕБУВ НІЧ

Містер Том Рокер — джентлмен, що супроводив містера Піквіка, — зійшовши вниз сходами, раптом узяв праворуч, пройшов крізь одчинені навстіж двері, піднявся по інших коротеньких сходах і ступив у довгий вузький коридор, брудний і низький, ледве освітлюваний з двох противних кінців парою вікон.

— Оце тут, — сказав джентлмен, засунувши руки в карман і через плече поглядаючи на містера Піквіка, — оце тут у нас заля для прогулянок.

— А! — мовив містер Піквік, дивлячись на темні засмічені сходи, що, здавалося, провадили до цілого ряду вогких похмурих глибок, — а то, певне, льохи, де в'язні переховують своє вугілля. Неприємна штука, я думаю, спускатись туди, але зате вони дуже вигідні.

— Дивно було б, якби не були вони вигідні, — одповів джентлмен. — Адже там живе чимало люду, і добре живуть, насмілююсь гадати.

— Любий друже, — мовив містер Піквік, — невже ви хочете сказати, що в цих жахливих скотах мешкають людські істоти?

— Як то *хочу* сказати? — обурився й здивувався містер Рокер. — А чому б я не казав цього?

— Живуть! Вони живуть там унизу? — згукнув містер Піквік.

— Авжеж живуть там унизу й помирають, і помирають досить часто. І що вас дивує? Зрештою, це зовсім не погане місце. Хіба не вірно?

Сказавши це, Рокер так люто зиркнув на містера Піквіка, що той узяв за краще не підтримувати розмови й не відповів нічого.

— А це,—мовив містер Рокер, спиняючись, щоб звести дух, коли вони дійшли до такого точнісінько коридора на другому поверсі,—це — наша кав'ярня. Ще вище буде третій поверх, а ще вище — дах. Тепер сюди; там кімната доглядача, де ви спатимете сьогодні,— і містер Рокер у супроводі містера Піквіка й Сема Велера побрався ще вище.

Всі сходи освітлювались вікнами, що виходили на ринистий двір, обгороджений високим цегляним муром, засіяним залізними зубцями. За поясненням містера Рокера, в'язні грали тут у м'яча; а далі, з слів того ж таки джентлмена, з'ясувалося, що ближче до Фарінгтонської вулиці єсть ще другий, менший двір, узиваний „картинна галерія“, бо на мурі там один ув'язнений маляр намалював багато військових суден під усіма вітрилами та інші мистецькі твори.

Подавши зазначені відомості, провідник дістався нарешті до третього поверху і одчинив двері в самому кінці маленького коридорчика, виявивши за ними не дуже привабливу на позір кімнату з вісьмома чи дев'ятьма залізними ліжками.

— О! — сказав містер Рокер, притримуючи двері, щоб вони не зачинялися, і переможно поглядаючи на містера Піквіка.— Оце й єсть ваше помешкання.

На обличчі містера Піквіка, проте, позначилось так мало задоволення кімнатою, що ображений Рокер удався до Сема, який до того часу додержував гордовитої мовчанки.

— Це — кімната, молодий чоловіче,—мовив містер Рокер.

— Бачу,—відповів Сем і приязно хитнув головою.

— Такої кімнати ви не знайдете й у Фарінгтонському готелі; як ви думаєте? — поблажливо посміхнувся містер Рокер.

Містер Велер примружив одно око. Це могло позначати і те, що він згоден з містером Рокером, і те, що він не згоден із ним, і те, нарешті, що в цьому питанні він не має власної думки. Виконавши такий маневр

містер Велер заходився розпитувати, которе з наявних дев'ятох ліжок містер Рокер улесливо схарактеризував як таке, що з нього і вставати не захочеш.

— Оце,— показав Рокер на поржавіле ліжко в одному з кутків.— Таке вигідне, що як ляжеш, то мимоволі заснеш.

— Мені здається,— сказав Сем, з видимою огидою дивлячись на зазначені меблі,— мені здається, що, облягаючись на ньому, можна не вживати маку.

— Безперечно,— погодився містер Рокер.

— І я думаю,— вів Сем далі, скося поглядаючи на свого пана й шукаючи на його обличчі симптомів одмовлення від попередніх плянів,— я думаю, що інші джентлмени, які сплять тут,— таки джентлмени.

— Справжнісінькі,— відповів містер Рокер.— Один з них випиває щодня дванадцять пінт елю і ніколи не кидається своєї люльки; навіть коли їсть.

— Це, певне, великий пац,— здогадався Сем.

— А як же,— ствердив містер Рокер.

Та ці відомості ані трохи не схитнули намірів містера Піквіка, і великий муж, посміхнувшись, повідомив про своє бажання зазнати на собі наркотичних властивостей ліжка. Сказавши, що облягатись в'язень може хоч зараз же й без ніяких зайвих формальностей, Рокер пішов до себе, і містер Піквік з Семом залишились самі.

Погулявши трохи по „картинній галерії“, наш герой попросив Сема зняти на ніч номер в якомусь поблизькому готелі, а ранком зайги сюди умовитись про приставку його гардероби з Джорджа та Яструба. Після цього містер Піквік попрощався з Семом і подався на гору спати.

Дуже некомфортабельна кімната доглядача мала на той час єдину вартність— крім містера Піквіка, в ній не було нікого. Отже, сівши на своє куценьке ліжко, він почав вираховувати, скільки грошей заробляє доглядач на цьому брудному помешканні річно. Математичні обчислення довели, що ця кімната не менш зисковна, ніж цілий квартал будинків десь на околицях Лондону. Задовольнивши свою цікавість, містер Піквік почав обмірковувати, які принади могли спокусити муху,

що повзала по його галанцях, залетіти до в'язниці, тоді як у неї було на вибір стільки вільного повітря, і прийшов до висновку, що муха збожеволіла. Встановивши це, він відчув, що хоче спати, а тому видобув з кишені нічний ковпак, насунув його на голову, ліг на ліжко й миттю заснув.

— Браво! Тепер на пальці, а тепер на п'яту! Пірует! Ловко, Зефіре! Бий мене сила божа, як балет то не твоя натура. Вище! Ура!—Ці голосні викрики, супроводжувані вибухами сміху, збудили містера Піквіка з першого сну, того глибокого сну, коли, проспавши якісь півгодини, думаєш, що спав цілі три тижні, а то й місяць.

Викрики ті припинилися тільки тоді, як уся кімната здригнулася, шибки у вікнах задзвеніли, а ліжка підскочили вгору. Містер Піквік теж підскочив і в німому здивуванні дивився на сцену, що відбувалась перед ним.

Якийсь чоловік у зеленому фракі, коротеньких— до колін—плисових штанцях і сірих бавбвняних панчохах виробляв найпопулярніші фігури джигі з карикатурною грацією, що в сполученні з його убранням була невимовно кумедна. Другий чоловік, п'яний, як грязь, роздягнений сидів на ліжку і з надзвичайним чуттям виспівував, які міг пригадати, уривки з одної комічної пісеньки. Третій, примостившись на краї одного з ліжок, з виглядом великого знавця плескав у долоні обом виконавцям і підбадьорював їх вигуками, що, як ми казали, збудили містера Піквіка.

Це був високий на зріст хлопець, з темнооливковим видом і рясними бурцями, що сходились до купи під підборіддям. Вся постать цієї людини мала на собі печатку волоцюгства, якоїсь розпусної чепурності і безсоромного шахрайства. Він перший спостеріг, що містер Піквік прокинувся, і, підморгнувши до Зефіра, з глузливою серйозністю попросив його не будити джентлмена.

— А, боже мій,— не вже ж джентлмен прокинувся! — з удаваним здивуванням скрикнув Зефір, повертаючись на п'ятах.— Чуєш ти, Шекспіре? Як ідеться, сер? Як здоров'я Мері і Сари, сер? А що з старою там, вдома, сер? Як писатимете їм, не забудьте, прошу, вкласти в перший же конверт мої привітання і запевніть, що

В кімнаті тюремного доглядача

я написав би їм передніш, та боявся, що мої побажання розтрусять у вагоні.

— Не турбуй джентлмена своїми чемностями, Зефіре,— веселим тоном сказав чоловік із бурцями.— Ти ж бачиш, що йому охота вкинути чарчину. Ти спитав би краще, чого саме він хоче випити.

— А правда; я й забув зовсім,— погодився танцюриста.— Чого буде вам завгодно хильнути, сер? Портвайну, чи ви волієте вишнівки? Я з свого боку порадив би вам елю, сер.—А, може, ви хочете спробувати портеру, сер? Дозвольте мені мати приємність зняти ваш нічний ковпак, сер. І промовець стягнув цю частину вбрання з голови містера Піквіка й насадив її на голову п'яного чоловіка, який, певний, що розважає численних слухачів, наймеланхолійнішим тоном виводив своєї комічної пісні.

Силоміць зняти нічний ковпак з вашої голови й накласти його на незнайомого, дуже неохайного джентлмена — жарт, хоча й дотепний, але, безперечно, неприємний для того, кого взято на жарт. Так само поставився до нього й містер Піквік, що без ніякого попередження схопився з ліжка, зацідив Зефіра в груди так, що тому відібрало значну частину здібностей, зв'язаних з його ім'ям, і, здобувши свій ковпак, одважно прибрав обрончої пози.

— Ну, виходьте, виходьте обидва, обидва виходьте! — згукнув містер Піквік, задихаючись од обурення не менш, ніж од виявленої ним енергії.

Вразила ворогів сміливість містера Піквіка чи та спритність і швидкість, з якими він вихопився з-під ковдри і всією своєю вагою навалився на танцюриста, ми не знаємо. В кожному разі, обое були вражені й збентежені, бо замість відповісти на виклик вони презирнулися й вибухнули оглушливим реготом.

— Хватський хлопець, люблю за це,— сказав Зефір.— А тепер плигайте знову на ліжку, а то застудитесь. Не забилися, сподіваюсь? — і він простягнув п'ятірню розміром з жовту руку, що іноді висить над крамницею рукавичника.

— Звичайно, не забився,— відповів містер Піквік. Його збудження вже минулося, і він почував, як долівка холодить йому ноги.

— Дозвольте й мені мати честь, — подав свою правицю джентлмен з бурцями.

— Дуже радий, сер, — сказав містер Піквік і, врочисто стиснувши простягнені до нього руки, знову ліг на ліжко.

— Мене зовуть Смангл, сер, — ознайомив чоловік з бурцями.

— Оо! — протяг містер Піквік.

— А мене — Майвінс, — сказав танцюриста.

— Надзвичайно приємно, сер, — мовив містер Піквік.

— Гм! — кахикнув Смангл.

— Прошу, сер, ви щось сказали? — звідався містер Піквік.

— Ні, нічого, — одповів той.

— А мені здалося, що ви вимовили якесь слово, — пояснив містер Піквік.

Все це було надзвичайно мило й люб'язно, і, аби дійти остаточної злагоди, містер Смангл не один раз запевняв містера Піквіка, що дуже поважає почуття джентлмена. Це признання робило йому велику честь, бо, глянувши на Смангля, ніхто не подумав би, що такі почуття можуть бути зрозумілі для нього.

— Ви потрапили сюди як банкрут, сер? — спитав містер Смангл.

— О, ні, — відповів містер Піквік. — Я зовсім не банкрут.

— То вас, може, незабаром і звільнять?

— Боюся, що ні, — сказав містер Піквік. — Я одмовився платити відшкодування в одній справі і через це й опинився тут.

— Ах, — зідхнув Смангл, — а мене занастив папір.

— У вас була паперова крамниця? — наївно спитав містер Піквік.

— Крамниця? Нічого подібного. Хай вона згорить, та крамниця! Я настільки поважаю себе, що не став би торгувати. Ні, кажучи про папір, я маю на увазі веселі.

— А! ви вживаєте це слово он в якому розумінні, — здогадався містер Піквік.

— Чорт побирай! Невдача може спіткати кожного джентлмена, — сказав містер Смангл. — Ну, і що ж з

того? Тепер ось я у в'язниці. Добре! Гарзд! Так хіба ж я став гірший через це? Га?

— Ані грішки,— заспокоїв його містер Майвінс.

— О, бачите!— зрадів містер Смангл.— Та що ж ми розмовляємо, а нічого не п'ємо. Треба сполоснути горлянку краплею хересу. Новий наш сусіда поставить, Майвінс приставить, а я допомагатиму пити. Це й буде розподіл праці по-джентлменськи.

Аби не заходити в зайві суперечки, містер Піквік охоче погодився з цією пропозицією й передав гроші містерові Майвінсові, що прожогом кинувся до буфету, бо було вже близько одинадцятої.

— Слухайте, скільки ви йому дали?— спитав містер Смангл, скоро тільки приятель його пішов з кімнати.

— Півсоверена.

— Збіса догадливий джентлмен цей Майвінс,— сказав містер Смангл.— Надзвичайно догадливий! Я не знаю другого, такого догадливого, але...— тут містер Смангл спинився й недовірливо похитав головою.

— Адже ви не думаєте, що він здатний привласнити чужі гроші?— занепокоївся містер Піквік.

— Ні, і, завважте, я не казав цього. Я сказав тільки, що він збіса догадливий джентлмен. А втім, не завадило б, якби хто пішов подивитися, що він там робить. Чи не занурив він випадком свого дзьоба в пляшку? Або чи не загубив часом решти грошей дорогою? Все може трапитись. Гей, ви, сёр, біжіть мені миттю вниз та догляньте того джентлмена! Чуєте?

Останнього наказу було адресовано до маленького, боязкого на позір чоловіка, дуже вбого вдягненого, що ввесь цей час сидів скандзюбившись на ліжку і, видима річ, ніяк не міг призвичаїтись до свого нового становища.

— Ви знаєте, де буфет, сёр?— знову звернувся до нього Смангл.— Зараз же біжіть униз і скажіть тому джентлменові, щоб прийшли допомогти йому нести пляшку. Або... стоп... я навчу вас, як обдурити його,— сказав Смангл, лукаво всміхаючись.

— А як?— зацікавився містер Піквік.

— Ви скажете йому, щоб на решту грошей він купив сигар. Знаменита штука. Біжіть же і перекажіть

йому про сигари. Вони не загинуть марно,—удався Смангл до містера Піквіка.— Я їх палитиму.

Маневр вигадано так дотепно і виконано його з такою самовпевненістю, що містер Піквік не став би перешкоджати здійсненню його, якби навіть і мав на те змогу. Невдовзі повернувся містер Майвінс з пляшкою хересу. Частина його містер Смангл вилив у дві маленькі порепані чашки і зауважив при цьому, що справжній джентлмен, опинившись в скрутному становищі, не повинен вередувати, а мусить пити безпосередньо з пляшки. І на доказ своєї щирости він, привітавши шановну громаду, одним проковтом наполовину спожив пляшку.

Коли в кімнаті, в наслідок таких заходів, утворилася атмосфера цілковитого порозуміння, містер Смангл заходився розважати слухачів оповіданням про романічні пригоди, що подеколи траплялися в його житті. Задовго перед тим, як він закінчив розказувати цікаві подробиці з своєї біографії, містер Майвінс звалився на ліжко й захріп, а незабаром його слідом пішла й решта аудиторії.

РОЗДІЛ XXXII

ДОВОДИТЬ, ЯК І ПОПЕРЕДНІ. ПРАВДИВІСТЬ ПРИСЛІВ'Я: „НАВЧИТЬ БІДА ПОПИТИ, ЯК НЕМА ЧОГО ВХОПИТИ“ І МІСТИТЬ У СОБІ НЕЗВИЧАЙНУ ТА НЕСПОДІВАНУ ПРОПОЗИЦІЮ, ЗРОБЛЕНУ МІСТЕРОМ ПІКВІКОМ МІСТЕРОВІ САМЮЄЛЕВІ ВЕЛЕРОВІ

Перше, що наступного ранку побачив містер Піквік, була постать Сема. Містер Велер сидів на маленькій чорній валізці і замислено споглядав на показну фігуру чарівного Смангля, а Смангл, майже зовсім одягнений, сидів на своєму ліжку і надаремно силкувався примусити містера Велера відвести від нього очі. Кажемо, *надаремно*, бо Сем уперто дивився на ноги, голову, обличчя й бурці містера Смангля з таким виглядом, ніби перед ним була не живуца істота, а дерев'яна статуя або опудало з соломи.

— Ну, ще будете дивитись? — спитав містер Смангл, насупивши брови.

— Ні, тепер я й так упізнаю вас, де б ми не зустрілися, — весело відповів Сем.

— Не будьте брутальні з джентлменом, сер, — застеріг містер Смангл.

— Боронь боже, — сказав Сем. — Коли ви скажете мені, що він прокинувся, я поводитимусь ім ним якнайчемніше.

Це зауваження, яке здаля натякало на те, що містер Смангл, на думку Сема, не джентлмен, розлютувало його.

— Майвінсе! — запальчасто скрикнув містер Смангл.

— В чім там справа? — озвався той з свого ложа.

— Хто в дідька цей хлопець?

— А я звідки знаю? — відповів Майвінс, визираючи з-під ковдри. — Тобі це, мабуть, краще відомо. Певне, прийшов сюди в якійсь справі.

— Ні, — відповів містер Смангл.

— То вижбурни його з кімнати й скажи, щоб не з'являвся більше, як не хоче, щоб я налатав йому боки, — порадив містер Майвінс і знову заснув.

Помітивши, що розмова недвозначно починає набувати особистого характеру, містер Піквік узяв за краще втрутитись до неї.

— Семе! — промовив він.

— Сер? — озвався містер Велер.

— Цієї ночі не трапилось нічого нового?

— Нічого особливого, сер, — відповів Сем, оглядаючи бурці містера Смангля. — Хіба що, через вогкість і задхлість тутешнього повітря, у вас із загрозливою швидкістю зростає бур'ян і всіляке лабуззя. А, крім цього, все йде по-старому.

— Я хочу вставати, — сказав містер Піквік. — Дайте мені чисту білизну.

Ворожі наміри, що їх, мабуть, мав містер Смангл, миттю розвіялись, коли Сем одчинив валіску. Містиме її піддало Сманглеві найкращу думку не лише про містера Піквіка, але й про Сема, і він скористався з першої ж нагоди, щоб досить голосно визнати містера Велера надзвичайно милим оригіналом. Щодо містера Піквіка, то симпатії Сманглеві до цього джентлмена на знали міри.

— Чи не міг би я зробити чого-небудь для вас, сер? — спитав Смангл.

— Дякую дуже. Здається, нічого, — відповів містер Піквік.

— Хіба ви не будете посилати прати білизну? Я знаю одну прекрасну пралю; вона приходить по мої речі двічі на тиждень. І, — дивіться, який щасливий збіг обставин, — сьогодні якраз її день. Може, хочете я додам до своєї білизни кілька штук вашої? Не перепрошуйте, прошу, за клопіт. То суцця дурниця. Що б то були за люди, якби один джентлмен у скрутному становищі не поступився трохи іншому джентлменові — товаришеві нещастям?

Кажучи таке, містер Смангл присунувся до самої валізки й випромінював погляди щонайпалкішої та безкористовної приязні.

— А чи у вас тут нема чого, щоб оддати почистити одному чоловічкові?— питав далі містер Смангл.

— Нічогосінько,— одповів Сем.— Хіба що одного з нас не зашкодило б почистити, але це можна буде зробити й не турбуючи третього чоловіка.

— Так давайте ж вашу білизну.— трохи зніяковівши, сказав Смангл, одвертаючись од Сема й удаючись безпосередньо до містера Піквіка.— Я покладу її в кошика й передам своїй пралі.

— Нічого подібного, сер,— одмовив Сем.— Я боюся, що ваш кошик занадто малий і для вашої білизни.

Втративши надію підживитись коштом гардероби й гаманця містера Піквіка, Смангл з жалю подався до двору, де грали в м'яча, і ґрунтовно поснідав там парою сигар, куплених минулої ночі на його замовлення.

Містер Піквік снідав у маленькій кімнаті, суміжній з буфетом і відомій під бучною назвою будуару. Поснідавши, він загадав Семові зробити дещо в місті, а сам спустився до контори перебалакати з Рокером, як улаштуватись на майбутнє.

— Улаштуватись хочете?— перепитав цей джентлмен, подивившись у величезну книгу.— Місця у нас вдосталь, містер Піквік. Артільного квитка ми дали вам на двадцять сьому кімнату, що на третьому поверсі.

— Що ви кажете, дасте мені?— не дочув містер Піквік.

— Артільного квитка,— повторив Рокер.— Не розумієте?

— Не зовсім,— посміхнувся містер Піквік.

— Невже?— здивувався Рокер.— А це ж просто. як Селісбері. Ви дістанете місце в двадцять сьомій камері на третьому поверсі, і ті, що житимуть з вами в одній кімнаті, будуть ваші артільники.

— А їх багато там?— трохи вагаючись, спитав містер Піквік

— Троє,— відповів Рокер.

Містер Піквік кашлянув.

— Один з них — пастор, — сказав Рокер, заповнюючи тимчасом якийсь невеличкий клопоть паперу, — другий — різник.

— Га? — вихопилось у нашого героя.

— Різник, — повторив Рокер.

— А хто, прошу, третій джентлмен? — звідався містер Піквік.

— Хто такий той Сімпсон, Неді? — спитав Рокер, повертаючись до свого помічника.

— Хто такий Сімпсон? — перепитав Неді.

— Ну, той, з двадцять сьомої кімнати на третьому поверсі, куди ми збираємось примістити цього джентлмена.

— А, той, — зрозумів Неді. — Та, власне, ніхто. Був колись ліверант, а тепер — просто жульман.

— Так я й думав, — сказав Рокер, передаючи папірця містерові Піквікові. — Ось ваш квиток, сер.

Дуже невдоволений таким безцеремонним ставленням до своєї особи, містер Піквік пішов назад, обмірковуючи дорогою, як повестися в цім ділі. Вирішивши, проте, що раніш як робити будь-які кроки, треба насамперед особисто познайомитись із трьома особами, що до них його хотіли примістити, він напрямився безпосередньо на третій поверх.

Попоблукавши деякий час темним коридором і не спромігшись розібрати номерів, написаних на дверях, містер Піквік нарешті удався до хлопця з буфету, що виконував свою звичайну вранішню роботу — чистив циновий посуд.

— Де тут двадцять сьома камера, хлопче, — спитав містер Піквік.

— П'яті двері просто. На них ще крейдою нарисовано повішеного з люлькою в зубах.

Керуючись цими вказівками, містер Піквік повільно пішов коридором, аж доки знайшов портрета зазначеного джентлмена, що по обличчю його він постукав вказним пальцем спершу стиха, а потім грімкіш. Повторивши цю операцію багато разів, він кінець-кінцем наважився відчинити двері й зазирнути в середину.

В кімнаті був тільки один чоловік. Перехилившись через вікно й спритно балануючи, щоб не впасти, він

настирливо спитувався плюнути на капелюша свого приятеля, що гуляв унизу. Містер Піквік кахикав, сякався, човгав ногами, вживав, одне слово, всіх звичайних способів звернути на себе увагу і нарешті мусив був підійти до вікна й чемно смикнути джентлмена за фалду. Той раптом обернувся, оглянув містера Піквіка з голови до п'ят і буркотливим тоном спитав, якого біса йому тут треба.

— Це, здається, кімната двадцять сьома на третьому поверсі, — сказав містер Піквік, подивившись на свого квитка.

— Ну!

— Я прийшов сюди, бо одержав цього папірця, — пояснив містер Піквік.

— Покажіть, — сказав джентлмен.

Містер Піквік передав йому квитка.

— Я думаю, Рокерові слід було б примістити вас кудись інде, — промовив містер Сімпсон (бо це й був той жульман, за якого казав Неді).

Містер Піквік думав так само, але за даних обставин волів не висловлювати своєї думки.

Помізкувавши трохи, містер Сімпсон вистромив з вікна голову, проразливо свиснув і кільки разів поспіль вигукнув якесь слово. Яке саме слово, містер Піквік не міг розібрати, але здогадався, що то було прізвисько Мартіна—різника. Наступні події ствердили гадки містера Піквіка, бо за кілька секунд у кімнату вступив, захекавшись, занадто огрядний, як на свій вік, джентлмен в синій пістрьовій блюзі і у високих чоботах з круглими передками. Слідом за ним ішов другий добродій в чорному, дуже приношеному вбранні і в кашкеті з тюленьчої шкіри. Сурдут останнього джентлмена був до самої шиї застібнутий на гудзики всуміш з шпильками, обличчя його було мідяночервоного кольору, і ввесь він скидався на сп'янілого капелана, та і справді був священик.

— Яка шкода! — саме тепер, як ми так добре влаштувалися, — сказав капелан, поглядаючи на три брудні сінники, загорнені кожен у вовняну ковдру. Вдень вони купую лежали в кутку, і на них стояли старий, порепаний таз на вмивання, глек з водою і жовта череп'яна мисочка з намальованою на ній блакитною квіткою. — Така шкода!

Містер Мартін висловив таку саму думку, тільки більш кольористими виразами. Містер Сімпсон випустив цілу низку промовистих прикметників, позбавлених, на жаль, речівників, а потім закасає рукави й почав мити години до обіду.

Поки все це відбувалося, містер Піквік устиг роздивитись кімнату, що здалася йому надзвичайно брудною і незносно смердючою. В ній не було й слідів килимів, фіранок або запон. Не було навіть шахви в стіні, а якби вона й була, то туди довелося б ховати небагато чого.

— Я думаю, справу все ж можна буде якось залагодити,— по досить довгій павзі сказав різник.— Скільки ви хочете відчипного?

— Прошу, що ви сказали? — спитав містер Піквік.— Я щось не добираю.

— Скільки платити вам, щоб ви тут не жили? — розшифрував різник — Звичайна ціна в нас—два шилінги шість пенсів. Хочете три?

— Та ще й з половиною,— додала особа духовного стану.

— Нехай,— погодився містер Мартін,— це становитиме по два зайві пенси на душу.

— Що скажете? Даємо три з половиною шилінги на тиждень. Згода?

— І ставимо півцєбра пива,— спокушав містер Сімпсон.— Ну?

— І тут же вип'ємо,— запропонував капелан.

— Я настільки мало обізнаний з тутешніми правилами,— сказав містер Піквік,— що й досі ще не гаразд уторопав. Хіба ж можу я жити тепер в іншій кімнаті? Я був певний, що не маю права.

— А, звичайно, можете,— посміхнувся містер Мартін.

І всі троє заходились повчати містера Піквіка про те, що гроші у Флітській в'язниці такі самісінькі гроші, як і десь інде, що за допомогою їх тут можна дістати що завгодно і що, коли вони в нього єсть та він не шкодує витратити їх, то за півгодини матиме окрему, чудово вмебльовану кімнату.

По цих поясненнях громада розійшлася. Містер Піквік напрямився до контори, а три товариші подались

до буфету, де миттю витратили п'ять шилінгів, що їх капелан умудрився вимантачити в нашого героя.

— Я так і знав!— скрикнув Рокер, коли містер Піквік розповів йому, чого він хоче.— Хіба я не казав цього, Неді? Я був певний, що ви зажадаєте для себе окремої кімнати. Давайте поміркуємо. Ви, безперечно, потребуєте й деякі меблі. Можу дати їх вам у винаєм. Берете?

— З великою охотою,— відповів містер Піквік.

— На другому поверсі єсть знаменита кімната, що належить в'язневі з найвищого суду. Вона стане вам у фунт на тиждень. Це для вас, я думаю, підходить.

— Цілком.

— Тоді ходім,— і Рокер, кваплячись, вхопив свого капелюша.— За п'ять хвилин справу буде врегульовано. Боже ж ти мій! Чого ви відразу не сказали, що хочете влаштуватись пристойно?

Справу і дійсно врегулювали живо. В'язень з найвищого суду прожив там досить часу, щоб утратити всіх своїх друзів, статки, родину та щастя і натомість набув права на окрему кімнату для себе. Але що йому завжди бракувало скибки хліба, то він радо пристав на пропозицію містера Піквіка й погодився передати йому своє приміщення в неподільне володіння за плату в двадцять шилінгів на місяць. І з цих грошей він мав платити уступного всім тим, кого адміністрація в'язниці захотіла б посадовити в його — тепер містера Піквіка — кімнату.

Влаштовуючи містера Піквіка, Рокер виявив не аби-який хист у цих справах, бо за півгодини в кімнаті лежав уже килим, стояли шість стільців, стіл, софа й різні дрібні речі; і все це за дуже помірковану ціну в двадцять шість з половиною шилінгів на тиждень.

— Ну; чого вам ще треба?— спитав Рокер, задоволено озираючись навкруги й весело побрязкуючи грошима, одержаними ним за перший тиждень.

— Я хотів би ще...— почав був містер Піквік.— А чи єсть у вас хтось, кому можна було б дати доручення, послати куди, або - що?

— Ви думаєте посилати до міста?

— Так, так. Когось, хто має право виходити з в'язниці?

— А як же. Єсть тут такий собі нещасний хлопець, приятель одного в'язня з відділу для бідаків. Він заєжди

охоче береться до таких справ. Ми використовуємо його ось уже два місяці. Послати по нього?

— Прошу дуже. А втім, ні. Ви кажете: відділ для бідаків. Я хочу подивитись на них і сам піду туди.

Відділ для бідаків у Флітській в'язниці, як то показує сама назва його, призначений обслуговувати найзлиденнішу частину заарештованих винуватців. В'язень, що визначає себе бідняком, не платить нічого за помешкання ні за своє утримання. Живуть вони коштом відсотків з невеличких капіталів, що їх час од часу записують у духівниці різні добродії. Багато хто з наших читачів пригадують залізну клітку в мурах Флітської в'язниці, де ще небагато років тому сидів обшарпанець і раз-у-раз простягав крізь ґрати карнавку та викрикував: „Не забувайте, просимо, про бідних винуватців; не забувайте про бідних винуватців!“ Гроші з карнавки, як вони там були, розподілялось між найбіднішими в'язнями, і чоловіки з відділу для бідаків заступали один одного, по черзі виконуючи цю ганебну повинність.

І звичай, і карнавку тепер уже скасовано, але становище нещасних не покращало. Ми більше не дозволяємо їм волати до милосердя та жалости перехожих, але, на здивування потомних поколінь, зберігаємо в наших кодексах справедливий і розумний закон, що примушує державу годувати та утримувати кожного злодія та вбивцю і лишає на волю помирати голодом роздягненому харпакові-винуватцеві. Це не вигадка. Якби не допомога з боку їхніх товаришів-в'язнів, то не минало б і тижня без того, щоб по наших в'язницях не помирали б од злиднів кілька винуватців.

Здіймаючись по вузьких сходах і обмірковуючи все це, містер Піквік дедалі більше розпалювався гнівом, і розпалився настільки, що, вступивши в кімнату, куди його спрямував Рокер, не міг одразу збагнути, де він і навіщо прийшов сюди.

Зверхній вигляд помешкання швидко очутив його, але не встиг він кинути оком на постать чоловіка, що похнюпившись сидів коло брудного коминка, як упустив капелюша з рук і, ніби закам'янівши, прикипів на місці. Так! В лахмануватому вбранні, без фракa, в самій

подертій жовтій перкалевій сорочці, з розпатланим волоссям, з обличчям, що змінилося від страждань і голодування, перед ним, спершись ліктями на коліна й безтямно дивлячись на вогонь, сидів містер Альфред Джінгл. Шум од чийхсь похапливих кроків у коридорі, здавалося, призвів його до пам'яті. Разом із містером Піквіком повернув він голову до дверей, і очі їхні спали на особу, в якій під брудним дрантям не можна було не впізнати Джоба Тротера.

— Містер Піквік! — скрикнув Джоб.

— Га? — схопився на ноги містер Джінгл. — Містер... Авжеж... Погане місце... несподівана зустріч... за-слуговую на це... дуже. — Містер Джінгл сунув руки туди, де звичайно в нього були кишені, голова йому схилилась на груди, і він важко впав на свій дзиглик.

Містер Піквік розчулився. Обое були такі жалюгідні. Пожадливий погляд, що його Джінгл кинув на принесене Джобом сире бараняче філе, сказав за їхнє скрутне становище більше, ніж дала б двогодинна розмова. Містер Піквік лагідно подивився на Джінгля й промовив:

— Я хотів би побалакати з вами на самоті. Давайте вийдемо на хвилиночку з кімнати.

— Охоче, — похопився підвестися з місця Джінгл. — Тут далеко не помандруеш... небезпечно щодо перевтоми... Парк обмуровано... гарний муріжок... романічно, але не занадто... кожен тебе бачить... родина завжди в місті... господиня запекло дбайлива... дуже.

— Ви забули одягти фрак, — сказав містер Піквік, коли вони вийшли в коридор і зачинили по собі двері.

— Га? — спитав Джінгл, — фрак у любого родича... дядько Том... нічого не вдієш... треба, знаєте, їсти. Природні потреби і таке інше.

— Що ви хочете цим сказати?

— Пішов з вітром, любий сер... останній фрак... не було виходу. Жив коштом чобіт... цілі два тижні. Шовкова парасолька... ручка слонової кости... тиждень... факт... чести... спитайте в Джоба... він знає.

— Три тижні їсти пару чобіт і шовкову парасольку з ручкою з слонової кости! — згукнув містер Піквік, що знав про це лише з авантурних романів та описів аварій на морі.

Містер Піквік стрічає у Флітській в'язниці Джінгля

— Правда... — хитнув головою Джінгл. — Заставив... у лихваря... квитанції в мене... дрібні суми... майже нічого... всі шахраї.

— А,— нарешті зрозумів містер Піквік.— То ви, значить, заставили вашу гардеробу.

— Абсолютно все... Джоб теж... всі сорочки... то й краще прати нічого не коштує. Нічого вже нема... лежу на ліжку... голодую... помираю... Допит... суд... бідний... в'язень... злидні... тихо... пани присяжні... постачальники в'язниць... ловко роблять... природна смерть... наказ суду... громадський похорон... все гаразд... виставу скінчено... завіса падає.

Містер Джінгл виклав перспективи свого життя властивою йому скороговіркою і з багатьма гримасами, що заступали вимушені усмішки. Містер Піквік з перших же слів збагнув, що безтурботність та — удавана, а, пильно й досить приязно подивившись на нього, побачив на очах Джінгля сльози.

— Гарна людина,— сказав Джінгл, стискаючи йому руку й одвертаючи від нього обличчя.— Невдячний собака... пхикаю, як хлопчисько... не можу стриматися... пропасниця... занедужав... голодний. Заслужив, але багато страждав... дуже.— Не мавши більше сил удавати байдужість, нещасний мандрівний актор сів на сходи і, затуливши лице долонями, заридав, як дитина.

— Та годі вже, годі,— заспокоював його схвильований містер Піквік.— Там роздивимось, чи не можу я зробити чогось для вас. Гей, Джобе! Де це він заподівся?

— Тут, сер,— одповів Джоб.

— Ідіть сюди! — сказав містер Піквік, намагаючись прибрати суворого вигляду, тоді як по камізельці його котилися чотири краплисті сльози.— Візьміть це, сер.

Містер Піквік видобув щось з кишені і, брязнувши цим, сунув у жменю Джобові. Очі нашого старого друга радісно сяли, а серце весело калатало, коли він майже бігцем повертався до себе.

— Ну, Семе,— мовив містер Піквік, звертаючись до свого слуги, що чекав уже на нього.

— Ну, сер,— відповів містер Велер.

— Тепер добре? га, Семе?

— Дуже добре, сер,— і містер Велер зневажливо озирнувся навкруги.

— Бачили ви містера Тапмена і решту наших друзів?

— Бачив, сер. Вони збираються до вас завтра й були дуже здивовані, довідавшись, що ви не хочете пускати їх до себе сьогодні.

— А ви принесли речі, за які я вас просив?

Замість відповідати містер Велер показав пальцем на різні пакунки, складені в одному з кутків.

— Добре, Семе,— сказав містер Піквік і, трохи вагаючись, додав: — Слухайте, що я вам казатиму, Семе.

— Звичайно, сер,— мовив містер Велер.— Стріляйте, сер.

— Поперше, мені не хотілося б, щоб ви протягом, мабуть, кількох років, лінувалися, Семе,— урочисто розпочав містер Піквік.— Подруге, я вважаю за безглуздя, щоб в'язень Флітської тюрми користався послугами слуги. Семе, на деякий час вам доведеться кинути мене.

— На деякий час? Ви думаєте, сер? — саркастично посміхнувся Сем.

— Так; на той час, поки я тут сиджу,— відповів містер Піквік.— Платню свою ви, звичайно, діставатимете, як і тепер. Кожен з моїх приятелів радо візьме вас, бодай би з поваги до мене. А якщо я колись вийду звідси,— з удаваною веселістю закінчив містер Піквік,— даю вам слово зараз же знову взяти вас до себе.

— Тепер,— не менш урочисто промовив містер Велер,— слухайте, що я вам скажу, сер. З цього нічого не вийде, і давайте краще не будемо говорити за це.

— Я кажу цілком серйозно, Семе.

— А, серйозно! То і я ж не жартую, сер.

З цими словами містер Велер рішучим жестом закріпив на своїй голові капелюша і раптом пішов з кімнати.

-- Семе! — гукав містер Піквік.— Ідіть сюди, Семе!

Та в коридорі все було тихо. Сем залишив в'язницю.

РОЗДІЛ XXXIII

ДЕ ОПОВІДАЄТЬСЯ, ЯК МІСТЕР СЕМЮЄЛ ВЕЛЕР УПАВ У ТІСНУ ДІРУ

На Португальській вулиці у високій, погано освітлюваній і погано провітрюваній кімнаті за невеличкими конторками майже через цілий рік засідають, залежно від кількості справ до розв'язання, один, два, три, а то й чотири джентлмени в перуках. Праворуч од них — місця для адвокатів, ліворуч за загорожею сидять не-виплатні винуватці. Джентлмени в перуках — комісари суду для невиплатних винуватців. Приміщення, де вони сидять, — самий суд.

Та найцікавіше тут — аторнеї, що сидять за довгим неприкритим столом трохи нижче за комісарів. Найвидатнішою професійною ознакою цих джентлменів є синя торба і хлопець, здебільшого юдейської віри. В аторнеїв немає спеціальних контор. Вони провадять свої справи по корчемних залах і в дворах в'язниць, де вони збираються цілим гуртом і перехоплюють один у одного клієнтів, як візники їздців.

Містер Соломон Пел, один з членів цієї вченої корпорації, був ситий блідий чоловік у сурдуті, що одної хвилини здавався зеленим, а другої — брунатним, з оксамитним коміром такого ж хамелеонового кольору. Лоб у нього був низький, вид — широкий, голова — велика, а ніс — скривлений на один бік, немов природа, обурена поміченими нею особливостями його вдачі, з пересердя вщипнула його за цю висунуту частину тіла.

— Я певний, що виграю його, — сказав містер Пел.

— Ви думаєте? — спитав той, кого хотіли запевнити

— Безперечно, сер,— відповів містер Пел.— Але в разі він звернеться до якогось потайного адвоката, я за наслідки не ручуся.

— Аа!— аж роззявив рота його бесідник.

— Ні, не ручуся,— і містер Пел стулив губи, насупив брови і з таємничим виглядом похитав головою.

Місце, де відбувалася ця розмова,— корчма саме навпроти суду для невикладних винуватців, а особа, з якою цю розмову провадилось,— ніхто, як містер Велер старший. Він прийшов сюди підбадьорити та розважити одного свого друга, що подав до суду заяву про визнання його невикладним винуватцем. Справу мали заслухати сьогодні, і містер Велер у тій хвили радівся з аторнеєм приятеля.

— А де ж той Джордж?— спитав старий джентлмен.

Містер Пел кивнув головою в напрямку суміжної залі, і містер Велер зараз же подався туди, де з півдванадцятка товаришів з фаху палко привітали його з'явлення.

Невикладний джентлмен, проїнятий гарячою, але нерозумною пристрастю до орендування поштових станцій, що й посадовили його на лід, виглядав зовсім задовільно й заспокоював своє хвилювання шримсом та портером.

— Ну, Джордже,— сказав містер Велер старший, скидаючи сурдут і сідаючи з властивою йому поважністю.— Як ідеться? Все гаразд назовні, все повним-повнісінько всередині?

— Все гаразд, старий,— відповів невикладний джентлмен.

— Передав комусь сіру кобилу на схованку?— стурбовано звідався містер Велер.

Джордж, притакуючи, нахилив голову.

— Оце добре,— зрадів містер Велер.— Сподіваюся, ти віддав і карети?

— Заховав у надійному місці,— заспокоїв його Джордж, одкручуючи голівки шістьом шримсам і ковтаючи їх без ніякого іншого додатку.

— Чудово, чудово,— схвалив містер Велер.— Завжди треба гальмувати, як з'їздиш із пагорбка. А подорожню направлено?

— Баланса, сер, складено так, що до нього не причепись,— відповів Пел, зрозумівши алегорію слів містера Велера.

Містер Велер задоволено кивнув головою і, показуючи на свого друга Джорджа, спитав:

| А коли ви роздягнете його?

— Він стоїть третій у спискові,— сказав містер Пел,— я думаю, за півгодини дійде і йому ряд. Мій клерк повідомить нас, коли треба буде його до суду.

Містер Велер, захоплений талантами аторнея, озирнувшись його з голови до п'ят і почитиво спитав:

— А чого б нам випити, сер?

— А! ви вельми люб'язні, сер,— відповів містер Пел.— Та тільки, слово чести, я не звик до... час ще дуже ранній, я майже що... Ну, то нехай вже тоді принесуть мені пенсів на три рому.

Служниця, що передбачала цей наказ, зараз же поставила перед містером Пелем повну склянку й ретирувалася.

— Джентлмени,— проголосив містер Пел, роздивляючись довкола.— За успіх вашого друга! Я не люблю величатися, джентлмени; це — проти моїх правил; але я повинен сказати, що якби вашому приятелю не пощастило потрапити до рук такого... Ні, я вже краще мовчатиму. На добре здоров'я пивши, джентлмени!

Одним духом спорожнивши свою склянку, містер Пел облизав губи й поблажливо глянув на гурт фурманів, що, очевидячки, вбачали в ньому мало не божество.

— Ну, на чому ж ми спинилися?— спитав правний юриста.— Про що я казав, джентлмени?

— Ви, здається, зауважили, що не заперечували б проти другої склянки, сер?— з серйозним виглядом підказав містер Велер.

— Ха-ха-ха!— засміявся Пел.— Здорово сказано, здорово. Фахівець з вас, бачу, гарний. Такого раннього часу, мабуть, воно занадто... Ну, та вже нехай буде так, як ви казали, дорогий сер! Гм!

Цей останній звук було солідне, повне самоповаги покашлювання, і ним містер Пел хотів відзначити, що вважає за недоречне виявлений деким із слухачів нахил до веселощів.

— Небіжчик лорд - канцлер дуже любив мене, джентлмени,— ознаймив містер Пел.

— Честь і слава йому за це,— схвалив містер Велер.

— Та хіба ж могло бути інакше? — здивувався клієнт Пелів.

— Звичайно, інакше й не могло бути,— сказав червоновидий чоловік, що досі не мовив ні слова і, здавалося, не вмів говорити.

Шепіт ухвали перебіг по аудиторії.

— Пригадую, джентлмени,— вів далі містер Пел,— випало мені якось обідати з ним. Було нас тільки двоє, але всього наставили ніби на двадцять душ. З правого боку від нього — велика державна печатка, а її охороняє чоловік в перуці, в панцері й у шовкових панчохах — і так завжди буває, джентлмени. Ось він і каже до мене: „Пеле, каже,— не будьте плохута, Пеле. Ви — людина талановита; ви можете кого завгодно провести через суд для невиплатних винуватців, Пеле. Наша країна мусить пишатися вами, Пеле“. Оце він казав мені від слова до слова. „Мілорде,— відповідаю,— ви лестите мене.“ — „Ні, каже, Пеле, нехай я буду проклятий, коли це неправда“.

— Так він і сказав? — звідався містер Велер.

— Так самісінько,— ствердив Пел.

— Ну, тоді парламент мусив був оштрафувати його за клятьбу. І будь він людина неможлива, напевне, оштрафував би,— сказав містер Велер.

— Але, голубчику,— то ж була конфіденційна розмова,— пояснив Пел.

— Яка розмова?

— Конфіденційна.

— Ну, якщо так,— погодився, помізкувавши трохи, містер Велер,— якщо він кляв самого себе, та ще в конфіденційній розмові, то інша річ.

— А як же? звичайно, в конфіденційній. Ріжниця величезна. Ви ж розумієте?

— Так, розумію. Це зовсім міняє справу. Ну, а що було далі, сер?

— Ні, більше я не розповідатиму,— серйозним тоном відповів Пел.— Ви ж знаєте, сер, розмова була цілком приватна й суто конфіденційна... Приватна й конфіден-

ційна, джентлмени. Джентлмени, я — юриста з фаху. Може, мені складають велику ціну в моїй професії, а, може, і ні. Це знають люди. Я сам не казатиму нічого. Дехто в цій кімнаті дозволив собі зробити зауваження, образливе для репутації мого благородного друга. Я був необачний. Я відчуваю, що не мав ніякого права розповідати про наші приватні справи без його згоди. Дякую вам, сер, спасибі.

І, давши в такий спосіб полегкість своєму сумлінню, містер Пел засунув руки в кишені, насупив брови і з жахною рішучістю вихилив ще одну склянку на три пенси.

Ледве встиг він пройти до такого вироку, як до кімнати вдерся хлопчик із синьою торбою і сповістив, що починають розглядати справу Джорджа. Діставши таке повідомлення, все товариство прожогом кинулось на вулицю й стало проторовувати собі шлях до суду — попередня операція, що, як вираховано, бере звичайно від двадцять п'яти хвилин до півгодини.

Дужий містер Велер всією своєю вагою ввігнався в натовп, сподіваючись так або інак продертися до суду. Успіхи його не дорівнювали його сподіванкам, бо він забув зняти свого капелюша, і якась невидима особа, що по ногах її він завзято толочся, ударом п'ястука насунула йому головний прибір на самісінькі очі. А втім, ця особа, очевидно, покалася в своїй запальності, бо, видавши невиразний крик подиву, втягнула старого джентлмена в залю засідань і по гарячій змаганні визволила з-під капелюша його лице й голову.

— Семі! — згукнув містер Велер, діставши змогу впізнати свого визвольника. — Ти добрий і ніжний син, хлопчику. Ач, як налатав боки старому батькові.

— А звідки міг я знати, що це ти? — заперечив син. — Хіба що мусив був здогадатися з ваги твоїх чобіт.

— Правда твоя, Семі, — відразу відійшов старий. — Але що ти тут робиш?

Сем докладно переказав останню розмову, що він її мав з містером Пиквіком.

— Лишатися там самому! Бідолашний! — здивувався Велер старший, — і не мати поблизу нікого, хто відстоював би його. Це неможливо, Семі! Зовсім неможливо!

— Звичайно ж, неможливо,— погодився Сем.— Я це ще перед тим, як прийшов сюди.

— Адже вони з'їдять його живцем, Семі,— бідкався старий.

— Так думаю і я,— сказав Сем.— А чи не бачиш ти якого виходу з цього становища!

— Ні, не бачу Семі.

— Ніякого?

— Ніякого. Хіба що,— тут промінь блискучої думки освітив обличчя старого, і, нахилившись до вуха сина, він прошептав:— Хіба що ми винесемо його зашитого в матраці або переберемо за стару жінку та ще напнемо на голову зелений серпанок.

Сем зневажливо поставився до обох пропозицій і повторив своє запитання.

— Ні,— одмовив старий джентлмен,— якщо він не хоче, щоб ти там залишався, Семі, то я не бачу ніякого виходу.

— Тоді я скажу тобі, що треба робити. Я попрошу тебе позичити мені двадцять п'ять фунтів.

— Ну, а потім?— зацікавився містер Велер.

— Потім? А, може, ти за п'ять хвилин зажадаєш, щоб я повернув тобі їх. А я, мабуть, відповім, що не хочу платити. Адже тобі не спаде на думку заарештувати через такий невеличкий борг свого власного сина й посадовити його у Флітську в'язницю?

По цих словах батько й син замінялися складним телеграфним шифром кивів та мигів, після чого містер Валер сів на кам'яні сходи й реготався аж доки не став червоний, як буряк.

— Що то за стара личина!— скрикнув Сем, обурений таким марнотратством дорогоцінного часу.— Чого ти регочешся, коли в нас і так нема зайвої хвилини? Де в тебе гроші?

— В чоботі, Семі, в чоботі,— одповів батько, приводячи до ладу риси свого обличчя.— Подерж мого капелюша, Семі.

Позбавившись цієї перепони, містер Велер раптом нахилився на бік, сунув руку за праву халяву і по довгому шуканні видобув велику кишенькову книжку на цупких шкурятяних застіжках. З тої книжки він витяг

пару ремінців для пуги, три або чотири пряжки, маленьку торбочку зі зразками збіжжя і, нарешті, в'язку брудних банкнот, звідки він одрахував потрібну суму й передав її Семові.

— А тепер, Семі,— сказав старий джентлмен, коли ремінці, пряжки, торбочка із зразками й решта банкнот були знову в книжці, а книжка лежала в тій самій кишені,— тепер, Семі, я познайомлю тебе з добродієм, що миттю оборудує нашу справу. У нього мозок, як і в жаби, розкиданий по цілому тілі і сягає аж до пучок. Лорд - канцлер — його сердечний приятель, Семі, і, скажи тільки, чого ти хочеш, то він запакує тебе хоч до смерти - віку.

І містер Велер зараз же розшукав мудрого Соломона Пеля й просив його негайно подати заяву про стягнення з Семюеля двадцять п'ятьох фунтів або про ув'язнення його. Гонорар і гроші на судові витрати зазначений Соломон Пел мав дістати авансом.

Аторней був у чудовому гуморі — його клієнта допіру визнано за невиплатного винуватця. Він схвалив Сема за таку відданість своєму панові, сказав, що це звело йому на думку його власну прихильність до його друга — лорда - канцлера, і відрядив містера Велера до Темпля скласти присягу про наявність боргу.

— Все гаразд, Семі,— згукнув містер Велер, повернувшись з Темпля.

— Судовий пристав буде тут на четверту,— сказав містер Пел.— Маю надію, що наш винуватець не втече до того часу. Ха - ха - ха!

— Може, мій жорстокий родитель зглянеться на мене,— засміявся Сем.

— Ні,— одказав Велер старший.

— Дуже прошу,— благав Сем.

— Ні в яким разі,— не здавався неблаганний кредитор.

— Я видам тобі векселя й сплачуватиму по шість пенсів на місяць.

— Векселів не беру.

— Ловко, ха - ха - ха! — реготався містер Пел, підсумувавши витрати.— Надзвичайно кумедна історія. Скопійте це, Бенджемене,— і Пел знову засміявся, показуючи підсумок містерові Велерові.

— Спасибі, спасибі,— подякував юриста, беручи ще кілька засмальцьованих банкнот з книжки містера Велера.— Три з половиною та півтора буде п'ять. Дякую вам, містер Велер. Ваш син навдивовижу люб'язний молодий чоловік. Це чудова властивість у вдачі молодого чоловіка, чудова,— і містер Пел, весело всміхаючись, заховав гроші собі в кишеню.

Приставлений до контори в'язниці, Сем був у належний спосіб доручений доглядові містера Рокера і по закінченні всіх потрібних формальностей пішов одвідати містера *Піквіка.

— Заходьте!— згукнув містер Піквік, коли Сем постукав у двері.

Сем увійшов, скинув капелюша й усміхнувся.

— А, Семе, дорогий мій!— зрадів містер Піквік.— Я зовсім не хотів образити вас учора. Ви неправильно зрозуміли мене, вірний мій друже. Кладіть капелюша і дозвольте пояснити мої слова.

— Ви хочете зробити це зараз, сер?— спитав Сем.

— Звичайно; а чому б ні?— здивувався містер Піквік.

— Я волів би, щоб ви не поспішали.

— Чому?

— А тому...— вагався Сем.

— Отже, чому?— настоював містер Піквік, занепокоєний поведінкою свого слуги.

— Тому, що я мушу ще врегулювати деякі справи.

— Які справи?— щораз більше дивувався містер Піквік.

— Та так; нічого особливого.

— А якщо нічого особливого нема, то ви можете спершу вислухати мене.

— Я все ж думаю, що це краще зробити згодом.

Схвильований містер Піквік не міг вимовити й слова.

— Річ у тім...— почав був Сем.

— Ну, в чім же річ?— скорив його містер Піквік.

— Річ у тім,— наважився нарешті Сем,— річ у тім, що я маю ще розшукати собі ліжко на ніч.

— Ліжко на ніч?— не зрозумів містер Піквік.

— Так, сер, ліжко на ніч. Справа в тім, що тепер і я в'язень. Мене заарештовано за борги.

— Вас заарештовано за борги!

— За борги, сер. І той, хто засадив мене сюди, не випустить мене, доки вас не буде звільнено.

— Що це все значить?— суворим тоном спитав містер Піквік.

— Значить те, що я кажу, сер,— одповів Сем.— І якщо мені доведеться сидіти тут сорок років, я не заперечуватиму. Оце й усе.

Вимовивши це з великим піднесенням, Сем у стані невластивого йому збудження швиргонув на підлогу капелюша і, схрестивши на грудях руки, одверто глянув на свого пана.

РОЗДІЛ XXXIV

ДЕ ОПОВІДАЄТЬСЯ ПРО РІЗНІ ПОДІИ, ЩО ВІДБУВАЛИСЬ У ФЛІТСЬКІЙ В'ЯЗНИЦІ, ПРО ТАЄМНИЧУ ПОВЕДІНКУ МІСТЕРА ВІНКЛЯ І ПРО ТЕ, ЯК МІСТЕР ПІКВІК ПОЗНАЙОМИВШИСЬ БЛИЖЧЕ З СВДКОМ, ДЕ ЙОМУ ДОВЕЛОСЯ МЕШКАТИ, ВИРШИВ ПОЗМОЗІ НЕ ЗМІШУВАТИСЬ ІЗ НИМ

Містер Піквік був занадто зворушений відданістю Сема, щоб дорікати йому за похапливий рішенець замкнути себе на невизначений час у в'язниці для винуватців. Єдіне, чого він категорично допоминався, було ім'я Семового кредитора, але містер Велер не менш категорично відмовився його назвати.

— Е, ні до чого, сер,— знову й знову казав Сем.— Він — уредна, зліслива, мстива людина, з таким жорстоким серцем, що його нічим зм'якшити не можна.

— Але слухайте бо, Семі,— намагався переконати його містер Піквік,— сума така невеличка — і сплатити її дуже легко. Коли вже ви поклали будь що будь залишатись у мене, то було б куди зручніш, якби ви мали право виходити поза ці мури.

— Ні, сер,— рішучим тоном одповів містер Велер,— цього я не хочу й не можу зробити.

— Зробити що, Семе?

— Не хочу гнутися перед моїм безсердним ворогом і просити в нього милости.

— Ну, яка ж то милість — узяти від вас свої ж гроші, Семі?

— Не взяти гроші, а сплатити їх, ось що я вважаю за милість, сер,— сказав Сем,— і на таку милість він не заслуговує.

Побачивши, що перекопати Сема йому не пощастить, містер Піквік погодився нарешті, щоб той найняв куток у лисого шевця, який орендував окрему кімнату в одному з коридорів горішнього поверху. Містер Велер переніс до цього скромного помешкання сінник і постіль, взяті на прокат у Рокера, і, облягаючись, почував себе так, ніби й народився у в'язниці, і вся родина його жила тут протягом щонайменше трьох поколінь.

Ранком наступного дня, коли містер Піквік сидів за сніданком (Сем на той час у кімнаті шевця ваксував черевики пана й чистив щіткою його чорні гетри), хтось постукав у двері. Раніш як містер Піквік згукнув „Заходьте!“, двері відчинилися, і в отворі з'явилися бавовняна феза та кучерява голова — дві істотні прикмети, що були особистою власністю містера Смангля.

— Як ся маєте? — звідався цей шановний джентлмен, супроводячи свій запит двома-трьома десятками дружніх кивів. — Чекаєте гостей сьогодні? Там унизу питаються за вас троє збіса шикарних джентлменів. Вони стукають у кожні двері, і всі хлопці страшенно лають їх.

— Боже мій, які ж вони необачні, — зірвався з стільця містер Піквік. — Це, безперечно, дехто з моїх приятелів. Я чекав на них ще вчора.

— Ваші приятелі! — скрикнув Смангл, хапаючи містера Піквіка за руку. — Можете не казати більш нічого. Від цього моменту вони — мої друзі й друзі Майвінса. До чорта втішний той Майвінс; чи не правда? — з щирим почуттям спитав Смангл.

— Я так мало знаю цього джентлмена, що мені . . . — почав був містер Піквік.

— Та ні, знаєте, — ляснув його по плечу Смангл. — А незабаром знатимете ще краще. Він просто захопить вас. У цієї людини, — тон Смангля набув урочистості, — хист, надзвичайний хист коміка. Він міг би навіть грати в театрі.

— Невже такі здібності? — чемно здивувався містер Піквік.

— Та ще й які! — умлівав Смангл. — Послухали б ви, як він імітує чотирьох котів у бочці — чотири окремі коти — слово чести! Отже, бачите, як це до чорга

дотепно. Будь я проклятий, але не можна не злюбити людину, що має такі таланти. У нього єсть єдина тільки хиба... ви знаєте?

І Смангл так конфіденційно й співчутливо похитав головою, що містер Піквік мусив був сказати щось і, безпорадно глянувши на двері, сказав: „Аа!“.

— Аа!—обізвався, зідхаючи, містер Смангл.—І він чудовий товариш, сер. Я ніколи не бачив кращого товариша. Оце лише та його хиба. Якби перед ним цієї хвили постав привид його покійного батька, він і йому підсунув би векселя на підпис.

— Ач, який!—вигукнув містер Піквік.

— Як бачите,—ствердив Смангл.—А якби він мав змогу викликати його знову, то, напевне, за два місяці попросив би переписати векселя.

— Дуже оригінальна прикмета,—погодився містер Піквік.—Але я думаю, що ми оце собі розмовляємо, а мої приятелі тимчасом хвилюються, не знаходячи мене.

— Зараз приведу їх,—метнувся до дверей Смангл.—На все краще! Не хочу заважати вам, поки вони будуть у вас. До речі...

Тут містер Смангл зненацька спинився, знову причинив двері і, на пальцях підійшовши до містера Піквіка, пошепки сказав:

— Чи не могли б ви позичити мені півкрони не більше як до кінця наступного тижня?

Містер Піквік стримав усмішку але, залишаючись серйозним, видобув з кишені прохану монету й поклав її на долоню Сманглеві. Одержавши гроші, цей джентлмен на мигах попросив зберігати їхню тайну, потім зник і за хвилину повернувся разом із згаданими незнайомими. Кашлянувши тричі на ознаку того, що не забуде про борг, містер Смангл дуже люб'язно стиснув усім руки і пішов.

— Любі мої друзі!—промовив містер Піквік, поручкавшись по черезно з містером Тапменом, містером Вінклем і містером Снодграсом, що й були ті незнайомі відвідачі — Я страшенно радий бачити вас.

Тріумвірат був до краю зворушений. Містер Тапмен сумно хитав головою; містер Снодграс, не ховаючи

свого хвилювання, витяг з кишені хусточку, а містер Вінкл став коло вікна й гучно сопів.

— Доброго ранку, джентлмени!— привітався Сем, що в цій хвилі ввійшов до хати з черевиками та гетрами в руках.— Геть з меланхолією, як казав один хлопець, довідавшись, що померла його вчителька. Просимо до гурту, джентлмени!

— Цей чудний хлопець,— сказав містер Піквік, плескаючи по голові Сема, що нахилився застібнути гетри своєму панові,— цей чудний хлопець навмисне дав ув'язнити себе, аби бути коло мене.

— Що?— вигукнули всі троє.

— Так точно, джентлмени,— ствердив Сем,— тепер я... та сидить бо тихо, сер... тепер я в'язень, загратований і замурований, як казала одна леді.

— В'язень!— з якимось дивним притиском скрикнув містер Вінкл.

— Ало, сер!— озвався Сем підводячи голову.— Що там трапилось, сер?

— Я думав був, Семе, що... та нічого, нічого... похопився відповісти містер Вінкл.

У манірах містера Вінкля було стільки рвучкості й невірноваженості, що містер Піквік мимохіть глянув на двох своїх приятелів, шукаючи в них пояснень.

— Не знаємо,— сказав містер Тапмен, вголос відповідаючи на німе запитання.— Останні два дні він увесь час у якомусь збудженому стані і зовсім не такий, як був завжди. Ми думали, що його спіткала яканебудь неприємність. Та він заперече це.

— Ні, ні,— промовив містер Вінкл, червоніючи під допитливим поглядом містера Піквіка.— Справді ж нічого не трапилось. Запевняю вас, нічого. Мені на короткий час в одній приватній справі доведеться залишити Лондон, і я мав надію, що ви дозволите Семові супроводити мене.

Подив містера Піквіка зростав дедалі більше.

— Я думав,— вів далі містер Вінкл,— що й Сем, мабуть, не заперечував би проти цього. Але тепер, раз він сидить у в'язниці, то— неможливо. Ну, що ж!— поїду сам.

Коли містер Вінкл вимовляв останні слова, пальці Сема на гетрах містера Піквіка затремтіли, і вчений муж

помітив це. Сем зиркнув на містера Вінкля, і, хоч погляд, яким вони замінялися, тривав тільки одну мить, вони, здається, зрозуміли один одного.

— Хіба ви обізнані з цією справою, Семе? — гостро спитав містер Піквік.

— Ні, сер.

— Це правда, Семе?

— Правда, сер, бо я ніколи не чув за неї до цього моменту. А якщо я їй здогадуюсь про дещо, — додав він, кинувши оком на містера Вінкля, — то не маю права оголошувати своїх гадок. Вельми можливо, що я й помиляюся.

— Я теж не маю права втручатись у приватні справи свого, нехай і найближчого, друга, — сказав по короткій павзі містер Піквік. — Дозвольте мені тільки сказати, що я нічого не второпаю. Ну, а тепер годі про це. Ми й так уже чимало часу віддали тому питанню, — і містер Піквік звернув розмову на інший бік.

Містер Вінкл помалу відходив, але все ж не зовсім опанував себе. Вони не бачились уже два дні, і кожен мав багато чого розповісти. Час збігав непомітно, і, коли о третій годині Сем поставив на стіл печену баранячу ногу, здоровезний пиріг, а на стільцях і на софі вмістив тарелі з городиною та кухлі з портером, всі віддали належну шану принесеним стравам, дарма що готували їх на кухні в'язниці.

По обіді дійшов ряд до пляшки - другої добрячого вина, по яке відряджено до міста спеціальну людину. Правду кажучи, пляшка - друга визначились щонайменше шістьма пляшками, бо, коли вино та чай прибрали з столу, дзвін запрошував відвідачів рушати додому.

Якщо вранішня поведінка містера Вінкля була незвичайна, то тепер, під впливом дружніх почувань і четвертої частки шістьох пляшок вина, вона стала зовсім неймовірна. Коли містер Тапмен і містер Снодграс, попрощавшись, виступили з кімнати, він із запалом ухопив містера Піквіка за руку, і на обличчі його з'явився вираз непохитної рішучості, перемішаної з глибоким сумом.

— На добраніч, любий сер, — процідив крізь зуби містер Вінкл.

— Нехай бог благословить вас, голубчику,— відповів розчулений містер Піквік, і собі стискуючи руку свого юного друга.

— Ну, скоро ви там?— гукав з коридору містер Тапмен.

— Зараз, зараз!— промовив містер Вінкл.— На добраніч!

— На добраніч!— сказав містер Піквік.

Далі була ще одна добра ніч, потім ще з півдесятка їх, а містер Вінкл усе не пускався руки свого друга і тим же дивним поглядом дивився йому в обличчя.

— Щось таке у вас єсть,— мовив нарешті містер Піквік, коли рука йому задубіла від тисків.

— Нічого,— запевнив містер Вінкл.

— Тоді, на добраніч,— і містер Піквік спитався вивольоти свою руку.

— Мій друже, мій добродійнику, мій шановний товаришу!— бурмотів містер Вінкл, вчепившись за його китицю.— Не судіть мене суворо. Не судіть... як довідається, що, призведений до розпачу, я...

— Ну?— спитав містер Тапмен, підходячи до дверей.— Ви йдете або хочете, щоб вас обох зачинили на ніч?

— Так, так; я вже готовий,— одповів містер Вінкл і, перемігши себе, вибіг з кімнати.

Поки містер Піквік у німому подиві дивився йому вслід, на сходах з'явився Сем Велер і шепнув щось містерові Вінклу на вухо.

— О, ви цілком можете звиритись на мене,— голосно сказав цей джентлмен.

— Дякую дуже. Ви ж не забудете, сер?

— Звичайно, ні,— обіцяв містер Вінкл.

— Бажаю вам успіху, сер,— торкнувся свого капелюша Сем.— Я охоче поїхав би з вами, сер, але не можу кинути свого пана.

— Честь вам і шана, що ви так ставитесь до нього,— сказав містер Вінкл, і з цими словами обидва вони зникли за закрутом сходів.

— Щось дивне,— міркував містер Піквік, повернувшись до себе й у задумі сідаючи до столу.— Що збирається зробити цей молодий чоловік?

.....

Якось ранком, за кілька днів по своєму ув'язненні до Флітської тюрми, Сем, мавши вільну годину, походжав по коридору, коли до нього підійшов містер Піквік.

— Семе!—сказав цей джентлмен.

— Сер?—озвався містер Велер.

— Я оце збираюсь у прохідку по в'язниці й хотів би, щоб ви були зо мною. А ось назустріч нам іде наш знайомий, Семе,—усміхнувся містер Піквік.

— Який, сер?—звідався містер Велер.—Розпатланий джентлмен або той—у самих панчохах.

— Ні те, ні це,—одповів містер Піквік.—Він ваш давній приятель, Семе.

— Мій приятель?!—здивувався містер Велер.

— Ви, я думаю, пригадаєте цього джентлмена або у вас занадто коротка пам'ять, Семе,—запевняв містер Піквік.—Але тихо тепер. Жадного слова, ні звуку!

Не встиг містер Піквік вимовити останні слова, як вони око-в-око спіткалися з Джінглем, що мав уже не такий жалюгідний вигляд. На ньому був досить ношений костюм, за допомогою містера Піквіка викуплений у лихваря, чиста білизна, і до того ж він підстриг собі волосся. Блідий, схудлий, він ледве переставляв ноги, спираючись на паличку. Бачити було, що він багато страждав, жив у злиднях і досі ще не зовсім одужав. Вітаючи містера Піквіка, Джінгл скинув свого капелюша і, видимо, зніяковів та засоромився, впізнавши Сема.

Слідом за ним ішов Джоб Тротер, якому ні в яким разі не можна було дорікнути за брак відданости та вірности його компаньйонові. Він усе ще був обшарпаний і брудний, але лиця не западали йому вже так, як за першої зустрічі з містером Піквіком, не багато днів тому. Уклоняючися нашому старому добрячому другові, він пробурмотів кілька безладних слів подяки, серед яких давалося розібрати натяк на визволення від смерти з голоду.

— Та добре вже, добре,—нетерпляче перебив йому мову містер Піквік,—йдіть пройдіться з Семом. Я хотів би поговорити з вами, містер Джінгл. Чи можете ви обійтись без його руки?

— Звичайно, сер... можу... тільки не дуже хутко... ноги тремтять... голова йде обертом... немов землетрус... дуже...

— То давайте мені вашу руку,— запропонував містер Піквік.

— Ні, ні,— одмовлявся Джінгл.— Нізачо в світі... не можу!

— Дурниці; спирайтесь на мені; я так хочу, сер. Бачивши, що він ніяковіє й вагається, містер Піквік поклав край суперечці, сунувши його руку під свою і мовчки потягнувши його за собою.

Поки відбувалась ця сцена, обличчя містера Велера виявляло несказане здивування. Він переводив очі від Джінгля до Джоба, од Джоба до Джінгля і стиха вигукував: „Будь я проклятий!“ Повторивши ці слова разів із двадцять, містер Велер остаточно занімів.

— Ну, Сем!— озирнувся назад містер Піквік.

— Іду, сер,— одповів містер Велер, механічно ступаючи всліди свого пана і не відвертаючи очей од Джоба Тротера, що йшов поруч із ним.

Джоб один час дивився додолу, а потім підвів очі й спитав:

— Як ся маєте, містер Велер?

— А це ж таки він!— викрикнув Сем і, встановивши особистість Джоба, лягнув себе по стегнах і пронизливо свиснув.

— Моя доля змінилася, сер,— зауважив Джоб.

— Здається,— погодився містер Велер, з неприхованим подивом роздивляючись лахміття на своєму спутникові.— І змінилася нібито на гірше, містер Тротер, як сказав джентлмен, одержавши два шилінги шість пенсів підробленого срібла замість гарної монети в півкрони.

— Безперечно,— кинув головою Джоб.— Тепер це вже без ніякої омани, містер Велер. Сльози,— в очах Джоба блимнув огник колишнього лукавства,— слези — не єдиний доказ бідунства, і доказ не кращий.

— Так, це правильно,— погодився Сем.

— Їх можна удавати, містер Велер,— сказав Джоб.

— Я це добре знаю,— ствердив Сем,— і знаю людей, що можуть самохіть виливати їх цілими цебрами.

— А цього, містер Велер, підробити вже не можна,— Джоб показав на свої щоки і, закасавши рукав, виніс на явність руку, що, здавалося, мусила переламатися од першого дотику — так мало було на ній м'язів.

— Що ви робили з собою? — жажнувся Сем.

— Нічого.

— Нічого? — повторив Сем.

— Оце вже кілька тижнів, як я нічого не роблю і майже стільки ж п'ю та їм.

Сем скинув оком на обличчя містера Тротера та на його нужденну постать і, зрозумівши все, схопив його за руку й потяг за собою.

— Куди ви йдете, містер Велере? — спитав Джоб, надаремно силкуючись визволитися з потужних рук свого колишнього ворога.

— Ходім! — одповів Сем. — Ходім! — Не вшанувавши його дальшими поясненнями, містер Велер приставив Джоба до буфету й звелів подати кухоль портеру.

— А тепер, — мовив Сем, — пийте! Пийте до останньої краплі і, як вип'єте, перекиньте кухоль, щоб я бачив, що там нічого не лишається.

— Але, любий містер Велер, — протестував Джоб.

— Мерщій! — владним тоном сказав Сем.

— Ну, як ви тепер почуваете себе? — звідався Сем, коли кухоль було спорожнено. — Краще?

— О, краще! куди краще!

— Я думаю, — авторитетно ствердив Сем. — Це подібно до того, як виповняють газом бальон. Я на голе око бачу, як ви гладшаєте. Що ви сказали б про другу чарку такого ж розміру?

— Спасибі, більше не треба. Дуже вам вдячний, сер, — сказав Джоб.

— Ну, а чоґонебудь печеного?

— Дякувати вашому ласкавому панові, сер, ми мали сьогодні баранину з картоплею й з підлевою.

— Як! оце він встиг уже подбати й про вас? — згукнув Сем.

— Так, встиг, сер, — одповів Джоб. — Більше того, містер Велер! Мій пан був занедужав, так він дістав

нам кімнату замість цюпки, де ми жили, заплатив за неї, сер, і приходив до нас вночі, коли ніхто не міг його бачити. Містер Велер,— сказав Джоб з, на цей раз не-підробленими, слізьми,— я ладний служити цьому джентлменові, аж доки не впаду мертвий до його ніг.

— Е, ні, це вже ви киньте, сер!— із запалом промовив Сем.— Це ви киньте! Нічого подібного не буде.

Джоб Тротер витріщив очі.

— Нічого подібного не буде, голубе мій,— повторив Сем.— Ніхто, крім мене, не слугуватиме йому. А тепер я відкрию перед вами ще один секрет,— промовив містер Велер, заплативши за пиво.— Я ніколи не чув,— чуєте?— ніколи не бачив і ніколи не читав про янголів у штиблетах та гетрах і в окулярах— хоч за окуляри я не можу ручитись. Але, слово чести, Джобе Тротере, він справжнісінький янгол, не зважаючи на всі свої причадали. Покажіть мені когонебудь, хто наслідиться казати, що єсть люди кращі за нього!— Пославши цей виклик, містер Велер поклав решту грошей у бічну кишеню і, енергійно вимахуючи руками, подався шукати предмет їхньої розмови.

Містера Піквіка знайшли у дворі, де він жваво розмовляв про щось із Джінглем.

— Ото й добре,— казав містер Піквік, коли до них підходили Сем і Тротер.— Пильнуйте свого здоров'я й обмірковуюте тимчасом мої слова. Як уб'єтесь у сили, скажете, що ви вирішили. А тоді я подумаю— і ми обговоримо це питання разом із вами. А тепер ідіть до себе. Ви стомилися і вам треба відпочити.

Містер Альфред Джінгл без щонайменшого чатяку на свою колишню розв'язність і без штучної жвавости, що її він удавав підчас першого побачення з містером Піквіком у в'язниці, мовчки низько вклонився і в супроводі Джоба Тротера поплентався до себе.

Містер Піквік, попрощавшись з Джінглем, одвідав усі коридори, всі сходи і обійшов круг двору. Більшість людности, що мешкала у в'язниці, скидалась на Майвінса, на Смангля, на капелана, на різника й на ліверанта. Скрізь був той самий бруд, той самий гамір і гвалт. Кожен куток нагадував інший. Всі метушилися й тинялися по в'язниці мов неприкаяні душі.

— Досить я бачив,— сказав містер Піквік, одкидаючись на спинку стільця в своїй маленькій кімнатці.— Мені аж голова болить од цих сцен і стискується серце. Відтепер я буду в'язнем у моїй власній камері.

І містер Піквік суворо додержував цієї обіцянки. Три довгі місяці просидів він у себе, виходячи в коридор хіба вночі, коли більшість в'язнів спали або бенкетували по своїх кімнатах. Неволя почала вже погано відбиватися на здоров'ї нашого героя, але ні повсякчасні прохання Перкера і його друзів, ні безупинне бурчання містера Самюеля Велера не могли примусити його хоч на йоту змінити своє рішення.

РОЗДІЛ XXXV

ДЕ СПИСУЄТЬСЯ ДЕЛІКАТНИЙ ТА ВЕСЕЛИЙ МАНЕВР, ВИГАДАНИЙ І ВИКОНАНИЙ ПАНАМИ ДОДСОНОМ ТА ФОГОМ. МІСТЕР ВІНКЛ З'ЯВЛЯЄТЬСЯ ЗНОВУ І ЗА НЕЗВИЧАЙНИХ ОБСТАВИН. ДОБРИСТЬ МІСТЕРА ПІКВІКА БЕРЕ ГОРУ НАД ЙОГО ВПЕРТІСТЮ

До кінця липня лишалося ще коло тижня. В літньому садку одного з лондонських передмість сиділи за столиком місіс Бардл з сином, наші старі знайомі панії Сандерс та Кляпінс і сестра останньої — місіс Радл — і розкошували чаєм з смачними бутербродами. Банкет був саме в розпалі, коли на шляху задеренчали колеса екіпажа, що їхав з міста й нарешті спинився біля воріт садка.

— Ще відвідачі, — сказала місіс Сандерс.

— Якийсь джентлмен, — додала місіс Радл.

— Та це ж містер Джексон, молодий чоловік з контори Додсона та Фога! — скрикнула місіс Бардл. — Боже милий! Невже ж це містер Піквік погодився сплатити мені відшкодування!

— Або пропонує побратись із ним, — висловила гадку місіс Кляпінс.

— Ну чого він там марудиться? — нетерпеливилася місіс Радл. — Чому не поспішає?

Тимчасом містер Джексон, замінявшися кількома фразами з своїм супутником — пошарпанним чоловіком у чорних штанях і з грубезним ясеновим ціпком у руках — простував до того місця, де снідали дами.

— В чім справа? Трапилося щось важливе, Містер Джексон? — нервувалася місіс Бардл.

— Нічого особливого, мадам,— заспокоїв її містер Джексон.— Добридень, леді. Як ся маєте? Прошу вибачити, що непрошений вдираюся до вашого товариства, але закон, леді... закон.— Перепросивши, містер Джексон чемно вклонився й поправив своє волосся, що раз-у-раз вилізало йому з-під капелюша. Місіс Радл пошепки зауважила, що він дуже чепурний молодий чоловік.

— Я заїздив до вас на Госвелську вулицю,— пояснив містер Джексон,— а довідавшись, що ви тут, взяв карету й з'явився сюди. Мое начальство просить вас, місіс Бардл, зараз же їхати до Лондону.

— Боже!— згукнула леді, вражена несподіваною вимогою.

— Так точно,— ствердив Джексон, покушуючи собі губи.— Справа дуже важлива та термінова і баритись із нею не можна. Так казав мені Додсон і те ж саме я чув і від Фога. Спеціально для вас я навіть найняв карету.

— Щось дивне!— вихопилось у місіс Бардл.

Леді погодилися з тим, що все це дуже дивно, але однодушно визнали, що справа мусить бути вельми важлива, бо інакше ні Додсон, ні Фог не стали б посилати по неї. А якщо справа важлива, казали вони, то й місіс Бардл мусить їхати негайно.

Не можна не пишатися, коли ваші адвокати викликають вас та ще й так нагально. Почувала себе влещеною й місіс Бардл і через це, покомезившись трохи, теж прийшла нарешті до висновку, що їй треба їхати.

— Але, мабуть, ви відсвіжилися б після вашої подорожі, містер Джексон?— переконливим тоном спитала місіс Бардл.

— У мене дуже мало вільного часу,— завагався Джексон,— і до того ж зо мною компаньйон,— указав він на чоловіка з ясеновим ціпком.

— То нехай він зайде сюди,— запропонувала місіс Бардл.— Будьте ласкаві, попросіть його завітати до нас, сер.

— Дякую, але навряд чи це можна зробити,— відповів Джексон, трохи зніяковівши.— Він не звик до жіночого товариства і завжди соромиться, як опиниться

серед дам. Коли вже ви хочете почастувати його, загадайте лакеєві однести йому чарчину. Може, він і вип'є. Спробуйте! — Тут Джексон покрутив пальцями коло свого носу, даючи на розум, що останні його слова були іронія.

Негайно до соромливого джентлмена відряджено лакея, і соромливий джентлмен вкинув таку чарчину. Загладив дорогу Джексон; хильнули з гостинности й дами. Після того Джексон сказав, що більше баритися не можна, і місіс Бардл з приятельками та з Томі сіли в карету.

— Ісаче! — мовив Джексон, звертаючись до джентлмена з ясеновим ціпком, що сидів уже на передку й палив сигару.

— Ну?

— Це — місіс Бардл.

— О, я давно вже вгадав її, — одповів джентлмен.

Сидячи в кареті, місіс Бардл мимоволі обмірковувала слова Джексонового друга. Мудрий народ юристи. Крізь землю бачать.

— Погана штука, оті витрати на нашого брата, — зауважив Джексон, коли пані Сандрес і Кляпінс послули. — Я маю на оці гонорар за провадження судових справ.

— Дуже шкодую, що не могла сплатити його, — одповіла місіс Бардл, — але коли ви, юристи, беретесь до якоїсь справи на свій страх, вам треба враховувати й можливість невдачі.

— Ви, здається, після суду видали їм векселя на суму гонорару? так мені переказували, принаймні.

— Так, але то ж була тільки формальність.

— Безперечно, — зимно погодився Джексон. — Сама формальність. Тільки.

Незабаром заснула й місіс Бардл і прокинулась лише тоді, як карета спинилася.

— Невже це вже Фріменс-Каурт? — спитала леді.

— Ми їдемо не так далеко, — відповів Джексон. — Виходьте, будьте ласкаві.

Місіс Бардл, ще не зовсім отямившись, скорилася. То була якась дивна будівля. Товстелезний мур з гра-тами посередині. Скрізь горіли газові лампи.

— Ну, леді!—гукнув чоловік з ясеновим ціпком, зазирнувши в карету й добре таки струсонувши місіс Сандерс,— вилазьте!— Збудивши приятельку, місіс Сандерс разом із нею висіла з карети. Місіс Бардл під руку з Джексом увійшла вже до портику, тягнучи з собою Томі. Дами рушили слідом за нею.

Кімната, куди вони вступили, мала вигляд ще старовинніший, ніж портик. І стільки люду навколо! І всі так цікаво дивляться на них.

— Що це за будинок?— почала вже хвилюватися місіс Бардл.

— Одна з наших контор,— одповів Джексон, пропихуючи її крізь якісь двері й озираючись назад.— Увага, Ісаче!

— Будьте певні!— заспокоїв чоловік з ясеновим ціпком. Важкі двері зачинилися, і вони зійшли вниз короткими сходами.

— Нарешті добулися! Цілі й ув'язнені, місіс Бардл,— задоволено вигукнув Джексон, роздивляючись навкруги.

— Що ви хочете сказати?— спитала місіс Бардл, і серце їй закалатало швидше.

— Це саме,— одказав Джексон, одводячи її трохи на бік.— Не лякайтеся, місіс Бардл. Не було ще людини, делікатнішої за Додсона й людянішої, ніж Фог. То ж їхній службовий обов'язок посадовити вас у в'язницю за несплату гонорару. Але вони не хотіли завдавати вам зайвих хвилювань. Хіба вам неприємно буде згадувати за їхню дбайливість. Це Флітська в'язниця, мадам. На добраніч, місіс Бардл. На добраніч, Томі.

І в той час, як Джексон і чоловік з ясеновим ціпком квапилися відійти, інший чоловік з ключем у руці провадив перелякану жінку до другого поверху. Зненацька місіс Бардл зойкнула, Томі заверещав, місіс Кляпінс прикипіла на місці, місіс Сандерс скрикнула „Уф!“ і не спромоглася більше вимовити ані слова. Вони побачили містера Піквіка, що відбував свою нічну прогулянку, а поруч із ним ішов Сем. Вздрівши місіс Бардл, містер Велер глузливо вклонився їй, а його пан обурено відвернув обличчя.

— Не кепкуйте з неї,— сказав Семові вартовий.— Її тільки но привезли сюди.

— Її ув'язнено!— Сем знову наклав на голову свого капелюша.— За що? В якій справі?

— За несплату грошей конторі Додсон і Фог,— відповів вартувий.

— Джобе, Джобе, сюди!— згукнув Сем.— Біжіть до містера Перкера, Джобе. Нехай прийде зараз же. Він мені конче потрібний. Перемога! Ура! Де мій пан?

Та відповіді на ці вигуки не було, бо Джоб, як нав'язаний, кинувся виконувати доручення, скоро тільки дістав його, а місіс Бардл знепритомніла; на цей раз навсправжки.

Не загаюючи швидкості й ні на хвилинку не спляючись перед будь-якими перепонами, Джоб Тротер усе ж таки запізнився. Ворота Грейс-Іна зачинили ще за півгодини до його приходу, а коли він розшукав пралю містера Перкера і за допомогою її— містера Лявтена, що своїм звичаєм перебував у корчмі, дзигарі вибили десяту годину.

— О!— сказав Лявтен,— тепер вас уже не пустять спати до в'язниці. Доведеться ночувати на вулиці.

— То маловажно,— відповів Джоб.— Спати я можу де завгодно. Але краще було б побачити містера Перкера сьогодні, щоб він прийшов до нас завтра з самого ранку.

— Ну, що ж,— поміркувавши трохи, погодився Лявтен.— Перкер не любить, коли його турбують удома, але це ж містер Піквік. Ми, я думаю, можемо взяти кеба й сплатити його коштом контори.

— У чім там справа, Лявтене?— спитав маленький містер Перкер, коли клерк викликав його з вітальні, де він приймав гостей.— Який важливий лист, чи що?

— Ні, сер. Це — посланець од містера Піквіка.

— Од містера Піквіка?— маленький чоловічок живо повернувся до Джоба.— Що з ним трапилося?

— Додсон і Фог завдали в тюрму місіс Бардл за несплату гонорару, сер,— одповів Джоб.

— Не може бути!— містер Перкер сунув руки в кишені й прихилився до буфету.

Зустріч місіс Бардл з містером Піквіком

— А втім, це так,— ствердив Джоб.— Вона, здається, видала їм векселя на цю суму, зараз же як скінчився суд.

— Свідчуся небом,— скрикнув Перкер,— сплеснувши руками,— це найхитріші пройди, з якими мені будь-коли випадало працювати.

— Спритніших ділків я ніколи не бачив, сер,— зауважив Лявтен.

— Спритніших! — підхопив Перкер.— Верткі такі, що їх і впіймати не можна.

— І справді, не впіймаєш, сер,— підтримав його Лявтен. І на кілька секунд і патрон, і клерк занурилися у міркування з таким виразом на обличчях, ніби тут ішлося про найдотепніший і найпожитовніший винахід генія людського. Коли вони очунили від захвату, Джоб Тротер переказав решту доручення.

— О десятій рівно я буду у вас,— обіцяв маленький чоловічок і повернувся до своїх гостей. Клерк подався знову до корчми, а Джоб— до Ковентгарденського ринку, де перебув ніч у порожньому коші на городину.

Наступного ранку о призначеній годині маленький добротливий аторней стукав у двері кімнати містера Піквіка, що, замислившись, сидів коло вікна.

— Містер Перкер, сер,— оповістив Сем, одчинивши двері.— Оце добре, що ви надумались завітати до нас. Моє начальство, здається, має сказати вам дещо.

Замінявшись із Семом поглядами, Перкер дав йому наздогад, що не зрадить його і удасть ніби прийшов сюди з власної ініціативи, а потім прикликав його до себе й сказав щось пошепки.

— Та не може бути, сер!— аж одкинувся назад уражений Сем.

Перкер кивнув головою й усміхнувся. Містер Семюель Велер зиркнув на маленького аторнея, потім на містера Піквіка, потім на стелю, потім знову на Перкера, потім зайшовся голосним реготом і, нарешті, схопивши з підлоги свого капелюша, щезнув з кімнати.

— Що все це значить?— спитав до краю здивований містер Піквік.

— Нічого, нічого,— заспокоїв його Перкер.— Присуйте свого стільця ближче до столу, дорогий сер, і побалакаймо.

— Що це за папери?— звідався містер Піквік, показуючи на невеличку в'язку документів, що її поклав на стіл Перкер.

— Документи в справі Бардл проти Піквіка,— одповів аторней.

Містер Піквік відхилився на спинку стільця, схристивши на грудях руки і суворо глянув (якщо він взагалі міг суворо дивитись) на свого судового приятеля.

— Вам, здається, не до вподоби навіть назва цієї справи?— сказав Перкер.

— Я за неї й чути не хочу.

— Шкода, дуже шкода, бо саме про цю справу ми з вами й говоритимемо.

— Я хотів би, щоб за неї ми з вами ніколи не розмовляли, Перкере.

— Та - та - та, дорогий мій сер,— мовив маленький чоловічок, спромігшися нарешти розв'язати червону тасьму, якою було перетягнуто документи,— а розмовляти таки доведеться. Я спеціально за тим і прийшов сюди. Ну, що ж, готові ви вислухати те, що я маю вам сказати? Не кваптесь. Не хочете — можна згодом. Я не поспішаю. При мені сьогоднішня газета. Я вас не скоритиму. О!— по цих словах маленький чоловічок перекинув ногу на ногу й удав, що дуже пильно читає газету.

— Та добре вже,— зідхнув і разом із тим усміхнувся містер Піквік.— Кажіть, що там у вас. Стара історія?

— Єсть ріжниця, єсть ріжниця, дорогий сер,— відповів Перкер і, згорнувши документи, знову поклав їх у кишеню.— Місіс Бардл, позивачка у вашій справі, сидить тепер за цими мурами, сер.

— Знаю.

— Добре. І ви знаєте також, як вона сюди потрапила. Я хочу сказати, чи знаєте ви, в якій справі та на чію вимогу її ув'язнено?

— Сем розповідав мені про це,— удаючи байдужість одповів містер Піквік.

— Скільки мені відомо, Сем подав вам цілком вірну інформацію,— сказав Перкер.— Отже, перше питання, яке я вам ставлю, дорогий сер,— чи залишиться тут ця жінка.

— Чи залишиться тут?— повторив містер Піквік.

— Авжеж, чи залишиться тут?

— Чому ви питаєте про це в мене? — здивувався наш герой. — Ви ж знаєте, що це залежить от Додсона й Фога.

— Нічого подібного, — енергійно заперечив Перкер. Це не залежить од Додсона й Фога. Ви знаєте їх так само, як і я. Це залежить цілком і тільки від вас.

— Од мене! — скрикнув містер Піквік, нервовим рухом підвівшись з стільця й знову сідаючи.

Маленький чоловічок двічі стукнув по віку своєї табатирки, одкрив її, взяв велику понюшку табаки, закрив табатирку й ствердив:

— Од вас. Я казав, — зрештомував маленький чоловічок, немов та понюшка додала йому нових сил, — я казав і кажу, що її звільнення або довічне ув'язнення залежить лише від вас. Вислухайте мене, любий сер, і не хвилюйтесь, прошу. Ви тільки спитнієте, а з цього нікому користі не буде. Я кажу, — вів далі Перкер, — загинаючи по кожній новій фразі новий палець, — я кажу, що, крім вас, ніхто не може визволити її з цього вертепу, і визволити її можна, тільки сплативши тим акулам судові витрати за вас і за неї. Заждіть ще хвилиночку, любий сер!

Містер Піквік, що підчас Перкерової промови раз-у-раз мінявся на виду і, видима річ, збирався вже спалахнути гнівом, опанував себе. Перкер, підсиливши себе новою понюшкою табаки, провадив свою атаку далі.

— Сьогодні ранком я бачив ту жінку. Вразі ви сплатите за неї судові витрати, вона відмовляється од відшкодування і до того ж — а це головне — зобов'язується на письмі ствердити, що вся справа з самого її початку — витвір Додсона й Фога, і що вона була тільки знаряддя в їхніх руках. Вона доручила мені також просити вас вибачити їй і врятувати її.

— За умови, що я сплачу за неї судові витрати! — обурився містер Піквік. — Багато чого вартий такий документ.

— Ніяких умов, любий мій сер, — з виглядом звияжця сказав Перкер. — Ось лист, за який я казав. Його сьогодні о дев'ятій принесла мені якась жінка без будь-якого примусу з мого боку. Я тоді навіть і не бачився

ще з місіс Бардл і, слово честі, не мав з нею ніяких зносин — По цих словах маленький аторней витяг з в'язки листа й поклав його містерові Піквікові на коліна.

— Це й усе, що ви хотіли мені сказати? — приязним тоном спитав великий муж.

Та не встиг ще Перкер одповісти, як у коридорі залунали притишені голоси і хтось боязко постукав у двері.

— Ото нещастя! — сказав містер Піквік, зворушений проречистістю свого друга. — Хто це стукає? Що треба?

— Це я, сер, — просунув голову в двері Сем.

— Не можу, Семе — мовив містер Піквік, — я зараз не вільний, Семе.

— Вибачте, сер, — перепросив містер Велер. — Тут стоїть одна леді і каже, що їй конче потрібно зараз же бачити вас сер.

— Я не можу бачити ніякої леді, — відповів містер Піквік, думаючи тільки про місіс Бардл.

— Не можу ручитися, але думаю, що ви заспівали б іншої сер, якби знали, хто там стоїть. Так сказав шуліка, почувши дрозда, що спокійнісінько висвистував собі за рогом.

— А хто там?

— Хочете подивитись? — спитав містер Велер, притримуючи двері рукою, немов за ними була якась цікава тварина.

— Мушу подивитись, — сказав містер Піквік, поглядаючи на Перкера.

— Починаймо! — згукнув Сем. — Бийте в гонг! Підіймайте завісу. На кін з'являються два змовці.

Кажучи таке, Сем Велер широко розчинив двері, і в кімнату вдерся містер Натаніель Вінкл, тягнучи за собою нікого іншого як молоду леді, що в Дінглі-Делі носила оторочені хутром черевички. Тепер вона являла собою приемну на позір мішанину замішання та рум'янцю з масаковим шовком та чепурним капелюшем і здавалася ще вродливішою, ніж передніш.

— Міс Арабела Елен! — скрикнув містер Піквік і підвівся з стільця.

— Ні, — падаючи навколішки, відповів містер Вінкл, — місіс Вінкл. Вибачте, дорогий друже, вибачте.

Містер Піквік не поняв би віри своїм очам, якби автентичности цих осіб не стверджувала усмішка на обличчі Перкера та присутність на задньому пляні Сема й гарненької покоївки.

— О, містер Піквік,— ледве чутно вимовила Арабела, немов перелякана загальною мовчанкою,— чи можете ви пробачити мені мою нерозважливість?

Містер Піквік не дав на цей запит усної відповіді. Він зняв окуляри, обіруч схопив ручки молодой леді, багато разів поцілував їх (мабуть, більше, як то було потрібно), а потім, затримавши одну її ручку в своїй. оповістив, що містер Вінкл нахабний молодий зальотник і звелів йому підвестися з колін. Коли той устав, містер Піквік поплескав його по спині і сердечно поручкався із Перкером, що, аби не пасти задніх, і собі люб'язно привітав і молоду, і гарненьку покоївку, за малим не відірвав правиці містерові Вінклеві і закінчив виявляти свою радість величезною понюшкою табаки, од якої через ціле життя чхали б, принаймні, півдванадцятка людей з носами нормальної конструкції.

— Ну, любя моя дівчинко,— сказав нарешті містер Піквік,— розкажіть же тепер, як це все сталося. Прошу, сідайте і розповідайте докладно. А як добре вона виглядає, Перкере!— додав містер Піквік, дивлячись на Арабелу з такою любов'ю й гордістю, ніби вона була його дочка.

— Чудово, дорогий сер,— одповів маленький чоловічок.— Не був би я одружений, я міг би позаздрити вам, молодий джигуне.— Висловивши свої почуття, маленький аторней добре стусонув містера Вінкля в груди, а цей джентлмен повернув йому штовхана. Після того обидва вони засміялися, але не так гучно, як містер Семюел, що дав вихід своєму хвилюванню, поцілувавши під захистом буфету гарненьку покоївку.

— Я завжди почуватиму себе вдячною вам, Семе,— мовила Арабела з найпривітнішою в світі усмішкою,— і ніколи не забуду ваших гімнастичних вправ у садку в Кліфтоні.

— Про це не варто й говорити, мадам,— відповів Сем.— Я тільки допомагав природі, мадам, як казав доктор матері одного хлопчика, що помер, коли йому кинули кров.

Містер Вінкл повертається за незвичайних обставин

— Мері, голубонько. сідайте ж, будь ласка, — урвав ці компліменти містер Піквік. — А чи давно вже ви побралися? Га?

Арабела, зашарівшись, глянула на свого пана й володаря, що відповів:

— Три дні тому.

— Тільки три дні! — здивувався містер Піквік. — А що ж робили ви останні три місяці?

— А й то правда, — вкинув слово Перкер. — Це вже лінощі. Піквік, бачите, дивує, чому це не сталося кілька місяців назад.

— Чому? — скрикнув містер Вінкл, зиркнувши на свою дружину. Тому, що я довгий час не міг переконати Белу втекти зо мною. Коли ж переконав, не було змоги зараз же здійснити наші наміри. Довелося чекати слухного часу. Потім Мері мусила за місяць попередити своїх панів, що кидає службу, а без Мері ми не могли обійтись.

— Ну, знаєте, — згукнув містер Піквік, що встиг уже знову накласти окуляри і цестливим поглядом перебігав од Вінкля до Арабели й від Арабели до Вінкля, — ну, знаєте, я ніколи не думав, що ви, такі статечні люди, і можете робити так систематично. А ваш брат, моя люба, обізнаний з усім цим?

— О, ні, — відповіла Арабела й пополотніла. — Він мусить довідатись про це від вас, любий містер Піквік. Він такий запальчастий, такий упертий і до того... до того завжди тягнув руку за своїм другом Сойером. Я боюся жахних наслідків, містер Піквік.

— Леді цілком має рацію, — примовився Перкер. — Гвам, дорогий сер, доконче треба перейняти цю справу на себе. До вас ті молоді люди поставляться з пошаною, а іншого кого вони й слухати не стануть. Ви мусите запобігти можливим неприємностям. У молодих людей таке гаряче серце. — Маленький чоловічок узяв запобіжну поңюшку табаки й поважно похитав головою.

— Ви забуваєте, що я арештант, голубчику, — зауважив містер Піквік.

— Тільки не я, — втрутилася Арабела. — Я завжди пам'ятала про це й завжди думала, як повинні ви страждати тут. Але я сподівалася, що коли на вас не діяли

міркування особистого характеру, може, на вас вплинула б небезпека, яка загрожує нашому щастю. Я певна, що, довідавшись про наше одруження од вас першого, мій брат погодиться з ним. В цілому світі в мене нема інших родичів, як він, і я боюся, що без вашого втручання, містер Піквік, я втеряю і його. Я зробила погано, дуже погано і сама це знаю.— Тут бідолашна Арабела затулила хусточкою обличчя й ревно заплакала.

Бачивши, що містер Піквік вагається, Перкер скористався з нагоди й спритно висунув наперед цілу низку доказів. Він указав на те, що містер Вінкл старший не знає ще нічого про важливий крок у житті свого сина; що майбутнє Вінкля молодшого цілком залежить од ставлення до нього Вінкля старшого; але навряд чи ставлення це буде прихильне, в разі Вінкл молодший довгий час робитиме тайну з свого одруження; що містер Піквік, будши в Брістолі в містера Елена, вільно міг би завітати й до Бірмінгему відвідати містера Вінкля старшого; що містер Вінкл старший має всі підстави вважати містера Піквіка за напутника й поводитаря свого сина і що тільки містер Піквік і може вести перемовини з вищезазначеним Вінклем старшим.

Як на те, на Перкерову промову надоспіли містер Тапмен з містером Снодграсом і прилучили до його доказів дещо від себе. Нарешті містер Піквік, збитий з усіх своїх позицій і наражаючись на небезпеку бути збитим з плигу, схопив у свої обійми міс Арабелу, оголосив її найдосконалішим створінням, запевнив, що вкохав її з першого побачення, сказав, що не може стати на перешкоді щастю молодих, і просив порядкувати ним, як вони хочуть.

О третій годині вдень, глянувши востаннє на свою маленьку кімнатку, містер Піквік протиснувся крізь натовп винуватців до дверей в'язниці.

— Перкере,— мовив він, прикликавши до себе одного молодого чоловіка з юрби,— це містер Джінгл, за якого я вам говорив.

— Гаразд, дорогий сер,— одповів Перкер і пильно подивився на Джінгля.— Я до вас зайду завтра, молодий чоловіче. Маю надію, ви добре затямите собі те, що я хочу вам сказати.

Джінгл почтиво вклонився, пальцями, що помітно тремтіли, стиснув руку містера Піквіка й ретирувався.

— Джоба, я думаю, ви знаєте? — спитав містер Піквік, рекомендуючи Перкерові цього джентлмена.

— Знаю шельму, — добротливим тоном сказав Перкер. — Доглядайте свого приятеля й будьте тут завтра ранком разом із ним. Чуєте? Ну, тепер усе?

— Все, — мовив містер Піквік. — Нехай благословить вас бог, любі мої друзі, — і, спираючись на руку Перкера, він поквапився залишити в'язницю, сумний і пригнічений значно більше, ніж тоді, як уступав сюди. Леле, скільки нещасних, безталанних людей лишалося ще між її мурів!

Веселі години перебуло товариство, що зібралось того вечора в готелі „Джордж і Яструб“. Легко й весело було на серці двох осіб, що наступного ранку виходили з гостинних дверей готелю. Серця ті належали містерові Піквікові й Семові Велерові. Перший з них вигідно вмістився всередині комфортабельної поштової карети, а другий хватськи стеревкався на маленький сідець ззаду.

— Сер! — гукнув до свого пана містер Велер.

— Що, Семе? — озвався містер Піквік, вистромивши з віконця голову.

— Хотів би я, щоб наші коні просиділи місяців зо три у в'язниці, сер.

— Чому так, Семе? — не зрозумів містер Піквік.

— Бо тоді вони бігли б куди швидше, сер, — пояснив містер Велер.

РОЗДІЛ XXXVI

ОПОВІДАЄ, ЯК МІСТЕР ПІКВІК ЗА ДОПОМОГОЮ СЕМЮЄЛЯ ВЕЛЕРА СПИТУВАВСЯ ПОМ'ЯКШИТИ СЕРЦЕ МІСТЕРА БЕНДЖЕМЕНА ЕЛЕНА ТА УГАМУВАТИ ЛЮТИСТЬ МІСТЕРА РОБЕРТА СОЙЄРА

Містер Бен Елен і містер Боб Соєр сиділи в маленькій кімнатці поруч з аптекою, пережовуючи телячі котлети й пляни на майбутнє. Од цих тем розмова природно перейшла на лікарську практику Боба й на шанси, що їх він мав, стати цілком незалежним і жити виключно на прибутки з своєї благородної професії.

— А вони, я думаю,— зауважив містер Боб Соєр,— вони, Бене, я думаю, досить сумнівні.

— Що, ти кажеш, сумнівне? — спитав містер Елен, загострюючи свої розумові здібності здоровезним ковтком пива.

— Та шанси ж.

— А я й забув,— признався містер Бен Елен.— Пиво допомогло мені пригадати те, що я забув. Правда твоя, Бобе. Вони таки сумнівні.

— Просто дивно, до чого протегують мені різні нужденні та вбоги люди,— задумливо мовив Боб.— Вони стукають у мої двері і вдень, і вночі; ковтають таку силу ліків, що й повірити трудно; обліплюються плястерами та п'явками зі ширістю, гідною кращого вжитку; множаться з жахною швидкістю. Шість повідомлень про пологи протягом одного дня, Бобе, і скрізь я маю бути присутній.

— Так що? Хіба ж тобі не приємне таке довір'я? — спитав містер Елен, підсуваючи свою тарілку ближче до блюда з котлетами.

— О, дуже, — погодився Боб. — Але довір'я пацієнтів, що мають зайвий шилінг у кишені, куди приємніше. Становище чудово було списано в оголошенні про передачу практики, Бене. „Широка Практика“. Практика і справді широка; та це й усе.

— Бобе, — мовив містер Бен Елен, кладучи на стіл ніж та виделку й пильно дивлячись в обличчя свого друга. — Я знаю, як допомогти цьому.

— Як?

— Ти мусиш без щонайменшої затримки стати владарем Арабели та її тисячі фунтів.

— Капіталу, що дає три відсотки річно і внесений на її ім'я в Англійський Банк під розписку директора й членів ради, — додав Боб Соєр, уживаючи банківських термінів.

— Точнісінько так, — ствердив Бен. — Вона одержить його, або дійшовши повних літ, або одружившись. До повноліття їй лишається ще рік, а до весілля, якщо ти підбадьоришся трохи, не доведеться чекати й місяця.

— Вона — вродлива й чарівна дівчина, — визнав містер Роберт Соєр, — і має, скільки мені відомо, лише одну хибу. На нещастя, ця єдина хиба — відсутність художнього смаку. Я їй не подобаюся.

— На мою думку, вона сама не знає, хто їй до вподоби, — зневажливим тоном кинув Бен.

— Мабуть, — згодився містер Боб Соєр. — Але зате знає, хто їй не до вподоби. І це — важливіш.

— Я тільки хотів би знати, — сказав містер Елен, зціпивши зуби й більше нагадуючи войовничого дикуна, який годується сирим вовчим м'ясом, ніж тихомирного джентлмена, що їсть телячі котлети, — хотів би я знати, який то бандит спокусив її й намовляє побратися. Мені здається, я задушу його своїми руками, Бобе.

— А я заgonю йому кулю, нехай тільки він нагодиться мені під руку, — запевнив містер Соєр, спинившись на мить цмулити пиво й злісно визираючи з-поза кухля. — А в разі куля не візьме, я сам вийматиму її, і тоді вже доконаю його.

Містер Бенджемен Елен замислився й кілька хвилин мовчки дивився на свого друга, а потім спитав:

— Ти ніколи не освідчувався їй, Бобе?

— Ніколи, бо бачив, що то буде надаремне.

— Ти освідчишся їй раніш, як збіжить двадцять чотири години,— рішучим тоном сказав Бен.— Вона побереться з тобою або скаже мені про причини відмовлення. Я таки використаю свій авторитет її опікуна.

— Гаразд,— відповів містер Боб Соєр,— там побачимо.

— Ми будемо бачити, голубчику,— загрозово відгукнувся містер Бен Елен і по короткій повзі голосом, що тремтів з хвилювання, додав:— Ти любив її змалку, мій друже. Ти кохав її, як ви були підлітки й училися разом у школі. Але й тоді вже вона заносилась і глузувала з твоїх почувань. Пригадуєш, як одного дня ти з усім палом дитячого кохання намагався, щоб вона взяла від тебе два бісквіти та одне яблуко, чепурненько загорнені в аркушик із зошиту на слова?

— Пригадую.

— І вона, здається, одмовилась?

— Одмовилась,— ствердив Боб.— Вона сказала, що лакунок задовго лежав у кишені моїх штанів, і яблуко через це стало неприємне — тепле.

— Пригадую і я,— похмуро мовив містер Елен.— І після того ми з тобою з'їли все самі.

Боб Соєр, на згадку про це, меланхолійно насупив брови, і деякий час обидва приятелі, заглибившись у спогади, сиділи мовчки.

Поки вони заміювались цими зауваженнями і поки хлопчик у сірій лібереї, засмучений незвичайною загайкою обіду, тоскно поглядав крізь скляні двері на залишки телятини, вулицями Брістоля статечно котив приватний екіпаж, пофарбований у бруднозелений колір. Тягнув його гнідий кінь з непомірно великою головою, а правив конем вовкуватий чоловік, з ногами, одягненими, як у грума, і з тулубом у камізельці фурмана. Такі карети належать здебільшого старим леді ошадної вдачі. І в цьому екіпажі сиділа стара леді — його господиня і власниця.

— Мартіне! — окликнула стара леді вовкуватого чоловіка.

— Я! — озвався той, піднісши руку до свого капелюша.

— До містера Соєра.

— Я туди і їду, — відповів вовкуватий чоловік.

Стара леді кивнула головою, вдоволена його догадливістю. Вовкуватий чоловік хвисьнув довгим батогом по коняці з непромірно великою головою, і незабаром всі вони були коло дверей аптеки містера Боба Соєра.

— Мартіне! — згукнула стара леді, коли екіпаж спився.

— Я! — відповів Мартін.

— Попросіть хлопця вийти й попильнувати коня.

— Я й сам догляну його, — відказав Мартін і поклав батіг на покрівлю екіпажа.

— На це я аж ніяк погодитись не можу. Ваше свідчення — дуже важливе, і ви мусите бути зо мною. Ви не повинні відходити від мене, доки наша розмова не скінчиться. Чуєте?

— Чую, — одповів Мартін.

— Ну, і добре! А чого ж це ви стоїте? Кого ви чекаєте?

— Нікого, — одмовив Мартін. Сказавши таке, вовкуватий чоловік зліз з передка, прикликав хлопця в сірій лібереї, відчинив дверці карети, одкинув ступицю і рукою в темній замшевій рукавичці витяг стару леді з такою нецеремонністю, ніби то була коробка на капелюші.

— Боже мій, — промовила стара леді, — я так хвилююся. Я вся тремчу, Мартіне.

Містер Мартін кахикнув у темну замшеву рукавичку, але не висловив співчуття, і стара леді, упорядкувавши трохи свої нерви, побралась по сходах до містера Соєра. Тимчасом містер Бенджемен Елен і містер Боб Соєр встигли вже заховати спиртні напої й розбили слоїчок з якимись вадкими ліками, щоб перебити дух тютюну.

— Люба тіточко! — скрикнув Бен, кидаючись до старої леді, скоро тільки та вступила в аптеку, — як то хороше з вашого боку завітати до нас. Містер Соєр, тіточко; мій друг — містер Боб Соєр, за якого ми з вами говорили тоді з приводу... пригадуєте, тіточко? — і містер Елен, що був ще не занадто тверезий, вигукнув слово: „Арабела“, гадаючи, що промовляє його пошепки.

— Любий Бенджемене,— сказала стара леді, змагаючись з дихавицею і тремтячи з голови до п'ят,— не хвилюйся, голубчику... але, мені здається, я мушу одну хвилиночку поговорити віч-на-віч з містером Сойером. Тільки одну хвилиночку.

— Може, ти пройдеш з моєю тіткою до аптеки, Бобе?— запропонував містер Бен Елен.

— Звичайно,— відповів Боб, прибираючи лікарського вигляду.— Сюди, дорога мадам. Заспокойтеся, прошу. Ми вас миттю приведемо до ладу, мадам; я не маю щодо цього ні найменшого сумніву. Сюди, люба мадам, сюди. Сідайте, будь ласка.— І, посадовивши стару леді на стільця, містер Боб Сойер зачинив двері, сів сам і став чекати докладного оповідання про симптоми якоїсь хвороби, що лікування її мало дати йому великі бариші.

Стара леді почала з того, що довго хитала головою, а потім вибухнула плачем.

— Нерви,— поблажливим тоном сказав Боб.— Камфарні краплі з водою тричі на день і заспокоююче питво проти ночі.

— Не знаю, як і почати, містер Сойер,— вагалася стара леді.— Все це так болісно й так важко.

— Можете не казати нічого, мадам,— перепинив її містер Сойер.— Я задалегідь знаю, що у вас. Перш за все вам болить голова.

— Ні, я думаю, серце,— зідхнула леді.

— З боку серця жадної загрози немає,— заспокоїв її Боб.— Причина тут — шлунок.

— Містер Сойер!— схопилася з стільця стара леді.

— Це, безсумнівно, шлунок,— настоював Боб,— і вчасно вжиті ліки, люба мадам...

— Містер Сойере,— промовила стара леді,— ви або знущаетесь з мене, або не розумієте мети моєї візити. Якби я могла передбачати те, що скоїлось, або мала змогу запобігти цьому, повірте, я б ужила була всіх заходів. Краще вже я відразу б звернулась до мого небожа,— додала леді, обурено торгаючи свій редикюль і підводячись із стільця.

— Дозвольте, одну хвилину, мадам,— попросив Боб.— Я й дійсно не зрозумів вас. Скажіть же мені, що там таке у вас трапилось?

— Моя небога, містер Сойєре,— почала була леді,— сестра вашого друга...

— Так-так, мадам,— нетерпеливився Боб, бо стара леді, дарма що вкрай схвильована, заходила в зайві подробиці, як то зчаста роблять старі жінки.— Що ж далі, мадам?

— Залишила мій будинок, містер Сойєр, три дні тому. Вона удала, що збирається відвідати мою сестру — другу її тітку,— що має пансіон якраз поруч із верстовим стовпом. Там ще коло того стовпа росте височезний берест і стоїть дубовий паркан,— пояснила леді, спиняючись на хвилинку, щоб утерти очі.

— Хай йому сто чортів, тому берестові, мадам! — скрикнув Боб, цілком забувши про своє почесне лікарське звання.— Розповідайте швидше; піддайте пари, мадам.

— Цього ранку,— повільно провадила стара леді,— цього ранку вона...

— Вона повернулася, мадам, я сподіваюся? — спитав, помітно нервуючись, Боб.— Вона повернулась додому?

— Ні, вона не повернулася, а прислала листа.

— І що ж написано в тому листі?

— Там написано те, містер Сойєр, до чого я хотіла поволі підготувати вас і Бенджемена. Арабела пише... лист у мене в кишені, містер Сойєр, але я забула в кареті окуляри і без них нічого не прочитаю... одне слово, вона пише, що одружилася.

— Що? — сказав або, вірніш, гримнув містер Боб Сойєр.

— Одружилася,— повторила стара леді.

Містер Боб Сойєр не став слухати далі, а вихопився з аптеки, вбіг до свого приватного помешкання і оглушливо скрикнув:

— Бене, голубчику, вона втекла!

Містер Бен Елен, що, попустивши голову на фут нижче від колін, куняв за конторкою, раптом звівся на рівні ноги, метнувся до містера Мартіна і засунув кулака під краватку мовчазного слуги з явним наміром зараз же задушити його.

Кілька секунд містер Мартін стояв спокійно, але, побачивши безпосередню загрозу своєму життю, пробурмотів щось незрозуміле, жбурнув містера Бена Елена на поміст, а що руки цього джентлмена заплутались у

його краватці, то слідом за ним упав і сам. Поки вони борюкалися, качаючись по підлозі, двері відчинилися, і товариство збільшилось на дві нові особи: містера Піквіка та Семюеля Велера. Побачивши бійку, містер Піквік з властивою йому енергією кинувся до здивованих споборників і почав просити глядачів розборонити їх.

Заклик вченого мужа збудив Боба, наче спаралізованого шаленством свого друга. За допомогою цього джентлмена містер Піквік поставив Бена Елена на ноги. Містер Мартін, лишившись на підлозі сам, і собі підвівся та озирнувся навколо.

— Містер Елен,— сказав містер Піквік,— що тут у вас трапилось?

— Дурниця,— зневажливо відповів Бен.

— В чім річ?— удався містер Піквік до Боба Соєра.— Занедужав він, чи що?

Та раніш як Боб устиг одповісти, Бен Елен ухопив містера Піквіка за руку і тоном глибокого жалю про бурмотів:

— Моя сестра, дорогий сер, моя сестра...

— А, тільки всього!— зрадів містер Піквік.— Ну, то, я сподіваюся, ми хутко залагодимо цю справу. Ваша сестра, любий сер, ціла й неушкоджена, і я приїхав сюди спеціально, щоб...

— Шкодную, що мушу припинити такі інтересні балачки, як казав один король, розпускаючи парламентарі,— втрутився містер Велер, зазираючи крізь скляні двері,— але тут ще один номер, сер. У тій кімнаті на килимі лежить якась поважна стара дама й чекає чи то на розтин, чи то на гальванізацію, а, може, і на який інший науковий експеримент.

— А я й забув,— схаменувся містер Елен.— То ж моя тітка.

— Боже милий!— вжахнувся містер Піквік.— Бідна жінка! Обережно, Сем, обережно.

— Як на члена родини, становище не зовсім звичайне,— зауважив Сем, вмощуючи тітку в крісло.— Гей, ти, костопильців попихачу, тягни но сюди щось одживне!

Останні слова стосувалися до хлопця в сірому, який, доручивши доглядати коня вуличному сторожеві, прибіг подивитись, що то за шум учинився в аптеці. Спільними

зусіллями хлопця в сірому, містера Боба Соєра й містера Бенджемена Елена стару леді нарешті приведено до пам'ягі, після чого містер Елен, звернувшись до містера Піквіка, попросив його закінчити так несподівано перервану фразу.

— Ми тут, гадаю, між друзів?— спитав містер Піквік, одкашлюючись і поглядаючи на мовчазного вовкуватого чоловіка, що приїхав каретою, запряженою конем з непомірно великою головою.

Ці слова звели містерові Соєрові на пам'ять хлопця в сірому, який, витріщивши очі, цікаво прислухався до всього. Взявши майбутнього хеміка за комір і витрищавши його з кімнати, Боб Соєр запевнив містера Піквіка, що тепер можна говорити просто й одверто.

— Ваша сестра, дорогий мій сер,— повернувся наш герой до Бена Елена,— в Лондоні, здорова й щаслива.

— Мене абсолютно не обходить її здоров'я,— махнув рукою Бен.

— А мене обходить її чоловік, сер,— сказав Боб Соєр.— І я обійду його на відстані дванадцяти кроків, сер. Я таки завдам гарту цьому підлому негідникові, сер. Я...

— Тихо, тихо, сер,— спинив його містер Піквік.— Раніш, як прикладати такі круті епітети до цього джентлмена, обміркуйте безсторонньо ступінь його провини і згадайте, прошу, що він— мій друг.

— Хто?— звідався містер Боб Соєр.

— Як він називається?— скрикнув Бен Елен.— Його ім'я?

— Натаніель Вінкл,— одповів містер Піквік.

Містер Бенджемен Елен розтрощив підборами свої окуляри і, підібравши скалки та розклавши їх по трьох кишнях, схристовив руки, стулив губи і грізним оком глянув у сміливе обличчя містера Піквіка.

— Так це ви, сер, підстречували та підохочували її на такі вчинки?— вимовив він нарешті.

— А це, я думаю, слуга джентлмена,— примовилася стара леді,— той чоловік, що вештався круг мого будинку і збив з пантелику мою покоївку, Мартіне!

— Я,— ступив наперед вовкуватий чолоквік.

— Оце той хлопець, якого ви бачили тоді в заулкові?

— Містер Мартін, що, як ви вже пересвідчилися, не любив балакати, глянув на Сема Велера, притакуючи, кивнув головою і буркнув:

— Той самий.

Містер Велер приязно всміхнувся до похмурого грума і в чемних виразах ствердив, що „знав його і передніш“.

— А я мало не задушив цього відданого чоловіка! — згукнув містер Бен Елен. — Як дозволили ви вашому волоцюзі — лакеєві зводити на неправу путь мою сестру, містер Піквік? Я вимагаю, щоб ви пояснили це, сер.

— Ви мусите вияснити всю справу, сер, — лютував Боб Соєр.

— Це — змова, — мовив Бен Елен.

— Заздалегідь обміркований злочин, додав Боб Соєр.

— Нечесне ошуканство, — верескнула стара леді.

— Справжнє шахрайство, — висловив свою думку й Мартін.

— Вислухайте мене, будь ласка, — попросив містер Піквік, коли Бен Елен упав у крісло, де він кидав кров своїм пацієнтам, і вдався до хусточки. — У цій справі я не брав жадної участі, як не рахувати, що один раз був присутній при побаченні молодих людей. Запобігти побаченню я не міг і думаю, що, будши там, усунув плітки, які інакше могли б постати. Цим, і тільки цим, обмежилася моя участь; і я навіть не знав, що вони так скоро поберуться. А проте, — поквапився бути точним містер Піквік, — мушу признатись, я не став би перешкоджати їхнім намірам, якби й знав, що вони збираються одружитись.

— Ви чуєте? Всі чуєте, що він каже? — спитав містер Бенджемен Елен.

— Маю надію, що вони чують, — зауважив містер, Піквік, озираючись навкруги, — і сподіваюся, — додав він зненацька почервонівши, — вони чутимуть і те, що я зараз скажу. Скільки мені відомо, сер, ви не мали ніяких підстав силувати почуття вашої сестри. Навпаки, ви мусили були прикласти всіх зусиль, щоб заступити їй решту близьких родичів, що їх вона була позбавлена малку. Щодо мого юного друга, то він нічим не поступиться вам, а, може, де в чому і кращий од вас. В усякому разі, я відмовляюся провадити дальші розмови на цю

тому, якщо ви не будете триматись чемніш і висловлюватись коректніш.

— До слів шановного промовця, що його ви оце чули, я маю додати небагато, — сказав містер Велер, роблячи один крок у напрямі до вовкуватого чоловіка; — один з вашої компанії назвав мене волоцюгою.

— Але тут нема нічого спільного з нашою розмовою, Семе, — втрутився містер Піквік. — Припніть, прошу, ваш язик.

Сталася коротка павза. Потім містер Бен Елен підвівся з свого крісла й запрягся, що ніколи більше не бачитиме Арабели, а містер Боб Соєр урочисто обіцявся помститись над щасливим молодим.

Але саме тоді, коли становище починало набувати загрозливого характеру, містер Піквік знайшов потужного спільника в особі старої леді, яка заходилась доводити своєму небожеві, що могло бути ще гірше, що кінець-кінцем нічого жахного не сталося і що треба коритися долі. Поки добряча жінка переконувала містера Бена Елена, Боба Соєра і містера Піквіка сиділи в задній кімнаті, де містер Соєр не раз пригублював якусь чорну пляшку і раз-по-раз ставав лагідніший і веселіший. Нарешті він з пляшкою в руці вихватився з кімнати, ознайомив, що вважає себе за дурня, і запропонував випити за щастя містера та місіс Вінкл. Почувши це, містер Бен Елен раптом підвівся з крісла, вихопив з рук приятеля пляшку і так щиро приєднався до тосту, що й сам став чорний, як вона. Потім пляшка ходила круг кімнати, доки не спорожніла, а всі повеселішали до того, що навіть злите з бронзи обличчя містера Мартіна зволило всміхнутись.

— Ну, а тепер улаштуймо справжній бенкет! — згукнув Боб, потираючи руки.

— На жаль, мені треба повертати до готелю, — сказав містер Піквік. — Я не звик сидіти допізна і до того ж стомився від поїздки.

Як не просили його, містер Піквік не піддався. Відходячи, він умовився з Бенджеменом Еленом, що той товаришуватиме йому у візиті до старого містера Вінкля і, призначивши від'їзд на завтра, наш герой попрощався й попрямував до готелю „Чагарник“.

РОЗДІЛ XXXVII

ЯК МІСТЕР ПІКВІК ВИКОНУВАВ СВОЮ МІСІЮ І ЯК З САМОГО ПОЧАТКУ ЙОГО ПІДТРИМАВ НЕСПОДІ- ВАНІЙ СПІЛЬНИК

Коні було подано рівно о дев'ятій, і, коли містер Піквік та Сем Велер посідали на свої місця — перший у середину карети, а другий на лаві ззаду — хурман дістав наказа поспішати до аптеки містера Соєра, щоб узяти там Бенджемена Елена.

Під'їхавши до дверей під червоною лямпою і з вивіскою „Соєр, наступник Нокморфа“, містер Піквік не мало здивувався, побачивши, що хлопець у сірій лівреї старанно зачинає всі віконниці. Це було так незвичайно для вранішнього часу, що вченому мужеві впало в голову відразу дві думки: перша, що помер якийсь сердечний приятель і пацієнт містера Соєра; а друга, — що містер Соєр збанкрутував.

— Що трапилось? — спитав хлопця містер Піквік.

— Нічого, сер, — одповів хлопець, розтягаючи на всю широчінь своє обличчя.

— Все гаразд, все гаразд! — згукнув Боб Соєр, виходячи з дверей із маленькою засмальцьованою торбою в одній руці і з волохатим пальтом та пледом, перекинутими через другу. — Я теж їду з вами, старий приятелю.

— Ви? — здивувався містер Піквік.

— Авжеж. І то буде шикарна подорож. Ось вам, Семє! Держить! — Притягши на себе в такий спосіб увагу Семову, Боб Соєр кинув йому торбу, яку Сем умістив під сідцем. Потім містер Боб за допомогою хлопця втиснувся в пальто, що було замале для нього, підійшов до карети, встромив у віконце голову й гучно засміявся.

— Здорово вигадано! га? — скрикнув Боб, утираючи сльози рукавом пальта.

— Дорогий мій сер, — з деяким замішанням промовив містер Піквік. — Мені й на думку не спадало, що ви поїдете з нами.

— О! в тім то й штука, — радів Боб, хапаючи його за фалду фрака. — Оце саме й смішно.

— Смішно? — не погодився містер Піквік.

— Звичайно ж... залишити аптеку на призволяще; хай собі дбає за себе, коли не хоче дбати за мене.

— Невже ж ви настільки нерозважливі, що кидаєте пацієнтів, які, певне, потребують вашої допомоги? — серйозним тоном дорікнув йому містер Піквік.

— А чому б ні? — на відповідь спитав Боб. — Я на цьому багато не втрачаю. Однаково ніхто з них ніколи не платить. І правду сказати, — конфіденційним шепотом додав Боб, — для них це навіть краще. З ліків я майже вивівся. Придбати нові — в мене немає грошей. Отже, доводиться давати всім каломель, який декому може й пошкодити. Одне слово, все йдеться на краще.

Проти такої філософії й безперечних доказів містер Піквік не міг заперечувати. Він короткий час помовчав, а потім досить рішуче зауважив:

— Але в цій кареті лише два місця; а я ж запросив містера Елена.

— За мене не турбуйтеся, — заспокоїв його Боб. — Я про це вже подумав. Ми з Семом чудово влаштуємось на задньому сидці. А, ось, дивіться! Бачите — білетик на двері аптеки: „Сойер, наступник Нокморфа. Звідуватись у місіс Кріпс, навпроти“. Місіс Кріпс — то мати мого хлопця. „На превеликий жаль“, скаже місіс Кріпс, „містера Сойера нема вдома. Сьогодні ранком його викликали на консиліум з найкращими місцевими хірургами... без його не знають, що робити... надзвичайно складна операція... обіцяли заплатити які завгодно гроші, аби приїхав“. Я сподіваюся, — пояснив Боб, — що це буде мені хорошою реклямою. А якщо цей випадок потрапить до газети, то моя кар'єра забезпечена. Аж ось і Бен. Стрибай, хлопче!

З цими словами містер Боб Сойер штовхнув свого приятеля в карету, зачинив дверці, підняв ступицю,

наліпив білетика на парадні двері, зачинив їх, поклав ключа в кишеню, скочив на лаву поруч із Семом, звелів фурманові рушати і зробив усе це так швидко, що раніш, як містер Піквік зважив, брати йому з собою Боба чи ні, карета з містером Сойером, як невідлучною часткою екіпажа, котила вже вулицями Брістоля.

В Тьюксбергі вони спинилися пообідати. З цієї нагоди відкорковано чимало пляшок з елем, мадерою та портвайном, і під впливом їх містер Бен Елен та містер Піквік проспали всередині карети миль із тридцять, а Боб та містер Велер, сидячи на задній лаві, виспівували тимчасом дуета.

Було вже поночі, коли містер Піквік прокинувся настільки, що міг визирнути у вікно. Котеджі з обох боків дороги, кіпоть на всьому, непрозоре повітря, купки попелу та жужелі, заграва далеких горен, важкі клуби густого диму з високих димарів, що оповивав і пригнічував усе навкруги, одблиски ліхтарів, численні вози, наладновані дзвенячими штабами заліза, на шляху; все це свідчило за те, що вони наближаються до великого робітничого міста — Бірмінгема.

Містер Піквік не бачив містера Вінкля старшого, дарма що двічі або тричі писав йому, відповідаючи на запитання про поведінку його сина й характеризуючи якнайкраще цього молодого джентлмена. І тепер він трохи нервувався, бо присутність Боба Сойлера та Бена Елена, які були на підпитку, здавалася йому не досить певним засобом привернути до себе симпатії старого.

— А втім,—казав до себе містер Піквік,—треба спробувати все. Я мушу побачитись із ним сьогодні ж, бо так я обіцяв. Якщо вони підуть зо мною, ми по змозі скоротимо візиту. Сподіваюся, проте, вони настільки тверезі, що не шкодитимуть самим собі.

Поки містер Піквік заспокоював себе цими міркуваннями, карета спинилася коло Старого Королівського готелю. Семюел Велер витяг за комір півсонного Бена Елена й допоміг вийти з екіпажа містерові Піквікові. Найнявши комфортабельний номер, наш герой зараз же покликав коридорного й спитав його, де живе містер Вінкл.

— Поруч із нами, сер, зовсім поруч, — одповів коридорний. — Ярдів за п'ятсот; не більше, сер. Його

склепи на набережній каналу, сер. Приватне помешкання. Так, п'ятсот ярдів звідси, сер.— Тут коридорний задмухнув свічку і, щоб дати містерові Піквікові змогу поставити йому ще кілька запитань, удав, що хоче запалити її знову.

— Може, вам чогось подати, сер? — спитав нарешті коридорний, запаливши свічку.— Чаю або кави, сер? Мабуть, обід, сер?

— Ні; тимчасом нічого.

— Слухаю, сер. То, може, вам було б завгодно замовити вечерю, сер?

— Тільки не зараз.

— Дуже добре, сер.— Відходячи, коридорний затримався коло дверей і, раптом повернувшись назад, солов'ячим голосом промовив:

— Чи не прислати вам покоївку, сер?

— Пришліть, коли хочете,— погодився містер Піквік.

— Прошу, сер.

— І принесіть содової води,— додав Боб Соїер.

— Содової води, сер? Слухаю, сер,— і коридорний зник, радий, що дістав таки якогось наказу.

Содова вода довела трохи до ладу переплутані думки містера Елена, і він згодився помити лице та руки й дозволив Семові почистити йому щіткою вбрання. Причепурились після дороги й містер Піквік з Бобом, і незабаром усі трое, взявшись під руки, простували до містера Вінкля.

За чверть милі звідти в тихій, поважній на позір вулиці стояв старий цегляний будинок. Трое східців вели до дверей, прикрашених мідною дошкою з двома, великими літерами вирізьбленими словами: „Містер Вінкл“. Східці були дуже білі, цегла — вельми червона, а будинок — надзвичайно чистий. Ось до цього будинку, коли дзигарі вибили десяту годину, і підійшли містер Піквік, містер Бенджемен Елен і містер Боб Соїер.

Гарненька служниця відчинила їм двері і перелякано ступила назад, побачивши трьох чужинців.

— Чи містер Вінкл у господі, голубонько? — спитав містер Піквік.

— Він саме сідає вечеряти,— відповіла дівчина.

— Передайте, прошу, йому мою візитову картку. Скажіть, що я дуже шкодую, що турбую його такої пізньої доби, але я тільки що приїхав і мушу бачити його сьогодні ж.

Служниця, небавом повернувшись, перепросила, що примусила джентлменів чекати на вулиці, і запросила їх до кімнати, устеленої цератою — напівконтори, напівприбиральні, умебльованої конторкою, рукомією, люстерком для гоління, машинами знімати та обувати чоботи, високим дзигликом, чотирма стільцями і дзигарями.

За кілька хвилин одні з дверей одчинилися, і в кімнату вступив маленький старий добродій в сурдуті тютюнового кольору. Його обличчя й голова надзвичайно нагадували містера Вінкля молодшого. Тільки на відміну від останнього старенький був лисий і мав в одній руці візитову картку містера Піквіка, а в другій — срібний свічник.

— А, містер Піквік! Яково можете, сер? — сказав Вінкл старший, ставлячи свічник на стіл і простягаючи руку. — Дуже радий бачити вас, сер! Дуже радий! Сідайте, прошу, містер Піквік. Цей джентлмен...

— Мій друг, містер Соєр, — одрекомендував містер Піквік. — Приятель вашого сина.

— А! — доволі суворо глянув на нього містер Вінкл. — Сподіваюся, ви здорові, сер?

— Абсолютно здоровий, сер.

— А цей джентлмен, — вів далі містер Піквік, — цей джентлмен, як ви побачите, прочитавши привезеного мною листа, дуже близький родич або, скажімо, сердечний друг вашого сина. Його прізвище — Елен.

— Цей джентлмен? — спитав містер Вінкл, вказуючи карткою на Бена, що заснув, скарлючившись на стільці, і тепер од його бачити було тільки спину та комір фрака.

Містер Піквік збирався був одповісти на це запитання й перелічити всі чесноти та гарні прикмети Бена, аж тут завбачливий Боб ущипнув приятеля за руку так, що той зойкнув і схопився з свого місця. Раптом збагнувши, що опинився в товаристві сторонньої людини, Бен підійшов до містера Вінкля і протягом п'яти

хвилин трусив обидві його руки своїми, напівзрозуміло запевняючи старого джентлмена, що страшенно радий його бачити і гостинно пропонуючи почастивати його перед обідом. Виконавши ці формальності, містер Елен знову сів і почав здивовано роздивлятись навколо, ніби не здаючи собі звіту, де він, та і справді перебуваючи в такому стані.

Містер Піквік почував себе дуже ніяково і, аби як найскорше відбутися цю неприємну візиту, видобув з кишені листа і, передаючи його містерові Вінклеві, сказав:

— Це од вашого сина, сер. Прочитавши листа, ви пересвідчитесь, що від вас залежить його щастя та доля. Дуже прошу поставитись до повідомлення, що міститься у листі, цілком спокійно й безсторонньо і потім обговорити його зо мною з усією серйозністю, на яку воно заслуговує. Якої великої ваги надає вашому присудові син, ви можете бачити з того, що я потурбував вас, не попередивши, такої пізньої пори і,— зиркнув він на двох приятелів,— в такому несприятливому оточенні.

Старий купець оглянув конверт з усіх боків, пильно подивився на маленького хлопчика, виображеного на печатці, кинув оком на містера Піквіка і тільки тоді, сівши на високого дзиглика та підсунувши ближче до себе лямпу, зламав печатку, розгорнув листа, підніс його до світла й налагодився читати.

Містер Піквік напружено стежив за тим, як він перебігав очима від рядка до рядка й од сторінки до сторінки, але жадна зміна на виду старого не позначила хвилювання, що його він мусив був зазнати, довідавшись про одруження сина.

Містер Вінкл прочитав листа до останнього слова, акуратно, як ділова людина, згорнув його і саме тоді, як містер Піквік чекав на вибух отацьких почувань, умокнув перо в чорнило і спитав спокійно, немов тут ішлося за якусь комерційну оборудку:

- Яка адреса Натаніеля, містер Піквік?
- Тепер — готель „Джордж і Яструб“.
- „Джордж і Яструб“. Де це?
- Дордж-Ярд. Ломбардська вулиця.
- В Сіті?

— Так.

Старий джентлмен методично записав адресу на зворотному боці конверта, сунув конверт у конторку, конторку зачинив ключем, сунув ключа в кишеню і, злязачи з дзиглика, спитав:

— Здається, ніщо більше не затримує вас, містер Піквік?

— Нічого більше!— спалахнув від обурення цей добрячий джентлмен.— Нічого більше! І ви не маєте жадної думки щодо найважливішої події в житті нашого юного друга? Ви не доручите мені запевнити його вашої прихильності та вашої дальшої підтримки? У вас нема ласкавого слова ні для нього, ні для молоді жінки, що чекають од вас підмоги? Подумайте, дорогий сер, подумайте.

— Я поміркую,— відповів старий джентлмен.— Але тепер не скажу нічого. Я— людина ділова, містер Піквік, і ніколи не роблю поспіхом. Те, що я знаю, мені не дуже до вподоби. Тисяча фунтів— невеликі гроші, містер Піквік.

— Правильно, сер,— втрутився Бен Елен, виразно пригадавши, як легко було йому проциндрити свою тисячу фунтів.— Ви— людина розважлива. Він меткий хлопець, Бобе.

— Дуже радий, що й ви схвалюєте мене, сер,— промовив Вінкл старший, кинувши зневажливим оком на містера Бена, що премудро хитав головою.— Річ у тім, містер Піквік, що, даючи своєму синові дозвіл помандрувати рік-другий, я хотів, щоб він набув життєвого досвіду й став самостійніший, але й на думці не мав одружити його. Він добре це знає і не повинен буде дивувати, якщо я відмовлюся допомагати йому в дальшому. Він одержить листа від мене, містер Піквік. На добраніч, сер. Маргарет, одчиніть двері!

Тимчасом містер Боб Соєр на мигах умовляв містера Елена підняти захист праву діло, і Бен без ніякої підготовки, експромтом виголосив таку коротеньку але палку промову:

— Сер,— сказав Бен, утупивши в старого джентлмена пару дуже безвиразних очей і безладно вимахуючи руками,— сер, ви... повинні соромитись самого себе.

— Як брат леді, ви, звичайно, найкращий суддя в цій справі, — одповів містер Вінкл. — Ну, та годі! Будь ласка, не кажіть більше нічого, містер Піквік. На добраніч, джентлмени.

З цими словами старий джентлмен узяв свічника і, одчинивши сам двері, дуже чемно показав на вихід.

— Ви пожалуйте за це, сер, — застеріг містер Піквік, зціпивши зуби, щоб стримати свій гнів, який, він добре розумів, міг тільки пошкодити його юному приятелеві.

— Я, тепер принаймні, додержую іншої думки, — відказав містер Вінкл старший. — Ще раз на добраніч, джентлмени.

Містер Піквік вийшов на вулицю твердим кроком. Не менш рішуче виступав і містер Боб Соєр, вкрай здивований упертістю старого джентлмена. Безпосередньо за ними скотився по східцях капелюш містера Бена Елена, а слідом за ним зійшов і сам джентлмен. Навіть не повечерявши, лягли вони спати і на другий день ранком усі виїхали до Лондону.

РОЗДІЛ XXXVIII

В РОДИНІ ВЕЛЕРІВ ЗАХОДЯТЬ СЕРЙОЗНІ ЗМІНИ, І ЧЕРВОНОНОСИЙ МІСТЕР СТІГІНС ЗАЗНАЄ НЕ- ВЧАСНОЇ ПОРАЗКИ

Аби не злякати юне подружжя несподіваним з'явлен-
ням Бена Елена та Боба Соєра, містер Піквік, спи-
нившись сам у готелі „Джордж і Яструб“, запропонував
молодим медікам пошукати іншого притулку, і ті охоче
пристали на це.

— Матінко, це ви, містер Велер!— скрикнула гар-
ненька покоївка, стрінувши Сема в коридорі.

— І дуже радий, що це я, а не хтось інший,— од-
повів Сем, відстаючи трохи, щоб пан не чув його.—
Та й вродлива ж ви дівчина, Мері.

— Ви завжди верзете дурниці,— запротестувала по-
коївка.— О, бога ради, не робіть цього, містер Велер!

— Не робити чого, моя ясочко?— спитав Сем.

— Та оцього ж,— пояснила Мері.— Киньте краще та
йдіть собі геть!— Вичитавши йому так, гарненька по-
коївка відіпхнула Сема й оповістила, що він пом'яв їй
чепчика і розкуйовдив волосся.— І не дали мені ска-
зати те, що я хотіла,— додала Мері.— Тут на вас уже
чотири дні чекає якийсь лист. Він прийшов за півго-
дини, як ви поїхали. І на конверті написано „спішний“.

— А де він, моє серденько?— зацікавився Сем.

— Я зберегла його для вас, бо інакше він давно
вже загубився б. Ось він. Правду сказати, ви на це не
заслуговуєте.

Сем сів на підвіконня, посадовив поруч себе Мері,
розірвав конверта, витяг листа й став його роздивля-
тися.

— Ало! — зненацька згукнув він. — Що це все значить?

— Сподіваюся, нічого поганого, — сказала Мері й заглянула поверх його плеча.

— Які у вас чудові оченята! — зауважив Сем, підводячи голову.

— Забудьте ви за мої очі й читайте краще, що там написано, — промовила гарненька покоївка й послала йому очима бісика. Сем не устояв і мусив був поцілувати її. Відсвіжившись поцілунком, він став серйозний і вголос прочитав таке:

„Маркіс Гран бі Доркін, Серєда

Любий Семі!

Дуже шкодую мати приємність бути вістівником поганих новин твоя мачуха мала необачність сидіт задовго на вогкій траві під дощ слухаючи пастиря що розливався до самої ночі бо налигався бренді з водою і не міг спинитись доки не протверезився що взяло багато часу доктор каже якби вона випила гарячого бренді зараз же замість вечора не було б нічого колеса їй підшмарували б своїчасно і зробили б усе аби вона могла їхати далі твій батько сподівався що вона працюватиме як і передніш але саме завіртаючи за ріг мій хлопче вона потрапила у вибій пірекинулась і пішла шкереберть так швидко що доктор хотів загальмувати її та не міг і вчора ввечері двадцять перед шостою вона проїхала останю заставу значно швидше як годілося б мабуть через те що в неї було мало багажу доречі твій батько каже що йому було б дуже приємно якби ти міг приїхати та побачитись зо мною Семі бо я тепер зовсім самотній Семі пр-тка він думає що все тут написано правильно і як було і що про стільки єсть поговорити що твій пан не буде заперечувати звичайно не буде Семі бо я його добре знаю так що переказує привітання до якого я приєднуюсь і залишаюсь Семі з дідька твій

Тоні Велєр“

— Що за незрозумілий лист!— сказав Сем.— Хто його розбере, що хоче він сказати отими „я“ та „він“? Та це писав не батько, бо тут його самий підпис та й те друківаними літерами.

— Може, хтось писав для нього, а він тільки підписав потім?— висловила думку гарненька покоївка.

— Заждіть хвилинку,— попросив Сем, ще раз перебіг очима по листу і трохи помовчав, міркуючи.— Ви вгадали. Джентлмен, що писав, оповідає про всі його нещастя від себе, а подеколи втручається з своїми зауваженнями батько, і тоді все плутає. Це якраз його маніра. Маєте рацію, Мері-голубонько.

Задовольнивши свою цікавість у цьому питанні, Сем перечитав листа ще раз і, тільки тепер збагнувши цілком його зміст, промовив замислено:

— Отже, померла таки, бідолашна. Мені шкода її. Вона була б непогана жінка, якби той їхній пастир не забивав їй баки.

Містер Велер сказав це таким серйозним тоном, що гарненька покоївка спустила очі й похнюпилась.

— Ну, та нічого не вдієш,— зідхнув Сем, кладучи листа в кишеню.— Що судилося, того не оминеш, як казала стара леді, одружившись із своїм лакеєм. Тепер уже лихові нічим зарадити не можна. Хіба я не правду кажу, Мері?

Мері похитала головою й собі зідхнула.

— Треба просити в пана відпустки,— міркував Сем. Мері знову зідхнула. Адже лист був такий зворушливий.

— Бувайте!— сказав Сем.

— На все краще!— відповіла гарненька покоївка й одвернула голову.

— Ви навіть не хочете попрощатись,— дорікнув Сем. Дівчина простягла руку, дуже маленьку, дарма що то була рука покоївки, і підвелася з підвіконня.

— Я хутко повернуся,— запевнив Сем.

— Вас ніколи не буває вдома,— з ледве помітним незадоволенням сказала Мері.— Не встигнете ви приїхати, як ідете знову.

Містер Велер притяг красуню до себе і шепотів їй щось, аж доки та не повернула голови й не глянула на

нього. Коли вони нарешті розпрощалися, дівчині довелося піднятися до себе в кімнату, причепуритись трохи, але, і стоячи на сходах, вона раз-у-раз перехилялась через поренчата й обдаровувала Сема усмішками та дружніми кивами.

— Я перебуду там щонайбільше два дні, сер,— запевнив Сем, переказавши своєму панові про нещастя, що спіткало його батька.

— Сидить скільки буде треба, Семе,— відповів містер Піквік.— Я дозволяю вам жити в батька невизначений час.

Сем уклонився.

— І скажіть йому, Семе, що я з великою радістю допоможу йому чим можу,— додав містер Піквік.

— Спасибі, сер,— подякував Сем,— перекажу неодмінно.

І, замінявши ще кількома фразами, що свідчили про взаємну приязнь і порозуміння, пан і слуга розлучилися. О сьомій рівно Семюел Велер зліз з імперіяла дилжанса, що, проїздячи через Доркін, спинявся на сто кроків од готелю Маркіз Гранбі. Був холодний, похмурий вечір. Маленька вуличка виглядала пустельно та непривітно, а вивіска благородного маркіза, розхитуючись на всі боки і зловісно стогнучи, здавалася ще сумнішою, ніж звичайно. Жалюзі були спущені і майже всі віконниці зачинені. Не знайшовши нікого, хто міг би відповісти на його запитання, Сем увійшов у двері і зараз же побачив свого родителя.

Удівець сидів коло круглого столика в невеличкій кімнаті ззаду ресторану і, замислено дивлячись у камінок, смоктав люльку. Похорон, очевидно, відбувся тільки сьогодні, бо з капелюша на голові старого звисала жалібна стрічка ярдів у півтора завдовжки. Містер Велер був у надзвичайно відлученому та споглядальному гуморі. Не зважаючи на те, що Сем кілька разів окликнув його, він сидів так само нерухомо і так само задумливо палив, утупивши в огонь очі. Опритомнів він тільки тоді, як син, підійшовши, поклав йому на плече руку.

— А, Семі!— сказав містер Велер.— Дуже радий тебе бачити.

— Я озивав тебе принаймні півдванадцятка разів,— мовив Сем, вішаючи на дерев'яний гвіздок свого капелюша,— та ти не чув нічого.

— Нічого, Семі,— ствердив містер Велер, знову дивлячись у коминак,— я мріяв, Семі.

— Мріяв? — здивувався син.— Про що ж ти мріяв?

— Я мріяв про неї, Семі,— і містер Велер хитнув головою в напрямі до доркінського кладовища, даючи тим на розум, що мрії його снувалися круг покійної місіс Велер.— Я думав, Семі, що кінець-кінцем і не зважаючи ні на що я шкодую за нею.

— Ну, що ж; адже так воно й мусить бути,— схвалив Сем.

Містер Велер притакуючи кивнув головою і занурився в хмару диму та в свої мрії.

— Вона робила цілком справедливі зауваження, Семі,— по довгій мовчанці сказав містер Велер, розганяючи тютюновий дим рукою.

— Які зауваження? — спитав син.

— Зауваження, що їх вона робила, як лежала недужа.

— А що то були за зауваження? — звідався Сем.

— Ось які. „Велере“, казала вона, „я думаю, що поводитись із тобою не зовсім так, як слід було б поводитись. В тебе добряча душа, і я мусила була дати тобі більше вигод у хатньому житті. Я починаю думати“, казала вона, „що заміжня жінка, яка хоче догоджати богові, повинна перш за все виконувати сумлінно свої хатні обов'язки — дбати про те, щоб родина була весела і вдоволена. А якщо їй і заманеться піти до церкви, то це можна робити тільки на дозвіллі й так, щоб релігійність не обернулася на лінощі та на розпусту. Я винна в цьому“, казала вона, „бо гаяла час і витрачала кошти на людей, що були грішніші за мене. Але, коли я помру, Велере, ти згадуй мене таку, якою я була з природи, до того часу, як спізналася з цими людьми“. „Сюзано“, кажу, і мушу признатись, Семі, вона зовсім приголомшила мене, „Сюзано, ти була мені добра дружина. Не будьмо краще за це й згадувати. Одужуй мерщій, моя любя, і побачиш ще, як я одлупцюю того Стігінса, що дурив вам усім голови своїми казаннями“. Вона всміхнулася, Семі,— закінчив

старий джентлмен, затаючись, щоб задавити зідхання,— вона всміхнулася і все ж таки померла.

— Що ж поробиш, старий? — сказав Сем, намагаючись хоч трохи розговорити батька,— всі там будемо, рано чи пізно.

— Та я й сам це знаю, Семе,— не заперечував містер Велер-старший.

— Це така вже наша доля,— філософствував Сем.

— Маєш рацію,— притакуючи хитнув головою батько.— І що робили б трумнарі, якби було інакше, Семі?

Загубившись на безмежних просторах думок, викликаних останнім зауваженням, містер Велер старший одклав на бік свою люльку й заходився перегромаджувати жар у коминку. Впала довга мовчанка.

— Хтось стукає в двері,— промовив Сем.

— Нехай собі стукає,— згорда відповів його батько.

Не чувши запрошення, незнаний одвідач наважився прочинити в кімнату двері й просунув туди голову. То були обличчя й чорні патли містера Стігінса — червононосого пастиря, що його ми стрічали у вісімнадцятому розділі цього правдивого оповідання.

Отвір у дверях потроху ширшав, і, коли в його могла пролізти худорлява постать містера Стігінса, преподобний пастир прослизнув у кімнату й старанно зачинив по собі двері. Повернувшись до Сема, червононосий зняв угору руки та підвів очі на знак невимовного співчуття лихові, що спіткало родину. Далі він підсунув до коминка крісло з високою спинкою і, сівши на самий кінчик його, витяг з кишені брудну хусточку й приклав її до очей.

Деякий час містер Стігінс тримав хустку коло свого обличчя і жалібно, але чемно зідхав. Нарешті, потужним зусиллям подолавши хвилювання, він поклав її в кишеню, потім застігнувся на всі гудзики, взяв коцюбу, перемішав у коминку, потер собі руки й глянув на Сема.

— О, любий мій друже,— сказав містер Стігінс,— яке жахне нещастя!

Сем досить непевно хитнув головою.

— А для цього грішника й поготів,— додав містер Стігінс — На саму згадку про це серце праведника обкипає кров'ю.

Тоні Велер виганяє містера Стігінса

Містерові Велерові почулося, ніби його син зауважив щось про ніс праведника, який теж може обкипіти.

— Чи не знаєте ви, молодий чоловіче,—спитав Стігінс, що не чув цього зауваження,— може, вона заповідала щось Емануелеві?

— Кому?— не зрозумів Сем.

— Церкві,—пояснив містер Стігінс,—нашій церкві, нашій пастві.

— Вона не відписала нічого ні пастві, ні пастиреві, ні овечкам, ні собакам,—категоричним тоном одповів Сем.

Містер Стігінс лукаво зиркнув на Сема, перевів очі на старого джентлмена, що сидів із заплющеними очима і, здавалося, куняв, а тоді присунув свого стільця ближче й стиха запитав:

— І нічого для мене, містер Семюеле?

Сем заперечливо похитав головою.

— Я думаю, вона мусила була щось залишити,—настоював містер Стігінс, помітно пополотнівши.— Пригадайте, містер Семюеле; невже ж вона не відписала мені нічого?

— Нічогосінько, що варто було б бодай держала вашої старої парасольки.

— Але, мабуть,—спитав, поміркувавши трохи, містер Стігінс,—мабуть, вона заповіла, щоб старий грішник узяв мене на своє пеклування?

— Щось таке нібито вона і дійсно заповіла,—ствердив Сем.—Батько оце перед самим вашим приходом почав був розповідати мені про вас.

— Невже!..—зрадів, аж засяяв Стігінс.—Він таки, значить, змінився. Ми чудово житимемо вдвох, га, містер Семюеле? Я доглядатиму його, як ви поїдете; та ще як доглядатиму; ось побачите.

Сем мовчки нахилив голову. В цій хвилині з того кутка, де сидів старий, долинув якийсь незвичайний звук, чи то рики, чи то зідхання, чи то рохкання, чи то хропіння.

Містер Стігінс, узявши ці звуки за стогін каяття, потер руки, заплакав, усміхнувся, знову заплакав, а тоді підійшов до мисника, взяв з його склянку й поклав у неї чотири грудочки цукру. Після того він озирнувся,

тяжко зідхнув і попрямував до буфета, звідки незабаром повернувся зі склянкою, до половини налятою ромом. Доливши туди до вінець теплої води з чайника, червононосий розмішав грог, покуштував його, сів у крісло, висьорбнув чималу частку питва і звів дух.

Поки відбувалися всі попередні маневри, містер Велер удавав, що спить, але, коли преподобний пастир зводив дух, він миттю звівся на рівні ноги, кинувся до містера Стігінса, вихватив у його склянку, вихлюпнув решту грогу йому в обличчя, жбурнув склянку в камінок і, вхопивши проповідача за комір, почав копати його ззаду своїм важким чоботом.

— Семі,— попросив за хвилину старий,— насунь мені глибоке капелюша.

Сем, як годиться слухняному синові, виконав доручення, після чого старий джентлмен, стусаючи свого ворога з подвоєною енергією, випхав його на вулицю, сунув головою в колоду з водою й тримав там, доки той за малим не задушився.

— О! — згукнув містер Велер, виснажуючи свою енергію надзвичайно складним штурханом і дозволяючи містерові Стігінсові витягти нарешті голову з колоди.— Присилайте до мене всіх ваших ледарів - пастирів, і я їх спершу зітру на порошок, а потім утоплю в колоді. Поможі мені здертися на сходи, Семі, та дай скляночку бренді. Я зовсім захекався, синку.

РОЗДІЛ XXXIX

ОСТАННІЙ ВИХІД НА КІН МІСТЕРА ДЖІНГЛЯ ТА ДЖОБА ТРОТЕРА. ДІЛОВИЙ РАНОК НА ГРЕЙЗ- ІНСЬКОМУ СКВЕРІ, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ СТУКОТОМ У ДВЕРІ МІСТЕРА ПЕРКЕРА

Коли Арабела довідалась од містера Піквіка про несприятливі наслідки його візити до Бірмінгему, вона обмилася слізьми і, захлипаючись, почала бідкатись, що мимохіть стала причиною незгоди між батьком та сином.

— Але це ж ні в яким разі не ваша провина, голу-бонько,— заспокоював містер Піквік.— Адже ніхто не міг передбачити, що старий джентлмен з таким упередженням поставиться до одруження свого сина. Я певний,— додав містер Піквік, глянувши на її гарненьке обличчя,— що він навіть не уявляє собі, якої приємності позбавляє він самого себе.

— О, любий містер Піквік,— зідхнула Арабела,— що ж ми робитимемо, як він і далі буде на нас сердитись?

— Пождіть трохи — і все залагодиться,— запевняв її містер Піквік.

— Але як же житиме Натаніел, коли батько відмовиться допомагати йому?— сумувала Арабела.

— Тоді — і я це можу провіщати — у нього знайдеться інший друг, що охоче підтримає його перші кроки.

Хоч як старанно приховано було сенс цієї фрази, та Арабела відчула його, обхопила містера Піквіка за шию, вдячно поцілувала й заплакала ще ревніше.

— Ну, годі вже, годі,— взяв її руки в свої містер Піквік.— Почекайте ще кілька день та подивімося, чи

не напише він вашому чоловікові. В противному разі я виміркую півдесятка плянів, що кожен з них зараз же зробить вас щасливою. Та годі бо, мое серденько!

Кажучи таке, містер Піквік ніжно стиснув Арабелину ручку й порадив їй втерти очі та не завдавати зайвого суму своїй дружині. Послухавши його, Арабела, що була найлагідніше створіння в світі, сховала хусточку в редикюль і, коли містер Вінкл повернувся, привітала чоловіка тою ж таки променистою усмішкою, що давніш полонила його серце.

— А втім, становище молодих людей досить прикре, — подумав містер Піквік, вбираючись наступного ранку. — Треба порадитись із Перкером.

Мавши на оці відвідати добрячого маленького аторнея і в своїх власних справах, містер Піквік нашвидку поспідав і за десять десятя був у Грейз - Іні.

— А, містер Піквік! — привітав його Лявтен. — А Перкер зробив уже дещо у вашій справі.

— В якій справі? Це ви про місіс Бардл?

— Ні, в справі невиплатного винуватця, що за нього ми з вашого наказу й вашим коштом сплатили по десять шилінгів за фунт. Той, що його мали звільнити з Флітської в'язниці; знаєте? Він ще збирався їхати до Індії.

— А, містер Джінгл! Знаю, знаю, ну й що?

— Все влаштовано, — одповів Лявтен, гострячи собі перо. — Ліверпульський агент каже, що багато чим зобов'язаний вам, і з вашої рекомендації охоче бере його до себе.

— Добре, — зрадів містер Піквік. — Я просто щасливий чути про це.

— Ну, а той, другий, нібито плохенький, — зауважив містер Лявтен.

— Який другий?

— Та той — приятель, чи слуга, чи кат - зна хто. Ви ж бо його знаєте, — Тротер.

— А! — зрозумів містер Піквік і посміхнувся. — Щодо нього, то я завжди був іншої думки.

— Так само думав і я, доки не придивився до нього ближче. Це свідчить за те, як часто ми помиляємося. Чи повірите? — він теж хоче до Індії.

— Та невже? — здивувався містер Піквік. — Не зважаючи на пропозиції, що йому зробили у вас?

— Перкер пропонував йому вісімнадцять шилінгів на тиждень і обіцяв збільшити платню, якщо він робитиме як слід. Та куди там! Він каже, що мусить бути з своїм товаришем. Отже вони попросили Перкера написати ліверпульському агентові й про Джоба, і той погодився влаштувати його разом із Джінглем на умовах, як каже Перкер, не кращих, як для галерника.

— Дурний хлопець, — сказав містер Піквік, і очі йому заблищали. — Дурний хлопець.

— О, більше ніж дурний: просто йолоп, — зневажливо промовив Лявтен. — Він базікає, що це його єдиний друг і що вони страх як звикли один до одного. і плете всляку подібну дурницю. Дружба, я розумію, то — гарна річ, але, знаєте, вона не повинна шкодити, — зачувши на сходах кроки містера Перкера, Лявтен скочив на свій стілець і з дивовижною енергією почав щось писати.

Зустріч між містером Піквіком і його досвідченим радником була надзвичайно тепла й сердечна. Не встиг ще клієнт умотитись вигідніш у кріслі аторнея, як у двері кабінету постукали і чийсь голос спитав, чи можна поговорити з містером Перкером.

— А, та це ж один з наших волоцюг-приятелів, — сказав містер Перкер. — Сам Джінгл, дорогий мій сер. Хочете бачити його?

— Як вам здається? — завагався наш герой.

— Я думаю, це було б краще. Заходьте сюди, сер; заходьте, хто там єсть.

Підкоряючись такому не дуже чемному запрошенню, містер Джінгл увійшов до кабінета, але, вздрівши містера Піквіка, замішався й спинився.

— Маю всі підстави бути знайомим, — відповів містер Джінгл. — Містер Піквік... глибоко зобов'язаний... врятував життя... зробив людину з мене... ніколи не шкодуватиме, сер.

— Мені дуже приємно чути це, — сказав містер Піквік. — У вас тепер значно кращий вигляд.

— Дякуючи вам сер... величезні зміни... в'язниця його величності... нездорова місцевість... дуже, —

задріботів Джінгл, похитуючи головою. Він був охайно та пристойно одягнений, так само як і Джоб, що стояв поруч його і пильно дивився на містера Піквіка.

— Коли вони їдуть до Ліверпуля?— спитав містер Піквік у Перкера.

— Сьогодні ввечері, сер; о сьомій годині,— ступив Джоб крок наперед.— Ідемо дилижансом, що іде з Сіті, сер.

— Білети вже взяли?

— Квитки в нас, сер,— одповів Джоб.

— Отже, ви твердо вирішили їхати?

— Остаточо, сер.

— Речі, потрібні для Джінгля, я купив йому, утримавши частину його платні за перший квартал,— звернувся до містера Піквіка Перкер.— Протягом року він спроможеться сплатити все. Я проти того, щоб ви допомагали йому, дорогий сер. Тепер все залежатиме тільки від його самого — від його ретельности та доброї поведінки.

— Безперечно,— згодився Джінгл,— розумна голова... людина практична... цілком правильно... абсолютно.

— Задовольнити його кредиторів, викупити в лихваря його вбрання, заплатити за нього у в'язниці і квиток до Ліверпуля,— вів далі містер Перкер, не звертаючи на Джінгля жадної уваги,— коштувало вже вам понад п'ятдесят фунтів, дорогий мій сер.

— Гроші не загинуть,— поквапився Джінгл.— Плачу все... по-діловому... готівкою... до останнього фарсинга... корчій, мабуть... нічого не поробиш... якщо ні... — тут містер Джінгл зробив павзу, енергійно стукнув п'ястком по своєму капелюші, підніс до очей руку й сів.

— Він хоче сказати,— пояснив Джоб,— що, коли не помре від корчія, він сплатить увесь свій борг. І якщо він житиме, він зробить це, містер Піквік. Я сам догляну за ним. Я знаю, що він сплатить, сер,— упевнено мовив Джоб.— Ладен заприсягатися, що сплатить.

— Ну, добре,— засміявся маленький чоловічок.— Передайте цього листа ліверпульському агентові і дозвольте мені порадити вас, джентлмени, шануватися там, в Індії. Якщо ви не використовуєте цієї можливости,

вас обох треба буде повісити. І вас повісять таки, маю надію. А тепер залиште нас удвох з містером Піквіком, бо нам треба порадитись у багатьох дуже важливих справах.— По цих словах містер Перкер глянув на двері, даючи на розум, що хотів би яко мога скоротити момент прощання.

Містер Джінгл не затримався довго. Кількома словами він подякував маленькому аторнеєві за його люб'язну допомогу і, повернувшись до свого добродійника, кілька секунд стояв мовчки, не знавши, що сказати, Джоб Тротер вивів його з клопоту — віддавши низенький поклін містерові Піквікові, він обережно взяв приятеля під руку і разом із ним вийшов з кабінету.

Тільки розпочав містер Піквік оповідати про впертість старого Вінкля, як з суміжної кімнати почувлися голоси, і Лявтен постукав у двері кабінету.

— Можна! — крикнув маленький чоловічок.

Клерк увійшов і з таємничим виглядом зачинив по собі двері.

— В чім річ? — спитав Перкер.

— Вас хочуть бачити, сер.

— Хто?

Лявтен глянув на містера Піквіка й кахикнув.

— Хто хоче бачити мене? Чи вам позакладало, Лявтене?

— Та ні, сер, — одповів клерк. — Це Додсон і Фог із ним.

— Я й забув, — сказав маленький чоловічок, подивившись на годинника, — я ж сам просив їх бути тут пів на дванадцяту, щоб улаштувати вашу справу, Піквік. Вони повинні принести мені точний розрахунок усім витратам. Дуже неприємно, дорогий сер. Що ж його нам робити? Може, ви перебудете хвилиночку в суміжній кімнаті?

Суміжна кімната була те саме приміщення, де чекали пани Додсон і Фог, і містер Піквік волів залишитися в кабінеті, надто тому, що не йому було соромно дивитись на славетних аторнеїв, а вони мусили були червоніти, бачивши його.

— Гаразд, любий сер, — одповів Перкер. — Мушу лише попередити вас про одне. Ні Додсон, ні Фог не

можуть почервоніти або зніжковіти, побачивши чи то вас, чи кого іншого. І якщо ви сподівалися цього, то ви найбільш наївна людина, яку мені доводилося стрічати. Пустіть їх, містер Лявтен.

Містер Лявтен, усміхнувшись, зник і за хвилинку повернувся, ведучи за собою порядком старшинства спершу Додсона, а потім Фoga.

— Ви, певне, знаєте містера Піквіка? — сказав Перкер, пером показуючи в тому напрямкові, де сидів цей джентлмен.

— Як ідеться, містер Піквік? — чомно спитав Додсон.

— Боже мій! містер Піквік! — скрикнув Фог. — Як ся маєте, сер? Сподіваюся, здорові. Бачте, я відразу впізнав вас. — І він, сміючись, присунув до себе крісло.

Містер Піквік, відповідаючи на ці привітання, ледве нахилив голову й одійшов до вікна, коли побачив, що Фог витягає з кишені в'язку документів.

— Містерові Піквікові нема чого відходити, — зауважив Фог, розв'язуючи червону тасьму на документах і всміхаючись ще приязніш, — він же цілком у курсі справи. Поміж нас не повинно існувати ніяких секретів. Хе - хе - хе!

— Я думаю. Ха - ха - ха! — підтримав його Додсон. — І партнери зайшлися веселим реготом, як то зчаста буває з людьми, що чекають одержати гроші.

— Ось ми зараз витрусимо кишеню містерові Піквікові, — сказав Фог з властивим йому гумором і розгорнув документи. — Загальна сума витрат визначається цифрою в сто тридцять три фунти шість шилінгів чотири пенси, містер Перкер.

Поки Фог і Перкер перегортали папери та перевіряли розрахунки, Додсон у дуже приязному тоні зняв розмову з містером Піквіком.

— Коли я мавприємність бачити вас востаннє, ви виглядали бадьоріш, містер Піквік, — зауважив він.

— Цілком можливо, сер, — погодився містер Піквік, пронижуючи спритних юристів обуреними поглядами, що не справляли на них ні щонайменшого вражіння. — Думаю, ви не помиляєтесь, сер. Останній час я мав багато неприємностей з різними шахраями, сер.

Тут Перкера напав дуже міцний кашель, і він спитав, чи не цікавиться містер Піквік ранішніми газетами. Та газети містера Піквіка не цікавили.

— І то правда,— мовив Додсон.— Адже у Флітській в'язниці вам довелося спіткатися з доволі незвичайним людом. До речі, чи були ви задоволені своєю квартирою, містер Піквік?

— Я мав лише одну кімнату на другому поверсі,— відповів покривджений джентлмен.

— Ну що ж? На мою думку то найкраща частина в усьому будинкові.

— Найкраща,— буркнув містер Піквік.

Джентлмена палкої й нестриманої вдачі така байдужість і за таких обставин мусила була страшенно дратувати.

Містер Піквік стримував себе велетенськими зусиллями. Але коли Перкер підписав чека, а Фог поклав його в кишеню і переможна усмішка, загравши на його веселому обличчі, відбилась на суворому виді Додсона, наш герой відчув, як уся кров йому скипіла з обурення.

— Тепер я до ваших послуг, містер Додсон,— сказав Фог, ховаючи свою записну книжку й натягаючи рукавички

— Добре,— підвівся містер Додсон,— готовий і я.

— Дуже радий,— мовив роздобрений чеком Фог,— дуже радий, що мав нагоду познайомитись із містером Піквіком. Сподіваюсь, ви тепер ставитесь до нас краще, ніж було тоді, як ми бачились із вами вперше.

— Сподіваюся і я,— додав Додсон тоном скривдженої доброчесності.— Містер Піквік знає тепер нас більше. І якої б думки не були ви, сер. про людей нашого фаху, можу запевнити, що я не ремствую на вас за почуття, які ви визнали за можливе виявити тоді в нашій конторі, Фріменс - Каурті.

— Я теж прощаю вас, сер,— лагідно сказав Фог.

— Наша поведінка, сер,— мовив Додсон,— промовляє сама за себе і якнайкраще виправдує нас. Ми практикуємо вже багато років, містер Піквік, і були вшановані довір'ям од найбільш поважних клієнтів. Бувайте здорові, сер.

☞ Бувайте здорові, містер Піквік.— З цими словами Фог сунув під пахву свою парасольку, зняв рукавичку і на знак замирення простягнув обуреному джентльменові руку. Містер Піквік на відповідь сунув обидві руки під фалди фрака й повними зневаги очима глянув на Фога.

— Лявтене! — крикнув у цій хвилі Перкер.— Одчиніть двері, Лявтене!

— Заждіть трохи,— звелів містер Піквік.— Тепер я говоритиму.

— Киньте краще, дорогий сер, не треба. Нехай вже лишається так, як воно єсть,— благав маленький аторней.— Дуже прошу вас, містер Піквік.

— Ні, я не дозволю знуцатися з себе,— відповів містер Піквік.— Ви зробили кілька зауважень, містер Додсон.

Додсон повернувся, нахилив голову й посміхнувся.

— Ці зауваження стосувались до мене,— ледве зводив дух містер Піквік,— ваш компаньйон простяг мені руку, і ви обоє говорили зо мною якимось поблажливим тоном. Це таке нахабство, якого навіть од вас я не міг сподіватися.

— Що таке, сер? — гримнув Додсон.

— Як ви кажете, сер? — зарепетував Фог.

— Чи знаєте ви, що я був жертва вашої змови? — вів далі містер Піквік.— Чи знаєте ви, що я та людина, яку ви посадовили до в'язниці й обікрали? Чи відомо вам, що ви виступили як аторней на боці позивачки в справі Бардл проти Піквіка?

— Так, сер, ми знаємо це,— ствердив Додсон.

— Звичайно, все це нам добре відомо, сер,— вторував Фог, плескаючи, може — випадково, себе по кишені.

— І я бачу, що ви пригадуєте все це з великою приємністю,— сказав містер Піквік, надаремно намагаючись уперше за життя прибрати сардонічного вигляду.— Я давно вже хотів сказати вам, що я про вас думаю, і мовчав лише з поваги до мого друга Перкера. Ваш неприпустимий тон і ваша безсоромність увірвали мені терпець. Я кажу: „ваша безсоромність“, сер,— повторив містер Піквік, повернувшись до Фога так навальню, що той поквапився відступити до дверей.

— Обережно, сер,— сказав Додсон, який, дарма що був найкремезніший з-поміж товариства, розважливо тримався ззаду Фога і, ввесь пополотнівши, розмовляв через його голову.— Нехай він ображає нас, містер Фог. Не відповідайте йому нічого.

— Ні, ні. Я не відповідатиму,— запевнив Фог, потроху відступаючи і таким робом одтісняючи свого партнера до контори.

— Ви,— не вгамовувався містер Піквік,— ви — злодії, крючки й суцїги.

— Та добре вже,— перебив йому мову містер Перкер.— Це все?

— Все. Я вважаю їх за злодіїв, крючків і суцїг.

— Ну, значить, кінець,— примирчим тоном мовив Перкер.— Джентлмени, він сказав уже все, що хотів. Одчинили двері, Лявтене? Отже, на все краще, джентлмени... прошу... на все краще... до побачення... Лявтене, двері!— крикнув маленький чоловічок, не без задоволення випихаючи Додсона й Фога з кабінету.— Сюди, джентлмени, сюди... будь ласка, киньте вже ваші розмови... боже мій... містер Лявтене... ось двері, сер... ну, чого ж ви ще чекаєте?

— Якщо в Англії єсть правосуддя,— мовив Додсон, дивлячись на містера Піквіка й накладаючи капелюша,— якщо в Англії єсть правосуддя, ви ще за нього почувете.

— Ви — пара...

— Майте на увазі, сер,— застеріг Фог,— це вам до-рого стане.

— ...пара злодіїв і суцїг,— зневажаючи це попередження, вів далі містер Піквік.

— Злодії!— повторив він, перехилившись через поренчата сходів, що ними сходили вниз аторнеї.

— Злодії!— гримів містер Піквік, виприснувши з рук Перкера й Лявтена і висунувшись з вікна.

Коли містер Піквік утяг свою голову в кімнату, обличчя йому, як і завжди, було лагідне та спокійне. Посміхаючись, він знову увійшов до кабінету, ознайомив, що скинув великий тягар з свого сумління, і повідомив, що почуває себе щасливим.

Перевіривши рахунки й сплативши все, що належало, Перкерові, містер Піквік заходився дякувати своєму

маленькому приятелеві, коли у двері постукали. То був не звичайний подвійний стукіт, а безперервна низка громких ударів. Здавалося, що молоток стукає самотужки або що коло дверей стоїть божевільний.

— Господи, що це таке?— аж підскочив у своєму кріслі Перкер.

— Я думаю, хтось стукає в двері,— сказав містер Піквік.

Молоток робив безугодно.

— Боже мій!— занепокоївся Перкер.— Ми переполохаємо цілий квартал.— Хіба ж ви не чуєте стукоту, містер Лявтен?

— Зараз одчиню, сер,— одповів клерк.

Стукач, немов почувши відповідь і бажаючи дати на розум, що більше чекати не може, зняв справжню бурю.

— Це просто жах якийсь,— мовив містер Піквік, затуляючи пальцями вуха.

— Поскоріться ж, містер Лявтен,— наказав Перкер,— інакше він потрощить нам двері.

Містер Лявтен, що мив у темній комірочці руки, поквапився відчинити і побачив з'явище, за яке розповідатиметься в наступному розділі.

РОЗДІЛ XL

ДЕ МІСТЯТЬСЯ ДЕЯКІ ПОДРОБИЦІ ЩОДО СТУКОТУ В ДВЕРІ Й ОПОВІДАЄТЬСЯ ПРО ЦІКАВЕ ВІДКРИТТЯ, ЗВ'ЯЗАНЕ З ІМЕНАМИ МІСТЕРА СНОДГРАСА ТА ОДНОЇ ЮНОЇ ЛЕДІ

Те, що з'явилося перед очі здивованого клерка, був хлопець, надзвичайно гладкий хлопець в убранні слуги.

— Якого біса ти стукаєш так? — роздратовано спитав клерк.

— Як так? — сонним голосом звідався хлопець.

— Та так, як сорок візників разом, — пояснив клерк.

— Тому, що пан наказав мені стукати, доки не відкриють, бо інакше я можу заснути, — відповів хлопець.

— Ну, гаразд, — мовив клерк, — в якій справі тебе прислано?

— Сказати, що він чекає внизу коло сходів.

— Хто він?

— Та пан же. Він хоче знати, чи дома ви.

Визирнувши у вікно й побачивши коло дверей кеб, а в ньому симпатичного літнього джентлмена, містер Лявтен на мигах попросив його зайти до контори.

— Це й єсть твій пан, там у кебі?

Хлопець притакуючи нахилив головою.

Дальші запитання були перервані з'явленням старого Вордля, якого Лявтен зараз же провів до кабінету.

— Піквік! — згукнув старий джентлмен. — Вашу руку, друзяко. А я до позавчорашнього дня і не знав, що ви страждаєте у в'язниці. Страшенно радий, що вас уже звільнено. А як Арабела?

— Дуже добре, — одповів містер Піквік, — і, я певний, буде щаслива побачитись із вами.

— Ач, кароока лукавиця! — засміявся містер Вордл. — Я ж і сам намірявся трохи згодом одружитись із нею.

— Але як ви дізнались про це? — зацікавився містер Піквік.

— Та не від кого, як од моїх дівчат, — відповів містер Вордл. — Позавчора вони одержали листа від Арабели, де та пише, що одружилась, не спитавши згоди батька чоловікового, і що ви поїхали здобувати ту згоду, хоч тепер уже й пізно. Та це ще не все. Це — лише половина отих потайних кохань. Протягом останніх шести місяців ми ходили по мінованому полю, і нарешті міни вибухнули.

— Що ви кажете? — скрикнув містер Піквік. — Не вже друге секретне одружіння?

— Ні, ні, — заспокоїв містер Вордл, — до цього не дійшлося.

— То що ж тоді? — спитав містер Піквік.

Щільно причинивши двері й підсиливши себе понюшкою з Перкерової табатирки, старий джентлмен почав своє сенсаційне оповідання такими словами:

— Річ у тім, що моя донька Бела... Бела, що побралася з молодим Трандлем... знаєте?..

— Так-так, знаємо, — нетерпеливився містер Піквік.

— Тільки прошу не заважати мені, та ще й з самого початку. Так я кажу: моя донька Бела підсіла до мене того вечора... а її сестрі Емілії розболілась голова від Арабелиного листа, і вона пішла спати... Ось Бела підсіла того вечора до мене і зняла розмову про шлюбні справи. „Ну, що ви думаєте про одружіння Арабели, тату?“ — питається. „Що думаю, голубонько? Сподіваюся, що все влаштується“. — „Це справжнє одружіння по любові, тату“, каже Бела, помовчавши трохи. — „Воно правда твоя, серденько“, одказую, „та не завжди такі одружіння дають найкращі наслідки“. — „Шкода мені слухати, тату, що ви висловлюєтесь проти шлюбу по любові“, промовила Бела і аж зашарілась. „Ти помиляєшся“, відповідаю, „я не можу бути проти них, знавши бодай би два приклади — твій і твоєї мами“. — „Та я не про те кажу“, співає вона своєї, „мені власне треба поговорити з тобою про Емілію“. Ну, і нарешті вона наважилась сказати мені, що Емілія дуже нещасна; що, починаючи

від різдва, вона весь час листується з вашим приятелем Снодграсом, що на зразок своєї подруги вона збиралася тікати з ним; але, поміркувавши трохи, вони з сестрою поклали зробити мені честь і спитати, чи не дам я своєї згоди добровільно. А тепер, Піквік, зменшіть ваші очі до їхнього звичайного розміру, скажіть мені, що ви думаєте про це все, і дайте пораду. Буду вам дуже вдячний.

— Снодграс! Од самого різдва! — тільки й спромігся вимовити остовпілий містер Піквік.

— Авжеж, од самого різдва, — ствердив Вордл. — Ясно сказано, і, певне, у нас із вами були погані окуляри, коли ми не помічали цього.

— Ну, а що ж ви зробили? — звідався містер Піквік.

— Я страшенно розлюгувався й перелякав мою матусю так, що вона знепритомніла.

— Цілком зрозуміло, — вкинув слово Перкер. — А потім?

— Я хвилювався, бурхав і зняв цілу бучу. Нарешті мені обридло злоститись самому та нервувати своїх. Тоді я найняв карету, звелів запрягти мої коні й приїхав до Лондону з того, мовляв, приводу, щоб Емілія могла побачитися з Арабелюю.

— А, так міс Вордл з вами? тут? — спитав містер Піквік.

— Звичайно. Вона тепер в Осборнському готелі, якщо ваш меткий приятель не викрав її звідти.

— Ви, значить, уже помирилися?

— Нічого подібного! Вона весь час пхикає та плаче, а заспокоїлась на хвилиночку тільки вчора ввечері, як писала якогось листа.

Запросивши Перкера до себе обідати, Вордл разом із містером Піквіком поїхав до „Джорджа та Яструба“, де їм сказали, що Арабела і її покоївка, доставши записку від Емілії, зараз же подались до Осборнського готелю. Вордл у деяких справах пішов до Сіті, а гладкого хлопця пославав переказати Емілії, що вони з Піквіком повернуться й обідатимуть на п'яту.

Мавши таке доручення, гладкий хлопець, не постукавши в двері, увійшов до вітальні. Там він застав джентлмена, що сидів на софі, пригорнувши до себе

Емілію, і побачив Арабелу з гарненькою покоївкою, що стояли біля вікна та жваво про щось розмовляли. З несподіванки хлопець скрикнув, леді верескнула, а джентлмен вилаявся.

— Що тобі треба, одоробло? — спитав джентлмен, в якому і без нашої рекомендації читач упізнав уже містера Снодграса.

Переляканий хлопець ледве спромігся відповісти:

— Міс.

— Навіщо я тобі потрібна, дурню? — звідалась Емілія, одвернувши голову.

— Пан і містер Пквік обідатимуть на п'яту.

— Забирайся звідси! — гримнув містер Снодграс.

— Ні, ні, — спинила хлопця Емілія! — Бело, душко, дай пораду.

Після цього Емілія, містер Снодграс, Арабела та Мері згуртулися в одному з кутків і кілька хвилин, протягом яких хлопець дрімав, радилися.

— Джо, — спитала нарешті Арабела, обдарувавши хлопця чарівною усмішкою, — як тобі ведеться Джо?

— Джо, — промовила Емілія, — ти — гарний хлопець, і я за тебе не забуду.

— Джо, — сказав містер Снодграс, підійшовши до здивованого парубка й стиснувши йому руку, — на жаль, я мало знав тебе. Ось тобі п'ять шилінгів, Джо.

— І я буду винна тобі п'ять шилінгів, Джо, — додала Арабела, — бо ми з тобою старі знайомі.

— Треба було б нагодувати його, — зауважила Емілія.

Гладкий хлопець мало не засміявся з радощів.

— Ходім униз, — сказав він. — Я бачив там знаменитий пиріг з м'ясом, — і хлопець, вхопивши Мері за руку, потяг її до буфету, де, крім згаданого пирога, йому подали біфстека, таріль з картоплею й здоровезний кухоль портеру. Упоравшись із усіма цими справами, Джо з щасливим обличчям прикорхнув коло столу.

Між тим нагорі відбувалась дуже серйозна нарада. Доводилось погоджувати силу проектів на той випадок, якби містер Вордл виявив жорстокість та не дав дозволу на одружіння. Коли містер Вінкл остаточно розпрощався, до обіду лишалося не більш як півгодини. Дами побігли до Емілії причепуритися, а щасливий

коханець, узявши свого капелюша, вийшов з кімнати. Не встиг він дійти до кінця коридора, як почув голос містера Вордля, а нахилившись через бильця — вздрів і його самого, що в супроводі інших джентлменів брався по сходах. Не знаючи пляну будинку, містер Снодграс поспішився повернути до мешкання, де він тільки но був, а звідти прослизнув у суміжну кімнату (спальню містера Вордля) і тихенько зачинив по собі двері. В той самий момент до вітальні ввійшли містер Вордл, містер Натаніел Вінкл і містер Бенджемен Елен.

Добре, що я заховався від них, — подумав містер Снодграс і, посміхнувшись, на пальцях прокрався до других дверей — Звідси я вільно й непомітно вийду в коридор“.

На великий жаль, вільному та непомітному виходові перешкоджало те, що двері були зачинені на ключ, і ключа в замку не було.

— Принесіть нам найкращого вина, — потираючи руки, звернувся старий Вордл до коридорного, — покличете леді. На Перкера, я думаю, чекати не варто, — глянув він на свого годинника, — він завжди акуратний. Як прийде, то буде вчасно, а як не прийде, то нема чого й чекати. А, Арабела!

— Сестра моя! — скрикнув містер Бенджемен Елен, романтичним жестом обіймаючи молоду жінку.

— О, Бене, прошу, не тискай так, бо ти побгаєш мені сукну.

— А для мене у вас і словечка не знайдеться? — спитав Вордл і собі обняв Арабелу.

— Найдеться — і багато, — шепнула леді. — Ви безсердне, жорстоке, нечуле чудовисько.

— А ви — маленька бунтівниця, — тим же тоном одповів Вордл, — і мені доведеться не приймати вас більше у себе. Таких людей, як ви, що дружаться всупереч цілому світові, треба виключати з пристойного товариства. Прошу! — голосно промовив старий джентлмен. — Обід на столі. Ви сядете поруч мене, Арабело. Джо! А, кляте створіння! він чогось не спить.

І справді, гладкий хлопець не спав і був навдивовижу бадьорий. Очі йому були розімкнуті й дивилися так, немов він і не збирався будь-коли їх заплющувати.

В його рухах була якась незвичайна жвавність. Стрічаючись поглядами з Емілією або Арабелою, він вищеряв зуби та всміхався, а один раз Вордлю навіть здалося, що він підморгнув до них.

— Джо,— сказав Вордл, обшукавши всі свої кишені,— чи не на софі моя табатирка?

— Ні, сер,— одповів гладкий хлопець.

— А, пригадав. Вона у мене в спальні. Побіжи та принеси її мені.

Повернувшись із спальні з табатиркою, Джо був блідий, як мрець.

— Що трапилося з тобою, хлопче?— згукнув здивований Вордл.

— Нічого,— пробелькотів Джо.

— Мабуть, ти бачив там привид?— спитав старий джентлмен.

— Або хильнув чоگونهбудь,— висловив думку Бен.

— Попильнуйте його кілька хвилин,— шепнув Вордл молодому медикові.— Може, він і дійсно на підпитку.

А трапилося те, що безщасний Джо, будучи в спальні, замінявся десятком слів із містером Снодграсом, і цей джентлмен благав прислати когось, щоб визволити його. Поміркувавши трохи, хлопець нахилився над містером Піквіком і, показуючи пальцем через плече, скривив гримасу, огиднішої та жахливішої за яку не кривив жаден блазень.

— Боже мій!— скрикнув містер Піквік.— Що за... га?— і він спинився, бо гладкий хлопець уже випростався й удав, що спить.

— В чім річ?— спитав містер Вордл.

— Якийсь чудний хлопець,— відповів містер Піквік, дещо зденеровано поглядаючи на Джо.— Може, воно і неприємно, але я починаю думати, що він не сповна розуму. Я, правда, не певний цього, але його маніри трохи лякають мене. Ой!— містер Піквік аж підскочив.— Перепрошаю, леді, він тільки но якимось гострим струментом штрикнув мене в ногу. Він таки, безперечно, збожеволів.

— Він — п'яний,— grimнув містер Вордл.— Подзвоніть! Покличте коридорних! Він — п'яний.

— Далєбі, я не п'яний,— зарумав хлопець, падаючи явколішки перед своїм паном, що вхопив його за комір.— Я не п'яний, їй-богу.

— Тоді ти сказився. Ще гірше. Покличте коридорних!— гукав старий джентлмен.

— Я не сказився. Я зовсім здоровий,— запевняв хлопець.

— Якого ж тоді дідька ти штрикнув містера Піквіка чимсь гострим?— із серцем скрикнув містер Вордл.

— Він не хотів дивитись на мене. Я маю йому щось сказати.

— Що ти маєш сказати йому?— спитало разом з півдванадцятка голосів.

Гладкий хлопець зідхнув, беспорядно глянув на двері спальні й п'ястуками утер дві сльози, що котились по його ситих щоках.

— Що ти мав сказати йому?— напосідав Вордл, трясучи хлопця.

— Облиште,— мовив містер Піквік,— дозвольте я сам поговорю з ним. Огже, що ти мав переказати мені, голубчику?

— Я хотів шепнути.

— Ти, напевне, хотів одкусити йому вухо, поганцю,— здогадався Вордл.— Не підходьте до нього. Він божевільний. Подзвоніть. Нехай його заберуть звідси.

Крик загального подиву спинив містера Вінкля, що простяг уже руку до дзвоника. З спальні вийшов ув'язнений закоханець і, весь червоний з замішання, чемно вклонився товариству.

— Ало!— згукнув містер Вордл, випускаючи з рук хлопця.— Що це значить?

— Я сидів у сусідній кімнаті відтоді, як ви повернулися, сер,— пояснив містер Снодграс.

— Еміліє, дитинко моя,— з докором у голосі промовив містер Вордл.— Я ненавиджу брехню та ошуканство. З твого боку це неделікатність і невдячність. Я не заслужив на таке, Еміліє.

— Татусю,— відповіла Емілія,— Арабела знає... кожен тут знає... Джо знає... Я до цього не причетна. Августе, бога ради, що ж ви мовчите?

Містер Снодграс зараз же пояснив, як опинився він у такому двозначному становищі, а пояснивши — вклонився знову, глянув у середину свого капелюша й напрямився до дверей.

— Стійте! — сказав старий Вордл. — Чому ж ви не розповіли мені цього з самого початку?

— Або не звірились на мене? — додав містер Піквік.

— Та годі вже вам, — стала на захист містера Снодграса Арабела. — Яка користь питати про це тепер, коли ви придбали заможного зятя і налякали своєю лютістю всіх, крім мене? Стисніть краще йому руку та звеліть дати йому обідати, бо він хоче їсти. А головне — пийте зараз же вино, бо, доки ви не вип'єте своїх двох пляшок, ви просто незносні.

Добрячий старий джентлмен ухопив Арабелу за вухо, безсоромно поцілував її, ніжно поцілував свою дочку і дружньо стиснув руку Снодграсові.

— Щодо одного пункту, то вона безсумнівно має рацію, — сказав старий джентлмен. — Подзвоніть, щоб принесли вина.

Вечір удався прекрасний. Маленький містер Перкер був у чудовому гуморі, розповідав смішні історії і співав сумних пісень, більшість яких потішала не менше, як його анекдоти. Арабела була чарівна, містер Вордл — надзвичайно веселий, містер Піквік — доброзичливий, містер Бен Елен — галасливий, закохані — мовчазні, містер Вінкл — балакучий, а всі разом були щасливі.

РОЗДІЛ ХІ

ВАЖЛИВА НАРАДА МІСТЕРА ПІКВІКА З СЕМЮЄЛЕМ ВЕЛЕРОМ, ЩО В НІЙ БЕРЕ УЧАСТЬ І РОДИТЕЛЬ ОСТАННЬОГО. НЕСПОДІВАНЕ З'ЯВЛЕННЯ ДЖЕНТЛМЕНА В СУРДУТІ ТЮТЮНОВОГО КОЛЬОРУ

Містер Піквік сидів у себе й думав, між іншим, як допомогти юному подружжю, що їхнє непевне становище починало вже викликати в нього деякі побоювання. На цю пору в кімнату нечутно ввійшла Мері і, наблизившись до столу, промовила:

— Вибачте, сер. Там унизу стоїть Семюел і питається, чи може зайти до вас його батько.

— Звичайно,— відповів містер Піквік.

— Слухаю, сер,— сказала Мері й направила до дверей.

— А він давно вже чекає? — спинив її містер Піквік.

— О, ні сер. Вони тільки но приїхали. Сем каже, що більше ніколи не проситиме у вас відпустки, сер.

Може, Мері зрозуміла, що переказала цю новину із запалом трохи більшим, ніж годилося б; може, побачила вона добрячу усмішку на обличчі містера Піквіка,— ми не знаємо. Тільки гарненька покоївка спустила голову й стала пильно розглядати ріжечок своєї фартушинки.

— В кожному разі попросіть їх сюди,— сказав містер Піквік.

Мері з полегшенням зідхнула й побігла наниз.

За хвилину в кімнату, в супроводі свого батька, вступив Сем Велер.

— Радий, що ви повернулися, Семе,— привітав його містер Піквік.— Як ся маєте, містер Велер?

— Дуже добре. Дякую, сер,— відповів удівець.— Сподіваюся, ви здорові, сер?

— Спасибі, цілком здоровий,— одказав містер Піквік.

— Я хотів перебалакати з вами, сер, якби ви могли ласкаво приділити мені хоч п'ять хвилинок, сер.

— З охотою приділю,— відповів містер Піквік.— Дайте стільця вашому батькові, Семе.

— Спасибі, Семі, я вже й сам підцупив,— сказав містер Велер, беручи стільця.— Надзвичайно гарна година, сер,— зауважив старий джентлмен і сів, поставивши свого капелюша на підлогу коло себе.

— Чудова,— погодився містер Піквік.— Саме літня.

— Я й кажу — сезонна година, сер,— ствердив містер Велер. Тут старого джентлмена напав страшенний кашель, а коли напад минувся, він почав хитати головою та підморгувати до свого сина і зробив навіть кілька загрозливих жестів на ту ж таки адресу.

— Річ у тім, сер,— зрозумів нарешті Сем,— що батько продав свої цінні папери.

— Добре, Семі, добре,— ухвально кивнув головою старий.— Ось з цього, я знаю, і слід було б почати. Тепер — далі, та й кінчай мерщій.

— Ви можете сісти, Семе,— сказав містер Піквік, бачивши, що розмова триватиме довший, ніж він того сподівався, час.

Сем уклонився й сів.

— Батько дістав за них п'ятсот тридцять фунтів, сер.

— Правильно, Семі,— ствердив містер Велер.

— До цієї суми треба додати ще гроші, які він виторгував за будинок і за майно, і все це разом становитиме тисячу сто вісімдесят фунтів.

— Ого! — сказав містер Піквік.— Дуже радий. Здоровлю вас, містер Велер, з такою вдатною реалізацією.

— Заждіть хвилинку, сер,— старий джентлмен урочисто підніс угору руку.— Далі, Семі.

— Гроші в нього,— з деякою нерішучістю провадив Сем,— і він хоче примістити їх у якесь певне місце, де вони не пропали б. Бо як вони залишаться в батька, він або позичить їх комусь, або понакупить коні, або агубить гаманця, або взагалі зробить якусь дурницю.

— Дуже добре, Семі,— хитнув головою старий з таким задоволеним виглядом, немов Сем вихваляв його розважливність та обачність.— Дуже, дуже добре!

— Огже,— казав далі Сем, нервово пощипуючи криси свого капелюша,— отже він узяв гроші з банку і прийшов сюди зо мною, щоб... щоб запропонувати чи попросити... одне слово...

— Одне слово,— нетерпляче перебив містер Велер,— одне слово, сказати, що мені вони не потрібні. Я, знаєте, фурман на дилжансі, і мені нема де переховувати їх. Або платити кондукторові за те, щоб вони були в його, або класти їх у ящик для речей і спокушати пасажирів. Якщо ви візьмете їх од мене, я буду дуже вам вдячний, сер. Може,— тут містер Велер нахилився до вуха містера Піквіка,— може, вони придадуться вам, щоб сплатити оті ваші судові витрати. Зрештою, нехай гроші будуть у вас, доки я не попрошу повернути їх мені.— По цих словах містер Велер поклав гаманця на коліна містерові Піквікові, схопив свого капелюша і вибіг із кімнати зі швидкістю, якої аж ніяк не можна було сподіватися від такого тілистого джентлмена.

— Затримайте його, Семе,— приведіть назад зараз же! Містер Велере, ідіть сюди!— репетував містер Піквік.

Сем бачив, що його пан не жартує і, ввіймавши свого батька вже на сходах, силоміць потяг його назад.

— Друже мій,— сказав містер Піквік, взявши старого за руку,— ваше довір'я зворушило мене.

— При чому тут довір'я, сер?— пручався містер Велер.

— Запевняю вас, мій друже, грошей у мене більше, ніж я потребую; значно більше, як може витратити їх людина мого віку,— сказав містер Піквік.

— Ніхто не може сказати, скільки він витратить, доки в його єсть ще гроші в кишені.

— Мабуть, і не може.— погодився містер Піквік,— але я не збираюся робити спроби витрачати всі свої гроші і тому думаю, що завжди матиму їх досить. Візьміть, прошу, вашого гаманця назад, містер Велере.

— Добре,— з похмурих виглядом сказав старий,— я візьму. А ти занотуй мої слова, Семі. Тепер уже я напевне зроблю якусь дурницю.

— Не роби краще,— умовляв його Сем.

Містер Велер подумав трохи і, застьобуючи свій сурдут, рішуче промовив :

— Я відкуплю заставу.

— Що? — скрикнув Сем.

— Заставу, — кризь зуби процідив старий. — Тримати заставу, Семе. Прощайся з своїм батьком, синку. Він орендуватиме заставу.

Загроза була така жахлива, а рішучість старого така непохитна, що містер Піквік не встояв і, поміркувавши хвилину, сказав :

— Гаразд, я візьму гроші, містер Велер. Може, і справді я приміщу їх краще, ніж примістили б ви.

— Оце так так! — зрадив містер Велер. — Безперечно, ви примістите їх краще, ніж я.

— Ну, годі про це, — мовив містер Піквік, кладучи гаманця собі в кишеню. — Дякую за довіру, мій друже. А тепер сідайте. Я хотів би порадитись із вами.

Почувши ці слова, містер Велер одразу перестав сміятися з радощів і прибрав серйозного вигляду.

— Вийдіть на хвилиночку, Семе, — сказав містер Піквік. Сем скорився.

— Ви, скільки я знаю, не великий прихильник шлюбів, містер Велер, — такими словами, на превелике здивування Велера, почав свою промову містер Піквік.

Містер Велер похитав головою. Він не міг говорити. Йому спало на думку, що якась вража вдова полонила таки містера Піквіка.

— Чи звернули ви увагу на молоду дівчину, що зустріла вас, коли ви приїхали з вашим сином?

— Так, я бачив ту молоду леді, — одрубав містер Велер.

— Ну, і що ви про неї думаете? Скажіть тільки відверто, містер Велере.

— Мені здалося, вона дуже гарненька й струнка жінка, — з виглядом знавця сказав старий.

— Так воно і єсть, — ствердив містер Піквік. — Ну, а як вам подобались її маніри?

— Вельми симпатичне й привітне дівча.

— Вона дуже цікавить мене, містер Велере, — признався містер Піквік. — Ця молода особа прихильно ставиться до вашого сина, і Семові вона до душі.

— Такі речі батькові вуха завжди слухають з приємністю,— зауважив містер Велер.

— Я не раз уже стежив за ними й думав про них,— вів далі містер Піквік, удаючи, що не чує слів свого бесідника.— Уявіть собі, що я хотів би влаштувати їх як чоловіка та жінку при якомунебудь ділі, і це дало б їм змогу жити цілком пристойно. Що ви сказали б на це?

Спершу пропозиція одружити одного з його близьких примусила містера Велера скривитися. Але з часом, докладніш обговоривши з містером Піквіком, а головне — дізнавшись од нього, що Мері не вдова, старий став здатливіший. Нарешті він сказав, що не заперечуватиме намірам містера Піквіка і охоче слухатиме його порад. Вловивши старого на слові, містер Піквік дуже зрадів і зараз же покликав Сема.

— Оце ми з вашим батьком говорили про вас, Семе,— почав був містер Піквік, одкашлюючись.

— Про тебе, Семюеле,— протекторським тоном ствердив містер Велер.

— Я не сліпий, Семе, і бачу, що ви довгий уже час почуваете більше як приязнь до покоївки Вінкля,— провадив містер Піквік.

— Чуеш, Семюеле? — так же врочисто спитав містер Велер.

— Сподіваюся, сер,— звернувся Сем до свого пана,— сподіваюся, що ви не вбачаете нічого поганого в приятельських стосунках молодого чоловіка з дівчиною, та ще такою хорошою й скромною.

— Звичайно, не вбачаю,— запевнив його містер Піквік.

— Ні в якому разі,— ласкавим, але напучувальним тоном заспокоїв сина містер Велер.

— Настільки не вбачаю і вважаю їх за такі природні, що ладен навіть підтримати ваші прагнення в цьому напрямкові й допомогти вам у разі потреби. З приводу цього ми саме й розмовляли з вашим батьком. Погодившись із ним...

— І встановивши, що леді не вдова,— вкинув слово містер Велер.

— І взявши на увагу, що леді не вдова,— усміхнувся містер Піквік,— я дійшов такого висновку, Семе. Я хочу

звільнити вас од ваших теперішніх обов'язків, а на вдячність за вашу відданість допомогти вам одружитись із цією дівчиною і створити собі незалежне життя. Я пишатимусь тим,—тут тремтячий од хвилювання голос містера Піквіка набув своєї звичайної сили та звучності,— я пишатимусь і буду щасливий дбати про ваш добробут і в дальшому.

Впала коротка мовчанка, а потім Сем трохи приглушеним, а проте рішучим голосом сказав:

— Дуже вдячний за вашу добрість, сер, але цього бути не може.

— Не може бути!?!—вкрай здивований скрикнув містер Піквік.

— Семюеле,—поважно промовив містер Велер.

— Я кажу, що цього не може бути,—на тон вище повторив Сем.—Як ви житимете без мене, сер?

— Недавні зміни в родинному стані моїх друзів, безперечно, відіб'ються й на моєму житті, дорогий мій друже,—сказав містер Піквік.—До того ж я стаю старий і потребую спокою та відпочинку.

— Гаразд,—відповів Сем,—отже ви більше, ніж будь-коли, потребуватимете догляду та пильнування. Якщо вам потрібний другий—більш вигладжений—слуга... ну, що ж?—шукайте й беріть його. Але чи за плату чи безплатно, з договору чи без договору, з харчем вашим чи з своїм, з відпусткою чи без відпустки—Сем Велер лишиться біля вас і нікуди від вас не піде. І що б там хто не казав, я не відмовлююсь від своїх слів.

Наприкінці цієї деклярації, виголошеної Семом з великим піднесенням, Велер старший підвівся з свого стільця і, забувши на місце та звичайність, почав вимахувати капелюшем і тричі вигукнув „Ура!“

— Друже мій,—промовив містер Піквік, коли містер Велер, дещо засоромившись свого надпориву, знову сів,—ви мусите подумати й про дівчину.

— Я й думаю про неї, сер,—відповів Сем.—І я завжди думав про неї. Ми говорили за нею. Я з'ясував її моє становище, а вона сказала, що згодна чекати, доки я не буду вільний. І, я гадаю, ждатиме. А якщо не ждатиме, то мені такої дружини не потрібно, і я охоче

відмовлюся од неї. Ви знаєте мене, сер. Як я сказав, так і зроблю.

Хто міг ставити опір такій рішучості? Тільки не містер Піквік. Безкорисна відданість цієї простої людини сповнила його душу гордощами більше, ніж тисячі запевнень найславетніших вельмож і учених.

Поки в номері містера Піквіка точилися списані розмови, до парадних дверей готелю підійшов маленький чоловічок у сурдуті тютюнового кольору. Носій ніс за ним невеличку валізку. Найнявши кімнату, старий спитав у коридорного, чи не тут живе місіс Вінкл, і той, звичайно, це ствердив.

— Вона сама? — звідався маленький старий джентлмен.

— Думаю, що так, сер,— відповів коридорний.— Я можу покликати її покоївку, сер, і якщо вам...

— Не треба мені вашої покоївки,— розсердився старий джентлмен.— Проведіть мене до її номера, тільки не попереджайте нікого.

— Як ви кажете, сер? — не зрозумів коридорний.

— А вам хіба позакладало? — запитанням одповів на запитання маленький старий джентлмен.

— Ні, сер.

— То слухайте, прошу. Ви мене чуєте тепер?

— Чую, сер.

— Ну й добре. Проведіть мене до кімнати місіс Вінкл, тільки не попереджайте нікого.

Віддавши такого наказу, маленький старий джентлмен сунув коридорному п'ять шилінгів і пильно подивився на нього.

— Право, сер,— вагався слуга,— я, право, не знаю, сер, чи...

— Чого вже там! Однаково зробите, як я прошу, то робіть уже краще відразу. Не будьмо гаяти часу.

В голосі джентлмена та в його манірах було стільки впевненості, що коридорний поклав монету в кишеню й повів його на гору.

— Оце її кімната, сер,— ознайомив коридорний.

Перечекавши, поки слуга щезнув з очей, маленький старий джентлмен постукав у двері.

— Заходьте! — мовила Арабела.

— Гм, голосок, нема чого й казати, гарненький, — буркнув джентлмен. — Та це ще нічого не значить, — і він увійшов. Побачивши незнайомого, Арабела трохи зніяковіла, — що, проте, було їй дуже до лиця, — і підвелася з крісла, де вона сиділа й шила.

— Не вставайте, прошу, мадам, — сказав незнайомий, зачинаючи по собі двері. — Здається, місіс Вінкл?

Арабела нахилила голову.

— Дружина Натанієля Вінкля, сина бірмінгемського купця? — допитувався джентлмен, придивляючись до молодої жінки.

Арабела знову нахилила голову й озирнулася, немов шукаючи допомоги.

— Моя поведінка, я бачу, дивує вас, мадам, — зауважив старий.

— Дивує, мушу признатися, — відповіла Арабела, дедалі більше хвилюючись.

— З вашого дозволу, я візьму стільця, мадам, — сказав незнайомий.

— Ви не знаєте мене, мадам? — спитав джентлмен, сівши на стілець і наклавши на ніс окуляри.

— Ні, сер, — полохливо відмовила молодиця.

— Ні? — повторив джентлмен, похитуючи лівою ногою. — Та й дивно було б, якби ви знали. А моє ім'я повинно бути відомо вам, мадам.

— Повинно? — Арабела тремтіла, сама не розуміючи, чому. — Дозвольте спитати, як вас зовуть.

— Зараз, мадам, зараз, — сказав незнайомий. — Ви нібито нещодавно одружилися?

— Нещодавно, — ствердила Арабела й одклала на бік свою роботу.

— І одружились, не настоявши, щоб ваш наречений спитав спершу дозволу в свого батька або в того, від кого він матеріально залежить.

Арабела приклала до очей свою хусточку.

— Не зробивши навіть спроби так або інакше довідатись, як ставиться до цього старий?

— І цього не можна заперечувати.

— І не мавши досить великих статків, які могли б відшкодувати вашому чоловікові втрати, що він їх зазнав, бо одружився всупереч бажанню свого батька. Це

те, що хлопці й дівчата звать некорислива любов, але тільки до того часу, поки не придбають своїх власних хлопчиків та дівчаток. Тоді вже вони звать це інакше.

Арабела вмивалася слізьми і виправдувала себе молодістю та недосвідченістю. Вона казала, що тільки щире кохання примусило її зробити такий необачний крок, і послалась на те, що змалку була позбавлена рад і гарного прикладу батьків.

— Це була помилка,— вже дещо лагідніше промовив старий джентлмен,— велика помилка. Фантазія та романтика. Серйозні люди так не роблять.

— То моя провина, виключно моя провина,— ридала бідолашна Арабела.

— Дурниці!— сказав старий джентлмен.— Хіба то ваша провина, що він закохався у вас? Хоч ні,— і джентлмен лукаво глянув на Арабелу,— то була ваша провина. Він не міг не закохатись.

Може, невинний комплімент, може, оригінальна маніра, з якою його було сказано, може, зміна в поведженні старого джентлмена, а може, всі три причини разом викликали усмішку на устах Арабеліних.

— А де ваш чоловік?— суворо спитав старий, що й сам мало не всміхнувся.

— Він щохвилини мусить повернутися, сер,— відповіла Арабела.— Я умовила його прогулятися трохи. Він зовсім змарнів і нудьгує, що не має ніяких відомостей од свого батька.

— Нудьгує, кажете? Катюзі по заслугі.

— Він хвилюється з-за мене, а я, звичайно, хвилююся з-за нього, сер. Це ж бо все через мене.

— А я думаю, що через нього. Так йому й треба. І я дуже радий, що він нудиться.

Не встиг старий вимовити це, як на сходах почулися кроки, що обое вони відразу їх упізнали. Маленький джентлмен пополотнів і, намагаючись здаватися спокійним, підвівся з стільця, коли містер Вінкл увійшов у кімнату.

— Батько!— скрикнув Вінкл і з подиву аж ступив назад.

— Так, сер,— відповів маленький старий джентлмен.— Що ви хотіли сказати мені?

Містер Вінкл мовчав.

— Сподіваюся, вам хоч трохи соромно? — спитав старий.

Містер Вінкл і тепер не відповів нічого.

— Вам соромно, чи не соромно, сер? — напосідав джентлмен.

— Ні, сер, — одмовив нарешті містер Вінкл, беручи Арабелу за руку. — Мені не соромно; ні за себе, ні за мою дружину.

— Серйозно? — глузував старий джентлмен.

— Я дуже шкодую, що розсердив вас, сер, — сказав містер Вінкл, — але не маю жадних підстав соромитись, що ця леді — моя дружина, а ваша донька.

— Давай твою руку, Нете! — промовив старий джентлмен зовсім іншим голосом. — Поцілуйте мене, моє серденько. Кінець - кінцем, ви — чарівна невісточка.

За п'ять хвилин містер Вінкл пішов шукати містера Піквіка, і коли, повернувшись із ним, одрекомендував його своєму батькові, обидва джентлмени хвилин із п'ять трусили один одному руки.

— Велике спасибі вам, містер Піквік, за мого сина, — сердечним тоном промовив старий містер Вінкл. — Я людина нєрвова і, коли бачив вас востаннє, був у дуже кепському настрої: так роздратувала мене несподівана звістка про одружіння мого Нета. Тепер я бачив її на власні очі і цілком задоволений. Чи мушґу я перепрошати вас ще, містер Піквік?

— Ані же, — відповів містер Піквік. — Ви дали мені те, чого єдине бракувало для повноти мого щастя.

РОЗДІЛ ХІІІ

ПІКВІКСЬКИЙ КЛУБ СКАСОВАНО, І ВСЕ ЗАКІНЧУЄТЬСЯ ЗАГАЛЬНИМ ЗАДОВОЛЕННЯМ

По приїзді містера Велера з Бірмінгема минув тиждень. Містер Піквік і Сем Велер зникали з дому на цілі дні, поверталися перед самим обідом і мали надзвичайно таємничий вигляд, що зовсім не пасував до їхньої щирої вдачі. Було ясно—настигали якісь важливі події. Залежно від свого темпераменту кожен висловлював окрему думку. Дехто (і містер Тампен у тому числі) гадали, що містер Піквік має шлюбні наміри; але такий здогад викликав рішучі заперечення з боку дам. Інші схильні були припустити, що вчений муж збирається в якусь далеку подорож і переводить потрібні для неї готування. Але й цю думку знов таки категорично відкидав Сем Велер. Допитаний од Мері, він запевнив, що ні за які подорожі тепер не може бути й мови. Невсипущі шестиденні метикування до послідку виснажили мізки всього товариства, і однодушно вирішено заждати пояснень від містера Піквіка.

З цією метою містер Вордл запросив своїх друзів на обід до себе, в готель „Адельфі“. Коли чарки двічі обійшли круг столу, господар узявся до справи.

— Нам усім цікаво знати,— сказав старий джентлмен, чим ми образили вас, містер Піквік. Ви останні дні цураєтесь нас і увесь час присвячуєте прогулянкам на самоті.

— Вам це інтересно? — мовив містер Піквік.— Дивно, право, що якраз сьогодні я й сам хотів розказати вам усе. Якщо ви дасте ще склянку вина, я задовольню вашу цікавість.

Кухоль неймовірно швидко перебіг з рук до рук, і містер Піквік, приязно всміхнувшись, глянув на своїх друзів і почав так:

— Зміни, що оце відбулися серед нас — я маю на оці недавнє одружіння і передбачуване весілля — примушують і мене замислитись над своїм майбутнім. Я поклав оселитися десь у спокійній околиці Лондону, нагледів будиночок собі до смаку, купив і опорядив його. Тепер він зовсім готовий, і я хотів би переїхати туди зараз же, щоб багато щасливих років прожити там в оточенні моїх друзів і, оплакуваний ними, зійти в могилу.

Тут містер Піквік зробив павзу, і тихий шепіт пронісся над столом.

— Будинок, що я купив, — вів далі містер Піквік, — у Дальвічі. При ньому сад, а місцевість — одна з мальовничіших серед лондонських околиць. Опорядив я його як міг вигідно; може, навіть елегантно. Про це ви незабаром судитимете самі. Сема я беру з собою. Найняв я з рекомендації Перкера кастеляншу — стару, поважну жінку, і стільки слуг, скільки вважав за потрібне. Я пропоную посвятити свій будинок церемонією, в якій я й сам беру участь. Я хотів би, щоб весілля доньки мого друга Вордля, коли він не заперечуватиме, відбулося в мене. Щастя молоді, — пояснив трохи зворушений містер Піквік, — завжди було для мене найпершою втіхою.

Містер Піквік спинився знову. Емілія й Арабела голосно хлипали.

— Про свої пляни, — закінчив містер Піквік, — я повідомив Піквікський Клуб і на письмі, і усно. Підчас моєї довгої відсутности там точилися постійні сварки, і мій вихід з числа його членів та ще деякі обставини викликали його остаточний розклад. Піквікський Клуб не існує більше. Я ніколи не буду шкодувати, — тихим голосом додав містер Піквік, — ніколи не буду шкодувати, що більшу частину двох останніх років мого життя присвятив вивченню різноманітних особливостей натури людської, нехай моя робота й здаватиметься декому нікчемною. Майже все своє життя перед тим я витратив, щоб здобути собі статки, але життєві сцени,

що свідком їх я був тепер і за які перше не мав жадного уявлення, поширили мій кругогляд і загострили мій розум. Мабуть, я зробив мало доброго, але, сподіваюся, чинив і мало поганого. В кожному разі, для мене самого мої пригоди стануть за джерело приємних і втішних спогадів. Нехай благословить бог вас усіх.

Містер Піквік тремтячими руками наповнив свою склянку, і з очей йому покотилися сльози, коли товариство, як один, підвелось з стільців і від щирого серця випило до його.

Придбати багато справжніх друзів, щоб потім утрастити їх — така вже доля людська. Доля письменника — створювати собі уявних друзів і в процесі творчости втрачати їх. Та нещастя наше на цьому не обмежується: мусимо по закінченні роботи розповісти про долю своїх героїв.

Згідно з цим звичаєм — безперечно, поганим — подаємо й ми деякі відомості про героїв, залишених нами коло столу в номері містера Вордля.

Містер і місіс Вінклі, діставши ласки в старого джентлмена, переїхали незабаром до нововідбудованого дому, звідки до садиби містера Піквіка було не більше як півмилі. Містер Вінкл, ставши за лондонського уповноваженого свого батька, змінив своє спортивне вбрання на звичайний костюм англійця і виглядає тепер, як усі цивілізовані християни.

Містер і місіс Снодграс оселилися в Дінглі-Делі і хазяйнують на невеличкій фермі більше для розваги, ніж для баришів. Містер Снодграс зазнає подеколи нападів меланхолії, і через це всі родичі та знайомі вважають його за поета, дарма що він не написав нічого, щоб підтримати свою репутацію. Єсть чимало знаменитостей у галузі літератури та науки, що їхня слава базується на таких само підставах.

Містер Тапмен, відтоді як приятелі його одружилися, а містер Піквік загіздився в Дальвічі, живе постійно в Річмонді. Улітку часто буває на морських курортах, де його хватський і молодявий вигляд ще й досі викликає захоплення в численних леді певного віку. Але містер Тапмен більше вже не освідчується.

Містер Боб Соєр, разом із містером Бенджеменом Еленом поїхали служити до Індії. Обидва вони чотирнадцять разів хворіли на корчій, після чого зареклися пити поміркованіш і відтоді почують себе значно краще.

Місіс Бардл винаймала свої кімнати багатьом самотнім джентлменам, мала на тому чималий зиск, але за порушення обіцянки одружитися не позивала нікого. Аторнеї її, Додсон і Фог, і тепер ще провадять свої справи, заробляють великі гроші і відомі всім як найспритніші з найспритніших.

Сем Велер додержав слова і протягом двох років лишався парубком. Коли по впливі цього часу стара кастелянша померла, містер Піквік запросив на її посаду Мері за умови, що вона побереться із Семом. У садку коло кухні завжди граються двоє дужих хлопчиків, і з цього факту можна зробити висновок, що Сем має родину.

Містер Велер старший цілий рік їздив на диліжансі, а тоді через подагру мусив був піти на спочинок. Містер Піквік так щасливо влаштував містиме його гаманця, що старий вільно міг дати собі спокій і живе тепер на знаменитому постоялому дворі коло Шутерс-Гіля. Там старого дуже шанують, а він пишається своїми дружніми стосунками з містером Піквіком і досі ще ненавидить удів.

Містер Піквік живе в своєму новому будинку. На дозвіллі доводить до ладу свої мемуари, використані нами для цих записок, або втішається, як читає та коментує їх Сем Велер. Спершу його хвилювали занадто часті запрошення хрестити дітей, у Снодграса, Вінкля та Трандля, але згодом він при звичався і тепер ставиться до цього як до свого обов'язку. Він ніколи не шкодував, що допоміг Джінглеві, бо і цей джентлмен, і Джоб Тротер стали цілком пристойні люди, хоч і відмовились повернутися на місце колишніх своїх авантур.

Містер Піквік трохи постарів, але зберіг властиву йому юнацьку бадьорість духу. Гарної днини його не рідко можна бачити на прогулянці в околицях Дальвіча, де він милується чудовими краєвидами. Його знають всі

бідні люди і, стрівши, завжди поchtиво скидають капе-люша. Діти обожнюють містера Піквіка, так само, проте, як і всі сусіди. Щороку різдвяними святами їздить він на ферму містера Вордля, де на той час збирається вся родина. В цих поїздках, та й в усіх інших, його супроводить вірний Сем. Між паном і слугою існує постійна та обопільна приязнь, що зламати її може тільки смерть.

ЗМІСТ

	Стор
I. Піквікці	5
II. Перший день подорожі, пригоди першого вечора і наслідки їх	11
III. Прикра зустріч	38
IV. Огляд війська. Нові друзі. Запрошення в гостину на село	43
V. Де оповідається, між іншим, як містер Піквік учився правити конем, а містер Вінкл — їздити верхи, і що з того вийшло. Перший вечір на Мейнорській фермі	51
VI. Як містер Вінкл цілив у грача, а влучив у людину; як Дінглі - Делський крикетний клуб програв маглтонцям; як маглтонці пообідали коштом дінглі - делців і багато інших цікавих і навчальних речей	61
VII. Де доведено, що шлях справжнього кохання — не залізниця	73
VIII. Відкриття й погоня	87
IX. Що усуває останні сумніви (в разі вони в кого були) щодо безкорисливості вдачі містера Джінгля	92
X. Що містить у собі опис ще одної подорожі і де оповідається про одну антикварну знахідку та про те, як містер Піквік вирішив бути присутнім на виборах	106
XI. Де описується одну дуже важливу подію, що становить цілу епоху і в житті містера Піквіка, і в цьому оповіданні	113
XII. Дещо про Ітонсвіл та про партії в ньому і про те, як відбувалися вибори члена парламента від цього старовинного й патріотичного міста	120
XIII. Де подається правдиві портрети двох видатних осіб і описується парадний сніданок у них, що спричинився до з'явлення старого знайомого та написання нового розділу	132
XIV. Занадто повний подій, щоб його можна було коротко викласти	143
XV. Де коротко показано непереможну силу обставин	157
XVI. Приемний день, що неприємно закінчився	162
XVII. Де оповідається про те, як працювали містери Додсон та Фог і розважалися їхні клерки, і про зворушливу зустріч містера Велера з його родителем	172

- XVIII. Містер Піквік їде до Іпсвіча і зазнає там романтичної пригоди з дамою середнього віку в жовтих папільйотах . 184
- XIX. Містер Семюел Велер починає віддавати всю свою енергію готуванням до реваншу між ним і містером Тротером 198
- XX. Де оповідається, як містер Пітер Магнус ревнує, немолода леді лякається, а піквікці через це потрапляють у пазурі правосуддя 203
- XXI. Показує між силою інших утішних речей, як велично та безсторонньо тримався містер Напкінс, як містер Велер сквитався з містером Джобом Тротером, заплативши йому не менше, ніж дістав од нього, і ще багато дечого, що міститиметься на своєму місці 218
- XXII. Що містить у собі короткий звіт про хід справи „Бардл проти Піквіка“ 234
- XXIII. Різдва́ний розділ, де вміщено опис весілля та деяких інших спортивних звичаїв, що їх тепер, за наших звироднілих часів, не додержують уже з такою побожною точністю 240
- XXIV. Як піквікці познайомились з двома дуже милими молодими людьми одної з вільних професій; як розважались вони на льоді і чим скінчилась їхня візита 255
- XXV. Цілком присвячений правосуддю й багатьом ученим представникам його 266
- XXVI. Цілком присвячений правдивому описові незабутнього судового змагання в справі „Бардл проти Піквіка“ 278
- XXVII. Де містер Піквік думає, що йому краще було б поїхати до Басу, і де списується незвичайне лихо, що спіткало містера Вінкля 303
- XXVIII. Де оповідається про важливе й дуже делікатне доручення, дане від містера Піквіка містерові Велерові, і про те, як містер Вінкл тікав од дощу та потрапив під ринву . 312
- XXIX. Містер Велер, наділений любовним дорученням, береться до роботи й виконує її; з яким успіхом — буде виако далі 327
- XXX. Показує містера Піквіка в новій сцені з великої драми життя 338
- XXXI. Що бачив містер Піквік, потрапивши до Флітської в'язниці; яких в'язнів зустрів там і як перебув ніч 345
- XXXII. Доводить, як і попередні, правдивість прислів'я „навчить біда попиту, як нема чого вхопити“, і містить у собі незвичайну та несподівану пропозицію, зроблену містером Піквіком містерові Семюелеві Велерові 354
- XXXIII. Де оповідається, як містер Семюел Велер упав у тісну діру 366
- XXXIV. Де оповідається про різні події, що відбувались у Флітській в'язниці; про таємничу поведінку містера Вінкля і про те, як містер Піквік, познайомившись ближче з свідком, де йому довелося мешкати, вирішив по змозі не змішуватись із ним 375

- XXXV. Де списується делікатний та веселий маневр, вигаданий і виконаний панами Додсоном та Фогом. Містер Вінкл з'являється знову і за незвичайних обставин. Добрість містера Піквіка бере гору над його впертістю 386
- XXXVI. Оповідає, як містер Піквік за допомогою Семюеля Велера спитувався, пом'якшити серце містера Бенджемена Елена та угамувати лютість містера Роберта Сойера . . . 401
- XXXVII. Як містер Піквік виконував свою місію і як з самого початку його підтримав несподіваний спільник 411
- XXXVIII. В родині Велерів заходять серйозні зміни, і червононосий містер Стігінс зазнає невчасної поразки 419
- XXXIX. Останній вихід на кін містера Джінгля та Джоба Тротера. Діловий ранок на Грейз-Інському сквері, що закінчився стуком у двері містера Перкера 428
- XL. Де містяться деякі подробиці щодо стуку в двері й оповідається про цікаве відкриття, зв'язане з іменами містера Снодграса та одної юної леді 438
- XLI. Важлива нарада містера Піквіка з Семюелем Велером, що в ній бере участь і родитель останнього. Несподіване з'явлення джентлмена в сурдуті тютюнового кольору . . 446
- XLII. Піквікський клуб скасовано, і все закінчується загальним задоволенням 456

Ц. 2 КРБ 40 КОП. (Р)
О П РА В А 50 КОП.

